

3236

18. Genel Kurul

ÇALIŞMA RAPORU

1972

24-25 ŞUBAT 1972

• TÜRK STANDARTLARI ENSTİTÜSÜ
TOPLANTI SALONU

T. M. M. O. B.
Ziraat Mühendisleri Odası Yayınları
Sıra No: 42

2310116200

XVIII. GENEL KURUL
ÇALIŞMA RAPORU

135.6

Günü ve Yeri : 24 - 25 Şubat 1972
Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Toplantı Salonu

(D M 1788-72)

Sayın Üyemiz;

Odamız 18. Genel Kurul Toplantısı 24 — 25 Şubat 1972 tarihlerine rastlayan Perşembe ve Cuma Günleri DİL ve TARİH COĞRAFYA Fakültesi salonunda aşağıda belirtilen gündeme göre yapılacaktır.

Saat 10.00 da başlayacak toplantıya katılmanızı rica ederiz.

Saygılarımızla
Oda Yönetim Kurulu

G Ü N D E M

- 1 — Açılış
- 2 — Ziraat Mühendisleri Odası Başkanının açış konuşması
- 3 — Misafirlerin Konuşması
- 4 — Yönetim Kurulu faaliyet raporunun sunulması
- 5 — Denetleme Kurulu raporunun takdimi
- 6 — Yönetim Kurulunun İbrası
- 7 — 1972 - 1973 Odamız Bütçe Tasarısı
- 8 — Oda Talimatnamesindeki değişiklik teklifleri
- 9 — Yeni Yönetmelik Teklifleri
- 10 — Dilek ve Temenniler
- 11 — Seçimler
  - a) Oy Tasnif Heyeti (6 kişi)
  - b) Oda Yönetim Kurulu (7 Asil, 7 Yedek)
  - c) Oda Haysiyet Divanı (5 Asil, 5 Yedek)
  - d) T.M.M.O.B. Yönetim Kurulu Üyesi (2 kişi)
  - e) T.M.M.O.B. Denetleme Kurulu Üyesi (2 kişi)
  - f) T.M.M.O.B. Genel Kurulu Delegesi (100 Asil, 100 Yedek)
- 12 — Kapanış.

NOT: Toplantı günleri için öğleleri soğuk büfe hazırlanmıştır.

Ö N E M L İ D U Y U R U

Seçimlerde oy verecek üyelerimizin, salonun giriş kısmında ilgili memurlarımızca dağıtılacak DELEGE KARTLARINI, Oda Hüviyet Cüzdanlarını göstererek almaları gerekir. Delege Kartları kişiye özeldir, kaybedenlere yenisi verilmez; oy kullanılması sırasında Tasnif Heyetine oy pusulası ile beraber verilir. Delege Kartı olmayanların oy pusulaları alınmaz.

1971 ve 1972 YILLARINDA ARAMIZDAN EBEDİYYEN AYRILAN ÜYELERİMİZİ

(1307)

İsa GÖÇER
Doğ : 1325
Vef : 4.1.1971

(1009)

Hüseyin AYKUT
Doğ : 1317
Vef : 24.1.1971

(691)

Hamdi TUNCER
Doğ : 1328
Vef : 27.1.1971

(4446)

Mustafa SÖNMEZ
Doğ : 1941
Vef : 12.3.1971

(1080)

A. Şahap İNAN
Doğ : 1926
Vef : Nisan - 1971

(1302)

İsmail MİNBAŞI
Doğ : 1920
Vef : 23.1.1971

(4388)

Faruk BUĞ
Doğ : 1943
Vef : 4.6.1971

(4434)

Güner ÜÇER
Doğ : 1940
Vef : 14.8.1971

(1149)

Arif BİCİOĞLU
Doğ : 1930
Vef : 27.8.1971

(2079)

Mete ERGÜDER
Doğ : 1936
Vef : 3.11.1971

(83)

M. Reşat ATABEK
Doğ : 1934
Vef : 9.10.1971

(252)

Turgut DÜNDAR
Doğ : 1927
Vef : 17.12.1971

(1395)

O. Veysi TELEKOĞLU
Doğ : 1926
Vef : 31.12.1971

(725)

Muharrem ELPE
Doğ : 1330
Vef : 2.1.1972

(596)

Nevzat SEÇKİN
Doğ : 1334
Vef : 1.2.1972

(240)

Saim DİNÇ
Doğ : 1928
Vef : 25.1.1972

(608)

Sabahattin ŞENOL
Doğ : 1928
Vef : 28.1.1972

RAHMETLE ANARIZ.

T.M.M.O.B.
ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI ORGANLARI

ODA YÖNETİM KURULU

Başkan	:	Cemil KALELİ
Başkan Vekili	:	İsmet LEBLEBİCİOĞLU
Sekreter Üye	:	Recep MERİÇ
Muhasip Üye	:	Saim DOĞANAY
Üye	:	Doç. Dr. Baha G. TUNALIGİL
Üye	:	Doç. Dr. Doğan ATAY
Üye	:	Asst. Prof. Dr. Duran TARAKLI

ODA HAYSİYET DİVANI

ASİL ÜYELER

- 1 — Prof. Dr. Mustafa ULUÖZ (2.6.1970 te istifa etmiştir.)
- 2 — Nejat ERKENCİ
- 3 — Prof. Dr. Turgut YAZICIOĞLU
- 4 — Nuri SANLI
- 5 — Adem KARAEMLAS (22.10.1971 de istifa etmiştir.)

YEDEK ÜYELER

- 1 — Dursun KESİMOĞLU
- 2 — Prof. Dr. Akif KANSU
- 3 — Prof. Dr. Şahabettin ELÇİ
- 4 — Prof. Dr. Ü. Emin ÇOLAŞAN
- 5 — Burhanettin AHİPAŞAOĞLU

ODA DENETİM KURULU

Naim ŞENOL
Nahit TEOMAN
Asım ALP

T.M.M.O.B.
YÖNETİM KURULU
ODAMIZ TEMSİLCİSİ
Aziz EKŞİ
İbrahim BULUT

T.M.M.O.B.
HAYSİYET DİVANI
ODAMIZ TEMSİLCİSİ
Adem KARAEMLAS-Akif ÇAKMAN

T.M.M.O.B.
DENETLEME KURULU
ODAMIZ TEMSİLCİSİ
Mesut ÖZUYGUR-Zekai BURAK

5.1 — YÖNETİM KURULU ÇALIŞMALARI

5.11 — GİRİŞ

17. Genel Kurul Toplantısında, değerli oylarınızla seçilen Yönetim Kurulumuz, Türk Tarımı ile Mesleğimizin her geçen gün daha hayati önem taşıdığını gözönünde tutarak I. ve II. Teknik Kongrelerimizde alınan kararların ışığı altında daha yoğun bir çalışma çabası içine girmiş ve aşağıda arzedilen konular üzerine önemle eğilmiştir :

1 — Odanın güçlendirilmesini sağlamak, Ziraat Mühendisliği istihdam sorununu çözümlmek ve yan gelir temin etmek,

2 — Türk Tarım politikasının güçlendirilmesine yardımcı olmak,

3 — Oda - Üye ilişkilerinin olumlu yönde geliştirilmesini sağlamak,

4 — Ziraat Yüksek Mühendisliği, üretici ve diğer kuruluşlar arasındaki organik bağları kuvvetlendirmek,

5 — Tarımsal eğitim ve öğretimde ileri yönde aşama yöntemlerinin saptanmasında etkili olmak,

6 — Oda - Basın ilişkilerini geliştirmek,

7 — Türk Tarım ve Mühendisliği konusundaki çalışmalarını Parlamento, Hükümet ve ilgili kuruluşlara aktarmak,

8 — Çalışma programının uygulanmasında, gerekli metodların ortaya konulmasında İl temsilcilerinin görüşlerini saptamak,

9 — Oda Talimatnamesinin bazı maddelerinin günün şartları ve üyelerimizin isteklerine göre değiştirilmesine yönelmek.

Ziraat Mühendisleri Odasının, Tarımımız ve Mühendisliği yönünden, daha güçlü kişilik sahibi bir baskı grubu haline gelmesi ve ağırlığını duyurucu bir örgüt durumuna ulaştırılması zorunludur.

Günümüze kadar Ülkemizin dört bir yanına dağılmış 6808 meslekdaşımıza, gerekli hizmet yeterince götürülemediği. Üyelerimizi, Odaya aidat ödemez, kopuk duruma getiren nedenler hepimizce bilinmektedir.

Yönetim Kurulumuz Odayı, Meslekdaşlarımıza; meslekdaşlarımızı da Odaya bir destek kılmayı amaç edinmiştir. Bu prensibi hareket noktası kabul eden Yönetim Kurulumuz, özlenen güçlendirmeyi gerçekleştirmek için gereken yöntemleri saptamak, Ziraat Mühendisliğine ilişkin yasaları taramak ve uygun olanakları elde etmek amacıyla çeşitli çalışmalarda bulunmuştur.

Türk Tarımının en büyük talihsizliği, uygulamaya sokulabilecek bir politikasının ve bu politikayı yürütecek ilgilinin bulunmamasıdır. Selâhiyetleri çeşitli Bakanlıklara dağıtılmış Tarım politikasına, Odamız dışında yön verecek bir kuruluş görülememektedir.

5.12 — TEMEL TARIMSAL SORUNLARA İLİŞKİN ÇALIŞMALAR

Odamız, tarımımız ve mühendisliğine ilişkin temel sorunlara eğilmek için önceden yapılmış çalışmalarını da dikkate alarak bu konuların uzmanlarından kurulu komisyondan faydalanmıştır. Bu komisyondaki Yönetim Kurulu üyelerinden en az biri görevlendirilmiştir.

Komisyon çalışmaları sırası ile aşağıda gösterilmiştir :

5.12.1 — Toprak Reformu

Göreve başladığımız ilk günlerde, iş başına gelen **Sayın Erim Hükümeti**, siyasi tercihini yaparak, toprak reformunun gerçekleştirilmesine yönelmiştir. Yurdumuz ve mesleğimiz için hayati önemi olan bu konudaki reform çalışmalarına ilişkin görüşlerimizi ortaya koymak amacıyla, Hükümete, kendilerine yardımcı olacağımız ve en yetkili organ olarak hazırlıklarımızın tamam olduğu bildirilmiştir.

I. ve II. Teknik Kongrelerde saptanan görüşlerimiz Odamızca kurulan komisyonca da inceleyerek metin haline getirilmiştir: (Ek-3)

Konunun önemi dikkate alınarak ayrıntıların saptanmasında **İl Temsilcileri** ve **Danışma Konseyinin** görüşlerinden de yararlanılmıştır.

Bu faaliyetlerle ilgili Oda görüşümüz, parlamento üyelerine, tarımla ilgili kuruluşlara, **Hükümet üyelerine** ve **Sayın Başbakana** sunulmuştur. Reformun, uygulama alanındaki başarısının toplumca benimsenmesi ile mümkün olacağına inanan Yönetim Kurulumuz, 8 büyük ilde yapılan Kongre ile Ziraat Mühendislerine ve topluma konuyu takdim etmiştir.

Toprak Reformu ön tedbirler tasarısının, Parlamentoda en ateşli bir şekilde tartışıldığı dönemde, **Odamızın görüşü açık ve gerçekçi olarak Komisyonunda ortaya konulmuştur.**

5.12.2 — Haşhaş Üretimi

Türk tarım ve ekonomisinde büyük yer tutan haşhaş ekiminin kaldırılması kararı ile konuya el atan Odamız, bu kararın Türk Çiftçisi ve Ekonomimiz yönünden sakıncalı olduğunu, komisyon çalışmalarından sonra ortaya koymuştur. Bu çalışmaların ışığı altında saptanan görüşümüz **Sayın Başbakana** ve **kamu oyuna** basın toplantısı ve muhtıra yoluyla intikal ettirilmiştir. (Ek - 4). Ziraat Odaları Birliğinin Afyon'da tertip ettiği Haşhaş Üreticileri toplantısında **görüşlerimiz açıkça ortaya konmuştur.**

5.12.3 — Tarımsal Ürünlerin, Taban Fiyatları

Odamız, Tarımsal ürünlerin fiyatlarının tesbitinde, işletmenin devamlılığını sağlamak ve tarımsal ürünlerin fiyatları arasındaki ilişkileri kurmak amacıyla bir Komisyon kurmuştur. Bu prensiplere göre çalışmalarını sürdüren Komisyonumuz, 1971 yılı hububat, mısır ve çeltik fiyatlarının hangi düzeyde olması gerektiğini saptamıştır. Bu fiyatlar ilgili kuruluşlara zamanında sunulmuştur.

T. M. O. Genel Müdürlüğü 1971 hububat, mısır ve çeltik fiyatlarının saptanmasını istemiştir. Tarım ürünlerinin birbirine ilişkin fiyat değişimleri dikkate alınarak, bir ürünün fiyatının saptanmasında uygulanacak yöntemler komisyonumuzca ortaya konulmuştur. (Ek - 5).

5-12.4 — Hayvancılık

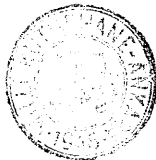
Hayvancılık, memleketimizin ekonomik kalkınmasında ve halkımızın beslenmesinde en ön planda gelen bir konudur. Hayvan yetiştiriciliği, ekonomik bir faaliyet olup, tarım işletmelerinin bünyesinde yer alır ve öteki yetiştirme faaliyetleri, pazar istekleriyle düzenli bir şekilde organize edilirse ekonomik ve başarılı olur.

Diğer bir deyişle Tarım işletmesi bitkisel ve hayvansal üretimiyle bir bütündür.

Ülke hayvancılığının, tarım işletmesi içinde bitkisel üretimle birlikte ekonomik yönleriyle bir bütün olarak ele alınması ve çeşitli meslek kuruluşlarının hayvancılığı meslek taassubu içinde bir polemğin içine sokması ve sorumlu devlet kuruluşları arasında gerekli koordinasyonun sağlanamaması nedenleriyle, bu güne kadar hizmetlerin çiftçiye en iyi şekilde götürülmesi güçleşmiştir. Bu yüzden hayvancılığımızın gelişmesi başarısızlığa uğramıştır. Bu nedenle, Yönetim Kurulumuz öteki meslek kuruluşları ile bir tartışmaya girmeksizin, Ziraat İşleri Genel Müdürlüğü içinde, bitkisel üretimin yanı sıra hayvan tarımının bütün halinde gelişme imkânlarını bir komisyona incelemiştir. Komisyonun öngördüğü tedbirler Tarım Bakanlığı ilgililerine intikal ettirilmiştir. Bu konudaki çabaların önümüzdeki yıl içinde de devam ettirilmesi zorunludur. (Ek - 6).

5-12.5 — Su Ürünleri

Ülkemizin 720 Km. sahil şeridine, 962.400 hektar göl yüzeyine, 145 bin 715 Km. uzunluğunda akarsuya ve bunlara her yıl eklenen göller ve ba-

rajlara rağmen, su ürünlerinin milli gelire katkısı % 0.3 gibi çok düşük bir seviyede kalmıştır. Bunun nedeni, bugün ülkemizde su ürünleri üretimi ve değerlendirme olanaklarının 19 ayrı kuruluşa dağıtılmış olması, bunlar arasında koordinasyonun kurulamamış, üretim ve değerlendirme olanaklarının arttırılmamış olmasıdır.

Bu nedenle, 22.3.1971 tarih ve 1380 sayılı «Su Ürünleri Kanunu» ile genel olarak üretim, araştırma, eğitim, yayın ve teknoloji hizmetlerinin tek elde toplanması ve örgütün üretim potansiyeli olan Tarım Bakanlığı bünyesinde kurulması önerilmiştir.

Odamız Yönetim Kurulu, geniş üretim potansiyeli olan ve beslenmemizde protein açığının kapatılmasında büyük katkısı olacak su ürünlerinin sorunlarını ve çözüm yollarını saptamak üzere bir komisyon kurmuştur.

Öteki meslek kuruluşları ile sürtüşmeyi ülke çıkarlarına uygun bulmayan Oda Yönetim Kurulumuz, su ürünleri örgütünün kurulmasında, Ziraat Fakültelerinde eğitimin, üretim teknoloji ve pazarlama temel ilkelerine dayanak olması nedeniyle, Zooteknist, teknolog ve ekonomist Ziraat Mühendisleri ile Zooteknist Veterinerlerden ve Biyologlardan yararlanılması gerekliliğini Tarım Bakanlığı ve yetkililerine iletmiştir.

Bu konudaki iyi niyetli önerilerimiz ve çabalarımız ilgililerce de benimsenmiş ve örgütün kurulmasında, Ziraat Mühendisliğine ağırlık verilmiştir. Böylece çabamız başarıya ulaşmıştır. Bu konudaki çalışmalarımızın devamlılığını sağlamak üzere Ziraat Fakültelerinde Su Ürünleri Kürsülerinin kurulması önerilmiş ve Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi hemen teşebbüse geçerek kürsüyü kurmuş, kararını Profesörler kurulundan geçirmiş ve Ankara Üniversitesi Senatosuna sunmuştur.

Öte yandan, su ürünleri üretimini artırma olanaklarının iç sularda ve tarla balıkçılığında da-

ha fazla olması nedeniyle Tarım Bakanlığının yanı sıra, Köyİşleri Bakanlığı ve TOPRAKSU Genel Müdürlüğüne büyük sorumluluk düştüğü ilgililere duyurulmuştur. (Ek - 7).

5.12.6 — Ticaret Gübreleri

Ülkemizde geniş ölçüde isabetsiz ve israflı kullanılan kimyevi gübrelerin ithal, imal, dağıtım ve değerlendirilmesinde Ziraat Mühendisleri ile Odamızın söz ve yetki sahibi olduğunun belirgin hale getirilmesi için bu alanda da geçerli uygulamaların yapılmasını sağlayacak tedbirler saptanmıştır. (Ek - 8).

5.12.7 — Tarımsal İlaçlar

Tarımımızda büyük yer tutan Zirai Mücadele'nin etkili bir şekilde, istismar edilmeksizin yapılması, meslek dışı kişilerin bu faaliyet dışına itilmesine bağlıdır. İnsan sağlığı bakımından hayati önem taşıyan bu konuda, meslek dışı kişilerin ticari çıkarları yönünden kurdukları mekanizma kırılarak, konunun gerçek sahibi olan meslekdaşlarımız selâhiyetli kılınmalıdır. İnsan tababetinde olduğu gibi, ithal, imal, dağıtım, uygulama ve kontrolün özellikle Ziraat Mühendislerince yapılmasının, kaçınılmaz bir zorunluluk gösterdiği, komisyonumuz tarafından hazırlanan raporlarda açıkça belirtilmiştir. (Ek - 9).

5.12.8 — Tarımsal Kredi

T. C. Ziraat Bankasının köylümüze, üreticilere ve Teknik Elemanlarımıza vermekte olduğu tarımsal kredileri, daha etkili, üretkif ve istenilen seviyede tutabilme yollarını saptamak, başlıca çalışmalarımızdan biri olmuştur.

Temel hedef, Ziraat Bankası bünyesinde tarımsal kredilerin gerek dağıtım, gerek kontrollerinde, Ziraat Yüksek Mühendislerinin görev ve yetkilerinin genişletilmesidir. Bu nedenle, günümüze kadar, tarım sektörüne yeterince fayda aktaramamış

kredilerin her yönde etkililiğini arttırmak, ancak, konuyu gerçek sahibi olan Ziraat Yüksek Mühendislerinin sorumluluğuna vermekle mümkündür. Böylece Ziraat Bankasının istenilen yönde uyarılacağına; Türk Tarım ve üreticisine daha çok hizmet götürüleceğine inanmaktayız. (Ek - 10).

5.12.9 — Ziraat Alet ve Makinaları

Makina Mühendisleri Odasının çalışmalarına paralel olarak ziraat alet ve makinaları imal, ithal ve pazarlama konularında Odamızı ve Mühendisliğimizi yetkili kılacak, yan gelir sağlayacak yönetmelik tasarısı hazırlanmıştır.

5 13.0 — Zirai Elektrifikasyon

Zirai Elektrifikasyon, köylü ve kırsal alana daha çok hizmet götürme olanaklarını yaratan temel konularımızdan biridir. Ötedenberi A. Ü. Ziraat Fakültesinde öğretimi yapılan bu konuda, yetmiş elemanlarımızdan faydalanılabilmesi, Tarım Bakanlığı bünyesinde bir kuruluşun gerçekleştirilmesine bağlıdır. Bu amaçla konu özel bir komisyona incelettirilmiştir. (Ek - 11) Komisyon, konunun gerçek sahibinin, bu yönde yetmiş Ziraat Mühendisleri olduğunu gerekçeleriyle ortaya koymuştur. Ve bu konuda kurulacak Zirai Elektrifikasyon şube müdürlüğünün kuruluş şemasını vermiştir.

Zirai elektrifikasyonun Türk tarım ve köylüsü yönünden öneminin geniş bir şekilde açıklandığı bu rapor, ilgili Bakanlıklara sunularak bu yönde hamle yapmaları önerilmiştir. Zirai Elektrifikasyonun T. B. M. M. de konu edildiği günlerde, Odamız, bu güçlü girişimi yaparak ilgililere yardımcı olmaya çalışmış, ancak, maalesef Bakanlıkların bu konuda olumlu çabalara girmesi sağlanamamıştır. En yakın bir gelecekte konunun beklenen bir şekilde, mesleğimize dönük bir kuruluşla çözümleneceğini ummaktayız.

5.13.1 — Kooperatifler

Toprak Reformunun bölünmez bir parçası olan kooperatifçilik konusunun, bugüne dek başarısızlığa uğramasının önlenmesi için, Odamız çeşitli çalışmalar yapmıştır. Gerçek kooperatifçiliğin zorunluğuna inanan Odamız bu konuda ilgili meslekdaşlarımızdan bir komisyon kurmuş ve Türkiye'de kooperatifçiliğin sorunları ile çözüm yollarını saptayarak hükümete bu konuda da ışık tutmak amacıyla bir rapor sunmuştur. (Ek - 12) Kooperatifler Merkez Birliğinin kurulması için Kooperatif temsilcileri ile birlikte ilgili Bakanlar ziyaret edilmiş, Kooperatiflerin sorunları ve çözüm yolları belirtilmiştir.

5.13.2 — Mevzuat

Tarım ve Mühendisliğine ilişkin mevzuatın taranarak, Tarım ve Mühendisliğinin güçlendirilmesi yönünde ne gibi çalışmaların yapılabileceğini saptamak ön amaçlarımızdan biri olmuştur. Bu iş için kurulan komisyon, çözümlenebilecek sorunları aydınlığa çıkarmış ve çeşitli çalışmalara yol göstermiştir. Bu çalışmalar tamamlandıkça Danışma Konseyine götürülmüş ve Ziraat Mühendisliğine yan gelir sağlayacak çabalara girilmiştir.

Özel ve kamu sektöründe görev almış meslekdaşlarımızın, yetki ve sorumluluklarını düzenleyici nitelikteki tüzüğümüz, bilindiği gibi yıllardır Başbakanlıkta beklemekteydi. 7472 sayılı Ziraat Mühendisliği Kanununun öngördüğü Ziraat Mühendisliği Tüzüğü, bütün yıl uğraşarak Başbakanlıktan Danıştay'a intikal ettirilmiş ve bu konudaki işleri izlemek, savunmamızı yapmak üzere meslekdaşlarımızdan üç kişilik bir komite kurulmuştur. (Ek - 13).

5.13 — ZİRAAT MÜHENDİSLİĞİNİN GÜÇLENDİRİLMESİ

Türk tarım ve üreticisine etkin hizmetler götürücü, tarımımızı doyurucu, kalkınmamıza dayanak olucu güçte bir Ziraat Yüksek Mühendisliği, hepimizin yıllardır özlemini

duyduğumuz bir konudur. Ancak, mesleğimizi bu seviyeye ulaştırıcı organizasyonlar, yetki ve sorumlulukların yaratılması, günümüze kadar gerçekleştirilememiştir.

Mesleğimizin hizmet iletilici, aranan güçlü bir seviyeye ulaştırılması ve ondan etkin bir şekilde yararlanılması için gerekli çabalara girişilmesi en önde gelen amaçlarımızdan biri olmuştur. Odamızca bu konuda temel sorunlar ve çözümlenmelerinin saptanmasına girişilmiştir. Yapılan çalışmalar şu ana noktalara yönelik bir şekilde yürütülmüştür :

— Kamu sektöründe Ziraat Mühendislerinin yerinde, ihtisaslarına göre kullanılmaları,

— Günümüz koşullarına göre Ziraat Mühendisliği kapsamına giren konularda Ziraat Mühendisi istihdam olanaklarının yaratılması ve arttırılması,

— Özel sektörde Ziraat Mühendisliği iş alanının genişletilmesi ve bu alanda da iş görececek yetiklikte, yetişme, çalışma olanaklarının yaratılması,

— Kamu kesiminde çalışan Ziraat Yüksek Mühendislerine tek ücret sisteminin uygulanması,

— 657 - 1327 Sayılı Kanunlarla yapılan hatalı intibakların düzeltilmesi,

— Teknik personele tanınması ön görülen yan ödemelerden Ziraat Yüksek Mühendislerinin de tüm olarak yararlandırılması,

— 1 ve 4. derecelerin tarım sektörüne dağıtımındaki uygulama hatalarının düzeltilmesi,

— Personel Kanununun yeniden ele alınmasında ve hazırlanmasında Ziraat Yüksek Mühendislerinin haklarının korunması,

— Tarım Bakanlığının reorganizasyon çalışmalarında, tarımımız ve mühendisliğini güçlendirici yönde, Ziraat Yüksek Mühendislerinin yetki ve sorumluluklarının belirgin hale konması,

— Çay Endüstrisi Kanununun çıkarılmasında, konunun gerçek sahibi Ziraat Yüksek Mühendislerine geniş istihdam ve yetki imkânlarının sağlanması,

— İaşe Genel Müdürlüğünün başka Bakanlıklara bağlanmıyarak Tarım Bakanlığı bünyesinde bırakılması,

— Hayvancılık ve Su Ürünleri konularında Ziraat Yüksek Mühendislerinin etkili ve prodüktif bir şekilde değerlendirilmesi.

Bu yöndeki çalışmalardan, bir ana gurup da, Fakültelerimiz seviyesinde yürütülmüştür. Ziraî öğrenimin güçlendirilmesi ve yöntemlerini saptamak amacıyla Ankara, İzmir, Erzurum, Adana Ziraat Fakülteleri Dekanları ile temsilcileri Ege Üniversitesi Rektörünün başkanlığında Odamız aracılığı ile İzmir de toplanmıştır. Bu toplantıda Ziraat Mühendisliğini güçlendirmek, istihdam olanaklarını genişletmek, özel sektörde iş yapabilecek nitelikte Ziraat Mühendisi yetiştirmek yönünden öğrenim müesseselerinin alması gereken tedbirler incelenmiştir. Yapılan tartışmalar sonunda Fakülteler arasında bir protokol (Ek 14) imzalanmış ve gereken çalışmalara girişilmiştir. Bu çalışmalar Odamızda bundan sonra görev alacak Yönetim Kurullarınca dikkatle sürdürülmelidir.

5.14 — YÖNETMELİK ÇALIŞMALARI

Yönetim Kurulumuz, Oda merkezinde, bölgesel toplantılarda ve özel seyahatlerde yapılan toplantılarda, üyelerimizin belirttikleri görüş ve telkinleri göz önünde bulundurarak, günün koşullarına göre bazı yönetmeliklerde değişiklik yapma ihtiyacı duymuştur. Bu arada Ziraat Mühendisliğine yan gelir temini amacıyla da yeni yönetmelik tasarılarının hazırlık çalışmaları yapılmıştır.

Yönetim Kurulunca ihtisas komisyonları kurularak ekte sunulan;

1 — Genel Sekreter Yönetmeliği,

2 — Bilirkişi Yönetmeliği,

3 — Neşriyat Yönetmeliği,

4 — Tarım Alet ve Makinaları Yönetmeliği, hazırlatılarak onaylarınız'a sunulmuştur. Bunun yanı sıra, komisyon çalışmaları bitmiş olan ticaret gübreleri ve mücadele ilaçları Danışma Konseyi onayından geçirilmiş önümüz-

deki dönemde yönetmelik tasarısı haline getirilebilecek duruma sokulmuştur. (Ek 15-1-2-3-4)

5.15 — İL TOPLANTILARI

Odamız, Oda-Üye ve meslekdaşlar arası ilişkileri güçlendirmek amacıyla il toplantıları yapmıştır.

Bu toplantıların temel hedefleri aşağıdaki şekilde saptanmıştır :

a) Oda-Üye ilişkilerini geliştirmek ve Üyelerin Oda yönetimine, Türk tarım ve mühendisliğine ilişkin görüşlerini tesbit etmek,

b) Oda faaliyetlerini üyelere açıklamak, fikir ve görüşlerini, temennilerini almak,

c) Bölgenin sorunlarını aydınlığa çıkarmak,

d) Oda hizmetlerinin bölgeye iletimine ilişkin yöntem ve araçları saptamak,

e) Bölge üyelerini bir araya getirerek bölge içi ilişkileri güçlendirmek.

İzmir, Manisa, Konya, Eskişehir, Kayseri, Adana, Elazığ, Erzurum, İstanbul, Ankara ve Antalya illerinde yapılan bu toplantılarda, meslekdaşların çeşitli yönde yaptıkları eleştiri ve öneriler cevaplandırılmaya çalışılmıştır. Toplantılarda, günümüze kadar Oda hizmetlerinin ülkemizin her yanına götürülememesi ortak yakınma olarak ortaya çıkmıştır. Oda-Üye ilişkilerinin güçlenmesi ve Oda yönetiminin sadece 7 kişiye bırakılmaması halinde, hem Odanın hem de mesleğin güçlenebileceği saptanmıştır.

Meslekdaşlar arası sevgi, dayanışma ve güçlendirmenin yükseltilmesi zorunlu bulunmuştur. Odanın meslekdaşların dayanabileceği güçlü bir kuruluş haline gelmesi ancak, ele ele vererek sağlanabilecektir. Daha çok hizmetin yapılabilmesi, aidat ödemede hassasiyet göstermek ve yönetimi güçlendirici ortak katkılarla ödev ve sorumluluk yüklenmeye bağlıdır. Türk Tarım ve Mühendisliğinin sorunlarına el atarak ilgilileri bu yönde olumlu atılımlara itmede yardımcı olunmalıdır. Teknik eleman olarak kendini kabul ettirici çalışma ve çabalarda, bir ahenk içerisinde, dayanışmalı ve koordine tutumlar gösterilmelidir. Meslekdaşlarımız, meslek

taassubuna düşmeden, hak ettikleri işlerin yürütücüsü olmalı, kendi ihtisasında görev ve sorumluluk sahibi olarak Türk tarımına hizmette bulunmalıdır.

Oda-Birlik ilişkilerinin iki başlı kuruluşlar olarak değil, birbirlerini destekler, birbirlerini tamamlar şekilde geliştirilmeleri esastır. İllerdeki şubelerin temel felsefesinin bu yönde olması bir zorunluktur. Bilirkişi seçimlerinde adil prensipler uygulanmıştır. Mesleği güçlendirici aşamalar, yan gelir sağlayıcı tedbirler alınmaya çalışılmıştır. Oda Yönetim Kurulu Seçimlerinin her ilden seçilecek delegeler ile Ankara'da veya değişik bölgelerde yapılması, üyelerimizin ve Yönetim Kurulumuzun ortak görevi haline gelmiştir.

İl temsilcileri, kendi illerinde seçilmeli ve Odayı güçlendirici çalışmalar yapmalıdır. Üye sayısı 7 bini bulan Odamızın, üyelerine her yönde cevap verebilecek şekilde, büro- nun yeniden organize edilmesi ve güçlendirilmesi zorunludur.

Genel Sekreter, Yönetim Kurullarına yol gösterici ve çalışmalarına ışık tutucu bir beyin durumuna ulaştırılmalıdır. Oda, olayların peşinde değil, sorunlara önceden parmak basan, ilgililere yol gösteren, sesi duyulan ve dinlenen bir güçlü kuruluş haline gelmelidir.

5.16 — TEKNİK KONGRELER

Türk Tarım Politikasının tarımımız, ülkemiz ve halkımızın isteklerine cevap verici bir düzeye ulaştırılması yolunda Odamızın katkıda bulunucu çalışmalara girmesi ön amaçlarından biri olmuştur. Bu yüzden tarımsal üretimimizin belli başlı ürünlerine ilişkin dar boğazların saptanması, çözümlene önerilerinin derlenmesi, giderek tüm tarımımızın bütün öğeleriyle incelenmesi için, üretici, tüccar, teknik eleman, ihracatçı ve bilim adamlarımızın görüşlerini tesbit için çalışmalar yapılmıştır. Tarımımızın temel üretim dallarına teker teker el atıp, bu konularda «Teknik Kongreler» düzenliyerek görüş ve önerilerin saptanmasına geçilmiştir. Bu kongrelere öteki bazı oda temsilcileri de katılmıştır. Fakat kongreler meslektaşlarımızın tebliğler konusunda yeterince katkıda bulunamamaları nedeniyle, istenilen seviyede

yapılamamıştır. Ayrıca, Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları Birliğinin kongrelere ilgisizliği, çalışmalarımızı sınırlamıştır. Bu dönemde, Türk tarımının önemli ürünlerinden olan Fındık, Bitkisel Yağ, ve Narenciye ele alınmıştır. Bu ürünlere ilişkin sorun ve çözüm yollarının saptanmasında üretici, tüccar, sanayici, ihracatçı, devlet adamı, bilim adamı ve teknik elemanların önerileri derlenmiştir.

Ele alınan konularda hükümet ve ilgili kuruluşlara yardımcı olmak amacıyla düzenlenen bu kongreler, çevrede beklenilenden fazla ilgi toplamıştır. Tebliğlerin hazırlanması ve seçiminde alt komisyonlar, teknik kongrelerin gerçekleştirilmelerinde ise il seviyelerinde hazırlık komisyonları görev almışlardır.

Fındık Giresun, Nebati Yağ İstanbul, Pamuk Adana ve Narenciye konusu Mersin İllerindeki kongrelerde ele alınmıştır. İzmir'de yapılacak Tütün Kongresi ise Gümrük ve Tekel Bakanlığının isteği üzerine Mart ayına ertelenmiştir.

Teknik Kongrelerde, her ürünün üretim, değerlendirme, iç-dış pazarlama ve endüstri yönleri tebliğlerle incelenmiş, daha çok üreticilerin kendi sorunlarını ortaya koymalarına yer verilmiştir. Konuya ilişkin her kanattan kişilerin tenkit, dilek ve çözümleme önerileri derlenmiş ve sorunun Türk Tarımında geçerli bir tarım politikasına esas olacak temel unsurları aydınlığa çıkarılmıştır.

Teknik Kongre dökümanları Odamızda toplanarak, önce her konunun ayrı ayrı özet raporları memurlara hazırlattırılmış, sonra da tarım politikasına yön verecek tek bir rapor haline dönüştürülmesine geçilmiştir. Bu dönüştürme çalışmaları tamamlandıktan sonra, ilgili kuruluşlara ve hükümete sunulacak ve beklenen çabalara girilmesi istenecektir.

Bu toplantıların tertip ve tanziminde yakın bir işbirliğinin sağlanmasında büyük bir çaba sarfeden Ziraat Odaları Birliği Yöneticilerine ve Sayın Başkan Saadettin Karacabey'e bu vesile ile takdir ve teşekkürlerimizi arz ederiz. (Ek. 16-1-2-3)

5.17 — HÜKÜMET VE ÖTEKİ KURUMLARLA İLİŞKİLER

Odamız, 12 Mart Muhtırası sonunda kurulan Sayın Erim Hükümeti ile ilk temasını bizzat Sayın Erim'i ziyaret ederek yapmıştır. Bu ziyarette, «Toprak Reformu» siyasi tercihini yapmış bir hükümete bu konuda en çok faydalanacağı bir meslek gurubu olarak yardımcı olunacağı belirtilmiştir. Ancak, kendilerinden büyük hizmetler beklenen Ziraat Yüksek Mühendislerinin, teknik eleman olarak huzura kavuşturulmaları, Personel Kanunu ve yan ödemeler yönünden haklarının verilmesi gereği belirtilmiştir. Bu konulardan, gerekenlerin yapılacağını belirten Sayın Başbakan ile, ayrıca, Toprak Reformunun ne olduğu ve ne olmadığını halka anlatılması yönünde, ülkenin dört bir yanında toplantılar yapmamız gereği üzerinde durulmuştur.

Müteakiben Sayın Koçaş, Sayın Karaosmanoğlu, Sayın Çilingiroğlu, Sayın Prof. Orhan Dikmen, Sayın Dr. Cevdet Aykan ile çeşitli temaslar yapılmış, Toprak Reformu çalışmalarında Ziraat Yüksek Mühendisliği temsilcilerinin yer almaları sağlanmıştır.

Hükümet ile temaslar tarım, toprak reformu, teknik eleman sorunları, yan ödemeler, Personel Kanunu uygulamaları, Ziraat Mühendisi istihdamı, Tarım Bakanlığı reorganizasyonu, haşhaş ekiminin sınırlandırılması, su ürünleri, zirai elektrifikasyon, teknik kongreler konularında sürdürülmüştür. Bu temaslar çoğunlukla Tarım, Köy İşleri, Gümrük ve Tekel, Dış İlişkiler, Ticaret, Sanayi, Devlet Bakanlıklarıyla yapılmıştır. Zamanın Köy İşleri Bakanı Sayın Cevdet Aykan Odamıza iade-i ziyarette de bulunmuştur.

Öte yandan, T.B.M.M. de kurulan Toprak Reformu Komisyonunun yaptığı toplantılara katılmış ve Odamız görüşü Parlamentoda açıklanmıştır.

Hükümet ile temaslar yönünden çeşitli bildiri ve telgraf- lar (Ek - 17-1-2-3-4) sunulmuş, bunların etkili olmasına çalışılmıştır.

Devlet kanadında, meslek kuruluşlarının genel müdür- leri ziyaret edilmiş, görüş ve dileklerimiz açıklanmıştır.

Ayrıca T.M.M.O.B., öteki meslek odaları, Milli Produkti-

vite Merkezi, Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu, T.S.E. gibi kuruluşlarla da çeşitli ilişkiler sürdürülmüş, sorun ve çözümlerinde karşılıklı görüşmelerde bulunulmuştur.

5.18 — BASIN İLİŞKİLERİ

Faaliyet dönemi başında Odamızın basın ile ilişkilerini güçlendirmek, sesimizin kamuya duyurulmasını, faaliyetlerin meslektaşlarımızca izlenebilmesini sağlamak amacıyla, bu yönde yapılması gerekenler saptanmıştır. Basın Komisyonu çalışmaları hızlandırılmış, Oda Yönetim Kurulu ile bu komisyon arasındaki ilişkiler genişletilmiş ayrıca Part-Time çalıştırılan bir basın müşaviri tutulmuştur.

Basın toplantıları (Ek 18-1-2) bildirimler (Ek 18-3) günlük gazetelerde, radyo ve televizyon yayınlarında yer almıştır. Ayrıca, Odamız faaliyetlerini zamanı geçmeden meslektaşlarımıza duyurabilmek, onların tenkit ve önerilerini derleyebilmek amacıyla, aylık bir «Haber Bülteni» çıkarılmıştır. Bülten vasıtasıyla Oda-Üye arasında bir organik bağ kurulmağa çalışılmış, yönetim, günününe üyelerin tenkitlerine sunulmuştur. Gelen tenkit ve öneriler çalışmalarımıza büyük katkıda bulunmuştur.

Oda-Basın ilişkilerinin sürekli olarak güçlü ve istenilen seviyede tutulabilmesi için geçerli yöntemlerin saptanması yolunda bir «Basın Komitesi Yönetmeliği» (Ek - 15-4) hazırlanmıştır. Dileğimiz, gelecek Yönetim Kurullarının da Odamızın çeşitli çabalarının kamu oyuna aktarılma geleneğini yürütme yönünde ısrarlı ve gayretli olabilmeleridir.

5.19 — ODA YÖNETİM İŞLERİ

1 — Yardımcı Organlar :

Yönetim Kurulumuz, Çalışma Raporunda belirttiği konuların gerçekleşmesini sağlamak amacıyla, en yakın yardımcı organlar olan Oda Danışma Konseyi, Oda Daimi İhtisas Komiteleri ve Oda Muvakkat İhtisas Komitelerinin kıymetli mesailerinden bütün yıl faydalanarak öteki bölümlerde sunulan çalışmaları birlikte yürütmüştür.

Danışma Konseyimizi teşkil eden kıymetli meslekdaşlarımızın alfabetik isim listesi (Ek - 1) de sunulmuştur.

İhtisas Komisyonlarına kıymetli mesai veren meslekdaşlarımızın isimleri ilgili rapor (Ek - 2) de bulunmaktadır.

Sürekli toplantılarla çalışmalarımıza yardımcı olmak zahmetini esirgemiyen Danışma Konseyi ve Komisyon üyelerimize teşekkür ederiz.

2 — Genel Sekreterlik :

Genel Sekreterlik Yönetmeliğine göre, Kasım 1969 da seçilen Dr. Osman Eralp sağlık durumu nedeniyle 30.6.1971 tarihinde görevinden istifa etmiştir. Yeni bir Genel Sekreter seçimi için yönetmelik gereğince ilân ve duyurular yapılmış ve 8 (sekiz) meslekdaşımız Genel Sekreter adayı olarak müracaatta bulunmuştur.

Ancak, Genel Sekreter seçimi için Oda Yönetim Kurulu, Denetleme ve Haysiyet Divanı üyelerinin tamamının yönetmelik gereğince hazır bulunması zorunlu olduğundan, tamamının toplanamaması nedeniyle 1'nci, 2'nci ve 3'ncü toplantılarda seçim yapılamamıştır. Bu sürede Yönetim Kurulu üyeleri Genel Sekreterlik görevini geçici sürelerle yürütmüşlerdir. 5 Kasım 1971 tarihinde yapılan toplantıda, seçim organlarının tam katılması ile Sayın Hulusi Kızıldağ 2 yıl süre için Genel Sekreterliğe atanmıştır.

Odanın yürütücüsü durumunda olan Genel Sekreterliğin boş bırakılmaması ve vekâleten idare edilmemesi, tek yürütücü olan bu makamın güçlendirilmesi için, Genel Sekreterlik Yönetmeliği gözden geçirilerek öngörülen değişiklik yönetmelikler bölümünde onaylarınıza sunulmuştur.

İnancımız şudur ki, Yönetim Kurulunun verdiği direktifin ışığı altında Odayı güçlü durumda çalıştırıp, yürütecek organ, Genel Sekreterliktir. Bu nedenle, Genel Sekreterliğin danışma, basın, yönetim konularında yardımcı ve müşavirliklerle desteklenmesinin yararlı olacağı kanısındayız.

BÜRO İŞLERİ

1971 yılı içerisinde Odamıza 543 üyenin kaydı yapılmıştır. 3444 gelen yazı 4273 giden yazımız bulunmaktadır. (Tamimler bu rakama dahil değildir.)

Dosya, Muhaberat, arşiv ve telefon işleri desimal sistemde bir yönetmeliğe bağlanmıştır. Söz konusu yönetmelik bu yıl Genel Kurula getirilmemiştir. Zira uygulamada bir yıllık aksamalar tesbit edilerek en son düzeltilmiş şekliyle gelecek yıl Genel Kurulumuzun görüşlerine sunulacaktır.

Odamıza gelen bütün yazı ve dilekçeler zamanında cevaplandırılmıştır.

1971 yılında kaydolan 543 üye ile birlikte 1971 yılı sonu itibariyle üye sayımız 6808'e yükselmiştir. Üye sayısının her yıl ortalama 400-550 arasında artması ile paralel olarak istihdam sorunu ve öteki mesleki sorunlar büromuzun iş kapasitesini bir yıl öncesine göre % 15 arttırmış bulunmaktadır.

Yönetim Kurulumuzca 6830 ve 122 Sayılı İstimlak Kanunları gereğince süresi içerisinde yapılan bilirkişi seçimleri, Ocak 1972 ayının ilk haftası sonunda Valilik makamlarına bildirilmiştir. Bundan sonra, Oda il temsilcilerine de seçilen bilirkişiler birer genelgeyle duyurulmuştur.

Bilirkişi seçilmiş üyelerimizden % 5 bilirkişilik oda hisselerinin tahsili için, gerekli tedbirler alınmış ve Oda temsilcilerimiz vasıtası ile üyelerimize duyurulmuştur.

Üyelerimizin Odamızdan hüviyet ve öteki istemleri sür'atle ve zamanında yerine getirilmiştir.

Oda Daimi ve Muvakkat İhtisas Komisyonları raporları ile Danışma Konseyi toplantı tutanakları, zamanında ve yeteri kadar çoğaltılmış, değerlendirilmeleri sağlanmıştır.

Oda yayın organı olan Haber Bülteninin ilk 4 sayısının bütün üyelerimizin adreslerine postalanması sağlanmış, büromuzun iş kapasitesinin fazlalığı ve P.T.T. masraflarından tasarruf nedeniyle Haber Bülteni 5. sayısından itibaren üye sayımızın az olduğu illerde Oda İl Temsilcilerimizin adreslerine, fazla olduğu illerde ise örgütlerde çalışan üye adedine göre iş yerlerinin adresine gönderilmiştir.

Yönetim Kurulumuz, 1969 yılında vefat eden, fakat uzun süre ölüm yardımından yararlanmayan meslekdaşlarımızın varislerine gerekli yardımın yapılabilmesi için, elinden gelen

bütün çabayı göstermiş, 1971 yılının Nisan ayına kadar vefat edenlerin geride bıraktıklarına 82.257 TL yardım yapmıştır. İki meslekdaşımızın daha varislerine gerekli ödeme yapılması için bankaya talimat verilmiştir. Bunlar da ödendiği takdirde, 11 meslekdaşımızın ailelerine yardım yapılması gerekmektedir.

1971 yılı içerisinde üyelerimizden 568.140 TL. aidat tahsil edilebilmiştir.

Geçmiş yıllardan devreden ve bugüne dek biriken aidat borçları, 1.360.210 lirayı bulmuştur.

Yıllara göre üyelerimizin odaya ödemesi gereken aidat durumlarını gösterir tablo aşağıdadır :

Yıllar	1970 yılı sonu itibariyle aidat borçları.	1971 yılı içinde tahsil edilen üye aidatları.	1971 yılı sonu itibariyle (1972 yılına devreden) aidat borçları.
1961	2.922.20	253.20	2.669.—
1962	2.301.—	554.22	1.746.78
1963	4.217.56	958.56	3.259.—
1964	12.324.24	1.991.24	10.333.—
1965	38.976.06	9.318.56	29.657.50
1966	79.532.30	19.478.10	60.054.20
1967	121.404.08	31.568.08	89.836.—
1968	202.637.05	53.653.05	148.984.—
1969	284.472.—	54.518.—	229.954.—
1970	437.400.34	110.506.84	326.893.50
1971		285.341.05	456.825.—
GENEL TOPLAM		568.140.90	1.360.211.98

Yukarıdaki tablonun incelenmesi halinde, görüleceği gibi, üyelerimizin odamıza olan aidat borçlarını ödeme tam anlamı ile anlayış göstermedikleri gerçeği ortaya çıkmaktadır. Bununla beraber, şu hususu belirtmek isteriz ki, odamız da, üye aidatlarının tahsili yönünden henüz bir metod geliştirmiş değildir. Bu nedenledir ki, odamız bazı üyelerimizden toplam olarak 1 Milyon liranın üzerinde alacaklı durumdadır. Aidatları göndermede muhterem üyelerimizden bazı dileklerimiz vardır :

Bazı üyeler her ay, bazı üyeler yıllık, bazıları da 3 ayda bir olmak üzere aidatlarını çeşitli şekilde odamıza göndermektedirler. Aidatların, her 3 ayda bir, örneğin (Mart - Haziran - Eylül - Aralık ayları sonunda) gönderilmesi en uygunudur. 6800 üyemizden yarısının her ay aidat gönderdiğini farzetmemiz halinde şu sonuç ortaya çıkmaktadır :

Her ay 3400 adet makbuz kesilmesi, 3400 tane de üyeler tarafından odaya bildirge, 3400 aded de odadan üyelere yazılan cevap, büronun iş kapasitesini artırmakta ve ayrıca gereksiz P.T.T. masrafları yüklenilmektedir. Aidatlar, 3 ayda bir gönderildiği takdirde, gerek büro iş kapasitesi, gerek P.T.T. masrafları 3 defa daha az olacaktır.

Bu sorunun çözümü bakımından genel kurulumuzun önerilerine ihtiyaç olduğu görülmektedir.

İSTANBUL ŞUBEMİZİN ÇALIŞMALARI

Öteden beri, olumlu çalışmaları ile temayüz eden, İstanbul Şubesi, 31 Ocak 1971 tarihinde olağan Genel Kurulunu yapmıştır.

İstanbul Şubemizin, Odamıza gönderdiği hesapların incelenmesinde; 9560 TL'lik gelirlerinin bulunduğu, 9186 Liralık masraflarına karşılık, halen Bankada 374 Liraları'nın olduğu görülmüştür.

Gelir ve giderlerin uygun şekilde defterlere işlendiği, hesapların incelenmesinden anlaşılmıştır. Bu hesaplar Odamızın defterlerine intikal ettirilmiştir.

1971 yılı içinde Odamızın görüş ve direktiflerine uygun olarak faaliyet gösteren İstanbul Şubemizin yeni yönetim kuruluna başarılar dileriz.

T. M. M. O. B.

**ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI 1971 YILI DENETLEME
RAPORU**

Ziraat Mühendisleri Odası Yönetmeliğinin 41. maddesine göre Odanın hesapları ve buna müteallik bilcümle muamelelerinin 1971 yılı denetlemesi Mayıs, Ağustos, Kasım ve Aralık ayları sonu itibarıyla 4 defada yapılmıştır.

Odanın Genel Kurul Toplantı tarihi olan 24 Şubat 1972 gününde 1.1.1972 — 24.2.1972'ye kadar olan denetlemesi ek bir raporla takdim edilecektir.

Yapılan denetleme sonuçlarına göre :

1 — Odanın muhasebe işleri ile gelir ve gider evrakının, yönetmeliğe uygun olarak, aksatılmadan işlenip yürütüldüğü görülmüştür.

2 — 1971 yılı Gelir ve Gider durumu çalışma raporuna ekli tabloda gösterilmiştir.

Odanın 1971 yılı net geliri toplam olarak 443.656,95 TL. gideri ise 466.770,20 TL. dir. Buna göre Oda 1971 yılı gider fazlası 23.113,25 TL. dir. Bu durum önümüzdeki yılda gelirin artırılması, masrafların kısılmasını zorunlu hale getirmektedir.

3 — 1971 yılında Ölüm Yardım Fonuna yatırılması icabeden para 168.846,00 TL. olup, buna 1970 yılı için yatırılması gereken 70.000,00 TL. daha ilâve edildiği takdirde Ölüm Yardım Fonu borç hesabı 238.846,00 TL. ya ulaşmaktadır. Halbuki 1971 yılı sonu itibarıyla 13 meslekdaşımızın geride kalan ailelerine yardım yapılmadığı anlaşılmaktadır. 1971 yılı içinde ise 8 aileye 82,257,00 TL. yardım yapılmıştır. Gelecek idare heyetinin bu husus üzerinde azami dikkat göstermesi icabetmektedir.

4 — 1971 yılı sonu itibariyle Oda 214,107,30 TL. borçlu ve 2.395,67 TL. alacaklı görülmektedir. (Üye borçları buna dahil olmayıp 1971 yılı sonu itibariyle devreden üye aidat borçları 1.360,211,98 TL. dir).

5 — 31.12.1971 tarihi itibariyle banka mevcudu 72.572,13 TL. ve kasa mevcudu ise 9.663,91 TL. dir.

6 — İstanbul Şubemizin hesaplarının tetkikinde; Oda Talimatnamesinin 36. maddesinin (B) Şubeler bölümünün (d) bendinde, (Şubeler yaptıkları tahsilâtı ve masrafları engeç bir ayda merkez idare heyetine yollarlar) denilmektedir. Halbuki İstanbul Şubesi gerek tahsilât ve gerekse sarfiyatı sadece yıl sonunda merkeze bildirmiştir.

Ayrıca, aynı maddenin (B) bölümü (a) bendinde (Şubeler umumi heyetinde bütçe, blânço yapılamaz) denildiği halde Şubenin 1971 yılı çalışma Raporu sonuna bütçe ve blanço eklenmesi suretiyle tüzüğe aykırı bir yol tutulduğu görülmüştür.

Şubelerin sarfiyatlarını Odaca tasdik edilecek bütçe dahilinde yapmaları ve Oda adına yapılacak tahsilattan karşılımları gerekmektedir.

7 — a) 1972 yılı bütçesinin tetkikinde personel giderleri 464.000,00 TL. olarak gösterilmiştir. Odanın genel bütçesi içerisinde bu miktar kurulumuzca çok yüksek görülmüştür. Bu itibarla yeni ilâve kadrolardan (2 Uzman, 1 Büro memuru ve 1 Büro Şef yardımcısı) yılda takriben 100.000,00 TL. civarında bir tasarruf sağlayacağı mülâhazası ile kadro cetvelinden çıkarılması,

b) Odamız faaliyetlerinin gün geçtikçe artması büro hizmetleri ile muamelatının ağır bir hale gelmesi dolayısıyla bu hizmeti bu güne kadar noksansız olarak büyük titizlikle yürüten Büro şefi ve muhasebeci ücretinin 1972 kadrosunun 2750,— TL. ya çıkarılması teklif edilen yeni diğer kadrolar arasında daha tutarlı bir denge sağlamak bakımından 950,— TL. kadrosundaki sicil ve muamele memuru ile 850,— TL. kadrolu büro memurları kadrolarının 1250,— TL. olarak ayarlanması,

c) Yardım ve teberrular için ayrılmış olan 60.000,00 TL. nin Oda şubesine yönetmelik hükümleri gereğince yardım yapılamıyacağı mülâhazasıyla yeni bütçede 30.000,00 TL. olarak yer alması (1971 yılı fiili harcaması 20.110,00 TL. dir) heyetimizce uygun görülmüştür.

Keyfiyet genel kurula saygıyla arz olunur.

10.2.1972

Üye
Naim ŞENOL

Üye
Nahit TEOMAN

Üye
Ünal ÖZDOĞAN

T. M. M. O. B. ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI 1971 TAKVİM YILI BİLANÇOSU

A K T İ F			P A S İ F		
Hesap İsimleri	Lira	Krş.	Hesap İsimleri	Lira	Krş.
Kasa	9.663,99		Alacaklılar	214.107,30	
Bankalar	72.572,13		Odalar Birliği	182.081,—	
T.C. Ziraat Bankası	38.807,83		Vergi Dairesi	4.150,84	
» » » Ölüm Y. Fonu	33.390,30		Sosyal Sigortalar	1.878,66	
İstanbul Şubemiz B. Hes.	374,—		Mars Ticaret ve Sanayii A.Ş.	20.000,—	
Tasarruf Bonusu	120,—		Muhtelif Alacaklar	5.996,80	
Tasarruf Bonusu	120,—		Ölüm Yardım Fonu Gelirleri	807.009,25	
Sabit Kıymetler	111.709,68		1964 Yılı Ölüm Y. F. Geliri	30.574,—	
Demirbaşlar	111.709,68		1965 » » » » »	30.977,—	
Ambarlar	91.603,94		1966 » » » » »	87.632,88	
Kitap Ambarı	91.603,94		1967 » » » » »	113.328,84	
Borçlular	2.395,67		1968 » » » » »	116.570,30	
İcra Takibi Avans Hes.	2.395,67		1969 » » » » »	129.872,44	
Ölüm Yardım Fonu Giderleri	526.246,95		1970 » » » » »	128.885,45	
1964 - 65 Yılı Ö. Y. F. Gid.	19.285,—		1971 » » » » »	168.846,—	
1966 » » » » »	36.299,25		Ölüm Y. Fonu Sair Gelirleri	322,34	
1967 » » » » »	55.759,50		Amortismanlar	43.872,04	
1968 » » » » »	105.588,95		1964 Yılı Neticesi	32.205,22	
1969 » » » » »	135.025,25				
1970 » » » » »	92.027,—				
1971 » » » » »	82.257,—				
Ölüm Y. F. Sair Giderleri	810,20				
1965 Yılı Neticesi	48.607,41				
1966 » »	45.662,80				
1967 » »	17.100,85				
1968 » »	21.777,21				
1969 » »	55.380,89				
1970 » »	71.239,04				
1971 » »	23.113,25				
	1.097.193,81			1.097.193,81	

T. M. M. O. B.
ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI 1971 TAKVİM YILI
GELİR — GİDER TABLOSU

G İ D E R L E R			G E L İ R L E R		
Hesap İsimleri	Lira	Krş.	Hesap İsimleri	Lira	Krş.
Giderler	452.541,47		Kanuni Gelirler	382.019,25	
Malzeme Giderleri	10.272,55		Üye Aidatları	356.204,90	
Personel Giderleri	213.665,83		Bilirkişi Ücreti % 5	25.814,35	
Hariçten Temin edilen Hiz.	507,55		Umumi Gelirler	5.500,—	
Muhtelif Giderler	228.095,54		Üye Kayıt Ücretleri	5.500,—	
Yönetim Kurulu Huzur Hk.	17.150,—		Gelirler	56.137,70	
Denetleme Kurulu Huzur Hk.	750,—		Hüviyet Cüzdanı Bedeli	6.179,40	
Haysiyet Divanı Huzur Hk.	1.500,—		Neşriyat Satış Bedeli	29.352,—	
Yardımcı Organlar Huzur Hk.	34.320,—		Bağış ve Yardımlar	5.000,—	
Kiralar	25.000,—		Banka ve Faizleri	766,70	
Sivil Savunma Fonu	1.790,—,58		Sair Gelirler	14.839,60	
Genel Kurul Giderleri	26.115,49				
Kongre Giderleri	21.452,25		1971 Yılı Neticesi	23.113,25	
Isıtma, Aydınlatma, Su	160,75				
P.T.T. Masrafları	15.859,85				
Damga Pulu	1.133,80				
Neşriyat Giderleri	16.662,93				
Yıllık Basın Masrafı	1.600,—				
Mahkeme İcra ve Noter	16.197,33				
Amortismanlar	6.881,58				
Yardım ve Tebertular	20.710,—				
Temsil Giderleri	14.529,05				
Demirbaş Masrafları	4.372,28				
Sair Giderler	1.869,65				
Kitap Ambarı Farkı	14.228,73				
	466.770,20			466.770,20	

1972 YILI BÜTÇE GEREKÇESİ

Raporun ilgili bölümlerinde belirtildiği gibi, gerek üye sayısının kabarması ve gerekse buna paralel olarak üyelerimizle olan muhabere ve ilişkilerin çoğalması; Odaya gösterilen rağbet ve duyulan ihtiyacın gün geçtikçe daha da artması; Oda hizmetlerinin de buna cevap verebilecek bir seviyeye getirilmesini zorunlu kılmaktadır.

Onayınıza sunulan bu yılki bütçe tasarısının önemli bazı özelliklerini şöylece sıralayabiliriz :

1 — Yardım ve teberrular kısmı üç dilime ayrılmış; Ziraat spor bölümüne yardım, T. Ziraat Yüksek Mühendisleri Birliği ile şubelerine yardım ve sair yardımlar olmak üzere isimlendirilmiştir. Bu ayırımdan sonra Yönetim Kurullarının rahat çalışmaları sağlanarak durum ferahlatılmıştır.

2 — Eski kadrolara ilâve olarak 2 adet 1500 liralık uzman kadrosu kurulmuştur. Kadrolar onandığı takdirde mesai dışında Genel Sekreterle müştereken çalıştırılacak uzmanların muvakkat ve daimi ihtisas komisyonlarında iş kapasite ve külfetlerini azaltacakları umulmaktadır.

3 — Genel Sekreter'in aylık kadro ücreti, 5 bin liradan 7 bin liraya çıkartılarak günün şartlarına uydurulmaya çalışılmıştır. Hepimizin bildiği gibi, Genel Sekreterlik görevine gelen meslekdaşlarımız, çalıştıkları işyerlerinden tamamen ayrılmakta ve ikinci dönemde seçilmemeleri halinde yeniden iş aramak gibi bir riziko ile karşı karşıya bulunmaktadır. Böyle bir rizikoya katlanarak Genel Sekreterlik görevine gelen kişilerin maddi olanaklarının hiç değilse birinci derecedeki memurun seviyesinde bulundurulması düşünülmüştür.

4 — Yine bütçe teklifimizde Genel Sekreterlik personelinin tümünün çok cüz'i ve hatta Devlet Personel Bareminin de çok altında ücret aldıkları gözönünde bulundurularak yeni kadro teklifleri getirilmiştir. Personel kadrosu konusunda hiç bir metod geliştirilmemekle beraber, Personel Kanunundaki öğrenim ve hizmet yıllarına göre göstergeler ile personelin liyakat durumu da gözönüne alınarak tekliflerimiz hazırlanmıştır.

Genel Sekreter ile Büro Şefi ve Muhasebeci hariç, 1971 yılına kadar personel 600 — 950 lira gibi çok cüz'i brüt aylıklarda çalıştırılmışlardır. Fiyatların alabildiğine arttığı devalüasyon ve saire gibi olaylardan sonra bu kadar düşük bir ücretle personelden olumlu randıman alınamayacağı ve personelin geçim şartlarının güçleştiği bir gerçektir.

Bu hususlar gözönüne alınarak yeni kadro teklifimiz görüş ve onaylarınıza sunulmuştur.

Sonuç olarak, bu düşüncelerin ışığı altında hazırlanmış olan 1972 yılı bütçe tasarısı :

1 — GELİR BÜTÇESİ :

1.360.211.98 TL. sı üyelerimizin geçmiş yıllardaki aidat borcu 1.303.482.79 TL. sı da sair gelirler olmak üzere 2.663.694.77 TL. sı olarak;

II — GİDER BÜTÇESİ :

Yapılan zaruri kadro ilavesi ve diğer masrafları karşılamak üzere 2.663.694.77 TL. sı olarak düzenlenmiştir.

1972 yılı Bütçe Tasarısı (Ek — 19, 1, 2, 3) de görüşlerinize sunulmuştur.

ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI
1971 TAKVİM YILI KATI MİZANI VE AKTİF — PASİF; NETİCELER
HESABININ AYRILIŞI

	Y e k u n l a r		B a k i y e l e r		Aktif	Pasif	N e t i c e l e r	
	Zimmet	Matlup	Zimmet	Matlup			Giderler	Gelirler
0 — ÖZ KAYNAKLAR								
01 — Kanuni Gelirler	8.382.46	607.247.71						382.019.25
02 — Umumi Gelirler		5.500.—						5.500.—
03 — Ölüm Y. F. Gelirleri		638.163.25				638.163.25		
04 — Amortismanlar		36.990.46			1971 yılı Ölüm Yar. Fon. Ay- rılan 1971 yılı A- mortismanı Ayrılışı :	168.846.— 36.990.46 6.881,58		
T O P L A M	8.382.46	1.287.901.42		1.279.518.96				
01 — SABİT KIYMETLER								
01 — Binalar								
02 — Demirbaşlar	111.758.24	48.56						
T O P L A M	111.758.24	48.56	111.709.68		111.709.68			
02 — KASA								
021 — Kasa	550.364.01	540.700.02			9.663.99			
022 — Pul kasası								
T O P L A M	550.364.01	540.700.02	9.663.99					

ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI
1971 TAKVİM YILI KATI MİZANI VE AKTİF — PASİF; NETİCELER
HESABININ AYRILIŞI

(Devamı)

	Y e k u n l a r		B a k i y e l e r		Aktif	Pasif	N e t i c e l e r	
	Zimmet	Matlup	Zimmet	Matlup			Giderler	Gelirler
03 — BANKALAR								
031 — T.C. Ziraat Bankası C/H	322.665,29	283.857,46	38.807,83		38.807,83			
032 — T.C. Ziraat Bank. Ölüm Y. F.	118.134,30	84.744,—	33.390,30		33.390,30			
033 — İstanbul Şubesi Bank. Hes.	374,—		374,—		374,—			
T O P L A M	441.173,59	368.601,46	72.572,13					
04 — TASARRUF BONUSU	120,—		120,—		120,—			
05 — AMBARLAR HESABI								
051 — Malzeme Ambarı								
052 — Kitap Ambarı	105.832,67				91.603,94		14.228,73	
T O P L A M	105.832,67		105.832,67					
06 — BORÇLU - ALACAKLI HESABI								
061 — Borçlular	10.667,75	8.272,08	2.395,67		2.395,67			
062 — Alacaklılar	144.331,21	358.438,51		214.107,30		214.107,30		
T O P L A M	154.998,96	366.710,59	2.395,67	214.107,30				

ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI
1971 TAKVİM YILI KATI MİZANI VE AKTİF — PASİF; NETİCELER
HESABININ AYRILIŞI (Devamı)

	Y e k u n l a r		B a k i y e l e r		Aktif	Pasif	N e t i c e l e r	
	Zimmet	Matlup	Zimmet	Matlup			Giderler	Gelirler
07 — GELİRLER								
071 — Hüviyet Cüz. Bed.		6.179.40						6.179.40
072 — Neçriyat Satış Bedeli		29.353.—						29.353.—
073 — Bağış ve Yardım.		5.000.—						5.000.—
074 — Para Cezaları								
075 — İştirak Gelirleri								
076 — Banka Faizleri		766.70						766.70
077 — Tahvil İkr. ve Faiz.								
078 — Sair Gelirler		14.839.60						14.839.60
T O P L A M		56.137.70		56.137.70				
08 — GİDERLER								
081 — Malzeme Giderleri	10.272.55						10.272.55	
082 — Personel Giderleri	213.665.83						213.665.83	
083 — Hariçten Tem. edilen Hiz.	507.55						507.55	
084 — Muhtelif Giderler	221.213.96						221.213.96	
085 — Ölüm Y. F. Giderleri	526.246.95				526.246.95			
086 — Odalar Bir. His.	48.000.—							
T O P L A M	1.019.906.84			1.019.906.84		1971 yılı amortismanı	6.881.58	

ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI
1971 TAKVİM YILI KATI MİZANI VE AKTİF — PASİF; NETİCELER
HESABININ AYRILIŞI **(Devamı)**

	<u>Y e k u n l a r</u>		<u>B a k i y e l e r</u>		Aktif	Pasif	<u>N e t i c e l e r</u>	
	Zimmet	Matlup	Zimmet	Matlup			Giderler	Gelirler
09 — NAZIM HESAPLAR								
091 — Emaneten Borç- lular - Alacaklılar								
092 — Teminattan Borç- lular - Alacaklılar								
093 — Vekaleten Borç - Alacaklılar								
094 — Mukaveleden Borç - Alacaklılar								
T O P L A M								
1964 Yılı Neticesi		32.205.22		32.205.22		32.205.22		
1965 » »	48.607.41		48.607.41			48.607.41		
1966 » »	45.662.80		45.662.80			45.662.80		
1967 » »	17.100.85		17.100.85			17.100.85		
1968 » »	21.777.21		21.777.21			21.777.21		
1969 » »	55.380.89		55.380.89			55.380.89		
1970 » »	71.239.04		71.239.04			71.239.04		
1971 » »						23.113.25		
U M U M İ Y E K Ü N	2.652.304.97	2.652.304.97	1.581.969.18	1.581.969.18	1.097.193.81	1.097.193.81	466.770.20	443.656.95

T. M. M. O. B.

ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI 31 ARALIK 1971
TARİHİ İTİBARIYLA BÜTÇE MUKAYESE TABLOSU

BÖLÜM	MADDE	GELİRLER ODA GELİRLERİ	ÖDENEK	FİİLİ DURUM	Farklar	
					+	-
II	1	Üye Kayıt Ücretleri	4.500,—	5.500,—	1.000,—	
	2	Üye Yıllık Aidatları	660.000,—	568.140,90 olup Bunun 285.341,05 TL. 1971 üye aidatıdır.		374.658,95
	3	Hizmet Karşılığı Akınan	1,—			1,—
	4	Hüviyet Cüzdanı Bedeli	2.000,—	6.179,40	4.179,40	
	5	Nesriyat Gelirleri	15.000,—	29.352,—	14.352,—	
	6	Bağış ve Yardım	1,—	5.000,—	4.999,—	
	7	Bilirkişi Ücret % 5 Hissesi	2.500,—	25.814,35	23.314,35	
	8	Para Cezaları	1,—			1,—
	9	İştirak Gelirleri	1,—			1,—
	10	Banka Faizleri	500,—	766,70	266,70	
	11	Tahvil, Bono, Kira, Faiz	100,—			100,—
	12	Amortismanlar	7.000,—	6.881,58		118,42
	13	Sair Gelirler	1,—	14.839,60	14.838,60	
		T O P L A M	691.605,—	379.674,68	62.950,05	374.880,37

G İ D E R L E R

(Devam)

BÖLÜM	MADDE	YATIRIM GİDERLERİ	Ödenek	Eklenen	Çıkarılan	Ödeneğin	Filii Durum	Farklar	
						son miktarı		+	-
I	1	Demirbaşlar	15.000	6.000	—	21.000	20.761,65	—	238,35
		TOPLAM	15.000	6.000	—	21.000	20.761,65	—	238,35
		Giderler							
		A — Malzeme Giderleri							
III	1	Büro Malzemesi ve Kırtasiye	7.000	—	—	7.000	4.893,20	—	2.106,80
	2	Basılı Kâğıtlar	7.500	—	—	7.500	5.379,35	—	2.120,65
	3	Sair Malzeme	1.000	—	—	1.000	—	—	1.000,—
		TOPLAM	15.500	—	—	15.500	10.272,55	—	5.227,45
		B — Personel Masrafları							
	1	K. Personel Ücretleri	168.900	—	4.450	164.450	150.839,45	—	13.610,55
	2	Yevmiyeli Personel Ücretleri	10.950	1.450	—	12.400	12.025,—	—	375,—
	3	Fazla Mesai	9.000	1.000	—	10.000	9.726,91	—	273,09
	4	Yıllık İkramiyeler ve Tazminatlar	15.200	1.750	2.500	14.450	14.170,50	—	279,50
	5	Personel Yollukları	3.500	—	2.000	1.500	863,—	—	637,—
	6	Sigorta Primi İşveren His.	18.000	—	—	18.000	15.253,57	—	2.746,43
	7	Aldat Tahsil Eden Mute. Yüzd.	20.000	—	4.100	15.900	7.961,—	—	7.939,—
	8	Personel Sosyal Yardım	—	2.850	—	2.850	2.826,40	—	23,60
		TOPLAM	245.550	7.050	13.050	239.550	213.665,83	—	25.884,17
		C Hariçten Temin Edilen Hiz.	2.000	—	—	2.000	507,55	—	1.492,45
		TOPLAM	2.000	—	—	2.000	507,55	—	1.492,45

G İ D E R L E R

(Devam)

BÖLÜM	MADDE	Ödenek	Eklenen	Çıkarılan	Ödeneğin son miktarı	Fiili Durum	Farklar	
							+	-
D — Muhtelif Giderler								
1	Yönetim Kurulu Huzur Hk.	34.560	—	15.800	18.760	17.190,—	—	1.570,—
2	Denetleme Kurulu Huzur Hk.	900	—	—	900	750,—	—	150,—
3	Haysiyet Divanı Huzur Hk.	750	750	—	1.500	1.500,—	—	—
4	Yardımcı Organlar Huzur Hk.	27.810	7.190	—	35.000	34.320,—	—	680,—
5	Kiralar	25.000	—	—	25.000	25.000,—	—	—
6	Vergi ve Resimler	2.000	—	—	2.000	1.790,58	—	209,42
7	Genel Kurul Giderleri	26.000	150	—	26.150	26.115,49	—	34,51
8 a—	Mesleki Kongre ve Seminer	20.000	1.500	—	21.500	18.846,80	—	47,75
b—	II. Teknik Kongre					2.605,45		
9	Isıtma ve Aydınlatma	400	—	—	400	160,75	—	239,25
10	P.T.T. Masrafları	15.000	2.000	—	17.000	15.859,85	—	1.140,15
11	Damga Pulu	800	500	—	1.300	1.133,80	—	166,20
12	Neşriyat Giderleri	15.000	11.700	10.000	16.700	16.662,93	—	37,07
13	Yıllık Basın Masrafları	7.500	—	5.250	2.250	1.600,—	—	650,—
14	Mah. İcra ve Noter Gider.	10.000	10.500	3.000	17.500	16.197,33	—	1.302,67
15	Amortismanlar	7.000	—	—	7.000	6.881,58	—	118,42
16	Yardım ve Teberrular	40.000	—	11.190	28.810	20.710,—	—	8.100,—
17	Temsil Giderleri	6.000	8.550	—	14.550	14.529,65	—	20,95
18	Demirbaş Mas.	1.500	2.900	—	400	4.372,28	—	27,72
19	Sair Giderler	2.500	500	1.000	1.000	1.869,65	—	130,35
	TOPLAM	242.720	46.240	46.240	242.720	228.095,54	—	14.624,46
IV	Ölüm Yardım Fonu							
1	Ölüm Halinde Yapılan Yardım	198.000	—	—	198.000	82.257,—	—	115.743,—
2	Fonla İlgili Masraflar	1.000	—	—	1.000	810,20	—	189,80
	TOPLAM	199.000	—	—	199.000	83.067,20	—	115.932,80
	Odalar Birliği							
	T.M.M.O. Birliği	48.000	—	—	48.000	48.000,—	—	—

DANIŞMA KONSEYİ ÜYELERİ

- 1 — Nejat ERKENCİ
- 2 — Prof. Dr. Orhan DÜZGÜNEŞ
- 3 — Adem KARAEMLAS
- 4 — Prof. Dr. Ziya Gökalp MÜLAYİM
- 5 — Nejat EMİRLİ
- 6 — Akif ÇAKMAN
- 7 — Niyazi OKANAY
- 8 — Refet ERGİN
- 9 — Habil AKILTEPE
- 10 — Ahmet DEMİRLİÇAKMAK
- 11 — Doç. Dr. Ekrem KÜN
- 12 — Ali BAYAZIT
- 13 — Sabri MALKOÇ
- 14 — Prof. Dr. Sait Tahsin TEKELİ
- 15 — İhsan MOLBAY
- 16 — Nebih YALAZ
- 17 — Doğan KAYRAN
- 18 — Mehmet YÜCELER
- 19 — Prof. Dr. Sabahattin ÖZBEK
- 20 — Prof. Dr. Rasim DOĞUŞ
- 21 — Fahri KÖŞKEROĞLU
- 22 — Oğuz ATALAY
- 23 — Osman BOYACI
- 24 — Kemal GÖKÇORA
- 25 — Murat ZAFER
- 26 — Avni BAŞDOĞAN
- 27 — Prof. Dr. Süleyman KADAYIFÇILAR
- 28 — Doç. Dr. Bekir CEMEROĞLU
- 29 — İzzet BAYKAL
- 30 — Nurettin MADRAN

1971 ODA DAİMİ VE MUVAKKAT İHTİSAS KOMİSYONLARI

1 — TARIMSAL KREDİ
KOMİSYONU

Kemal GÖKÇORA
Orhan ERDEM
Ünal GÖKALP
Avni BAŞDOĞAN
Turgut GÖKSU

2 — ZİRAİ MÜCADELE
İLAÇLARI KOMİSYONU

Talip ÖDEN
Fahri KÖŞKEROĞLU
Prof. Dr. Selahattin İREN
Cevdet SEVİNTUNA
Hilmi ARI
Orhan TOKMAKOĞLU

3 — TARIM ALET VE MAKİ-
NALARI KOMİSYONU

Prof. Dr. Rasim DOĞUŞ
Prof. Dr. S. KADAYIFÇILAR
Doç. Dr. Baha G. TUNALIGİL
Ekrem İNCE

4 — TİCARET GÜBRELERİ
KOMİSYONU

Saim DOĞANAY
Ahmet DEMİRLİÇAKMAK
Sabri MALKOÇ
Necati BERKER
Mesut ÖZUYGUR
Nazmi ÜLGEN
Prof. Dr. Burhan KAÇAR
Kadir GÖZÜBÜYÜK

5 — ÖZEL SEKTÖRDE Z. Y.
MÜHENDİSİ İSTİHDAMI
KOMİSYONU

Osman BOYACI
Prof. Dr. Sabahattin ÖZBEK
Ekrem KÜN
İhsan MOLBAY
Doç. Dr. Mithat ÖZSAN
Ülkü ÖZ
Cemil BÜLBÜL

6 — TÜZÜK TADİLLER
KOMİSYONU

Prof. Dr. Suat AKSOY
Prof. Dr. Turan GÜNEŞ
İsmet LEBLEBİCİOĞLU
Saim DOĞANAY
İsmet GÜNEŞ
Kemal GÖKÇORA

7 — HUBUBAT TABAN
FİATLARINI TESBİT
KOMİSYONU

Akif ÇAKMAN
Nazım DURLU
Prof. Dr. Turan GÜNEŞ
İbrahim GÜZELİŞ
Saim DOĞANAY

8 — İSTİHDAM KOMİSYONU

Orhan DÜZGÜNEŞ
Nurettin MADRAN
Doç. Dr. Baha Galip TUNALIGİL
Saim DOĞANAY

9 — ZOOTEKNİST ZİRAAT
YÜKSEK MÜHENDİSLERİ-
NİN İSTİHDAMI KOMİS-
YONU

Prof. Orhan DÜZGÜNEŞ

10 — HAŞHAŞ KOMİSYONU

Dr. Ahmet YALÇIN

Dr. Mehmet HEMŞİNLIOĞLU
Ali ÖZTÜRK
Dr. O. YAVUZ
Avni BAŞDOĞAN
Prof. Dr. D. TARAKLI
Doç. Dr. Doğan ATAY

**11 — KÖY ELEKTRİFİKASYO-
NU KOMİSYONU**

Doç. Dr. Güngör YAVUZCAN
Nuri GÜRKAN
Doç. Dr. Baha Galip TUNALIGİL

**13 — SU ÜRÜNLERİ
KOMİSYONU**

Prof. Dr. Orhan DÜZGÜNEŞ
Doç. Dr. Doğan ATAY
Doç. Dr. Kâmil DOĞAN
Dr. Salih ÇELİKKALE
Dr. Işık ORAY
Mustafa KARABATAK
Suat BAYHAN
Fethullah KOÇ
Recep MERİÇ
Neriman KOLAT

**15 — TOPRAK REFORMU
KOMİSYONU**

Prof. Reşat AKTAN
Akif ÇAKMAN
Prof. Ali BALABAN
Niyazi OKANAY
Fikret ERCAN
Avni BAŞDOĞAN
Asst. Prof. Dr. Duran TARAKLI
Aytekin ÜLGER
Doğan KAYRAN
Prof. Dr. Ziya Gökalp MÜLAYİM
Kemal GÖKÇORA

Kamuran GİRGİNER
Doç. Dr. B. Galip TUNALIGİL
Recep MERİÇ

12 — KOOPERATİF KOMİSYONU

Prof. Dr. Ziya Gökalp MÜLAYİM
H. POYRAZ
Ü. ÖZSOY
K. BİLGİN
E. MALKOÇ
O. ERDEM
İ. ULUSOY
Doç. Dr. Doğan ATAY
S. ÖNCEL
K. KALFA
İsmet LEBLEBİCİOĞLU

**14 — HAYVANCILIK
KOMİSYONU**

Prof. Dr. M. EKER
Prof. Dr. Orhan DÜZGÜNEŞ
Doç. Dr. Doğan ATAY
Doç. Dr. Vecdet ERKAN
Dr. M. HEMŞİNLIOĞLU
Dr. Osman YAVUZ
Avni BAŞDOĞAN
Hüseyin DERMAN
M. HACİBEKİROĞLU

16 — MEVZUAT KOMİSYONU

Prof. Dr. Suat AKSOY
Doç. Dr. Güngör YAVUZCAN
Refet ERGİN
Asım ALP
Saim DOĞANAY
Talip ÖDEN
Saffet ÖZTÜRK

**SAYIN BAŞBAKAN PROF. DR. NİHAT ERİM'E TAKDİM EDİLEN
ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASININ TOPRAK REFORMU
ÜZERİNDEKİ GÖRÜŞ VE DÜŞÜNCELERİ**

Hükümet programında tarımla ilgili olarak alınacak tedbirler ve uygulanacak politika, kısaca 1) Toprak Reformunu plânlayacak bir örgütün kurulması, 2) Toprak Reformu ön-tedbirler tasarısının hazırlanması, 3) Tarımda üretim düzeninin modernleştirilmesi çabalarının koordine edilmesi, 4) Tarımsal vergi sisteminin geliştirilmesi ve 5) Kadastro çalışmalarının hızlandırılması şeklinde beş madde halinde verilmektedir. Türkiyede ekonominin temeli olmakta devam eden tarım sektörünün, kalkınmamızı yavaşlatmak yerine onu destekler duruma getirilmesi, aynı zamanda, istikrarlı ve kendikendini idame ettiren bir tarımsal çalışma düzeyine eriştirilmesi için, bu programda sayılanlar dışında daha pek çok tedbire ihtiyaç bulunduğu kanımızı, en başta belirtmek isteriz. Bununla beraber, Hükümet programında yer alan tedbirleri kapsayan politikanın ülkemiz tarımı açısından gerekliliğine ve yararlarına inandığımızı, bunların gerçekleştirilmesi çabalarında Odamız mensuplarına düşecek görevleri, sorumluluk duygusu ile dolu olarak yapmağa hazır bulunduğumuzu bildiririz.

Bu muhtıranın amacı tarım ve özellikle yirmi üç milyonu aşan çiftçi nüfusu bakımından çok âcil bir dava haline gelen Toprak Reformu üzerindeki düşünce ve görüşlerimizi özet halinde belirtmektir. Toprak Reformunun uygulanması safhalarında gerektiği takdirde daha ayrıntılı şekilde teknik düşüncelerimizi ve tavsiyelerimizi bildireceğiz. Ayrıca, tarımla ilgili diğer konular üzerinde de zaman zaman görüşler ileri sürmekte devam edeceğiz.

1. Toprak Reformunun Tarif ve Kapsamı :

Dünya literatüründe olduğu gibi ülkemizde de Toprak Reformu deyimini birbirinden farklı bir çok anlamda kullanılmakta; ya-

zar, politikacı, yönetici ve çiftçiler bu kavrama değişik mâna ve kapsamlar vermektedirler. Toprak Reformunun en dar ve basit olmakla beraber belki de en yaygın anlamı, topraksız ve az topraklıların topraklandırılması için Devletin tedbirler almasıdır. Bu dar anlam, Toprak Reformu ile ulaşılmaya çalışılan amaçlardan sadece birisini içerisine aldığından, eksik ve yetersizdir. Bizce Toprak Reformu, Birleşmiş Milletler Teşkilâtı ve bu teşkilâtın ihtisas kuruluşları tarafından kabul edildiği gibi geniş bir şekilde tarif edilmeli ve kapsamına, tarım toprağı ile onu benimsemek ve kullanmak isteyen insan arasındaki hukuki ve ekonomik ilişkileri düzenleyici kamu tedbirlerinin tümü girmelidir. Bu tedbirler şöylece hülasa edilebilir :

- Tarımsal yapının temelini teşkil edecek olan aile işletmelerinin iktisaden ayakta durabilmelerini sağlayacak şekilde mülkiyet ve tasarruf rejiminin yeniden düzenlenmesi;
- Tarım topraklarının ancak üretimde kullanılmak ve işletilmek amaçları ile mülk edinilmesinin sağlanması;
- Tarımda mülkiyet hakkının sınırlandırılması ve sahibine toprağı boş bırakmamak, etkin kullanmak ve korumak gibi bazı sosyal sorumluluklar yüklemesi;
- Tarımda kiracılık ve ortaklığın ancak istisnai ve zorunlu durumlarda yapılabilmesi, bu takdirde dahi şartların âdil ve ekonomik esaslara göre düzenlenmesi;
- Reformdan faydalananlardan yer değiştirmek zorunda kalanların tarımsal yerleşiminin plânlı bir şekilde sağlanması;
- Çiftçilerin reformla ilgili teknik esaslara uymalarının ve gereken hallerde kooperatif kurmalarının zorunlu kılınması;
- Ufalanmış ve dağılık durumda bulunan tarım mülk ve işletmelerin toplulaştırılması;
- İktisaden ayakta durabilecek aile işletmelerinin ve toplulaştırılan mülklerle işletmelerin bölünmesini, ufalanmasını önleyecek hukuki müeyyideleriyle ekonomik tedbirlerin getirilmesi;
- Genellikle Toprak Reformu, tarım arazilerinin tarla ve bağ-bahçe şeklinde işlenebilen kısımlarını içerisine almakta ise de, kamu mülkiyetindeki ormanlarla, menfaati kamuya ait mallardan çayır, mer'a ve otlak arazilerinin de reform uygu-

lamasında, sınırlarının belirtilmesi, ihtiyaca göre tespitlerinin yapılması ve verimli bir şekilde kullanılma ile işletilmesinin temini.

2. Toprak Reformunun Amaçları ve Yararları :

Her şeyden önce Toprak Reformu, çiftçilikle uğraşanların ve ailelerinin gelirleri ile refah seviyelerini yükseltmek, onları Anayasanın 41 inci maddesinde belirtildiği üzere, insan haysiyetine yaraşır bir yaşama düzeyine ulaştırmak amacını güder. Kendi mülkü olan işletme üzerinde çalışan çiftçi çok değerli bir ekonomik kaynak olan toprağı daha rasyonel ve etkin bir şekilde kullanır; yapacağı yatırımlar ve göstereceğı ihtimam ile onun verimini artırır, korunmasını ve vasıflarının iyileşmesini sağlar. Reform, kıt miktarda bulunan tarım topraklarının atıl kalmamasını, sürekli bir şekilde işletilmesini amaç edinir. Toprak mülkiyet rejiminde yapılacak ayarlama ve düzenleme, tarım sektöründe gelir ve servet dağılışını sosyal adalet ilkelerine daha uygun bir duruma getirir; bu da Toprak Reformunun önemli bir sosyal faydasıdır. Eski mülkiyet düzeninin bünyesinde saklı bulunan, siyasi ve ekonomik özgürlükleri kısıtlayıcı engeller Toprak Reformu ile ortadan kalkacaktır. Bu suretle, ekonomik ve siyasal özgürlüklerini elde edecek yurttaşların çoğunluğu teşkil edeceği kırsal topluluklarda demokrasi daha iyi yerleşecek ve gelişecektir; bu da, Toprak Reformunun politik amacıdır. Toprak Reformu, tarımsal nüfusu eskisine kıyasla daha yüksek bir yaşama seviyesinde olmak üzere toprağı bağılıyacak, böylece bir yandan tarımda gizli işsizliğı azaltarak şehirlere düzensiz göçü kısmen de olsa önlerken, öte yandan köy ve kent arasındaki derin yaşama seviyesi uçurumunu azaltmaya hizmet edecektir. Toprak Reformunun bir amacı da tapu ve kadastro işlerinin kırsal alanlarda yoluna konulması, bu suretle tarım sektöründe mülk emniyetini sağlamasıdır.

3. Toprak Reformunun İlkeleri :

- Tarımsal topraklara ancak üretimde kullanılmak ve işletilmek amaçlarıyla sahip olunmalıdır. Toprak edinerek sosyal ve politik nüfuz kazanmak ve çeşitli yollarla toprak istismarına veya spekülasyonuna yönelmek önlenmelidir. İlkenin tabii bir sonucu olarak da absentizm yani toprak sahibinin şehir ve kasabalarda oturarak arazisini başkaları eliyle işletmesi mümkün olamayacaktır.

- Tarım topraklarında özel mülkiyet hakkı sınırlı olmalıdır (Anayasanın 36, 37 ve 38. maddeleri). Değişik tarım bölgelerine ve çeşitlerine göre belirtilecek toprak genişliklerinin sınırlanmasıyla sahibinin toprağı dilediğı gibi kullanması, tahrip etmesi ve boş bırakılması da engellenecektir.
- Mülkiyet dağılışını sosyal adalet ilkelerine uygun bir şekilde yeniden düzenlerken, iktisaden ayakta durabilecek aile işletmeleri meydana getirilmeli ve bunların devamlılığı sağlanmalıdır.

Bu işletmeler, aile gücünün tam istihdamını genel yaşama seviyesine uygun ve işletmesini geliştirebilecek tasarrufu sağlayacak miktarda gelir getiren karakterde olmalıdır.

- Tespit edilen asgari ekonomik ünitenin aşağısındaki satış, devir ve miras yoluyla parçalanması yasaklanarak, işletmenin bütünlüğü korunmalıdır.
- Ancak istisnai ve zorunlu durumlarda tarım arazisinin kiracılık ve ortakçılık yoluyla işletilmesine cevaz verilmeli; buna ait şartlar ekonomik güvenliği sağlayacak, kaynakların tahribine ve istismara sebep olmayacak ve yatırımları teşvik edecek şekilde düzenlenmelidir.
- Toprak Reformu, tarımın sanayileşmeye ve ekonomik kalkınmaya katkısını artıracak şekilde plânlanmalıdır. Bu katkı, artan üretim ve gelirlerden yapılacak tasarruflarla, tarım ürünlerini işleyen ve diğer sanayi kollariyle kırsal sanayiinin kurulmasını teşvik edici mahiyette olmalıdır.
- İşletmelerin rasyonel bir şekilde işlemesinin sağlanması ve teknolojik gelişmelerin uygulanması için, gerekli toplulaştırma sorunları çözümlenmeli; konulacak kayıtlamalar ile yeniden parçalanmanın önüne geçilmelidir.

4. Toprak Reformunun Uygulama Esasları :

«Toprak Reformunun İlkeleri» başlığı altında açıklanan hususlar dışında kalan uygulama esasları aşağıda belirtilmiştir :

- Toprak Reformunun bünyesel değişikliği sağlama konusundaki uygulamasına memleketin bütününe kapsıyacak şekilde başlamalı ve reformun bu kısmı kısa sürede sonuçlandırılmalıdır. Toprak Reformunun kurumsal ve teknolojik değişiklikleri kapsayan faaliyetlerinin ise, bunlara en fazla ihti-

yaç hissedilen bölgelere öncelik verilmek suretiyle bölgesel uygulama şeklinde tatbikata gidilmesi esas alınmalıdır.

- Toprak Reformunun bölgesel uygulanmasına geçerken, bölge plânlaması esaslarına imkân nispetinde uyulmalıdır.
- Reformu uygulayacak teşkilâtın her kademesindeki birimlerin yapmakla yükümlü olduğu işlere ilişkin süreler kesinlikle belirtilmelidir.
- Toprak Reformunun uygulanması bir gelişme plânı şeklinde ele alınmalı; teşkilât ta buna uygun biçimde kurulmalı ve donatılmalıdır.
- Toprak Reformunun tatbikatında dağıtımâ tâbi tutulacak arazi kaynağı, yalnız Devletin hüküm ve tasarrufunda bulunan arazilere inhisar ettirilmemeli; ailelere ait olan fakat tespit edilecek sınırın üstünde kalan arazileriyle şahısların halen işgalinde bulunan hazine arazilerinin de Toprak Reformunda kaynak olarak kullanılması temin edilmelidir. Tapulama Kanununun bu esasla çelişen maddeleri yeniden gözden geçirilmelidir.

Kamulaştırma sınırının tayininde, bağ-bahçe gibi arazilerin kamulaştırma dışında tutulmaması gerekir. Gerek topraklandırılacak ve gerekse arazisi kamulaştırılacak çiftçiye bırakılacak genişliğin tespitinde esas gelir olduğundan, bağ-bahçe arazilerinden elde edilen gelir de mutlaka kamulaştırma sınırının tespiti hesabında göz önünde bulundurulmalıdır.

Bilfiil çiftçilikle uğraşmayan ve tarım dışı geçim kaynağı olan özel şahıs arazilerinin tümü, genişliğine bakılmaksızın, kamulaştırılmalıdır (Özel hallerde satın alma yolu da kullanılmalıdır).

- Kamulaştırma bedelinin hesaplanmasında arazinin gerçek değerinden hasıla değeri anlaşılmalıdır. Rayiç değer gerçek değer olarak alınması gerek uygulamada suiistimale meydan vereceğinden gerekse ilmi bir dayanağı olmadığından, Toprak Reformu uygulamasında kullanılmamalıdır. Kamulaştırma bedelleri devletin yaptığı yatırımlardan önceki değer üzerinden hesaplanmalıdır.
- Toprak Reformunun uygulanması esnasında kadastro çalış-

malarının varlığı arzu edilmekle beraber, mutlaka gerekli bir çalışma değildir. Kadastro çalışmaları, Toprak Reformunun kısa zamanda uygulanmasına engel olmadığı hallerde kullanılmalıdır.

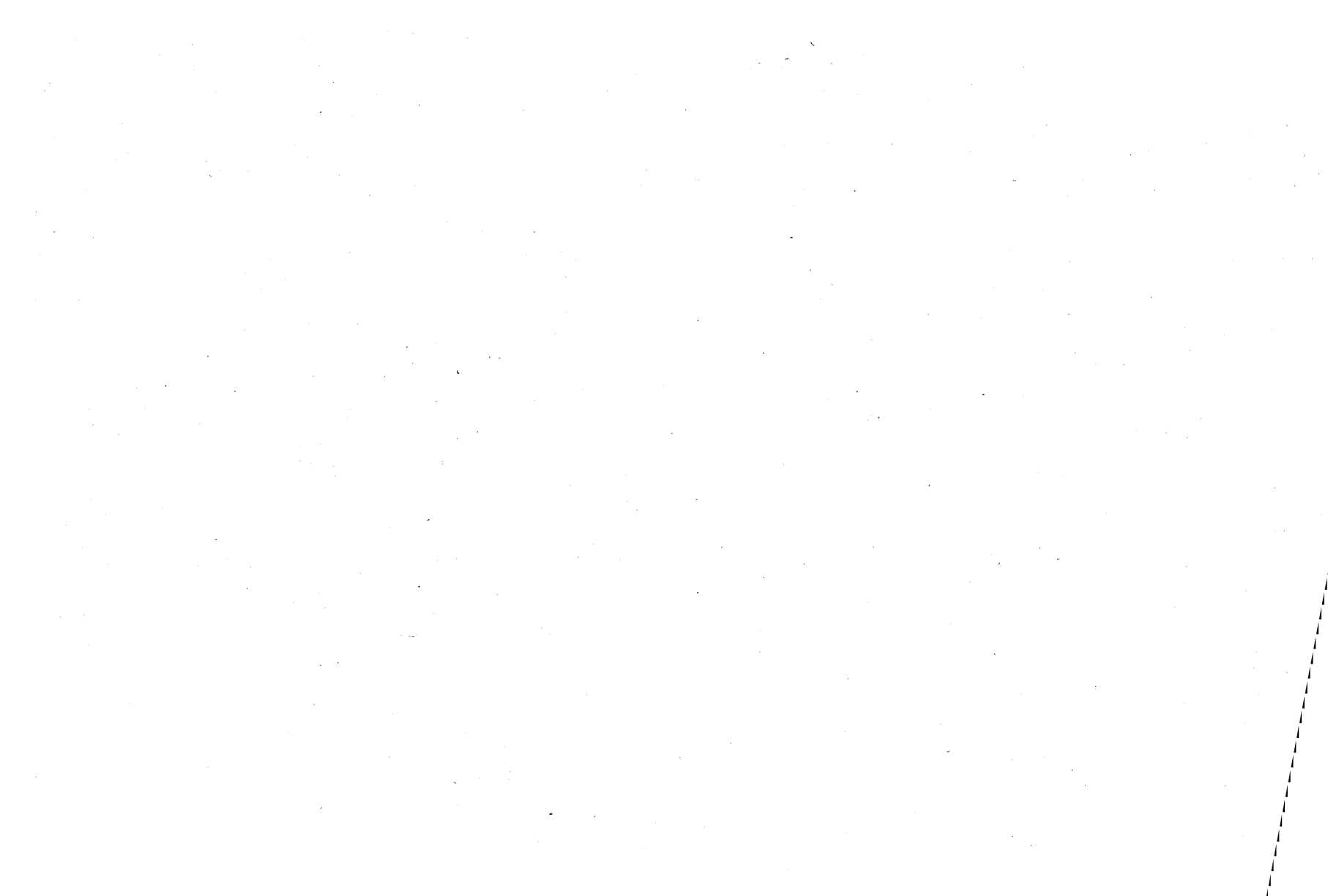
- Tarım kesiminde beklenen verim artışını sağlamak amacıyla çiftçilerin örgütlenmesi ve kooperatifler içerisinde toplanmaları sağlanmalıdır. Toprak Reformu bölgelerinde, kooperatiflere reformdan faydalanan çiftçilerin girişi zorunlu olmalı; kooperatifler ve ortak çiftçiler Toprak Reformu teşkilâtının, bölgenin özelliğine ve pazar şartlarına göre tespit edeceği üretimin gerçekleşmesine imkân verecek doğrultuda çalışmakla yükümlü kılınmalıdır. Bu konuda reform teşkilâtı gerekli yetkilerle teçhiz edilmelidir.
- Tarımsal kredilerin dağıtım ve kontrolü tek elden ve Toprak Reformunun hedeflerine ulaşmasını kolaylaştıracak tarzda idare edilmelidir. Şahsi kredi yerine, reformla öngörülen kooperatiflere kredi verilmesi temin edilerek, müesseselerin kurulması, yaşaması ve gelişmesi temin edilmelidir.
- Yapılan devlet yatırımlarından beklenen amaca ulaşılabilmesi için, sulamaya alınacak alanlarda yatırımdan önce sulama bölgesinin tümü kamulaştırılmalı ve uygulama bu alanlarda sulu şartlarda öngörülecek esaslara göre yapılmalıdır.
- Toprak Reformunun uygulanması sırasında, reformun kısa zamanda uygulanmasına engel olacak hukuki düzeltmeler mutlaka sağlanmalıdır.
- Reform tatbikatına geçilirken belirli bir tarihten önce yapılmış iktisapları da kapsayacak şekilde, temlik tasarrufları ve diğer şekillerdeki mülk edinmeler durdurulmalıdır.

Daha önce de belirtildiği üzere, orman ve çayır-mer'a halindeki araziler yapısal değişikliklerin kapsamı dışında bırakılmıştır. Orman konusunda özel mevzuat mevcuttur. Çayır-mer'a ve otlakların tasarruf ve işletilmesiyle, kullanılma ve korunmasına dair esasların da ayrı bir kanun halinde en kısa zamanda düzenlenmesi ve Toprak Reformu ile beraber uygulanması gerektiğine önemle işaret etmek isteriz.

Kapsam ve niteliği ne olursa olsun, Toprak Reformunun, çok dar tabii imkânlar içerisinde sıkışmış bulunan dağ ve orman köy-

lerinde ancak sınırlı bir şekilde uygulanabileceği, buralarda yaşayan on milyonu aşkın yurttaşın sorunlarının yapısal değişikliklerle çözümlenmesine Orman Kanunu nedeniyle fazla yardımcı olamayacağı aşikârdır. Bu sebeple, dağ ve orman köylerinin kalkınması bakımından özel durumlarına uygun mevzuatın ayrıca ve Toprak Reformu ile birlikte hemen ele alınması gerekeceğini belirtiriz.

Son olarak, Toprak Reformunun uygulanmasının yurt çapında takriben on sene sürecek bir program içinde mümkün olacağı kanısındayız. Tarım, İmar ve İskân, Köy İşleri Bakanlıkları ve diğer kamu kuruluşları bünyeleri içerisinde bulunan personel ve üniteler seferber edildiği takdirde, Toprak Reformu uygulanmasına başlanması mümkün olabilecektir. Reformun Devlet bütçesine yükü, bazı çevrelerce ileri sürüldüğü kadar büyük olmayacaktır. Zira en önemli harcama kalemi olan kamulaştırma bedelleri büyük ölçüde taksitle ödenecek; öte yandan, reformdan faydalananların özel fona yapacakları ödemeler uzun dönemde programı finanse edecektir. Uygulamanın sosyal patlamalara fırsat vermiyecek şekilde mümkün olan süratte yapılması, ülkenin selameti kadar toprak özlemi içerisinde yanan kitlelerin huzura kavuşması bakımından da faydalıdır.

T. M. M. O. B.
ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI
HASHAŞ KOMİSYONU
Raporu

HASHAŞ EKİMİNİN YASAKLANMA NEDENLERİ

1. Kaçakçılık.
2. Dünya Sağlığı.
3. İkili Anlaşmalar ve 1961 Tek Sözleşmesi.
4. U. S. A. Baskısı.
  - a) Gençliğin sıhhatı nedeniyle inşani yön vermek.
  - b) Kaçakçılık nedeniyle hashaş üreticilerine baskısı.
  - c) Sun'i uyuşturucu madde istihsalini arttırmak.
  - d) İlâç sanayiinin güçlenmesini yaratmak.
5. Birleşmiş Milletlerin Muahezeleri.
6. Yeterli Kontrol Olanaklarının Yaratılmaması.

YASAKLANMA İLE ORTAYA ÇIKAN SORUNLAR

1. Ekonomik Kayıplar.
  - Gelir kaybı.
  - İthal zorunluluğu.
  - Dünya arzında dengesizlik Hindistan'ı rakipsiz bırakmak.
2. Tarımsal Güçlükler
  - a) Yerine bitki ikame güçlüğü.
Gelir farkları

- b) Az istekli çok gelirli bir ürün oluşu.
  - c) Fazla tarım işçisi yutması.
  - d) Alışkanlık kazanmış çiftçi aileleri.
  - e) Asli ve tali ürünlerinin değerli olması.
  - f) Yakacak olarak tuttuğu yer.
3. İstihdam Sorunu.
45.000 kişi işsiz kalacak.
4. Yağ sanayii ve yağ ihtiyacı, yağ açığının önlenmesi, mevcut haşhaş yağhaneleri.
5. İlaç sanayi ve ham madde ihtiyacı.
6. Tazminat dağıtımını güçlükleri.

ÇÖZÜMLENME OLANAKLARI

1. Tek anlaşmasının yeniden düzenlenmesi.
2. Tüm yasaklamaya gidilmemesi.
3. İlaç sanayii ihtiyacının sağlanması.
- d) Müsaadeli çiftçiler (Lisans usulü).
  - b) Devlet yetiştiriciliği.
  - c) Haşhaş kellelerinin çizilmemesi (Çizimin yasaklanması).
  - d) Kapsül işleyici alkaloid fabrikası kurulması.
4. Haşhaş ekiminden uzaklaştırılacak bölgelerde.
- a) Uygun ürün yetiştirme olanakları.
  - b) Pazarlama ve değerlendirme olanakları.
  - c) İstihdam olanakları.
  - d) Adil tazminat dağıtımını ve güçlendirme.

TÜRKİYE'DE HAŞHAŞ EKİMİNİN YASAKLANMASI SONUCUNDA ORTAYA ÇIKAN SORUNLAR :

Hem yağ, hem de tıbbi bitki olan haşhaşın «Papaver somniferum 1.) ana vatanı kabul edilen Türkiye'de ziraatı, eski zamanlardan beri yapılagelmekte ve haşhaş ekim bölgelerinde, haşhaş, çiftçimizin günlük hayatına girmiş bulunmaktadır.

Türk çiftçisinin hayatında geleneksel bir ürün olarak tanımlanan haşhaşın ekimi, 1933 yılına kadar serbest iken, o tarihte ilk defa 2253 sayılı kanunla inhisar altına alınmış ve 17 İlde haşhaş ekimine müsaade edilmiştir. 17 İldeki haşhaş ekimi müsaadesi 3491 sayılı Toprak Mahsülleri Ofisi Kanunu çıkıncaya kadar devam etmiş ve nihayet söz konusu kanunun 1938 yılında yürürlüğe girmesinden sonra her yıl Bakanlar Kurulu kararıyla haşhaş ekim alanlarının tesbit ve ilân edilmesine başlanmıştır.

Türkiye'de haşhaş ekim alanlarının sınırlandırılmasına veya yasaklanmasına gidilmesinde en önemli faktör kaçakçılık olmuştur. Uluslararası alanda yapılan anlaşmalar, protokoller ve sözleşmeler, hep afyon arz - talep ve kaçakçılık konularında gerekli tedbirlerin alınmasını öngörmektedir. Nitekim uluslararası anlaşma ve sözleşmelere iştirak etmiş olan memleketimiz de, onlara paralel bazı kanunları tadil etmek ve yeni kanunlar çıkarmak mecburiyetinde kalmıştır. Örneğin «1953 New York Protokolü» dikkate alınarak, Türkiye'de haşhaş ekiminin kontrolüne dair 7368 sayılı kanun, 1959 yılında yürürlüğe konmuştur. Böylece Türkiye,

Birleşmiş Milletlerin haşhaş ekimi, afyon üretimi, uluslararası afyon ticareti, afyon ve türevlerinin kullanılmasının tahdit ve tanzimine uymayı taahhüt etmiştir.

Bununla beraber, 7368 sayılı kanun lisans usulünü getiremediğinden Türkiye'de kaçakçılık önemli bir problem olmuş ve Türkiye Birleşmiş Milletlerce daima ikaz ve muaheze edilmeğe başlanmıştır. Esasen haşhaş ekimi konusunda Hükümetler, kaçakçılığı önleme yönünde gerekli tedbirleri alacaklarına, en kolay yolu seçerek haşhaş ekim alanlarını yasaklamağa devam etmişlerdir.

1966 yılı, Türkiye'nin «1961 Tek Sözleşmesi»ni 812 sayılı kanunla tasdik ve kabul etmesi bakımından önemlidir. «1961 Tek Sözleşmesi», afyon üretiminin dünya ihtiyacına uydurulması ve yeniden afyon üretecek memleketler ile mevcut üretimlerini arttıracak olan memleketlerin, afyon üretimlerinin kaçağa gitmesini önlemek amacıyla afyon üretimini sınırlayıcı tedbirleri getirmiş ve ayrıca haşhaş ekiminde ruhsat (lisans) usulünün uygulanmasını da istemiştir. Fakat, Türkiye'de haşhaş ziraatına lisans usulünün getirilememesi ile Amerika Birleşik Devletlerinin politik baskısı belirli derecede artmıştır. Nitekim 1967 yılından itibaren haşhaş ekim alanlarında yapılan yasaklamalarda, Amerika Birleşik Devletlerinin önemli derecede etkisinin olduğu görülmüştür. Amerika Birleşik Devletleri, yeterli kontrol tedbirlerinin alınamaması nedeniyle Türkiye'de üretilen afyonun büyük bir kısmının kaçağa intikal ettiğini ve Birleşik Devletlere giren eroinin % 80'nin Türkiye menşeli olduğunu iddia ederek, Türkiye'yi haşhaş ekim alanlarını daraltmaya ve lisans usulünü uygulamaya zorlamıştır. Her ne kadar son yıllarda, 3491 sayılı Toprak Mahsulleri Ofisi Kanununun 18 ve 27 nci maddeleriyle, Ek 2 ve 3 ncü maddelerini değiştiren ve bu kanuna bir madde eklenmesi hakkındaki kanun tasarısı lisans usulünün uygulanmasını kapsamına almış ise de, şimdiye kadar Meclislerden geçirilememesi ve Bakanlar Kurulu'nun Türkiye'de haşhaş ekimini 1972 yılı sonbahar devresinden itibaren tamamen yasaklayan 29.6.1971 gün ve 7/2654 sayılı kararnamesi nedeniyle önemini kaybetmiştir.

Netiçe itibariyle, daha önce de değindiğimiz gibi afyon kaçakçılığının Türkiye'de teşekkülü, kaçakçılığın kontrol edilememesi, bu konuda gerekli mevzuatın uygulanamaması ve dış etkiler Türkiye'de haşhaş ekiminin yasaklanmasında başlıca âmiller olmuşlardır. Son zamanlarda bazı memleketlerde uyuşturucu maddeler kullanımının yaygın bir hal alması ve genç kuşağın maddi ve ma-

nevi bünyesini tehdit eden bir durum göstermesi, Türkiye Cumhuriyeti Hükümetini de duygulandırdığından, Türkiye'de haşhaş ekiminin tamamen yasaklanmasına insani bir yön verilmek istenmiştir. Esasen, Türkiye'de haşhaş ekiminin tamamen yasaklanmasının nedenleri, Amerika Birleşik Devletlerinin Türkiye'ye yaptığı ekonomik ve askeri alandaki yardımları durdurma kararında azimli oluşunun altında gizli bulunmaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri, uyuşturucu maddeler kullanımı için gerekli tedbirleri kendi cemiyetinin içinde alması gerekirken, Amerika Birleşik Devletlerine giden uyuşturucu maddeler kaçakçılık trafiğinin yollarını kesmeğe çalışması oldukça manidardır. Zira dışarıdan gelmesini önlediği afyon esasına dayanan uyuşturucu maddeler yerine, kendi memleketinde sentetik uyuşturucu maddeleri üreten sanayi gelişmiştir.

Bununla beraber, Amerika Birleşik Devletlerinin bu konuda mutlaka tedbirler almasını gerektiren sebepler mevcuttur. Bir ke-re, dünyada, kaçak afyon ürününü ve afyon esasına dayanan uyuşturucu maddeleri kullanan 2. milyon nüfusun olduğu tahmin edilmektedir ki, bunun 100.000 i Kuzey Amerika'da - bilhassa Amerika Birleşik Devletlerinde - olduğu bilinmektedir. Amerika Birleşik Devletlerinde, esasen ham afyon müptelaları olmayıp daha ziyade eroinman mevcuttur. 100.000 den fazla tahmin edilen eroinman ile Amerika Birleşik Devletleri dünyada geniş bir eroinman toplumuna sahip bulunmaktadır.

Ayrıca, Amerika Birleşik Devletlerinde son yıllarda LSD gibi psikotrop uyuşturucu maddelerin kullanımı da gitgide artmaktadır. Bu maddeler bilhassa kendi memleketlerinde üretilmekte ve kullanımında güçlüklerle karşılaşmamaktadır.

Bir taraftan afyon esasına dayanan uyuşturucu maddelerin kullanımına karşı savaşılırken, diğer taraftan bizzat kendisi tarafından üretilen sentetik uyuşturucu maddeleri Amerika'nın dünya pazarlarına sürmekteki gayesi, açıkça anlaşılacakla beraber, Amerika Birleşik Devletlerinin, cemiyet için atom bombası kadar tehlikeli olan sentetik uyuşturucu maddelerin dünyadaki monopolünü elinde bulundurmamak istediği de düşünülebilir.

Haşhaş ekiminin Türkiye'de tamamen yasaklanmasından başlıca tarımımız, Türk haşhaş ekicisi, Türk ekonomisi, yerli ilaç sanayi ve yağ imalâtçıları zarar görmüştür.

1 — Bilindiği üzere, haşhaş bir çapa bitkisidir. Haşhaşın tarlayı yormaması, diğer bitkilerle münavebeye girmesi ve kendinden sonra gelen bitkilere işlenmiş bir toprak bırakması tarımımız yönünden önemlidir.

Ayrıca, haşhaş ekim bölgelerinde haşhaş, birim sahadan en fazla gelir getiren bir bitki olduğundan, bu günkü durumda aynı geliri getirecek başka bir ürünün haşhaş yerine ikamesi mümkün görülmemektedir. Nitekim, en önemli afyon üreticisi memleketlerde yapılan araştırmalarda, belirli iklim ve toprak şartlarında, kültür arazisinin beher birim alanından getirdiği gelire mukayese edilebilecek bir ikâme ürünü bulunamamıştır. Örneğin, Batı Pakistan'da, haşhaş ziraatı yapılan bölgelerde arazinin çoğu, yüksek verimli Meksika buğdayı yetiştirmesine elverişli olmakla beraber, buğdayın beher acre'e sağladığı 50 dolarlık bir gelire nazaran haşhaşın 90 dolarlık bir gelir getirdiği hesaplanmıştır. Türkiye'de de haşhaş ekim sahalarında Meksika buğdayı veya daha yüksek verimli buğday çeşitlerini yetiştirmek mümkün ise de, Pakistan'ın beher acre'den sağladığı gelire yakın - 50 dolar gelir temin edileceği yabancı kaynaklarca ortaya konulmaktadır. Çiftçinin, afyon üretiminden vazgeçebilmesi için buğdayın veriminin Pakistan'da hemen hemen iki misli, Türkiye'de ise üç misli olması gereği saptanmaktadır. Bunlara ilâveten, Tayland'ın kuzeyindeki haşhaş bölgelerinde Birleşmiş Milletlerin çok yakın zamanlarda yaptığı sürvey çalışmaları sonuçlandırılmış olup, haşhaşın getirdiği gelire yakın gelir getirebilecek alternatif bir ürünün geliştirilmesi ümidi, cesaret kırıcı olmuştur.

Yukarıda yapılan araştırma ve çalışmalarda haşhaş ürününün çiftçiye getirdiği gelir hesaplanırken, bir kısım afyonun kaçığa gittiği ve kaçak piyasasında değerlendirildiği gözönünde tutulmuştur.

2 — Bugünkü durumda memleketimizde haşhaş ziraatı, takriben 100.000 çiftçi ailesinin geçimini temin etmektedir. Esasen, haşhaş ziraatı işletme büyüklükleri ortalama 1 + 2 dekar olan küçük aile işletmeciliği halinde yapılmaktadır. Haşhaş ziraatında bakım, çizim ve afyon sakızı toplama işleri büyük bir işçiliği gerektirdiğinden, bu işlerde çalışan fertlerin emeği değerlendirilmiş olmaktadır. Halbuki, haşhaş ekiminin yasaklanması ile haşhaş ziraatında çalışan 400.000 kişi işsiz kalacak ve bunlara iş sahaları bulmak ve emeklerini her hangi bir iş dalında değerlendire-

mek oldukça güç olacak ve ayrıca bir sorun olarak ortaya çıkacaktır. Haşhaş tohumu, kapsülü ve küspesi ile haşhaş, Türk çiftçisinin hayatında önemli bir yer tutar. Ayrıca, haşhaşın asli ve tali ürünleri, çiftçinin maddi bakımından en sıkıntı çektiği devrede, paraya çevrilmek suretiyle çiftçinin ferahlamasına yardım eder.

Haşhaş ekicisi ürettiği afyon sakızını Toprak Mahsulleri Ofisine teslim etmekle bir gelir sağladığı gibi, tohumundan elde ettiği yağı mutfağında kullanır. Haşhaş tohumundan çıkarılan yağ, memleketimizin bilhassa drogist bölgesinde yemeklik yağ ihtiyacının karşılanmasında kullanılır. Haşhaş yağı, yarı kuruyan yağlardan olduğundan boya sanayiinde, sabun imâlinde ve sanayiinin diğer kollarında da kullanılır. Haşhaş ekiminin yasaklanması ile, haşhaş ekim bölgelerinde haşhaş yağına alışık olan ekiciler, beslenme değeri yüksek olan bir gıdadan mahrum kalacakları gibi, Türkiye bitkisel yağ üretiminde meydana gelen eksikliği ya bitkisel yağ ithal etmek veya diğer yağlı tohumlar üretimini geliştirmek suretiyle kapatmak mecburiyetinde kalacaktır.

Yağ artığı haşhaş küspesi kuvvetli bir hayvan yemi olup bilhassa süt ineklerin ve mandaların süt verimlerini arttırdığı gibi, sütteki yağ oranını da yükseltir.

Haşhaş tohumu yağ üretiminden başka börek, çörek ve pide gibi hamur işlerinin yanı sıra, pastacılıkta ve şekerleme yapımında da kullanılır. Hele son yıllarda Avrupa Pazarları mavi renkli haşhaş tohumuna çok rağbet etmekte ve devamlı talepte bulunmaktadır.

Haşhaş kapsülleri, 1967 yılından itibaren dış pazarlarda alıcı bulması üzerine, şimdiye kadar değerlendirilmeyen kapsüller çiftçiye bir gelir getirmeye başlamıştır.

Haşhaş sapsularına ise, odunu az olan ve yakacak sıkıntısı çekilen bölgelerde önemli bir yakacak kaynağı olarak bakılmaktadır. Haşhaş ekiminin yasaklanmasıyla, haşhaş ekicisi, odun ve kömür gibi yakacağa muhtaç olacak ve gelirinin bir kısmını bu maddelerin temininde sarfetmek zorunda kalacaktır.

Haşhaş ekicisinin ürettiği afyonun bir kısmını kaçak olarak sattığı gerçeği de gözönünde tutulacak olursa, bugünkü durumda 1 dekar sahadan haşhaş ekicisinin sağladığı gayri safi gelir miktarı 1222 TL. olarak hesaplanmıştır.

TABLO: 1

**1 DEKAR HAŞHAŞ SAHASINDAN SAĞLANAN
GAYRİ SAFİ GELİR**

Ürünün Cinsi (1)	Verim (Kg./Dk.) (2)	Fiyatı (TL.) (3)	Tutarı (TL.) (4)
Afyon (Meşru)	1	157.95	157.95
Afyon (Kaçak)	0,676	500.00	338,00
Tohum	98,6	5,00	493.00
Kapsül	100,0	1,28	128,00
Sap	350,0	0,30	105,00
Toplam :			1,221,95

KAYNAK : DİE yayınları.

1 dekar haşhaş sahasından sağlanan gayri safi gelir 1222 TL. olarak alındığında, son beş yıldaki (1966 - 1970) ortalama haşhaş ekilişi 16.743,6 Ha. olduğuna göre, Türk Çiftçisinin haşhaş ziraatından bir yıllık toplam gayri safi geliri, Tablo: 2'de gösterildiği üzere, takriben 204,6 milyon lira olmaktadır.

**TABLO: 2
TÜRK HAŞHAŞ EKİCİSİNİN 1 YILLIK
ORTALAMA GELİRİ
(1966 — 1970)**

Yıllar	Ekiliş (Ha.)	Gayri Safi Gelir (Dk./TL.)	Tutarı (TL.)
1966	24.000	1.222	293.280.000
1967	20.600	1.222	251.732.000
1968	13.000	»	158.860.000
1969	16.090	»	196.619.800
1970	10.028	»	122.542.160
Toplam	83.718	»	1.023.033.960
Ortalama	16.743.6	1.222	204.606.792

Tablonun tetkikinden anlaşılacağı üzere, haşhaş ekiminin yasaklanması ile Türk çiftçisi her yıl ortalama 204,6 milyon lira gelir kaybına uğramaktadır.

Türk haşhaş ekicisinin yıllık ortalama 204,6 milyon liralık gelir kaybı yanı sıra, afyon sakızı, haşhaş tohumu ve kapsülü ihracatından Türk ekonomisinin yıllık ortalama gelir kaybı **89,4 milyon lira olup, Tablo : 3'de gösterilmiştir.**

Netice itibariyle, Türk haşhaş ekicisi ile yıllık ortalama ihraç gelir kaybı toplamı, $204,6 + 89,4 = 294,0$ milyon liradır.

3 — Türkiye'nin 1971 yılı alkaloid ihtiyacı 5,2 ton olarak hesaplanmıştır. Bu günkü ortalama alkaloid ithal fiyatı 3950 TL/Kg. olduğuna göre, 5,2 ton alkaloid ithali için **20.540.000 TL. karşılığı** döviz ödenmektedir.

Pek yakın bir gelecekte, Türkiye'nin alkaloidli maddelere olan ihtiyacı artan nüfusa paralel olarak artacağından, talebin 1980 yılında 6,5 tona yükseleceği; (Tablo : 4) alkaloid fiyatlarının ise % 100 - 200 oranında artması muhtemel görüldüğünden, Türkiye'nin bu maddeleri temin için her yıl 51,7 - 77,3 milyon lira tutarında döviz ödemek mecburiyetinde kalacağı tahmin edilmektedir. Ayrıca, Türkiye dünya afyon üretiminden çekileceğinden, dünya afyon piyasasına afyon arzı azalacağından, ihtiyacımız olan alkaloidli maddelerin dışarıdan temini bile güçleşecektir. Örneğin, Toprak Mahsulleri Ofisinin, 1971 yılı memleket alkaloid ihtiyacını temin etmek gayesiyle **alkaloid üretici fabrikant memleketlere yaptığı temaslar olumlu karşılanmamış;** Türkiye'nin kendilerine ham afyon vermediği takdirde, Türkiye'nin talebinin yerine getirilmeyeceği bildirilmiştir. Yerli ilâç sanayii için lüzumlu olan alkaloidlerin ithalinde devamlı olarak dışa bağıllık, ilâçların maliyetinin yükselmesine önemli derecede etkide bulunacağı, kuvvetle tahmin edilmektedir.

4 — Detayı konular kısmında incelemekle beraber, haşhaş tohumu üretiminde, Devlet İstatistik Enstitüsü rakamları ile gerçek rakamlar arasında bir farklılığın olduğunu belirtmekte fayda görülmektedir.

Her ne kadar D.İ.E. kayıtlarında son beş yıl haşhaş tohum üretim ortalaması 8.763 ton ise de, gerçekte Türkiye'de Ziraatı yapılan haşhaş varyetelerinin birim alana olan verimi 98,6 — 100 Kg. dir.

Bu durumda, 1966 - 1970 yılları haşhaş ekilişi ortalaması 16.743.6 Ha. olduğuna ve gerçek tohum veriminin yukarıda da belirtildiği üzere 100 Kg. olması gerektiğine göre, Türkiye'nin yıllık haşhaş tohumu üretiminin 16.743.6 ton olması zarureti vardır. Bu üretimden takriben 2250 tonun ihraç edildiği; 167 tonunun ise tohumluk

TABLO : 3
TÜRKİYE'NİN AFYON SAKIZI, HAŞHAŞ TOHUMU VE KAPSÜLÜ
İHRACAATINDAN SAĞLADIĞI ORTALAMA GELİR MİKTARI
(1966 — 1970)

Yıllar	A F Y O N				T O H U M			K A P S Ü L			Gn. Toplam (TL.)
	Ekiliş (Ha.)	Miktarı (Ton)	Fiyatı (TL.)	Tutarı (TL.)	1970 Yılı			Miktarı (Ton)	Fiyatı (TL./Kg.)	Tutarı (000 TL.)	
					Miktarı (Ton)	Fiyatı (TL./Ton)	Tutarı (TL.)				
1966	24.000	302,5	330	99.250.000	2.267,2	634	14.374.048	24.000	1,5	36.000.000	149.000.000
1967	20.600	150,7	»	49.371.000	1.621,5	»	10.280.310	20.600	»	30.900.000	90.911.310
1968	13.000	111,6	»	36.828.000	1.949,7	»	12.361.098	13.000	»	19.500.000	68.689.098
1969	16.090	118,1	»	38.973.000	2.535,0	»	16.071.908	16.090	»	24.135.000	79.179.908
1970	10.028	77,0	»	25.410.000	2.875,7	»	18.231.938	10.028	»	15.420.000	59.061.938

Toplam :
Ortalama

447.467.302
89.493.460,4

olarak kullanıldığı dikkate alınır, geriye kalan 14,326,6 ton tohum haşhaş yağı olarak değerlendirilmektedir.

Memleketimiz haşhaş tohumlarının % 49 - 54 oranında yağ ihtiva ettikleri gözönünde tutulursa, 14.326,6 ton tohumdan, takriben 7.163,3 ton haşhaş yağı üretilmektedir.

TABLO: 4

TÜRKİYE'NİN ALKOLOİD İHTİYAÇ PROJEKSİYONU
(1971 — 1980)

Yıllar	Kodein Pür Kg.	Kodein Fosfat Kg.	Dicinin Kg.	Toplam Kg.
1971	2.000	2.000	1,200	5.200
1972	2.052	2.052	1.231	5.335
1973	2.105	2.105	1.263	5.473
1974	2.160	2.160	1.296	5.616
1975	2.216	2.216	1.330	5.762
1976	2.273	2.273	1.364	5.910
1977	2.333	2.333	1.400	6.066
1978	3.395	2.398	1.436	6.222
1979	2.455	2.450	1.473	6.383
1980	2.518	2.518	1.511	6.547

Haşhaş ekiminin yasaklanması ile, haşhaş ekicileri tarafından mahalli olarak tüketilen 7.100 ton civarındaki haşhaş yağı yerine diğer bitkisel yağların temin edilmesi zorunluluğu doğacak ve bu miktar yağın eksilmesiyle bitkisel yağ üretimindeki esasen mevcut yağ açığı daha da artacaktır. 7100 tonluk haşhaş yağının temini için takriben 28.000 ton ayçiçeği tohumuna ihtiyaç olacak ve bu miktarın üretilmesi ise takriben 28.000 hektarlık bir sahadan mümkün olabileceğine göre, 12.000 hektarlık ilâve araziye ihtiyaç bulunacaktır. Kısaca, 12.000 hektarlık arazi lüzumsuz olarak işgal edilecektir.

5 — Haşhaş üretim bölgelerinde, haşhaş tohumunu işleyen takriben 1500 civarında haşhaş yağhanelerinin mevcut olduğu, yapılan bir araştırmadan öğrenilmiştir. Haşhaş yağhanelerinde ortalama olarak 6 kişi çalıştığına göre, bütün Türkiye'deki işletme yerlerinde takriben 9000 kişi çalışmaktadır.

Haşhaş ekiminin yasaklanmasıyla bu iş kolunda takriben 45 bin aile geçimini temin edemeyecek; bu rakama haşhaş ziraatıyla iştigal eden 400.000 kişi de ilâve edilecek olursa, takriben 445.000 kişi işsiz kalacağı gibi yatırım yapan iş sahipleri de çok müşkül durumda kalacaklar ve işsizlik memleket için önemli bir sorun haline gelecektir.

6 — Bilindiği üzere, Türkiye dünyada afyon üreten ve ihraç eden memleketler arasında 3 üncü; afyon ihraçatı bakımından ise 2 inci sırayı işgal etmektedir. Türkiye'nin afyon piyasasından tamamen çekilmesiyle Hindistan dünya ham afyon piyasasında rakipsiz kalacak ve hiç şüphesiz afyon fiyatlarının teşekkülünde tek söz sahibi olacaktır. Hindistan'ın afyon piyasasında rakipsiz kalışı, ünite ham morfinin fiyatının yükselmesine de sebep olacak; neticede mamül alkaloid fiyatları yükselecektir. Böylece, bu maddeyi ithal eden memleketimizin de zararı büyük olacak ve Türkiye ilâç ham maddesinin temininde daha fazla döviz harcamakla karşı karşıya kalacaktır.

7 — Buraya kadar haşhaş ekiminin Türkiye'de 1972 yılı Sonbahar devresinden itibaren tamamen yasaklanması neticesinde, gerek haşhaş ekicileri ve gerekse Türk ekonomisinin kayıpları belirtildi. Halbuki T.C. Hükümeti haşhaş ekimini yasaklama nedenlerini ortaya koyarken, afyon esasına dayanan maddenin kaçakçılığının yaygın olduğunu ve bu maddelerin suiistimalinin cemiyette doğurduğu sorunlara daha çok önem vermiş olup, Türkiye'de haşhaş ekimini yasaklamaya gitmeden bu sorunlara çözüm yolu bulmanın teknik imkânlarını yeteri kadar araştırmamıştır.

Bilindiği üzere Birleşmiş Milletlere üye olan Fransa, Norveç, Macaristan, Bulgaristan, Yugoslavya, Rusya, Türkiye, İran, Hindistan, Pakistan ve Japonya gibi ülkelerde haşhaş ziraatı ya afyon üretimi veya tohum üretimi, veyahutta hem afyon ve hem de tohum üretimi gayesiyle yapılır. Türkiye, Hindistan, Rusya, Yugoslavya, Bulgaristan, Japonya ve İran gibi ülkelerde afyon üretimi haşhaş kapsüllerinin çizilmesiyle elde edilir. Geri kalan Fransa, Norveç, Macaristan gibi ülkelerde ise, haşhaş kapsülleri çizilmediğinden ham afyon üretimi yapılmaz ve bu memleketler alkaloid üretimlerini, haşhaş kapsüllerinin fabrika edilmesiyle elde ederler. Şimdiye kadar bu memleketlerde afyon kaçakçılık olaylarına rastlanmadığı gibi, alkaloid üretimlerinden dolayı herhangi bir takdide veya bir politik baskıya maruz kalmamışlardır. Zira, haşhaş kap-

süllerinden alkoloid üretimi fabrikasyon tesislerine lüzum göstermekte ve kapsüllerin büyük yer kaplaması dolayısıyla işletmesindeki güçlük bu konudaki kaçakçılığı imkânsız hale getirmektedir. Esasen, Afyondan alkoloid üretimi daha kolay ve basit olduğundan, «1961 Tek Sözleşmesi» özellikle afyon üretimi ve kaçakçılığı üzerinde hükümler getirmiştir.

Türkiye’de haşhaş ekiminin yasaklanacağı yerde, doğrudan doğruya afyon üretimi (yani haşhaş, kapsül, çizimi) yasaklanmış olsaydı memleket ekonomisi bakımından çok daha isabetli hareket edilmiş olunacaktı.

Pratikte, birim alanındaki çizilmemiş kapsülden elde edilen morfin miktarı, yine birim alandan çizilmiş ve afyonu alınmış kapsülden ve afyonundan üretilen morfin miktarından daha fazladır. Örneğin, memleketimiz şartlarında bir dekar alandan elde edilen çizilmiş veya çizilmemiş kapsül miktarı 98,6 — 100 kg. dir. Aynı alandan elde edilen afyon miktarı ise 1,676 kg. dir.

Bir dekar kapsülü çizilmemiş alandan elde edilen morfin miktarı :

$$100 \times \frac{6}{1000} \times \frac{85}{100} = 510 \text{ gr. dir.}$$

Bir dekar kapsülü çizilmiş ve afyonu alınmış alandan elde edilen morfin miktarı :

$$\text{Haşhaş kapsülünden } 100 \times \frac{3}{1000} \times \frac{85}{100} = 255 \text{ gr. dir.}$$

$$\text{Afyon sakızından } 1,676 \times \frac{75}{100} \times \frac{14,51}{100} \times \frac{95}{100} = 173 \text{ gr.}$$

$$+ \underline{\underline{428 \text{ gr.}}}$$

Yukarıda yapılan hesaplamadan görüleceği üzere birim alandan, haşhaşı çizmeden fabrikasyon yolu ile elde edilen morfin miktarı $510 - 428 = 82 \text{ gr.}$ daha fazladır.

II. TÜRKİYE'DE HAŞHAŞIN BUGÜNKÜ DURUMU

1. Türkiye'de Üretim

a) Üretim metodları

Haşhaşın Ekolojisi

Haşhaş sıcaklığı seven bir bitki olup vegetasyon süresinde 2300 - 2700° C derece ısı toplamına ihtiyaç gösterir. Haşhaş düşük ısılarla dayanabildiğinden kışlık olarak da ekilir. Her ne kadar haşhaş, 3 - 5° C ısıya dayanabilirse de büyümede bir duraklama görülür.

Haşhaş normal yağış alan yerlerde sulamadan da yetiştirilebilir. Kurak bölgelerde fazla mahsul alabilmek için haşhaşın 1 - 2 defa sulanması iyi sonuç verir. Çizim esnasındaki yağışlar ile sıcak ve kurak rüzgârlar afyon verimine menfi tesir yaptığından arzulanmaz.

Haşhaş, genel olarak her türlü toprakta yetişebilirse de bilhassa orta derecede ağır aluviyal karakterdeki toprakları tercih eder. Kumlu, hümüslü ve aluviyal topraklarda morfin oranı yüksek afyon mahsulü elde edilir. Toprak renginin afyon rengine tesiri olduğu tespit edilmiştir. Örneğin, açık renkli afyonlar, volkanik arazide yetişen haşhaştan elde edilir.

Yetiştirme Tekniği :

Toprak Hazırlığı ve Ekim :

Memleketimizde toprak hazırlığı umumiyetle tekniğe uygun olarak yapılmaktadır. Tarla ekimden evvel bir veya iki defa sürülür.

Haşhaş kışa dayanması bakımından üç devrede ekilebilir.

- a) Güzlük : Ekim ayında,
- b) Kışlık : Aralık ve Ocak ayında,
- c) Yazlık : Şubat ve Mart aylarında.

Haşhaş, genel olarak kışı mutedil geçen yerlerde erkenden, kışı sert geçen yerlerde ise ilkbaharda, don tehlikesi geçtikten sonra ekilir. Haşhaş bölgelerimizde güzlük ve kışlık ekim, mahsulü arttırıcı niteliktedir. Fakat, haşhaş ekim bölgelerinde güzlük ekim bir çok sebeplerden dolayı, bazı yıllarda mümkün olmaz.

Haşhaş ekimi, haşhaş ekim bölgelerinde ekseriyetle serpme suretiyle ekilir. Tohumlar çok küçük daneli oldukları için kumla veya kuru toprakla karıştırılarak tarlaya serpilirler. Tohum kapatması, tırmık, çalı sürgüsü gibi basit olarak yapılır. Serpme ekimde, dekarı umumiyetle 1 - 2 Kg. tohum atılır.

Serpme suretiyle ekim tohum kaybına, sebebiyet verdiği gibi, serpme ekimde bitkilerin çok sık çıkmaları dolayısıyla tekleme, çapalama, çizim ve toplama işlerinde fazla işçiliği icabettirir.

Serpme ekim usulünde, yukarıda belirttiğimiz güçlükler sebebiyle, afyonun maliyeti artar. Serpme ekim usulünün mahzurlarını kaldırmak için haşhaşın sıraya mibzer ile ekimi tavsiye edilebilir. Mibzerle ekimde sıra araları 40 - 60 cm., sıra üzerleri 15 - 30, tohum derinliği 1 - 2 cm. olmalıdır. Kırta sıra arası, 30 cm. olarak tavsiye edilir. Mibzer ile yapılan sıraya ekimde dekarı 0,5/1 Kg. tohum hesap edilir.

Her ne kadar mibzer ile tohum ekimi tekniğin icabı ise de, Türkiye şartlarında ortalama 1 - 2 dekar üzerinde haşhaş ziraatı yapan çiftçilerimizin sıraya elle tohum ekmesi daha pratik olarak görülmektedir.

Bakım :

Haşhaşta seyreltme ve çapalama önemlidir. Haşhaşta çapalama, bilhassa zararlı otlardan temizleme ve bitkiler arasındaki mesafeyi ayarlamak için yapılır. Memleketimizde uygulanan serpme ekimde bitkiler sık ve gayri mütecanis çıktıklarından tekleme ve çapalama ameliyesi fazla işçiliği gerektirir. Yapılan araştırmalara göre, sıraya ekim ile serpme ekimin icabettirdiği işçilik oranının 1/10 olduğu saptanmıştır. İlk çapa, ilk baharda rozet yapraklar 3 - 4 adet olunca yapılır. İkinci çapa, bundan 15 - 20 gün sonra uygulanır. Haşhaş ziraatında üçüncü çapaya umumiyetle lüzum görülmez. Sulanabilir yerlerde haşhaş 1 - 3 defa sulanır. Çiçeklenme zamanından kapsül çizimine kadar geçen sürede sulama yapılmaz. Eğer havalar kurak gidiyorsa, afyon hasadından sonra, tohum verimini arttırmak için son defaya mahsus olmak üzere bir sulama uygulanabilir.

Hasat :

Memleketimizde haşhaş kapsülleri çizimine, haşhaş taç yaprakları döküldükten sonra, kozaların çoğunun çizim olgunluğuna gel-

diği zaman başlanır. Genellikle haşaşaş çiçek aıtıktan 15 - 20 gün sonra haşaşaş kapsülleri normal büyüklüklerini kazanarak teknik olgunluğa kavuşurlar.

Haşaşaş kapsüllerinin çizimi, kapsüllerin teknik olgunluk devreye ulaştığında uygulanır. Türkiye'de afyon sakızı, çizim ve toplama tekniğine göre, Soft ve Drogist olmak üzere iki ayrı bölgede istihsal edilir. Soft bölgede haşaşaş kapsülü dişli bıçakla çizilir; afyon sakızı ise kt ağızlı algı bıçağı ile toplanır. Drogist bölgede ise haşaşaş kapsülü düz bıçakla çizilmekte, afyon sakızı ise keskin ağızlı bıçakla toplanmaktadır. Soft bölgenin afyonu toplama tekniği, iin, ince yapılı ve konaksızdır. Drogist bölge afyonu ise kaba görünüşlü ve konaklıdır .

Drogist bölgede haşaşaş ekimi daha ziyade tohumu iin yapıldığı halde, soft bölgede afyon üretimi, n plânda gelmektedir. Her iki bölgede de teknik olgunluğu tayin edici özellikler müşterek olmasına rağmen, soft bölgede çizim ve toplama daha dikkatli yapılmaktadır. Ayrıca, bu bölge çiftisi, haşaşaşı birden fazla ve belirli aralıklarla çizmesine karşılık, drogist bölgede bir defa, nadiren iki defa çizmekle yetinilir.

Afyon retimi maksadile yapılan haşaşaş ziraatında en önemli safha, çizim safhasıdır. Zira, teknik olgunluk devresinde yapılan çizimde azami randıman elde edilmesine karşılık, bu devrenin 2 gün gecikmesiyle yapılan çizimde % 7, altı gün gecikmesiyle yapılan çizimde ise % 30 oranında afyon kaybına sebebiyet verildiği hesaplanmıştır.

Bilindiği üzere, ana kapsüle nazaran yan kapsüller bir sıra dahilinde çizim olgunluğuna kavuşurlar. nce ana kapsüllerin, sonra olgunlaşma sırasına göre yan kapsüllerin çiziminin yapılması gerekir. Soft bölgede buna riayet edildiği halde Drogist bölgede bu hususa pek riayet edilmez.

Yukarıda da belirtildiği üzere, haşaşaş kapsüllerinin çiziminde soft bölgede Gümüşhacıköy tipi dişli bıçaklar; Drogist bölgede ise düz bıçaklar kullanılmaktadır. Dişli bıçakla yapılan çizimde, izi dişlerin ayarlı olmaları nedeniyle, kapsüller istenilen derinlikte kolaylıkla izilebilmekte ve afyon verimleri yüksek olmaktadır. Ayrıca bu tip bıçaklar, bütün aile fertleri tarafından kolaylıkla kullanılabilir. Halbuki Drogist bölgede kullanılan düz bıçaklar ayarlı olmadıklarından, usta iziciler tarafından kullanılmasını ge-

rektirmekte, bu ise dışardan işçi teminine ihtiyaç göstermektedir. Bu durum, aile ziraatı mahiyetinde olan haşhaşın işçilik masraflarının artmasına sebep olmakta; ayrıca afyon verimini de düşürmektedir. Yapılan araştırmalara göre iki tip bıçakla yapılan çizimde verim farkı, % 25 - 50 dişli bıçak lehinedir.

Haşhaşın dekara afyon verimine, haşhaşın yazlık veya kışlık oluşu, uygulanan kültürel tedbirler, tarlanın verimliliği, çizim tekniği ve çizim bıçağı şekli, çizim esnasındaki klimatolojik şartlar, ve toprağın rutubet oranı gibi unsurlar, etki eder. Normal şartlarda dekardan, Drogist bölgede, ortalama 1,5 - 2 kilogram, Soft bölgede ise 2 - 3 kilogram afyon ürünü alınmaktadır.

Münavebe :

Haşhaş ziraatında umumiyetle münavebe uygulanmaz. Yalnız son yıllarda, haşhaş yetiştirilen bölgelerde geniş mikyasta pancar ziraatına yer verilmiş olması, haşhaşın pancarla münavebeye girme şansını arttırmıştır. Bilindiği üzere, haşhaş bir çapa bitkisi olduğundan kendisinden sonra gelen bir bitkiye işlenmiş toprak bırakmaktadır. Memleketimiz şartlarında en uygun münavebe şekli : (Patates + pancar + baklagil = bostan) + haşhaş + hububat, münavebesidir.

Haşhaş Ziraatımızın Sorunları :

Yüz yıllardan beri memleketimizde ziraatı yapılagelmekte olan haşhaş bitkisinin ziraatı ile ilgili sorunlara yeteri kadar eğilinmemiştir. Haşhaş ziraatında tohumluk, yetiştirme tekniği, afyon üretim metodları birer sorun olarak hala ortada durmaktadır. Şöyle ki, çiftçi kendi tecrübe ve bilgilerine göre haşhaş ziraatını yapmakta, tohumunu kendisi seçmekte, herhangi teknik bir yardım almamaktadır. Nitekim haşhaş ziraatının geliştirilmesi konusunda gerek Tarım Bakanlığı ve gerekse A. Ü. Ziraat Fakültesi tarafından küçük çapta yapılan araştırmalardan başka, herhangi bir faaliyet görülmemektedir. Esasen, yapılan bu araştırmalar çiftçinin birim alandan gelirini arttıracak mahiyette olmasına rağmen, çiftçiye intikali ve devamlılığı sağlanamadığından bir sonuç alınamamış ve böylece çiftçi kendi kaderiyle başbaşa bırakılmıştır.

Tohumluk :

Haşhaş ekicisi kendi tohumluğunu, iri kapsülleri seçerek ayır-

maktadır. Her nekadar A. Ü. Ziraat Fakültesi, memleketimiz haşhaş popülasyonundan haşhaş ekim bölgelerimizin özelliklerine göre seleksiyon yolu ile bazı çeşitleri elde edebilmişse de, bugünkü anlayışımıza göre tohumluk mekanizması çalıştırılmadığından, çiftçiye intikal ettirilen çeşitler kısa bir zamanda mahalli popülasyon içinde eriyip gitmiştir.

Bilindiği üzere, her ziraat dalında olduğu gibi haşhaş ziraatında da tohumluk ön plânda gelmektedir. Çünkü iyi bir tohumluk, elde edilecek afyon ürününün morfin nispetini ve tohumundaki yağ oranının yüksek olması bakımından önemlidir.

Gelecekte, Türkiye'de haşhaş ekimine yeniden müsaade edildiği takdirde, tohumluk problemi ciddiyetle ele alınmalı ve tohum ıslahı bakımından aşağıda belirtilen hususlara bilhassa riayet edilmelidir.

— Tohum ve afyon veriminin yüksek olması bakımından, iri, konik ve basık kapsüllü tipler,

— Çok kapsüllü formlar,

— Tepecik şekli çanak ve çukur olan tipler seçilmeli,

— Kapsülün çizimi ve afyonun toplanması için yüzü düz kapsüller,

— Morfin ve diğer alkoloitlerin oranını yükseltmek için morfin % si yüksek ve bol afyon veren tipler,

— Yüksek yağ nispeti için, beyaz ve sarı tohumlar,

— Pastacılık ve ekmekcilikte kullanılan ve ihracatta aranan gri/mavi tohumlu çeşitler,

— Kışa dayanıklı ve bol mahsul veren tipler,

— Kapalı kapsüllü tipler üzerinde durulmalıdır.

Ayrıca, büyük bir varyasyon gösteren Türkiye Haşhaş popülasyonunun şimdiden dejenere olmasına meydan vermeden toplanarak Tarım Bakanlığına bağlı **bir araştırma enstitüsünde genetik stoklarının yapılmasında fayda görülmektedir.** Aksi takdirde, çok yılların seleksiyon ürünü olan mevcut haşhaş çeşitlerimizi kaybetmek tehlikesi doğacaktır. Bu bakımdan, 1971 yılı sonbaharından önce mahalli popülasyonu toplamak üzere Tarım Bakanlığınca gerekli tedbirlerin alınması zorunlu addedilmektedir.

Çizim Tekniği :

Çizim tekniğinin Drogist bölgede uygulanamaması neticesinde afyon verimindeki düşüklükler, Türk ekonomisi bakımından büyük kayıplara sebebiyet vermiştir. Eğer tekniğe uygun çizim yapılmış olsaydı, bugünkü Drogist bölgede istihsal edilen ürünün en az % 100 bir artışın sağlanması mümkün olabilirdi.

Her ne kadar Türkiye'de haşhaş ekimi 1972 yılı sonbahar devresinden itibaren yasaklanmış ise de, gelecekte afyon üretimi maksadiyle haşhaş ziraatına yeniden müsaade edildiği takdirde, çizim tekniği bakımından önemli gördüğümüz aşağıda belirtilen tedbirlerin alınmasına zaruret vardır.

— Birim alana en fazla afyon verimi, elde etmek için, teknik olgunluğa erişen kapsüllerin sabah veya akşam çizilip ertesi gün afyon toplanmalıdır.

— Yine birim alana en fazla afyon verimini, bıçağın şekli ve çizim tarzı sağladığından, çizim bıçağı çok dişli olmalı; çizim tarzı ise yatay ve tam daire olmalıdır.

b — Ekiliş :

Türkiye'de 1938/70 yılları arasında haşhaş ekimine izin verilen illerin adetleri, Türkiye'de haşhaş ekilişi, afyon ve tohum üretimi ile verimleri, aşağıdaki Tablo 5'de gösterilmiştir.

Tablo 5'in tetkikinden, haşhaş ekim alanlarında muhtelif yıllara göre dalgalanmalar görülmektedir. Bu dalgalanmalara başlıca, tabiat şartları, tohum üretimi için yapılan ekilişler, mevcut kanuni mevzuatın iyi uygulanamayışı neticesinde ekicinin ihtiyacına göre hareket edişi ve Türkiye'de teessüs etmiş olan kaçak afyon piyasası gibi faktörler, tesir etmektedir.

Bazı yıllarda sonbahar yağmurlarının gayri muntazam oluşu, kışın sert geçmesi ve ilkbahar yağışlarının da muntazam olmaması gibi sebepler yüzünden çiftçi, kışlık veya ilkbahar haşhaş ekilişlerini yapamamaktadır. Son yıllara kadar bazı illere (1968) yalnız tohum üretimi için izin verilmiş olması hali de, haşhaş ekilişlerini etkilemiştir.

Mer'i 7368 sayılı kanun ve buna paralel yürürlükte bulunan yönetmelikte haşhaş ekilişleri, tamamen kontrol altında bulunması lâzım geldiği halde, geçmiş hükümetlerin uygulamadaki gevşekliği nedeniyle ekilişlere başıboşluk hakim olmuştur.

TABLO : 5
TÜRKİYE'DE HAŞHAŞ EKİLİŞ AFYON VE TOHUM ÜRETİM
VE VERİM DURUMLARI
(1938 — 1970)

Yıl	AFYON SAKIZI			TOHUM		
	İl sayısı	Ekiliş Hek.	Üretimi Ton	Verimi Kg/Ha.	Üretimi Ton	Verimi Kg/Dk.
1938	17	28.146	246,4	8,75	10.406	36,97
1939	17	31.120	262,3	8,42	16.329	52,47
1940	29	29.852	222,5	7,45	26.430	88,54
1941	29	29.990	206,0	6,87	20.536	68,48
1942	29	28.314	282,0	9,95	14.996	52,96
1943	29	29.543	183,0	9,81	15.878	53,75
1944	29	26.847	183,0	6,81	9.027	33,62
1945	35	25.938	108,9	4,16	5.961	20,18
1946	35	18.825	137,0	7,28	7.749	41,16
1947	35	30.666	307,0	10,01	11.964	39,01
1948	38	34.457	429,0	12,45	19.753	57,33
1949	38	22.524	46,0	2,04	5.916	26,27
1950	38	28.316	160,0	5,65	10.016	35,37
1951	39	31.000	339,0	10,94	20.000	64,57
1952	39	43.000	456,0	10,60	24.000	55,81
1953	39	50.000	469,0	9,38	30.300	60,60
1954	39	32.700	131,0	3,99	6.556	20,00
1955	40	44.000	300,0	6,81	20.000	45,45
1956	41	44.600	340,0	7,85	29.000	65,02
1957	41	37.900	124,0	3,27	14.900	39,31
1958	41	34.000	225,0	6,51	19.500	57,35
1959	42	32.800	300,0	9,15	21.500	65,55
1960	42	42.000	368,0	8,76	24.500	58,33
1961	35	38.700	202,0	5,21	18.700	48,32
1962	25	36.000	300,0	8,33	19.700	54,72
1963	25	38.000	265,0	6,97	19.000	50,00
1964	25	28.000	85,0	3,04	8.000	28,57
1965	16	22.300	83,0	3,72	11.000	49,30
1966	19	24.000	130,0	5,41	12.000	50,00
1967	21	20.600	90,0	4,37	7.000	30,00
1968	11	13.000	125,0	9,61	7.800	60,00
1969	11	16.090	127,0	7,89	11.000	68,70
1970	9	10.028	60,0	5,98	6.017	60,00
Toplam		1.003.336	7 292,1		505.434	
Ortalama		30.404	221	7,27	15.316	50,38

Kaynak : D.İ.E. Kayıtlarından alınmıştır.

Örneğin, 1968 yılında 18 İlde haşhaş ekimi yapıldığı halde, kayıtlara intikal eden haşhaş ekilişi 13.000 hektar; 1969 yılında il sayısı 11'e düştüğü halde ekiliş alana 16.090 hektara yükselmektedir. Bu iki yıl arasındaki ekim istikrarsızlık oranı, % 12,38 bulunmuştur.

Türkiye'de kaçak afyon piyasasının olduğu bir gerçektir. Ekilişlerin kontrol edilememesi ve kaçak afyon piyasasında çiftçiyi kaçak ekime itmıştır.

Türkiye'de kaçak ekilişlerin mevcudiyetini göstermek için, aşağıda verilecek misal konuya ışık tutacaktır.

Örneğin, 1969 yılında, haşhaş ekiliş alanı 18.090 hektar olarak tespit edilmiştir. Aynı yıl yapılan haşhaş kapsülü ihracatı 12.632.198 kilogram olup, Tablo 5'e göre birim alana 33 yıllık haşhaş tohumu verimi ortalaması 50,38 Kg. olarak bulunmuştur. Bilindiği üzere, kapsül ve tohum oranları genel olarak 1:1 olduğundan, birim alanı haşhaş kapsülü verimi de 50,38 kilogram alınmıştır. Bu durumda Türkiye'den ihraç edilen 12.632.198 kilogram haşhaş kapsülü, kapsül verimi olan 50,38 Kg. bölündüğünde :

$12.632.198 / 50,38 = 25.073,8$ hektarlık bir ekilişe tekabül eder. İstatistik kayıtlarında ise 1969 yılı ekilişi 16.090 hektar olarak gösterilmiş olup aradaki fark :

$25.073,8 - 16.090 = 8.983,8$ hektar hesaplanır ki, bu miktar İstatistik kayıtları dışındaki ekiliş alanını ifade eder.

Kaldığı, 1969 ve 1970 yıllarında yapılan toplam haşhaş kapsülü ihracaatı, tüm Türkiye haşhaş kapsülü istihali de değildir. O halde şu gerçek ortaya çıkmaktadır; Türk çiftçisi, mer'i mevzuat ve fiyatlar düşüklüğü, haşhaş çiftçisine kredinin verilmemesi, afyon istihsal bölgelerinde tefeci ve kaçakçıların boy göstermesi, ilgili kuruluşların muhtelif sebepler dolayısıyla haşhaş ekim belgelerini kontrol etmemeleri gibi nedenleri dolayısıyla kaçak ekim ve kaçak afyon istihali, yıllardır yapılagelmıştır.

c) Üretim :

Tablo 5'de incelendiğinde, ekilişe paralel olarak üretimde de dalgalanmaların olduğu görülmektedir. Buna daha ziyade uygulanan ziraat tekniğinin yetersizliği, çizim hataları sebebiyle verim düşüklüğü, tohum istihsaline müsaade edilen ekim alanlarının,

randıman hesabında afyon üretim alanından düşülmemesi, bazı yıllarda kışın şiddetli geçmesinin afyon üretimine menfi tesir etmesi gibi nedenler afyon üretimine etki etmiştir.

Türkiye'de kaçak ekiliş alanı olduğu gibi, kaçak afyon üretimi de vardır. Nitekim, 1969 yılı haşhaş kapsülü ihracaatında hareket ederek, o yıla ait haşhaş ekiliş alanının 25,073,8 hektar olması gerektiği hesaplanmıştır. Tablo 5'e göre 33 yıllık afyon verimi ortalaması 7,27 Kg./Ha. olduğuna göre, 25.073,8 hektarlık bir sahadan üretilmesi gereken afyon miktarı;

$25.073,8/7,27 = 344.894$ Kg. olacaktır. 1969 yılının T.M.O. kayıtlarına göre üretim 127 ton dur. Bu durumda, teslimat dışı kalan afyon miktarı;

$345 - 190 = 155$ ton olmaktadır. Eğer D.I.E. kayıtları doğru ise.

Görüldüğü gibi, 1969 yılı üretiminin 155 tonu kaçak piyasaya intikal ettiği ifade edilebilir.

d) Verim :

Ekiliş ve üretim kısımlarında belirtilen sıhhsız kayıtlar, dolayısıyla verimi de etkilemektedir. Nitekim, 33 yıllık verim ortalaması 7,27 Kg./Ha. olarak bulunmaktadır ki bu rakam halihazırda ziraatı yapılan haşhaş çeşitlerinin gerçek verimini aksettirmekten çok uzaktır.

Bilindiği üzere, memleketimiz haşhaş popülasyonundaki çeşitler daha ziyade «anatolicum» alt türün kanını taşımaktadır. Anadolu'nun en hakim ve hemen hemen en çok ziraatı yapılan haşhaş çeşidi kendi coğrafi ve ekolojik grubu olan «Anatolicum M. Veselov» alt türüdür. Bu alt tür çeşit popülasyonlarımızın takriben % 90'nını teşkil etmektedir. Bu alt türden iki varyete, haşhaş ziraatımızda önemli rol oynamaktadır.

Var. albescens, haşhaş ekimi yapan bölgelerde çeşit popülasyonunun % 60 - 70 ini; var. violescens m. ise, % 90 - 100 ünü teşkil etmektedir.

Bu iki varyetenin, kendi ekolojilerindeki afyon tohum verimleri aşağıda tablo: 6 da gösterilmiştir.

TABLO: 6

**VAR. ALBENSSENS VE VAR. VIOLESCENS'İN
AFYON VE TOHUM VERİMLERİ**

Varyetenin Adı	Tohum	Ortalama	Afyon	Ortalama
	verimi		verimi	
	(kg./Dk.)	(kg./Dk.)	(kg./Ha.)	(kg./Ha.)
Var. albenssens	69-131,3	100	1,7-3,3	2,5
Var. violenssens m.	66,6-127,6	97,1	1,65-3,19	2,42

Memleketimiz iki önemli kültür varyetesinin verim ortalamaları, 2,5/2,4 olup, D.İ.E. kayıtlarındaki verim ortalamasından çok yüksektir. Bu verim ortalamaları, Hindistan'ın verim ortalamasının hemen hemen aynıdır.

Tohum verimleri ortalamalarında da D.İ.E. kayıtlarına nazaran büyük farklılık vardır.

2. Dünyada Üretim

Dünya'da pek çok ülkede, halka iş sağlayan ve onların geçimini temin eden birçok endüstri kolu haşhaş ziraatı ile ilgilidir. Bu bakımdan haşhaş ziraatı bizde olduğu kadar dünya haşhaş üreten memleketlerin ekonomisinde de önemli yer işgal eder.

Dünya'da belli başlı afyon üreten memleketler sırasıyla Hindistan, Türkiye, Rusya, Yugoslavya, Pakistan, Japonya, İran ve Bulgaristan olup, bu memleketlerin 1960 — 1969 yılları arasında afyon üretim durumları Tablo: 7 de; ekiliş, üretim ve verim durumları Tablo: 8 de; dünya afyon üretimine iştirak oranları ise Tablo: 9 da gösterilmiştir.

Tablo: 7'de görüldüğü üzere, Dünya'da 10 yıl içinde toplam afyon üretimi 10.428.870 Kg. olup yıllık ortalama 1 milyon Kg. dır. Müstahsil memleketlerden en çok afyon üreten ülke Hindistan'dır. Diğer devletlerin yıllık istihsale iştirak oranları ise Tablo: 9'da gösterilmiştir.

Baştan üç devlet, Hindistan, Türkiye ve Rusya, Dünya İstihsaline iştirak nispetleri % 95, 92/99,62 arasında değişmekte, diğer devletlerin istihsale katkıları (% 0,35 - 4,05) çok azdır.

Hindistan'ın dünya istihsaline iştirak nispeti % 50,57 - 72 - 62; Türkiye'nin % 8,82 - 24,53; Rusya'nın % 9,58/29,95 tir.

TABLO : 7
1960 — 1969 YILLARI ARASINDA DÜNYADA AFYON İSTİHSAL
EDEN BAŞLICA MEMLEKETLERİN AFYON ÜRETİMLERİ: (Kgr.)

Yıl	Hindistan (1)	Türkiye (2)	Rusya (3)	Yugoslavya (4)	Pakistan (5)	Japonya (6)	İran (7)	Bulgaristan (8)	Toplam (9)
1960	914.303	365.195	169.000	39.916	6.916	2.733	.	1.145	1.498.448
1961	911.530	172.490	120.000	35.296	11.011	3.746	.	1.061	1.255.134
1962	971.270	310.592	148.300	4.255	8.239	1.944	.	262	1.444.862
1963	691.244	287.233	172.085	10.016	9.368	469	.	451	1.170.866
1964	643.904	82.882	187.632	6.649	17.377	692	.	536	939.672
1965	486.028	77.028	176.600	9.273	3.947	3.163	.	315	753.977
1966	339.378	125.696	201.000	2.705	1.908	135	.	224	671.046
1967	368.048	104.475	180.827	6.695	1.347	100	.	125	661.617
1968	584.762	110.566	116.282	1.463	1.414	98	.	.	814.585
1969	868.248	116.977	216.743	1.053	7.760	109	7.778	.	1.218.668
Topl.	6.778.775	1.753.757	1.688.469	117.321	68.462	10.189	7.778	4.419	10.428.870

KAYNAK: Birleşmiş Milletler Uyuşturucu Maddeler U.N/E/INCB 3 - 11 Bülteni.

TABLO: 8
1964 — 1969 YILLARI ARASINDA AFYON ÜRETEN BAŞLICA
ÜLKELERİN HAŞHAŞ EKİLİŞ ÜRETİM VE VERİM DURUMU

Yıl	Ülke Adı	Haşhaş ekim alanı (ha)	Afyon Üretimi (kg)	Verim (kg/dk)
1964	Hindistan	21.046	643.904	3,060
1965	»	18.894	486.028	2,572
1966	»	12.064	339.378	2,813
1967	»	14.194	368.048	2,593
1968	»	23.970	584.762	2,440
1969	»	35.035	868.248	2,478
1964	Türkiye	28.000	82.882	0,296
1965	»	22.300	77.651	0,348
1966	»	24.000	125.696	0,524
1967	»	20.600	104.475	0,507
1968	»	13.000	110.566	0,850
1969	»	12.926	116.977	0,904
1964	Yugoslavya	2.100	6.649	0,317
1965	»	2.600	9.273	0,357
1966	»	800	2.705	0,338
1967	»	860	6.695	0,778
1968	»	1.200	1.463	0,122
1969	»	350	1.053	0,351
1964	Pakistan	668	17.377	2,526
1965	»	339	3.947	1,164
1966	»	340	1.908	0,561
1967	»	332	1.347	0,406
1968	»	332	1.414	0,426
1969	»	1.156	7.760	0,671
1964	Japonya	33	629	2,097
1965	»	25	163	0,652
1966	»	5	135	2,680
1967	»	5	100	0,200
1968	»	4	98	2,900
1969	»	4	100	2,725
1964	Bulgaristan	329	536	0,163
1965	»	321	315	0,981
1966	»	84	224	0,660
1967	»	123	125	1,016
1968	»	—	—	—
1969	»	—	—	—
1969	İran	1.011	7.778	0,769

Kaynak : Statistics On Narcotic Drugs; U.N. E/ INCB/3-11.

NOT : Afyon üreticisi ülkelerin, afyon istihsalinde kullandıkları haşhaş ekim alanları, 1964 yılından itibaren Birleşmiş Milletler Uyuşturucu Maddeler Bültenlerinde işlenmeye başlanmıştır.

TABLO: 9
1960 — 1969 YILLARI ARASINDA, YILA GÖRE TOPLAM İSTİHSAL
VE ÜRETİCİ DEVLETLERİN BU İSTİHSALE İSTİRAK NİSPETLERİ

Yıl	İsth. Kg.	(1)	(2)	(3) topl.	%	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	Topl. %.
1960	1.498.443	61,02	24,37	11,28	96,67	2,66	0,40	0,18	.	0,07	3,24
1961	1.255.134	72,62	13,74	9,92	95,92	2,81	0,87	0,29	.	0,08	4,05
1962	1.444.862	67,22	21,49	10,26	98,97	0,29	0,57	0,13	.	0,01	1,00
1963	1.170.866	59,03	24,53	14,69	98,25	0,85	0,80	0,04	.	0,03	1,72
1964	939.672	68,52	8,82	19,96	97,30	0,70	1,84	0,07	.	0,05	2,61
1965	753.977	64,46	10,29	23,42	98,17	1,22	0,52	0,02	.	0,04	1,76
1966	671.046	50,57	18,73	29,95	99,25	0,40	0,28	0,02	.	0,03	0,70
1967	661.617	55,62	15,79	27,33	98,74	1,01	0,20	0,01	.	0,01	1,28
1968	814.585	71,78	13,57	14,27	99,62	0,17	0,17	0,01	.	,	0,35
1969	1.218.668	71,24	9,59	17,78	98,61	0,08	0,08	0,63	.	0,63	1,34

Türkiye, afyon müstahsili memleketleri arasında 2. sırayı işgal etmektedir. Türkiye ve diğer bazı Avrupa ülkelerinde haşhaş ekimi, kışlık ve yazlık olmak üzere, iki ayrı devrede; Hindistan'da ise yazlık olarak yapılmaktadır. Bu ülkede haşhaş Uttar Pradesh, Madhya Pradesh ve Rajasthan eyaletlerine münhasır kılınmıştır. Elde edilen afyon Ghazipur, Neemuch ve Mandasaur'daki Hükümet fabrikalarında depolanır.

Türkiye'de afyon T.M.O. alım yerlerinde mübayaa edilir ve Beşiktaş Afyon İşleri Şube Müdürlüğüne depolanır. Afyonun müşterek memleketlere ihracı ve memleketimizin muhtaç olduğu uyuşturucu maddelerin depolanması ve dağıtımı da bu Şube Müdürlüğüne yürütülmektedir.

Rusya'nın ekim yerleri, afyon muhafaza ve alkoloit istihsal merkezleri hakkında elimizde bilgi mevcut değildir. Yugoslavya'da afyon işi «Bilka» teşkilâtınca yürütülür. Pakistan'da afyon Kuzey - Batı sınır vilâyetlerinde üretilir ve Lahor afyon fabrikasında işlenir.

Tablo 8'de Hindistan ve Türkiye'ye ait afyon üretimleri fireleri düşüldükten sonra kayıtlara alınmıştır.

1964 yılı rakamlarında bu tarz değerlendirme yapılmadığından Hindistan'ın birim alana olan afyon verimi bu yüzden oldukça yüksek görülmektedir. Halbuki müteakip yıllarda Hindistan'ın birim alana olan verimi 2 kg. mın üstündedir. Bu arada, Pakistan, Japonya ve Bulgaristan gibi ülkelerde bazı yıllarda birim alana verimin 2 kg. mı aşığı görülmüştür.

Tablo 8'in tetkikinden görüleceği üzere, Türkiye'nin 1964/69 yılları arasındaki birim alana afyon verimi diğer memleketlere nazaran çok düşük görülmektedir. Birleşmiş Milletler toplantılarında verimi düşük bir ziraat dalının tercihinin nedenini anlıyamadıklarını müteaddit defa ifade edilmiştir. Eğer, tablodaki verim rakamları dikkatlice gözden geçirilecek olursa, 1964 ten 1967 yılına doğru verimde çok tedrici bir artışın olduğu müşahede edilir. Bu artışın sebebi şöylece izah edilebilir. Zaman zaman denildiği üzere Türkiye'de haşhaş ekilişlerin sihatli olmadığı ve bunun için de birim alana verimler düşük olmasıdır. Son yıllarda, haşhaş ekim belgelerinin yegan yegan dökülmeleri, istatistik kayıtlara, haşhaş tohumu istihsal alanı ile afyon üretilen alanların ayrı ayrı gösterilmesine başlanmıştır. Bu yüzden de 1969 yılı birim alana olan verim, diğer yıllara nazaran daha yüksek görülmektedir.

a) Dünyanın Afyon İhtiyacı

Bugün dünyada üretilen ham afyon miktarı Dünya ihtiyacını karşılayamaz bir durum arzetye başlamıştır. Dünya üretimi,

1960/69 yılları dikkate alındığında, 1960 yılından 1968 yılına kadar dünyadaki afyon üretiminde gittikçe azalan bir düşüş görülür. Buna mukabil, üretilen afyon ve morfin imali için kullanılan veya ihraç edilen afyon miktarlarında ise 1960 yılından 1969 yılına kadar tedrici bir artış müşahade edilir. 1964 yılında dünyada üretilen afyonun düşük olmasının nedeni, tüketimin yüksek olması, dünyada mevcut stokların erimeye başlamasıdır. Nitekim, 1964 yılından 1968 yılına kadar dünya stokları tamamen tüketilmiştir. Bu durum da göstermektedir ki, dünyadaki afyon üretimi, tüketimi karşılayacak miktarda bulunmamaktadır. Son yıllarda az gelişmiş memleketlerde öksürük ve ağrı dindirici gibi tabii menşeli uyuşturucu maddelere olan talebin artması, tabii menşeli ham maddelere olan ihtiyacın buna paralel olarak artacağı tabii görülmektedir.

Tablo 10'da 1960/69 yılları arasında, afyon üretici memleketler tarafından deklare edilmiş bulunan afyon üretimi, afyonun işlenmesi, kullanılması ve ihracatı gösterilmiştir.

b) Dünya Morfin Üretimi

Ham afyona ticari değer kazandıran alkaloit nev'i Morfindir. Dünya'da morfin üretiminde kullanılan ve üretilen morfin miktarı Tablo: 11'de; morfinin diğer alkaloidlere dönüştürülmesi ise Tablo: 12 de verilmiştir.

Bilindiği üzere morfin, ham afyon ve haşhaş kapsülünden üretilmektedir. Tablo 11'in tetkikinden görüleceği üzere, 1960/69 yıllarında morfin üretiminde kullanılan afyon oranı % 68,36; haşhaş kapsülünün oranı ise % 31,62 dir.

c) Anlaşmaların Şumulüne Giren Tabii ve Sentetik Menşeli Uyuşturucu Maddelerin Üretimi ve Tüketimleri

Morfinden üretilen başlıca alkaloitleri : Kodein, Dionin ve Phiocodin dir. Kodein bunlar içerisinde müstesna bir yer işgal eder. Buna sebep afyon ve haşhaş kapsülünden üretilen Morfinin alışkanlık tevhit edici özelliğinin bulunmasıdır. Bu sebeple tıpta morfin'in kullanılması son derece sınırlandırılmıştır. Kodein ise morfinin aksine, çok daha az alışkanlık yapmakta, bu nedenle kodein'e talep gittikçe artmaktadır. Nitekim kodein'de 1960 yılından 1969 yılına kadar talebe paralel olarak imalâtta bir artış müşahade edilir (Tablo: 12, kolon 3).

Tablo 12 ve 13 de 1960/69 yılları arasında dünyada, anlaşmaların şumulüne giren tabii ve sentetik menşeli uyuşturucu maddelerin üretim ve tüketimleri gösterilmiştir.

TABLO: 10
1960 — 69 YILLARI ARASINDA ÜRETİCİ MEMLEKETLER TARAFINDAN DEKLARE EDİLMİŞ
BULUNAN AFYONUN ÜRETİMİ İŞLENMESİ, KULLANILMASI VE İHRACAATI

Yıllar	KULLANIM				İHRACAT		Tüketilen ve ihrac edilen- lerin toplamı (2 + 3+ 6) (kg)	Stok (kg)
	İstihsal	Morfin üre-	Tüketimde	Morfin üre-	Diğer	Toplam		
	(kg)	timinde (kg)	(kg)	ten ülkeler (kg)	ülkeler (kg)	(4 + 5) (kg)		
	1	2	3	4	5	6	7	
1960	1.498.443	287.069	17.426	730.579	2.062	732.641	1.036.956	461.487
1961	1.255.134	274.751	8.000	722.503	2.105	724.608	1.007.359	247.775
1962	1.444.862	290.095	6.450	529.857	70	529.927	826.472	618.390
1963	1.170.866	329.719	6.918	620.629	68	620.697	957.334	213.532
1964	939.672	339.665	10.625	662.791	54	662.845	1.013.135	73.463
1965	753.977	370.173	30.878	684.720	778	685.498	1.086.549	332.572
1966	671.046	429.893	26.606	834.040	931	834.971	1.291.470	620.424
1967	661.617	365.954	18.548	572.288	588	572.876	957.378	295.761
1968	814.585	324.775	14.376	645.997	923	646.920	986.071	171.486
1969	1.218.668	409.289	28.515	718.454	1.328	719.782	1.157.586	61.082
Toplam	10.428.870	3.421.383	168.162	6.721.858	8.907	6.730.765	10.320.310	108.560

Kaynak : 1) E/OB/21-1965, E/INCB/3-1967, E/INCB/11-1969.

TABLO : 11
1960 — 69 YILLARI ARASINDA DÜNYADA MORFİN ÜRETİMİNDE
KULLANILAN HAM MADDE VE ÜRETİLEN MORFİN MİKTARI

Yıllar	Ekstra kon- santre üre- timinde kul- lanılan haş- haş kapsülü (kg)	Morfin Üretiminde Kullanılan Hammadde					Morfin Üretimi		
		Elde edilen ekstra konsantre (kg)	Afyon (kg)	Haşhaş Kapsülü (kg)	Ekstra Konsantre (kg)	Afyondan (kg)	Haşhaş kapsülünden (kg)	Ekstra Konsantre'den (kg)	Toplam (kg)
1960	—	—	922.827	19.356.610	—	89.374	30.417	—	119.798
1961	—	—	847.937	20.676.789	—	83.170	32.460	—	115.630
1962	—	—	773.949	26.347.357	—	76.807	44.239	—	121.048
1963	—	—	830.451	26.064.986	—	83.724	43.907	—	127.647
1964	—	—	799.787	23.914.443	—	80.996	38.053	—	119.079
1965	—	—	856.808	21.913.976	—	88.400	34.854	—	123.254
1966	4.395.850	17.695	1.082.565	19.036.596	18.957	114.407	25.653	9.233	149.339
1967	7.274.110	30.398	973.193	20.127.086	24.503	97.152	34.574	11.518	143.250
1968	7.002.480	31.822	920.964	23.318.217	27.890	93.718	46.680	12.234	152.632
1969	3.333.000	17.220	1.083.219	24.941.429	20.379	104.902	49.550	8.869	163.321
Toplam	22.005.440	97.135	9.091.700	225.697.489	91.729	912.650	380.387	41.854	1.334.998
						% 68.36	% 28.49	% 3.13	

TABLO: 12
MORFINİN DİĞER ALKOLOİTLERE DÖNÜŞTÜRÜLMESİ

Yıllar	Fabrika edilen Morfin (kg)	A = 100	1961 Teksözleşmesinin I. Tablosunda imali öngörülen maddeler(kg)	A = 100 % de	1961 Teksözleşmesinin II. Tablosunda İmali Öngörülenler						Sözleşme dışı imalat (kg)	A = 100 % de	Toplam (1+3+5+7+9) (kg)	A = 100 % de	İmalat dışı kalan morfin A-B (kg)	A = 100 % de
					Kodein (kg)	A = 100 % de	Dionin (kg)	A = 100 % de	Pholcodin (kg)	A = 100 % de						
A	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	B	11	C	12		
1960	119.798	100	339	0,3	101.294	84,6	7.870	6,6	1.231	1,0	46	Negl.	110.822	92,5	8.976	7,5
1961	115.630	100	316	0,3	98.406	85,1	6.270	5,4	1.389	1,2	34	Negl.	106.450	92,1	9.180	7,9
1962	121.048	100	156	0,1	101.752	84,1	6.781	5,6	1.835	1,5	29	Negl.	110.611	91,4	10.437	8,6
1963	127.647	100	255	0,2	116.338	91,1	8.298	6,5	2.712	2,1	14	Negl.	127.608	99,9	102	0,1
1964	119.079	100	301	0,3	108.917	91,5	7.856	6,4	2.067	1,7	15	Negl.	120.227	100,9	—	—
1965	123.254	100	153	0,1	112.350	91,2	6.866	5,6	1.528	1,2	39	Negl.	122.839	99,7	415	0,3
1966	149.339	100	483	0,3	130.677	87,5	8.369	5,6	2.550	1,7	102	0,1	142.181	95,2	7.158	4,8
1967	143.250	100	171	0,1	127.391	88,9	9.791	6,8	2.116	1,5	16	Negl.	139.485	97,4	3.765	2,6
1968	152.632	100	204	0,1	135.949	89,1	10.788	7,1	3.597	2,4	214	0,1	150.772	98,8	1.806	1,2
1969	163.321	100	223	0,1	146.084	89,5	9.536	5,8	3.176	2,0	303	0,2	159.337	97,6	3.984	2,4
TOPLAM	1.334.998	100	2.601	1.179.158	88,32	82.416	6,17	22.201	1,66							

Tabii menşelilerin toplam üretimlerinde (Tablo: 12, kolon 6) 1964 yılı istisna edilirse devamlı bir artış görülmektedir. Sentetik menşelilerin toplam üretimlerinde (Tablo: 12, kolon 12) artış, 1966 yılına kadar azami seviyesini bulmuş, 1967 ve 1968 yıllarında düşme ve 1969 da tekrar bir yükselme olmuştur.

Dünyada üretilen tabii ve sentetik menşeli uyuşturucu maddelerin genel toplam miktarları (Tablo 12, kolon 13) te verilmiştir. Bu toplama nazaran tabii menşelilerin iştirak nispetleri Tablo 12, kolon 7 de; sentetiklerin nispetleri ise aynı tablonun 14. kolonunda işlenmiştir. Tabii menşelilerde nispetler % 83,34/87,49; sentetiklerde ise bu nispet, kolon 14) % 12,51/18,20 arasında seyretmiştir. On yıllık toplama nazaran tabii menşelilerin iştirak nispeti % 85,23; sentetiklerin ise % 14,77 dir. (Tablo, kolon 7 - 14)

Dünyada tüketimi belirleyen tablonun 4. kolonunda tabii menşelilerin 9. kolonunda sentetik menşelilerin toplamları verilmiştir. Tabii menşelilerde, üretime paralel olarak tüketimde yükseliş barizdir. Sentetiklerde bu durum çok az değişiklikler arz etmiştir. Her iki üretimin genel toplamları, tablonun 10. kolonunda işlenmiştir.

Tabii menşelilerin, her yıla ait toplam tüketime nazaran nispetleri % 86,36/90,74 arasında; sentetiklerde ise bu nispet % 9,26/13,62 arasında değişiklik göstermiştir. On yıllık toplam tüketimlerde, tabii menşelilerin iştirak nisbeti ortalaması % 88,22; sentetiklerin ise % 11,78 olmuştur.

Buraya kadar verilen izahattan da anlaşılacağı üzere gerek üretimde ve gerek tüketimde tabii menşelilerin galebe çalmasının sebebi daha az alışkanlık yapmaları, yan tesirlerinin olmamasından ileri gelmektedir. Sentetiklerde ise, durum tabiiilerin aksine, alışkanlık tevlit etmekte ve bilhassa yan tesirleri nedeniyle üretim ve tüketimlerinin belirli bir düzeyde kalmasını intaç ettirmektedir. Bunlara ilâveten, sentetiklerin maliyetlerinin çok yüksek oluşu da, bu maddelere olan talebi kısıtlamaktadır. Bir örnek vermek lazım gelirse, sentetik menşeli Diphenoxylate hydrochloride uyuşturucusunun 1971 Avrupa CİF fiyatı memleketimiz için 35.875 TL./kg. dir. Aynı yıla ait tabii menşelilerin Türkiye CİF ithal fiyatları ise: Kodein pür = 4.350 TL.; Kodein fosfat = 3.450 TL.; Dionin = 4.120 TL./kg. dir.

Dünyada, sentetik menşeli uyuşturucu maddeleri en çok imal eden ve tüketen devletler İngiltere ve A.B.D. dir. Bu ülkelerin, 1960/69 yılları arasında tükettikleri ve ürettikleri sentetiklerin dünya üretim ve tüketimlerine kıyasla, bir tablo verilmiştir.

İngiltere'nin, dünya üretim ve tüketimine iştirak nisbetleri (kolon 7) % 14, 34/32,06; (kolon 8) % 5,40/8,79; A.B.D. nin: (kolon 9) % 32,91/57,19 (kolon 10) % 58,04/63,90 İngiltere ve A.B.D. nin üretim ve tüketime iştirak nisbetleri toplamı; (kolon 11) % 61,95/73,51; (kolon 12) % 61,92/70,13 arasında değişme göstermiştir. Görüldüğü gibi, bu iki ülke dünyada üretilen ve tüketilen sentetik menşeli alkoloitlerin % 50 sinden fazlasını üretip tüketmektedirler.

Dünya'da suiistimali yapılan morfinin derivesi olan uyuşturucu madde bilindiği üzere Heroin'dir. Bu maddenin, Birleşmiş Milletler raporlarında da belirtildiği üzere (Chemist and Druggist, 183 No. 4433, 113, 1965; 186 No. 4528,510, 1966) New York kaçak toptan piyasa fiyatı 25.000 dolardır. Sentetik menşeli uyuşturucuların piyasa fiyatı ise buna nazaran daha ucuz olduğundan, bu son zamanlarda, uyuşturucu madde suiistimalinde sentetiklere doğru dünyada bariz bir kayışın olduğu müşahede edilmektedir. Özellikle Amphetamin grubu sentetiklerin bunda büyük rolü vardır.

Türkiye'de haşhaş ekiminin 1972 yılından itibaren yasaklanacağı hususu dünya'ya ilân edildikten sonra, elde edilen bilgilere göre (basın) dünya kaçak piyasasında tabii menşelilerin fiyatlarında çok bariz bir artışın olduğu merkezindedir. Türkiye'de haşhaş ekiminin yasaklanması, sentetik uyuşturucuların imalcisi olan ülkelerin üretimlerinde bir artış ve daha kolay plase etmelerinde atada bir itici güç olarak etkisini göstereceği, şüphesizdir. Şayanı dikkat olan husus, Türkiye'de haşhaş ekiminin yasaklanması, özellikle A.B.D. nin tazyiki neticesi tahakkuk etmiş ve bu ülke derhal memnuniyetini izharda gecikmemiştir. Aynı memnuniyet İngiltere'den de sadır olmuştur. Diğer üretici ülkelerde böyle bir davranışın olmaması, dikkat çekici ve ibret verici niteliktedir. Tamamen ekonomik bir dördünün mahsülü olan bu davranışlar izahtan varestedir, denebilir.

III. SORUNLAR ve ÇÖZÜM YOLLARI

Haşhaş ziraatının Türkiye'de yasaklanması, memleketimizi daha evvel de değinildiği üzere, ekonomimizi önemli derecede etkilemiştir. Milli ekonomiye olan bu etkinin içine;

1. Haşhaş ekicisi,
2. Haşhaşın yan ürünlerini değerlendiren meslek erbabı,
3. Amme kesiminin afyonla ilgili yatırımları girmektedir.

TABLO: 14
1960 — 69 YILLARI ARASINDA ANLAŞMALARIN ŞUMULÜNE GİREN BAŞLICA UYUŞTURUCU
MADDELERİN DÜNYADA TÜKETİMİ

Yıllar	Morfin	Kodein	Dionin	Toplam	5	Petidin	Dextro		Toplam	Genel Toplam	
	(Kg.)	(Kg.)	(Kg.)	(Kg.)		(Kg.)	Metadon	Mearutden		(Kg.)	(4+9)
	1	2	3	4		6	7	8	9	10	11
1960	3.614	96.565	7.116	117.295	86,46	16.235	420	154	16.809	124.104	13,54
1961	3.775	95.336	5.613	104.724	88,65	12.905	355	145	13.405	118.129	11,35
1962	3.734	107.352	6.436	117.522	86,97	17.106	344	158	17.608	135.130	13,03
1963	3.283	106.859	7.387	117.529	88,30	15.086	327	164	15.577	133.106	11,70
1964	3.618	107.532	7.160	118.310	86,38	18.155	313	181	18.649	136.959	13,62
1965	3.596	114.877	9.040	127.513	88,84	15.547	315	153	16.015	143.528	11,16
1966	3.223	124.204	7.689	135.116	87,70	18.510	290	148	18.948	154.064	12,30
1967	2.432	117.127	7.473	127.032	87,34	17.937	306	166	18.409	145.441	12,66
1968	2.562	142.603	8.995	154.160	89,77	17.021	380	165	17.566	171.726	10,23
1969	2.356	142.903	9.303	154.562	90,74	15.167	451	157	15.775	170.337	9,26
TOPLAM	32.193	1.155.358	76.212	1263.763	88,22	163.669	3.501	1.591	168.761	1.432.524	11,78

TABLO : 15

1960 — 69 YILLARI ARASINDA İNGİLTERE VE A.B.D. NİN TOPLAM SENTETİK ÜRETİM VE TÜKETİMLERİ İLE DÜNYANIN TOPLAM ÜRETİM VE TÜKETİMİ

Yıllar	İngiltere'nin		A.B.D. nin		Dünya		İngiltere'nin dünya üretim ve tüketimine iştirak nispeti		A.B.D. nin dünya üretim ve tüketimine iştirak nispeti		İngiltere ve A.B.D. nin Toplam Üretim ve Tüketime İştirak Nispetleri	
	Üretimi (Kg.)	Tüketimi (Kg.)	Üretimi (Kg.)	Tüketimi (Kg.)	Üretimi (Kg.)	Tüketimi (Kg.)	Kol=5100/ %	Kol 5 100/ %	(7+9)		(8+10) %	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1960	3.012	1.159	10.555	10.629	18.452	16.809	16,32	6,90	57,19	63,23	73,51	70,13
1961	2.932	1.178	9.659	7.122	19.613	13.405	14,95	8,79	49,25	53,13	64,20	61,92
1962	2.813	1.155	11.015	11.251	19.623	17.608	14,34	6,56	56,13	63,90	70,47	70,46
1963	3.410	1.145	10616	8.784	22.104	15.577	15,43	7,35	48,03	56,39	63,40	63,74
1964	5.326	1.172	11.099	11.711	26.513	18.649	20,09	6,28	41,86	62,80	61,95	69,08
1965	8.437	1.235	122.443	9.076	31.122	16.015	27,11	7,71	38,34	56,67	66,45	64,48
1966	7.226	1.072	14.498	11.678	31.994	18.948	22,59	5,65	45,32	61,63	67,91	67,28
1967	9.566	994	9.819	11.183	29.835	18.409	32,06	5,40	32,91	60,75	64,97	66,15
1968	8.535	1.014	12.389	10.418	28.633	17.560	29,81	5,77	43,27	59,33	73,08	62,16
1969	8.901	965			31.650	15.775	28,12	6,12	43,90	56,04	71,12	62,16
TOPLAM	60.158	11.809	115.502	100.692	259.544	168.761	23,19	7,00	44,50	59,67	67,69	66,67

Haşhaş çiftçisinin zararlarını telafi etmek için kararnamede yer verilen il sayısı 7 olarak değerlendirilmiştir. Gerçekte ise yıllardır yasaklanmaya başlamış illerin de bu kapsama alınması gerekirdi. Geçmiş hükümetlerin yaptıkları yasaklamalarla, o bölge çiftçisi tamamen yalnız bırakılmış ve haşhaşın yerine ne ikame edeceğini, bundan elde ettiği geliri nasıl meydana getireceği hususu araştırma konusu edilmemiştir.

Bilindiği üzere, A.B.D. nin Türkiye'de haşhaş ekiminin kısıtlanmasına dair tazyikleri eskiden beri olagelmıştır. 1960 yılında, (Tablo : ...) haşhaş ekilişi 42 ilde haşhaş ekiminin yapıldığı dikkate alınır, verilecek tazminat kapsamına bütün illerin alınması, realiteye uygun olur.

Türkiye'de 1939 yılından itibaren uygulanagelmekte olan afyon iç alım fiyatları, aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

TABLO: 16

1939 YILINDAN İTİBAREN UYGULANAN AFYON İÇ ALIM FİYATLARININ BUGÜNKÜ KUR ÜZERİNDEN DEĞERLENDİRİLMELERİ

Yıl	Ortalama fiyat TL./kg.	Bir \$ kar- Afyon Ort. Bugünkü \$ şılığı TL. fiyatı \$	kg. karşılığı TL. tutarı TL./kg.		
1939	4,20	1,26	3,33	15,00	49,95
1940	6,30	1,38	4,57	»	68,55
1941	9,10	1,38	6,59	»	98,85
1942/44	18,20	1,38	13,19	»	197,85
1945	20,10	1,38	14,57	»	218,55
1946	27,80	1,38	20,14	»	302,10
1947/50	37,50	2,80	13,39	»	200,85
1951	38,85	2,80	13,88	»	208,20
1952/55	39,55	2,80	14,13	»	211,95
1956/58	42,71	2,80	15,25	»	228,75
1959	85,11	9,00	9,46	»	141,90
1960/70	94,50	9,00	10,50	»	157,50
1971	158,00	15,00	10,53	»	157,95

Yukardaki tabloya göre, her para ayarlanmasından sonra meydana gelen fiyatlar, haşhaş çiftçisini derinden etkilemiştir. Türki-

ye'de afyonun kaçağa gitmeye başlama tarihini tespit etmek gerekirse, bu tarih 1946 yılından sonradır denebilir. Zira afyon fiyatı, bugünkü değer üzerinden en yüksek seviyesini 1946 yılında bulmuştur. Bu tarihten sonra meydana gelen düşmeler ve özellikle son yıllarda bunun en yüksek değerinin yarısı durumuna düştüğü bir devrede afyonun kaçağa gideceği şüphe götürmez bir gerçek olarak düşünülebilir.

Türkiye takip ettiği politika nedeniyle, yıldan yıla haşhaş ekimini kısıtlama tasarrufunda bulunmuştur. Bu arada memleketimizde bir kaçak piyasanın da teşekkül ettiği biliniyor ve takdir ediliyordu. İdare, kaçakçılığı takip edeceği yerde haşhaş ekimini kısıtlamayı uygun bulmuş; bu yol, gerçekte en kolay olan yoldur. Kaçakçının teksif olduğu sahalardan haşhaş ekiminin kaldırılması sonucu kaçakçı, haşhaş ekimine müsaadeli olan yerlere inmiş ve daha evvel malını kaçağa vermeyen çiftçi, gerek idarenin tutumunu ve gerekse yürürlüğe giren mevzuat ve bunların da ötesinde geçim şartlarının ağırlaşması, yoğunlaşması nedeniyle üretici, malını kaçağa vermeye başlamıştır.

21.7.1959 tarihinde kabul edilen ve 3491 sayılı T.M.O. kanununun 5759 sayılı kanunla değiştirilen 6,18 ve 27. maddelerin değiştirilmesine ve bu kanuna bazı hükümlerin ilâvesine dair olan 7368 sayılı kanunun 18. maddesinin «C» bendine göre ekicinin haşhaş ekim bölgesinin II kısmına kaydettiği tahmini istihsal rakamı «D» bendine göre Tarım Kuruluşları tarafından tahkiki gerekiyorsa da tatbikatta bunun layikiyle yapılamaması ve özellikle «İ» bendindeki hükmün dışına taşılması ve pek çok hallerde noksan teslimatını ispat edemeyen üreticinin kovuşturmaya maruz kalması nedeniyle, müteakip yıllarda ekici asıl ekiliş alanını ve istihsal tahminini noksan göstermeye doğru itilmiştir.

Ekim belgeleri kontrol edilmiş olsalar bile kontrol görevini yapan elemanların afyon istihsal tekniği hakkında gerektiği kadar bilgiye sahip olmamaları ve bilhassa afyon üretim tahminini yapmasını bilmemelerinden dolayı, ya noksan tahmin ya da belgeler hiç kontrole tabi tutulmadan T.M.O. nun alım yerlerine intikal etmiştir. Yıllarca süregelen bu tatbikat ofisin afyon alımlarını menfi yönden etkilemiştir. Son yıllarda bu işe daha bir ciddiyetle eğilinmemişse de haşhaş tohumu üretme alanı ile afyon üretme alanları ayrı ayrı gösterilmeye başlamış olduğundan, istatistik kayıtlarında yıldan yıla birim alana artan bir verim görülmektedir (Tablo: ...).

Türk çiftçisi, mer'î mevzuat fiyatların düşüklüğü, haşhaş çiftçisine kredinin verilmemesi, afyon üretim bölgelerinde tefeci ve kaçakçıların yaygınlığı, ilgili kuruluşların haşhaş ekim belgelerini istenildiği şekilde kontrol edememeleri gibi sebeplerden dolayı, kaçak ekim ve kaçak afyon üretimi uzun yıllardan beri yapılagelmiştir.

Şimdiye kadar yapılan uygulamada haşhaş ekicisi beyannamesinde belirttiği haşhaş ekiliş alanının 100 m² olduğu kabul edilmiştir. Halbuki, yapılan küçük bir araştırma çiftçinin genellikle beyannamesinin mahalli arazi ölçü birimini kaydettirdiğini göstermiştir.

D.İ.E. nün geçmiş yıllarda haşhaş ekimi yapan köylerde mahalli ölçü birimlerini tespit eden çalışması dikkate alınarak, 1970/71 yılında 7 ilde yapılacak haşhaş ekiminin tahmini ekilişini yapmak mümkündür. Bu tahmin yapılırken 1968/69 yıllarının ekiliş verilerinden hareket edilmiştir. Buna sebep, klimatolojik şartlarının 1968/69 ziraat yılında çok müsait geçmiş olması, aynı şartların 1970/71 yılında da tezahür etmesidir.

Yukarıdaki durum dikkate alınarak 1970/71 yılının olması gereken gerçek ekilişi, aşağıda tablo da hesaplanmıştır.

TABLO :

1969 YILI KAYITLARINA NAZARAN 1970/71
EKİLİŞLERİNİN TAHMİNLERİ

İli	1969 yılı ekilişi (Dk.)	Mahalli ölçüye göre farklılaşma % si	Olmaması gereken gerçek ekiliş (Dk.)
Afyon	66.433	137,49	91.339
Isparta	12.477	162,79	20.311
Kütahya	7.311	104,55	7.644
Burdur	7.261	98,02	7.117
Konya	15.793	171,65	27.109
Uşak	13.752	125,92	17.317
Denizli	14.673	146,24	21.458
TOPLAM	137.700	139,65	192.295

Tablonun tetkikinde görüleceği gibi, resmi ekiliş kayıtları ile olması gereken ekilişlerin birbirlerinden önemli miktarda ayrılıkları anlaşılmaktadır.

Daha önce haşhaş ziraatının birim alandan çiftçiye sağladığı gelirin takriben 1.222.— TL. civarında olduğu belirtilmişti. Ayrıca, haşhaş ürünü yerine herhangi bir ürünün ikame edilemeyeceği de ifade edilmişti. Bu durum memleketimiz şartlarında ziraatı yapılan tahıllar, baklagiller ve endüstri bitkileri ile mukayese edildiğinde, birim alana haşhaş ürünü kadar gayri safi hasıla getirmeyecekleri görülecektir.

Aşağıda, tablo : ... de haşhaş yerine diğer zirai ürünlerin ikame edilmesi halinde haşhaş ekicisinin birim alandaki kayıpları gösterilmiştir.

Tablonun tetkikinden de görüleceği üzere, kuru soğan ve kuru sarmısak hariç hiçbir tarım ürünü birim alandan haşhaşın getirdiği geliri getirememektedir. Haşhaş ekim bölgelerinde Kuru soğan ve sarmısak ziraatı yapmakla haşhaş ekicilerinin zararlarının giderilemeyeceği tabii görülmektedir.

Yukardaki rakamlar dikkate alınarak, 1970/71 yılında 7 ilde (Afyon, Isparta, Burdur, Kütahya, Konya, Uşak, Denizli) haşhaş ekicisinin kaybı hesaplanmıştır. Bu hesaplamada 1970/71 yılında bilinen saha 137.700; bilinmeyen saha $192.295 - 137.700 = 54.595$ dk. olarak alınmıştır. Bilinen sahada haşhaşın birim alana geliri 1.222 TL./dk; bilinmeyen sahada geliri ise 1.564 TL./dk. dır. Ayrıca, çiftçinin kaybı buğday, ayçiçeği, aspir ve kolza gibi ürünlerle mukayeseli olarak verilmiştir. Böylece bilinen sahadaki haşhaş ekicisinin gelir kayıpları, aşağıda Tablo : ... gösterilmiştir.

Haşhaşın yerine yukarıdaki ürünlerin ikame edilmesi düşünüldüğü takdirde bilinen ve kaçak ekim alanlarındaki toplam gelir kaybının giderilmesi için haşhaş ekimi yasaklanan illerde yatırım yapılması kaçınılmaz bir zarurettir. Bu yatırımların her bitki için malî portresi toplam gelir kaybının on katı olarak alınmalıdır. Buna göre yatırım miktarı aşağıda Tablo : ... verilmiştir.

TABLO:
T A H I L L A R D A

Bitki Adı	Ort. Vr. dk./kg.	Fiyatı TL./kg.	Haşhaş gelirlerine	
			Tutarı TL.	nazarın farklar (1.222)
Buğday	123,0	100,0	123,0	1.099
Arpa	141,4	80,0	113,1	1.089
Çavdar	119,8	75,0	89,8	1.132
Yulaf	133,6	73,0	97,5	1.124
Kaplıca	112,0	71,2	80,3	1.141
Mısır	151,7	95,0	144,1	1.077
Darı	143,6	81,1	116,4	1.105
Pirinç	224,4	340,0	762,0	460
Kuşyemi	67,4	182,6	123,0	1.099
Mahlüt	119,9	81,1	97,0	1.125

B A K L A G İ L

Bakla	128,6	157,7	202,8	1.019
Bezelye	112,0	263,6	295,2	926
Nohut	123,6	178,5	220,6	1.001
Fasulye	125,5	269,2	337,8	884
Mercimek	107,0	197,7	211,5	1.010
Börülce	95,2	219,4	208,8	1.013
Fiğ	85,8	101,1	86,7	1.135
Burçak	99,8	89,4	89,2	1.132

E N D Ü S T R İ B İ T K İ L E R İ

Tütün	34,1	685,5	233,7	988
Pancar	3270,2	14,7	380,7	841
Kevir lif	98,8	408,7	403,2	818
Pamuk saf	62,6	564,6	353,4	868
Keten lif	21,8	460,4	100,4	1.121
Çiğit	100,2	92,0	92,2	1.129
Ayçiçeği	108,6	177,5	192,7	1.029
Susam	61,2	314,2	192,3	1.029
Aspir	98,2	141,7	139,2	1.082
Kolza	115,7	149,6	173,1	1.048
Kendir	33,3	231,2	76,9	1.145
Kuru soğan	943,5	159,2	1502,1	280
Kuru sarmısak	439,3	374,6	1645,6	423
Patates	1233,1	92,0	1135,1	86
Kenevir Toplam geliri			480,1	741
Pamuk kütlü	162,8	236,8	385,5	836

TABLO :

**BİLİNEN SAHADA DÖRT ÜRÜNLE YAPILAN ZİRAATTA
MUKAYESELİ GELİR KAYBI**

Ürünün cinsi	Birim alana gelir kaybı, TL./dk.	D.İ.E.'ye göre bilinen saha (dk.)	Gelir kaybı Toplamı (TL.)
Buğday	1.099	137.700	151,5 milyon
Ayçiçeği	1.029	137.700	141,7 »
Aspir	1.082	137.700	149,0 »
Kolza	1.048	137.700	144,3 »

TABLO :

**BİLİNMEYEN SAHADA DÖRT ÜRÜNLE YAPILAN ZİRAATTA
MUKAYESELİ GELİR KAYBI**

Ürünün cinsi	Birim alana gelir kaybı (TL./dk.)	Bilinmeyen saha (dk.)	Gelir kaybı toplamı (TL.)
Buğday	1.441	54.595	78,7 Milyon
Ayçiçeği	1.371	54.595	74,8 »
Aspir	1.424	54.595	77,7 »
Kolza	1.391	54.595	75,9 »

Bilinen ve bilinmeyen sahalarda elde edilen gelir kaybı farklarının her bitki için ayrı toplamları aşağıda tabloda verilmiştir.

TABLO :

**RESMEN BİLİNEN VE KAÇAK EKİM ALANLARININ
TOPLAM GELİR FARKI**

Ürünün cinsi	Bilinen saha gelir farkı	Bilinmeyen saha gelir farkı	Gelir farkları toplamı (TL.)
Buğday	151,3	78,7	230,0 Milyon
Ayçiçeği	141,7	74,8	216,5 »
Aspir	149,0	77,7	226,7 »
Kolza	144,3	75,9	220,2 »

Haşhaş ekimi yapılan 7 ilde, bilindiği üzere, 1972 yılı sonbaharından itibaren ekim yapılmayacaktır. Bu ilde yapılması gereken yatırımların olgunlaşma süresi takriben 4 yıl olarak alınırsa meydana gelen gelir kaybının 4 yıl süre ile telafi edilmesi gerekecektir. Ayrıca bu sürenin sonunda haşhaşın yerine yapılacak ikamelemlerle meydana gelecek gelir farkını yaratacak yatırımların da yapılması zorunlu olacaktır. Bu takdirde;

Buğday ekiminde	:	4 x 230,0	=	920,0	milyon TL.
Ayçiçeği	»	4 x 216,5	=	866,0	» »
Aspir	»	4 x 226,7	=	906,8	» »
Kolza	»	4 x 220,2	=	880,8	» »

nın haşhaş çiftçisine ödenmesi gerekecektir. Bu meblağın haşhaş çiftçisine verilmeyerek yatırımlara kaydırılması halinde, haşhaş çiftçilerine bu yatırımlara iştirakleri alacakları oranında hisse senetlerinin verilmesi doğru olur.

Kaybolan Geliri Yaratacak Yatırım Tutarları ve Gelir Farklarının Toplamı :

Buğday ekiminde	:	2,300 milyar TL.	+	920,0 Mil. TL.	=	3.220 Mil. TL.
Ayçiçeği	»	2,165	»	+ 866,0	»	= 3,031 »
Aspir	»	2,267	»	+ 906,8	»	= 3,174 »
Kolza	»	2,202	»	+ 880,8	»	= 3,083 »

Yapılacak veya yapılması gerekli yatırımların % 25 gelişme payları da dikkate alınırsa; yatırım bedeli x % 25 + 4 yıllık süresince ödenecek meblağların muhtelif ikame ürünlerindeki durumları :

Buğday ekiminde	:	920,0	+	(3,220x25/100)	=	4,945	milyar TL.
Ayçiçeği	»	866,0	+	(3,031x25/100)	=	4,655	»
Aspir	»	906,8	+	(3,174x25/100)	=	4,874	»
Kolza	»	880,8	+	(3,083x25/100)	=	4,735	»

olacaktır.

Haşhaş ekiminin yasaklanmasından mütevellit Devlet kesiminde meydana gelecek ihracat kaybı :

Haşhaş tohumu ihracat geliri	:	5.000 ton x 633,62	=	31.681.000 TL.
Haşhaş kapsülü	:	137.700 + 54.595 x 98,6 x 1,59	=	28.440.431 TL.
Afyon	:	160.000 x 330	=	52.800.000 TL.
TOPLAM				112.921.431 TL.

Bu ihracat kaybını giderebilmek için yapılması iktiza eden yatırım tutarı :

$$112.921.431 \times 10 = 1.129.214.310 \text{ TL. dir.}$$

Haşhaşın yerine yapılacak ikamelerle, muhtelif bitkiler için mutasevver projenin mali portesi;

Buğday ekiminde	:	4.945	+	1.129	=	6.074	milyar TL.
Ayçiçeği	»	4.665	+	1.129	=	5.784	»
Aspir	»	4.874	+	1.129	=	6.003	»
Kolza	»	4.735	+	1.129	=	5.864	»

Türkiye'de haşhaş ve afyon üreticileri, 100 bini mütecavizdir. Bunlar aileleri ile birlikte 500 bin civarında bir topluluk teşkil ederler. Haşhaş ziraatında değerlenme olanağında olan bu emek, ikame ürünlerinde 400 bini için işsizlik bahis konu olacaktır. Meydana gelecek bu işsizlere, haşhaş yağı imalâtçıları dahil, 450 bin işsize iş olanakları yaratılmadığı takdirde, yukarda belirtilen mutasevver yatırımlara ilâveten işsiz kalanlar için de ayrı bir yatırım projesinin yapılması gerekecektir.

1971 — 1972 ALIM DEVRESİNDE HUBUBATA UYGULANACAK FİYAT SEVİYESİ HAKKINDA ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASININ GÖRÜŞÜ

I — GİRİŞ

1971 ürünü hububat fiyatlarının tesbitinde önceki yıllara nazaran daha büyük güçlüklerle karşılaşmıştır. Bu güçlükler 1970 te devalüasyona gidilmiş olması, yeni vergiler ve asgari ücret sisteminin bütün bölgelerde geniş çapta tatbikatına başlanması gibi ekonomik olaylardan ileri gelmiştir.

Hububat fiyatları tesbit edilirken dikkatle üzerinde durulacak önemli hususlar mevcuttur. Ekonomimizin ana kaynağını tarım teşkil ettiği halde buğday açığımız her yıl artmaktadır. Tarımda gelir seviyesi çok düşüktür. Ayrıca teknik bilgi yetersizliği ve dolayısıyla da produktivite düşüklüğü vardır. Bu durum, daha çok tarım işletmelerimizdeki bünye bozukluğuyla ve sermaye noksanlığı ile ilgili görülmektedir. Tarımda hava şartlarına büyük oranda bağlılık ve modern tarım tekniğinin gereğince uygulanamaması düzenli üretimi zorlaştırmaktadır. Tarım kesiminde mevcut aşırı nüfus, hububat üretiminin büyük kısmını aynı kesimde istihlak etmekte, böylece toplam üretim içerisinde pazara arz düşük kalmaktadır. Hem köyde hemde şehirde yaşayan nüfusumuzun ana gıdasını hububat teşkil etmektedir. Her ne kadar köyden şehire akın dolayısıyla şehir nüfusumuzda hızlı bir artış olmakta ise de, şehirlerdeki hayat pahalılığı ve fiyat artışları nedeniyle düşük gelirli şehir ailelerinde, gelir içerisinde hububat için yapılan harcamalar nisbetinde düşmediği müşahade edilmektedir.

Hububat fiyatları, özellikle buğday fiyatları ile diğer fiyatlar arasında karşılıklı tesirler mevcuttur. Memleketimizde hububat fiyatlarının iç ve dış fiyatlarla ve dünya hububat ticaretiyle alakalı olduğu gözönünde tutularak Türkiye ve Dünya hububat eko-

nomisinin kısaca incelenmesi uygun bulunmuştur. Böylece hububatın üretim ve fiyat eğilimleri araştırılacak ve hububat fiyatlarının hangi seviyede tesbit edilmesi gerektiği, muhtelif metotlara göre hesaplanacaktır.

II — DÜNYA HUBUBAT EKONOMİSİNDE EĞİLİMLER

Hububat konusunda dünya ülkelerinin durumu ve politikaları farklılıklar arz etmektedir. Bazı ülkeler büyük çapta hububat üreticisi ve ihracatçısı bazı ülkeler büyük çapta üretici fakat aynı zamanda ithalatçı, diğer bazı ülkelerde kendi kendilerine yeterli bulunmaktadırlar. Ayrıca üretici olmadığı halde büyük hububat ihracatçısı olan ülkelerde vardır. Bu ülkeler hububat üretimine ve ticaretine çeşitli tedbirlerle yön vermeye çalışmaktadırlar.

DÜNYA BUĞDAY EKİLİŞİ

Henüz elimizde yeterli rakamlar olmamakla beraber 1970 - 1971 üretim yılında dünyada tahsis edilen alanda bir evvelki yıla göre azalma olacağı anlaşılmaktadır. Tablo: 1 de görüldüğü gibi bu azalmalar daha çok Avrupa ve Kuzey Amerika'daki buğday ekiliş alanının düşmesinden ileri gelmektedir.

TABLO : 1

KİTAPLARA GÖRE DÜNYA BUĞDAY EKİLİŞ ALANI (1000 Hk.)

	1969	1970
Avrupa	28.316	27.400
Sovyet Rusya	65.000	—
Kuzey Amerika	30.105	23.400
Güney Amerika	7.786	—
Asya (*)	42.680	—
Afrika	—	—
Okyanusya	9.600	—
Dünya Toplamı :	219.375	211.300

Kaynak : T.M.O. dergisi Mart 1971 sayısı Ankara S. 12 (*) Kızıl Çin hariçtir.

Buğday üretimi yönünden kendi kendine yeterli ülkelerde buğday ekiliş alanlarında bir azalma mevzuu bahis değildir.

DÜNYA BUĞDAY ÜRETİM DURUMU

Dünya toplam buğday üretiminde geçen yıla nazaran az da olsa bir miktar düşme olacağı beklenmektedir. Bu düşme daha çok ekim

alanı tahdit politikalarından ileri gelmektedir. Tablo : 2 de görüldüğü gibi düşük rekoltesi olacağı tahmin edilen kıtalar arasında Kuzey ve Orta Amerika, Avrupa ve Okyanusya gelmektedir. Sovyet Rusya Komünist Çin ve Afrika'da da geçen yıla nazaran daha yüksek üretim beklenmektedir.

TABLO : 2

KITALARA GÖRE DÜNYA BUĞDAY ÜRETİMİ (1000)

	1969/70	1970/71
Avrupa	70.881	65.076
Sovyet Rusya	79.917	90.000
Kuzey ve Orta Amerika	60.553	48.330
Güney Amerika	10.250	8.800
Asya	46.240	45.430
Komünist Çin	22.300	23.000
Afrika	7.170	8.000
Okyanusya	11.113	8.150
TOPLAM :	308.406	296.786

Kaynak : T.M.O. Dosyaları.

Ekiliş alanındaki azalmadan dolayı 1970/71 devresi dünya buğday üretiminin bir önceki devreye göre % 5 kadar azalacağı tahmin edilmektedir. Yine de buğday üretiminin son beş yıllık ortalamasının üzerinde olacağı beklenmektedir.

DÜNYA BUĞDAY STOK DURUMU

1970 yılı Dünya buğday stok miktarı 1969'a nazaran artış göstermiştir. (Tablo : 3) Tabloda önemli üretici ülkelerin buğday stoklarında artışlar olduğu görülmektedir.

(TABLO : 3)

ÖNEMLİ BUĞDAY ÜRETİCİ ÜLKELERDE BUĞDAY STOK DURUMU (1000 TON)

	1969	1970
A. B. D.	20.280	23.962
Kanada	24.320	28.660
Arjantin	2.625	3.250
Avustralya	11.247	12.227
Fransa	2.700	2.000
TOPLAM :	61.172	70.099

Kaynak : TMO Dergisi Mart, 1971 sayısı Ankara, s. 13 - 14.

Talep artışları nedeniyle dünya buğday ticaretinin önümüzdeki devrede canlanacağı ve buğday ihrac fiyatlarında genel olarak düşme olmayacağı sanılmaktadır. 1970/71 de dünya buğday ticaret hacminin 55 milyon ton olacağı tahmin edilmektedir. Buna rağmen dünya buğday stoklarında önemli azalma olmayacağı tahmin edilmektedir.

TABLO : 4
BAŞLICA ÜRETİCİ MEMLEKETLERDE BUĞDAY
ÜRETİMİ (1000)

	A. B. D.	Kanada	Arjantin	Avustralya	Fransa
1968	42.898	17.686	5.740	14.004	14.985
1969	39.704	18.623	7.020	10.834	14.535
1970	37.018	9.023	9.360	7.620	12.782

Kaynak : FAO Monthly Bülteni of Agricultural Economics and Statistics Aralık 1970 Sayısı
ROMA

Tablo 4 te görüldüğü gibi önemli üretici ülkelerin buğday üretimlerinde Arjantin hariç bir azalma görülmektedir. Bu durum stokların önemli derecede azalmaması ve buğday ithal eden ülkelerin üretimlerinde meydana gelen artıştan ileri gelmektedir. Yukarıdaki tabloda yer almayan ve önemli buğday üreticisi Rusya'da da 1971 buğday rekoltesinin rekor seviyede olacağı tahmin edilmektedir. Dünya buğday üretiminde büyük paya sahip olan bu ülkelerin buğday üretimlerinde düşme seyri ve üretici - ihracatçı ülkelerin güttükleri ihracat politikalarından dolayı dünya buğday fiyatları üzerinde yükseltici baskıda bulunmaktadır.

III — TÜRKİYE'DE HUBUBAT ZİRAATININ DURUMU

Türkiye'de hububat üretiminin seyri, ziraatımız ve ekonomimiz için dikkatle takip edilmesi gereken bir husustur. Hububat üretiminin normalin altında olduğu yıllarda ekonomimizde bir durgunluk yaratmaktadır. Son yıllarda hububata dayanan sanayide ve hayvansal ürünlere olan talepte olan artışlar dolayısıyla memleketimizin hububat ihtiyacı yükselmiştir.

Tablo 5 te görüldüğü gibi son yıllarda

TABLO : 5

**TÜRKİYE'DE SON 4 YILDA HUBUBAT ALANI (1000 Ha.)
VE ÖNEMLİ HUBUBAT NEVİLERİNİN BU ALAN
İÇERİSİNDEKİ NİSBETİ**

	Hububat Alanı		Buğday, Arpa				Arpa Alanı		Çavdar Alanı		Yulaf Alanı	
	Ha	%	Ha	%	Ha	%	Ha	%	Ha	%	Ha	%
1968	13131	100	12035	91,6	8250	62,8	2730	20,8	690	5,2	365	2,8
1969	13475	100	12383	91,9	8660	64,3	2687	19,9	685	5,1	351	2,6
1970	13288	100	12251	92,2	8595	64,7	2682	20,2	656	4,9	318	2,4
1971(*)	10730	100	10456	97,4	7925	73,8	1741	16,2	604	5,6	185	1,7

Kaynak : DİE 1969 Tarım istatistikleri özeti, Ankara ve Tarım Bakanlığı dosyaları

(*) Sadece günlük ekimlere aittir,

Türkiye'nin toplam hububat alanında, üretimi büyük çapta etkileyecek değişimler olmamıştır. 1971 yılı buğday ekim alanında önceki yıla nazaran bir artış olacağı beklenmektedir. Yazlık ekimlerle beraber toplam buğday ekiliş sahası 8,6 milyon hektar civarında olacaktır.

Türkiye'de son üç yılda en önemli hububat nevelerinin üretim ve verim durumu Tablo: 6 da gösterilmiştir.

TABLO : 6

**TÜRKİYE'DE SON ÜÇ YILDA HUBUBATIN ÜRETİM VE
VERİM DURUMU**

	Buğday Üretim		Arpa Üretim		Çavdar Üretim		Yulaf Üretim	
	(bin ton)	Verim Kg/Ha	(bin ton)	Verim Kg/Ha	(bin ton)	Verim Kg/Ha	(bin ton)	Verim Kg/Ha
1968	9.520	1.154	3.560	1.304	820	1.188	450	1.233
1969	10.500	1.230	3.740	1.414	817	1.198	468	1.336
1970	9.800	1.140	3.250	1.212	550	838	400	1.258

Kaynak : DİE Tarım istatistikleri Özet : 1969 Ankara ve Tarım Bakanlığı Dosyaları.

Memleketimizde hububat, üretiminde en büyük payı kuru şartlarda üretim yapan bölgeler teşkil etmektedir. Bu sebeple toplam hububat üretiminde ve veriminde yağış miktarı her yıl mühim unsur olmaktadır. Yağış faktörünün 1971 hububat üretimine tesir yönünden Türkiye'nin muhtelif bölgelerinde durumu aşağıdaki gibi ortaya koymak mümkündür :

Güney - Doğu Anadolu Bölgesinde 1970 güz döneminde yağışlar yeterli olmuş, iyi bir güzlük ekim yapılmıştır. Kış devresinde Mart ayına kadar yağış noksanlığı olmuş isede Mart ayında 80 mm. civarında yağış düşmesi durumun normale dönmesini sağlamıştır. Nisan ayı ortalarına kadar yağışların devam edişi, bu bölgede rekoltenin yüksek olacağı ümidini kuvvetlendirmiştir.

Güney Anadolu Bölgesinde Sonbahar yağışları tatminkâr olmamış isede bölgenin özelliği dolayısıyla Ocak ayından sonra düşen uygun yağışlar, hububatta normal bir gelişmeye imkân vermiştir. Güney Anadolu'da halen devam etmekte olan yağışların buğdayda yapacağı pas ihtimali nedeniyle üretim üzerindeki tesirini şimdiden belirtmek mümkün değildir.

Ege Bölgesinde ve Trakya da hububat ekimi ve yağış bakımından normal bir sezon idrak edilmiştir. Kış mevsimi de iyi geçmiş olup, hububat üretimi yönünden anormal bir durum hasıl olmamıştır.

Orta Anadolu'da şimdiye kadar vuku bulan yağışlar bakımından durum iyi gözükmektedir. Üretim seviyesini Mayıs ve Haziran aylarındaki yağışlar etkileyecektir.

Genel olarak bütün Türkiye'nin hububat üretimi bakımından şimdilik normalin üstünde bir dönem geçirdiğini söylemek mümkündür.

Ekiliş sahası ve yağış miktarından başka buğday üretimine tesir eden faktörler arasında sulanan arazideki genişleme, iyi tohumluk ve gübre kullanma durumu da mevcuttur.

Sulanan Hububat alanında bir önceki yıla göre bir değişme söz konusu değildir.

1970 de dağıtılan tohumluk miktarı 99.000 ton kadar olup, bir önceki yıldan çok düşük miktardadır. Bu miktar tohumluğun 500 bin Ha. alana ekildiği sanılmaktadır. Dağıtılan Buğday tohumluğunun yarıya yakın kısmı Bezostaja çeşididir. Dağıtılan tohumluk miktarındaki azalma sebebiyle, eski yıllara göre üretim üzerinde artırıcı şekilde rol oynamayacaktır.

Buğday üretiminde asıl etkili olan gübre fosforlu gübrelerdir. 1970/71 döneminde buğday için kullanılan toplam 990.000 ton gübrenin 520.000 tonu fosforlu gübredir. Geçen yıl 2475 bin Ha. buğday sahası gübrelendiği halde her yıl sadece 2.000 bin Ha. buğday

sahası gübrelenebilmiştir. O halde gübrelenen saha % 20 nisbetinde azalmış demektir. Bu durum buğday verimine ve dolayısıyla üretime azaltıcı mahiyette tesir edecektir. Gübrenin bu derece düşük seviyede kullanılması, gübrenin ilgili devlet kuruluşları tarafından zamanında temin edilmemesi ve piyasaya arz edilmemesi ile çiftçinin gübre alımı için yeteri kredi bulamaması gibi iki nedene dayanmaktadır.

Türkiye'de buğday üretimini etkileyen ve yukarda açıkladığımız şartlar müvacehesinde 1971 yılı Türkiye buğday üretim miktarının 10 Milyon tonu aşması ancak orta Anadolu ve Güney Doğu Anadolu'da normal hava şartlarının devam etmesine bağlı kalmaktadır.

Buğday üretim seviyesi T. M. O. nin kâfi miktarda alım yapabilmesi bakımından önem taşımaktadır. T. M. O. nin iç piyasada yaptığı mübayaa miktarına diğer faktörler yanında o yılki üretim seviyesi de etkili olmaktadır.

TÜKETİM DURUMU

Nüfus artışı nedeniyle Türkiye'de on yılda buğday ihtiyacı iki milyon ton kadar artış göstermektedir. Yani buğday ihtiyacı her yıl 200 bin ton kadar artmaktadır. Diğer yandan memleketimizde şehre akın ve gelir artışı nedeniyle fert başına hububat tüketiminin azaldığını söylemek imkânı yoktur. Et, süt ve yumurta fiyatlarının hızla artmaya devam etmesi, şehirlerdeki düşük gelirli tüketici gruplarının hububata yönelmelerine sebep olmaktadır.

IV — HUBUBAT FİYATLARININ TESBİT USULLERİ

Hububat fiyatlarının aşırı şekilde yükseltilmesi veya düşürülmesi önemli sakıncalar doğurur. Üretici ve tüketici menfaatlarının birlikte düşünülmesi önemli sakıncalar doğurur. Üretici ve tüketici menfaatlarının birlikte düşünülmesi başka bir ifade ile üretim ve tüketim politikaları hububat fiyatları seviyesini kararlaştırmada önemli unsurları teşkil, etmektedir. Hububat fiyatları verimi artırıcı girdileri kullanmayı teşvik edici, temel besini buğday olan düşük gelirli tüketici gruplarını tedirgin etmeyecek, genel fiyat seviyesi ile uyarlı, memleket içi ve dışı hububat fiyatları, stok ve üretim miktarları ile ahenkli bir seviyede olmalıdır.

Hububat fiyatlarının tesbitinde, birinci sınıf ekmeçlik buğdaylar bu gruba dağildir. Birinci sınıf ekmeçlik buğday fiyatları tes-

bit edildikten sonra, buğday çeşitleri ve hububat nevelerinin fiyatları arasındaki fiyat münasebetleri gözönünde tutularak bulunmuştur. Hesaplama kullanılan kriterler şunlardır :

A — Dünya buğday fiyatları seviyesi. B — Üretim faktörleri fiyatları. C — Buğday maliyetlerindeki değişmeler. D — Parite fiyatları. E — Türkiye’de serbest pazar fiyatları. F — Buğdaydan başka diğer maddelerin fiyatları. G — Buğday fiyatlarının trendi.

A — DÜNYA BUĞDAY FİYATLARI

a) Milletlerarası hububat anlaşmasında (IGA) dahil ülkeler. Bu grup ülkeler arasında hem ihracatçı hemde ithalatçı ülkeler bulunmaktadır. Dünya buğday fiyatlarının teşekkülünde bu ülkeler önemli role sahiptirler. Hububat anlaşmasına dahil ülkeler fiyatlarında geçen yıla nazaran düşme görülmemekte aksine hafif yükselmeler olmaktadır. Tablo 7 de IGA da buğday fiyatlarına ait en son rakamlar verilmiştir.

TABLO : 7

IGA BUĞDAY FİYATLARI (TON/DOLAR)

		Kasım 1970	Aralık 1970
İhraç	Northern 1	61,25	62,23
Fiatları	Northern 2	60,57	61,55
Depoda	C. W. Cavnet 1	57,13	58,12
Thunder	Alberta Redwinter	57,13	58,12
Bay	C. W. Anber Drumu	61,89	61,65
Dahili	Buğday No. 5	55,77	55,77
Satış	Buğday No. 6	55,09	55,77
Baz Fia- lar	Northern 1	61,92	62,91
(Vancan ter)	Northern 2	61,25	62,97
	C. W. Carnet 1	58,63	59,85
	Alberta Redwinger	58,63	59,95

Kaynak : T.M.O. Dosyaları.

b) Ortak Pazar Ülkelerinde Buğday Fiyatları.

Türkiye’nin ortak pazarla ilişkilerinin gittikçe artması ve topluluk ekonomisine ayak uydurma zorunluğu düşünüldüğünde, ortak pazardaki hububat fiyatları seviyesinin gözden uzak tutulması gerektiğinin kabul edilmesi gerekir. Ortak Pazar topluluğunun, bir kısım hayvan yemleri ve sert buğday dışında önemli hububat açığı

bulunmamakta kendi kendine yeterli olmaktadır. 1970/71 yılında ortak pazar hububat fiyatları,

TABLO : 8
ORTAK PAZARDA HUBUBAT FİYATLARI (TON/DOLAR)

	1969/1970		1970/1971			
	Temel İş'arı	Temel Müdahale	Eşik Fiat	Temel İş'arı	Temel Müdahale	Eşik Fiat
Yumuşak Buğday	106,25	98,75	104,38	106,25	98,75	104,38
Durum Buğday	125,—	117,50	123,13	125,—	117,50	123,13
Çavdar	97,50	91,—	95,63	97,50	91,—	95,63
Arpa	95,44	88,48	93,19	95,44	88,48	93,19
Mısır	95,94	,—	93,69	95,94	,—	88,53
Yulaf	,—	,—	87,60	,—	,—	87,60
Sorgum ve Darı	,—	,—	89,93	,—	,—	89,93
Kuş Yemi	,—	,—	88,53	,—	,—	88,53

Kaynak : T.M.O. Dosyaları.

bir önceki yıla göre değişmemiştir. Ancak bazı Tarım ürünlerinden % 2 - 4 arasında değişen bir fiyat artışı yapılması kararlaştırılmış ise de, henüz uygulamaya konulmamıştır.

c) Büyük hububat üreticisi ve ihracatçısı memleketlerde fiyatlar.

Büyük miktarda buğday üreten ve ihracat yapan ülkelerin buğday fiyatları dünya buğday fiyatlarını daima etkilemektedir. Bu grup ülkelere ait fiyatlar 1970 yılında bir önceki yıla nazaran önemli şekilde değişmemiştir. Aşağıdaki tabloda 5 ülkede üretici ve ihracat fiyatları, elde edilebilen rakamlar nisbetinde verilmiştir.

TABLO : 9
ÜRETİCİ VE İHRACATÇI ÜLKELERDE YUMUŞAK BUĞDAY FİYATLARI (TON/DOLAR)

		1969	1970
KANADA	(1)	55,08	,—
	(2)	64,25	60,86
Avusturalya	(1)	,—	,—
	(2)	56,50	53,25
ARJANTİN	(1)	40,—	40,—
	(2)	,—	,—
A. B. D.	(1)	46,17	47,—
	(2)	53,—	52,29
FRANSA	(1)	106,58	106,40
	(2)	,—	,—

(1) Ürtici Fiyatları

(2) İhraç Fiyatları

Kaynak : T.M.O. Dosyaları.

Görüldüğü gibi üretici eline geçen fiyatlar Arjantin'de değişmiş A.B.D. de çok az bir yükselme, Fransa'da ise çok az bir düşme göstermiştir.

d) Büyük Miktarda Buğday Tüketicisi ve İhraçatçısı olan Memleketler.

Bu gruptaki ülkeler arasında İngiltere, Hindistan, Pakistan gibi ülkeler vardır ve buğday ticaretindeki önemli payları dolayısıyla dünya buğday fiyatlarına tesir etmektedirler. Bu ülkelerdeki buğday fiyatları, 1970 yılında 1969'a nazaran hafif yükselmeler göstermiştir. Tablo 10'a dikkat edildiğinde bu grup ülkelerdeki toptan satış fiyatlarının, üretici fiyatlardan daha büyük oranda yükseldiği görülmektedir.

TABLO : 10

BÜYÜK MİKTARDA BUĞDAY TÜKETİCİSİ VE İTHALATÇISI OLAN ÜLKELERDE FİYATLAR (TON/DOLAR)

Ülkeler	1969	1970
Avusturya (1)	93,—	94,42
İngiltere (2)	54,42	56,86
Belçika (2)	93,92	100,50
B. Arap C. (2)	61,—	78,50
Hollanda (2)	103,—	109,25
İsveç (2)	96,58	100,—
Hindistan (1)	124,—	126,50
Pakistan (1)	101,—	105,57

(1) Üretici Fiyatları

(2) Toptan Satış Fiyatları

Kaynak : T.M.O. Dosyaları.

Kendi kendine yeterli ülkeler için elverişli rakamlar bulunmamıştır. Yine 1970 de bir evvelki yıla nazaran toptan buğday fiyatları, hububat yönünden kendi kendine yeterli ülkeler arasına dahil olan Meksika'da ton başına 1,71 dolar İspanya'da ise yine ton başına 1,50 dolar artış göstermiştir.

e) Muhtelif Ülkelerde Buğday Himaye Fiyatları.

Buğday ihraç eden veya ithal eden bir çok ülkeler üretici ve tüketicilerini korumak gayesiyle buğday için himaye fiyatları uygulamaktadır. Himaye fiyatları memleketlerin kendi iç bünyeleri ve fiyat seviyesi ile ilgili olarak çok farklı olmaktadır. Tablo 11 de gö-

rüldüğü gibi bir çok ülkelerde uygulanan buğday himaye fiyatları A.B.D. ve İngiltere hariç diğerlerinde bir evvelki yıla göre aynı seviyeyi muhafaza etmişlerdir.

TABLO : 11

MUHTELİF ÜLKELERDE BUĞDAY HİMAYE FİYATLARI Kg./Kş.

	1969/70	1970/71
Avusturya	142.74	142.74
Portekiz	171.96	171.96
İspanya	142.74	142.74
Tunus	148.82	148.82
İngiltere	102.61	110.78
Kanada	76.61	771.11
A. B. D.	104.16	68.90
Arjantin	70.55	71.10
Hindistan	152.12	152.12
B. Arap Cumhuriyeti	114.65	114.65
Japonya	234.80	245.81

Fiatlar 1 dolar = 15 TL. üzerinden hesaplanmıştır.

KAYNAK : T.M.O. Dosyaları.

1970/71 devresinde ABD ve Japonya himaye fiatları oldukça düşürülmüş İngiltere'de himaye fiatları ise bir miktar yükselmiştir. Gelişmiş, fakat buğday ithal eden ülkelerde himaye fiatlarının oldukça yüksek seviyede olduğu göze çarpmaktadır.

Bu izahatlardan da anlaşılacağı gibi Dünya buğday fiatlarında hafif yükselmeler vardır. 1971 de Dünya buğday stok miktarlarında önemli düşmeler beklenmemektedir. Dünya buğday fiatlarının seyri bir fikir verici mahiyette olmakla beraber, memleketimiz için tam bir kriter olarak kullanılamaz. Ortak Pazar buğday fiatları da memleketimizdeki fiatlardan oldukça yüksektir. Geçiş devresinde bulunduğumuz için, Türkiye Ortak Pazar Topluluğu pazar ve fiyatlarının birbirlerine yaklaştırılmaları ileriki yıllar için düşünülmelidir.

B — BAŞLICA ÜRETİM FAKTÖRLERİ FİYATLARINDA DEĞİŞMELER

Buğday maliyetini etkileyen en önemli masraf unsurları tohumluk gübre fiyatları, traktör ve akaryakıt masrafları, alet ekipman, ilaç ve işçilik masraflarıdır.

TABLO : 12
TOHURLUK FİATLARI KŞ/KG

	Sertifikalı Tohumluk		Kontrollü Tohumluk	
	1969/70	1970/71	1969/70	1970/71
Sert Buğday	131	140	126	135
Ekmeklik Buğday	126	135	121	130
Topbaş Buğday	121	130	116	125

KAYNAK: Tarım Bakanlığı Dosyaları.

Tablo 12 de ifade edildiği gibi tohumluk fiyatlarında artış olmuştur. 1969/70 yılındaki tohumluk fiyatları 100 olarak kabul edilirse 1970/71 fiyatları, hem sertifikalı hem de kontrollü tohumluklarda 107 olmuştur.

1970/71 devresinde gübre fiyatları da bir önceki seneye göre büyük artışlar göstermiştir. Aşağıda

TABLO : 13
TÜRKİYE'DE KİMYEVİ GÜBRE FİATLARI KŞ/KG

		1969/70	1970/71
Amonyum Sülfat	: % 20-21 N. (Kâğıt torba)	54	60
Amonyum Nitrat	: % 20-21 N. (Kâğıt torba)	54	60
Amonyum Nitrat	: % 26 N. (Polietilen torba)	65	71
Süperfosfat Granüle	: % 16-18 P ₂ O ₅ (Kâğıt torba)	37	45
Süperfosfat Granüle	: % 21 P ₂ O ₅ (Polietilen torba)	44	49
Triple Süperfosfat Granüle	: % 43 P ₂ O ₅ (Polietilenli torba)	85	100
Potaslı Gübre	: % 48-50 K ₂ O (Polietilenli torba)	80	—

Kaynak: Tarım Bakanlığı Dosyaları.

Tabloda verilen gübre verileri itibariyle Azot esaslı üzerinden azotlu gübre % 10,5 olmuş memleketimizde buğday tarımında en önemli gübre olan fosforlu gübrelerin fiyatlarındaki artış diğerlerinden daha yüksek olmuştur. Tabloda yer alan üç tip süperfosfat gübre de P 205 esaslı üzerinden fiyat artışı % 16,8 nisbetinde olmuştur.

İspanya, İtalya, Yugoslavya ve Amerika B. Devletleri gibi ülkelerde fosforlu gübre (% 16 lık süper fosfat bazı üzerinden) fiyat-

ları buğday fiyatlarının % 30 veya daha aşağı oranındadır. Bu oran limit olarak % 50 kabul edilir ve nisbet daha fazla olursa bu gübre hububatta kullanılmaz.

Memleketimizde geçen yıla kadar, buğday ile fosforlu gübre fiyatları arasındaki oran iyi durumda idi. Geçen sene ilan edilen gübre fiyatları aradaki normal oranı bozmuştur. Ters olan bu fiyat ilişkisi devam edecek olursa gübre kullanılmasını sınırlayıcı etkide bulunacaktır.

Yeni vergiler ve devalüasyon nedeniyle akaryakıt, traktör ve alet - makina fiyatlarında yükselmeler olmuştur. Devalüasyondan önce peşin satış fiyatı 46.365 TL. olan Fiat 450 standart traktör fiyatı, devalüasyondan sonra 57.500 TL. olmuş aynı şekilde Massay Ferguson 135 Traktörü de 46.750 TL. dan 58.500 TL. na yükselmiştir. Diğer alet ve ekipman fiyatlarında da genellikle yükselmeler olduğu

TABLO : 14

**BAZI ALET VE MAKİNALARDA SON YILDAKİ
FİYAT ARTIŞLARI (TL.)**

	1969/70	1970/71
2 Soklu Asma Pulluk	2.570	2.570
3 Soklu Asma Pulluk	3.230	3.230
Harman makinası (Savurmasız)	3.500	4.000
Trayler (3 tonluk)	6.500	6.500
Traktör (ford 5000)	49.160	67.000

Kaynak : Tarım Bakanlığı Dosyaları ve T. Zirai Donatım Kurumu Dosyaları.

Tobla 14 de görülmektedir. Bu fiyat yükselmelerinin dolaylı olarak buğday fiyatlarına çeşitli nisbetlerde yansıtacağı tabiidir. İlaç fiyatları ve işçilik ücretlerinde de yükselmeler olmuştur. 1970 yılı maliyet hesaplarında Traktör ve işgücü ile ilgili masraf unsurlarının 1969 a nazaran oldukça yüksek olduğu dikkati çekmektedir.

C — MALİYET FİYATI KRİTERİ

Üretim faaliyetinin zararlar neticelenmemesi için, elde edilen fiyatların maliyetten yüksek olması gerektiği aşikârdır. Buğday maliyetlerinin 1971 yılında hangi seviyede olacağını tesbit etmek için Tarım Bakanlığında ve Ankara Ziraat Fakültesinde yapılan çalışmalardan istifade edilmiştir. 1970/71 ekim ve hasat devresine ait input fiyatlarını etkileyecek şekilde ortaya çıkan devalüasyon ve bunun sonucu olan fiyat yükselmelerini büyük bir önemle dikkate almak zarureti doğmuştur. Daha evvelce de belirtildiği gibi to-

humluk gübre, traktör akaryakıt fiyatları işçilik ücretleri ve arazi değerlerinde bir önceki yıla nazaran artmalar olmuştur. Maliyete tesir nisbetleri farklı olan bu masraf unsurlarının müşterek olarak 1971 yılı buğday maliyetlerini bir önceki yıla göre ortalama olarak % 7 kadar yükseltecekleri hesaplanmıştır. Bu şekilde 1971 yılı buğday maliyeti 78 kuruş bulunmuştur. Bu değere müteşebbis kârı ne nadas dolayısıyla ortaya çıkan durum gözönünde tutularak belirli bir ilave yapmak gerekmektedir. Memleketimizde her yıl, hububat alanının 1/3 nün nadasa ayrılması ve hava şartlarının hububat çiftçisinin gelirinde meydana getirdiği dalgalanmalar sebebiyle müteşebbis kârı % 30 nisbetinde maliyete ilave edilmektedir. Böylece 78 Kş. olan buğday maliyeti esas alınmak suretiyle buğday fiyatı 101 Kş. olarak tesbit edilmiştir. Buğday fiyatı 101 Kş/Kg. olduğu takdirde, üreticiye yılda % 20 müteşebbis kârı kalmış olacaktır. Verimdeki artma ve azalmalar müteşebbis kârını etkileyecektir.

D — PARİTE FORMÜLÜ

Parite kriteri baz olarak alınan bir başlangıç yılına göre çiftçinin satın alma gücünün muhafaza edilmesi esasına dayanır. Tablo 15 de 1963 yılı baz alınmak suretiyle çiftçinin satın aldığı başlıca maddelerin 1963 ve 1970 yıllarına ait fiyatları ve endeksleri

TABLO : 15

ÇİFTÇİNİN SATIN ALDIĞI BAŞLICA MALLARA AİT FİYATLAR VE ENDEKSLER

Maddeler	1963 yılı		1970 yılı	
	Fiyat (kş)	İndeks	Fiyat (kş)	İndeks
Kaput bezi (m)	253.3	100	375.0	148
Patiska (m)	418.7	100	560.4	134
Basma (m)	428.7	100	583.3	136
Toz Şeker (kg)	270.0	100	352.1	130
Vita yağı (kg)	548.0	100	762.0	139
Zeytin yağı (kg)	834.0	100	1109.0	133
Sigara (Bafra)	110.0	100	160.0	145
Gazyağı (litre)	66.0	100	108.0	164
Odun (kg)	15.0	100	24.0	160
Likit Gaz (bir tüp)	2500.0	100	2750.0	110
Sabun (kg)	325.0	100	550.0	169
			ORTALAMA	142.5

KAYNAK: DIE, Aylık İstatistik Bültenleri ve Tarım Bakanlığı Dosyaları.

verilmiştir. Tabloda gösterilen mal gruplarında 1963 yılına göre ortalama fiyat artışı % 42,5 olmuştur. 1963 yılında T.M.O. nin buğday için çiftçiye ödediği ortalama fiyat 70,21 Kş. dikkate alınmak suretiyle parite kriterine göre, 1971 yılında ortalama buğday fiyatlarının 100,04 Kş/Kg. olacağı hesaplanmıştır.

Parite kriteri ayrıca çiftçinin satın aldığı önemli madde gruplarına ait fiyat endekslerine uygulandığı takdirde buğday fiyatlarının hangi seviyede olması gerektiği hakkında aydınlatıcı olmaktadır. Tablo 16 da verildiği gibi istatistiklerimizde mevcut olan ve çiftçiyi en çok ilgilendiren üç madde grubunda toptan eşya fiyatlarındaki artış endeksi 1963 e göre 151,4 olmuştur. Bu verilere göre buğday üreticisinin satın alma gücünün 1963 seviyesinde tutulabilmesi için 1971 yılında buğday fiyatlarının ortalama olarak 106,3 Kş/Kg. olacağı bulunmuş olmaktadır.

TABLO : 16
ÇİFTÇİNİN SATIN ALDIĞI ÖNEMLİ MADDE GRUPLARI
İTİBARIYLA TOPTAN EŞYA FİYAT ENDEKSLERİ

Madde Grupları	1963	1970
Madde Grupları	100.0	179.1
Yakacaklar	100.0	123.9
Dokuma Maddeleri	100.0	151.9
Yapı Malzemesi	100.0	151.3
	Ortalama Artış	151.4

KAYNAK: Ticaret Bakanlığı Konjktür ve Yayın Müdürlüğü.

E — MEMLEKET DAHİLİNDEKİ SERBEST PAZAR FİYATLARI

Serbest piyasada buğday fiyatları, genellikle ekonomik konjonktürün tesiri altında teşekkül ettiği için çiftçinin konjonktürel ha-

TABLO : 17

MUHTELİF YILLARA GÖRE YUMUŞAK BUĞDAY FİYATLARI, TMO NUN ALIM FİYATLARI VE ARADAKİ FARKLAR

Yıllar	Borsa ortalaması (*)	TMO alım fiyatı	Aradaki fark
1965	80.10	76.15	3.15
1966	81.70	76.76	4.94
1967	84.70	77.41	7.29
1968	89.90	77.52	12.38
1969	88.70	79.87	8.83
1970	96.13	85.00	11.13

(*) Ankara Eskişehir ve Konya Borsaları Ortalamasıdır.

KAYNAK: Tarım Bakanlığı ve TMO. Dosyaları.

reketlerden zarar görmemesi için, buğday fiyatlarını tesbit ederken serbest piyasa fiyatlarını gözden uzak tutmamak gerekmektedir. Ayrıca TMO tarafından ilan edilen alım fiyatları borsa fiyatlarının çok altında kalırsa ofis, stok temin etmekte güçlük çekmektedir. Tablo:17 de 1965 yılından itibaren yumuşak buğdayın borsa fiyatları ile TMO alım fiyatları arasındaki farkın seyri verilmiştir. Görüldüğü gibi borsa fiyatları her yıl ofis fiyatlarından oldukça yüksek seyretmiştir. 1970 yılında bu fark 11 Kırş. olmuştur. Bu farkın mümkün olduğu kadar düşük olacak şekilde buğday fiyatlarının tesbiti hem üretici yararına olacak hem de ofisin stok temini kolaylaşacaktır.

F — BUĞDAYDAN BAŞKA DİĞER TARIMSAL ÜRÜNLERİN FİYATLARI

Buğdaydan başka çiftçinin sattığı başlıca mallara ait fiyatların ve endekslerin incelenmesi, birbiriyle ve genel fiyat endeksi ile mukayese edilmesi buğday fiyatlarının hangi seviyede olması gerektiği hakkında faydalı olacaktır.

Tarım ürünleri bünyelerini icabı çabuk bozulur dayanıksız olmaktadır. Bu özellik ekonominin diğer sektörlerine göre çiftçi-

TABLO : 18

BAZI ÖNEMLİ TARIM ÜRÜNLERİNİN BORSA FİYATLARI (KŞ/KG) ve FİYAT ENDEKSLERİ (1963 = 100)

Yıllar	BUĞDAY (1)		PAMUK (2)		FINDIK (3)		ÇEKİRDEKSİZ K. ÜZÜM (4)	
	Fiyat	İndex	Fiyat	İndex	Fiyat	İndex	Fiyat	İndex
1963	72.7	100.0	488.5	100.0	542.2	100.0	221.7	100.0
1964	73.0	100.0	476.0	97.4	509.0	93.0	209.6	94.5
1965	81.1	111.6	473.4	96.9	471.0	86.1	207.6	93.6
1966	85.0	116.9	457.8	93.4	451.1	82.4	211.4	95.4
1967	87.2	119.9	508.2	104.0	516.0	94.3	205.0	92.5
1968	89.7	123.4	494.7	101.3	512.1	93.6	200.5	90.4
1969	89.2	122.7	459.6	94.1	595.9	108.9	220.7	99.5
1970	101.6	139.7	625.9	128.1	689.8	126.1	251.1	113.3

CANLI HAYVAN :**İNEK (6)****ŞEKER PANCARI (5)****FASULYA (7)**

Yıllar	Fiat	İndeks	Fiat	İndex	Fiat	İndex
1963	12.70	100.0	256.8	100.0	294.0	100.0
1964	13.70	107.9	276.4	107.6	228.0	77.6
1965	14.70	115.7	303.5	118.2	187.6	63.8
1966	14.88	110.9	319.8	124.5	173.6	59.0
1967	14.08	110.9	393.4	153.5	234.4	79.7
1968	14.08	110.9	393.4	153.2	280.4	95.4
1969	14.08	110.9	407.5	158.7	303.9	103.4
1970	20.00	157.5	470.10	183.1	336.5	114.3

(1) Ankara, Yumuşak (2) Adana Çukurova Standart Beyaz - 1 (3) Ordu, Kabuklu tom-bul (4) Manisa (5) Şeker Şirkeri Alimi (6) İstanbul (7) Bandırma, horoz fasulya.

KAYNAK : DİE, Aylık İstatistik Bültenleri, Ankara - Adı geçen Borsaların 1970 Borsa Bültenleri (Teksir).

lerin aleyhine olan sonuçlar vermekte ve tarımsal ürün fiyatları sanayi ürünleri fiyatları kadar güven verici olmamaktadır. Tablo : 18 de, buğday fiyatlarındaki artış şeker pancarı ve canlı hayvan fiyatlarındaki artıştan düşük, tabloda yer alan diğer ürünlerin fiyatlarındaki artıştan yüksek olduğu görülmektedir. Bu ürünlere ait fiyatlar borsa fiyatları olduğundan çiftçi eline geçen fiatlardan daha yüksektirler. Çiftçinin tarımsal ürünlerin fiyatlarındaki artıştan ne derece yararlandığı söz konusu olunca, çiftçinin sattığı ürünlerde fiyat artışının tabloda verilen endekslerden daha düşük olduğunu dikkate almak durumundayız.

Tabloda verilen ürünlere ait fiyat endekslerini genel fiyat endeksiyle karşılaştırdığımızda, şeker pancarı ve canlı hayvan hariç diğer ürünlerdeki fiyat artışlarının genel fiyat endeksinden düşük olduğu görülmektedir. (1963 yılı 100 kabul edilirse 1970 de genel fiyat endeksi 145,7 olmuştur.) Aynı devrede buğdaya ait fiyat endeksi 139,7 olmuş ve genel fiyat endeksini takip edememiştir. Bu durum çiftçinin ekonomik gücünü zayıflatacak yönde tesir yaratacaktır.

G — BUĞDAY FİYATLARININ SEYRİ (FİYAT TRENDİNİN HESAPLANMASI)

1970 yılında Türk parasının dış değeri büyük nisbette düşürülmüştür. Bu durum ithalatın büyük ağırlık teşkil ettiği ekonomimizde dahili fiyatlarında kısa zamanda yükselmesine yol açmış-

tır. Böylece 1971 yılında buğday üreticisinin net kazancının düşük olacağı ortaya çıkmıştır. Buğday çiftçisinin gelir seviyesini koruyarak, üretim artışını teşvik etme ve buğday ithalat ihtiyacını azaltma bakımından daha önceki devalüasyonların buğday fiyatlarına ne şekilde inikas ettiğini araştırma yoluna gidilmiştir. Bunun için 1938 den itibaren son 32 yılda, her yıl çiftçi eline geçen buğday fiyatları çıkarılmış ve bu fiyatların nasıl bir trend takibettiği hesaplanmıştır. Üç defa devalüasyona gidildiği ve önemli bir çok ekonomik hadiselerin cereyan ettiği böyle uzun bir peryoda ait trend buğday fiyatlarının gerçek seyrini belirtecek ve 1971 yılı buğday fiyatları bir trende göre bulunmuş olacaktır.

Sözü edilen devrede buğday fiyatlarının trendi ($Y = 2,452 + 2,794 X$) denklemine uymaktadır. Bu denkleme göre 1971 yılı buğday fiyatlarının 95 Kş/Kg. olması gerekmektedir.

Ayrıca 1958 yılında yapılan devalüasyondan sonraki devre ele alınmış, 12 yılı kapsayan bu devrede buğday fiyatlarının trendi ($Y = 53.530 + 3,53 X$) olarak hesaplanmıştır. Bu denkleme göre de 1971 yılı buğday fiyatları 110 Kş/Kg. olmaktadır.

H — NETİCE

Buğday fiyatlarının hangi seviyede tesbit edilmesi gerektiğini araştırmak için dünyada buğday fiyatlarının durumu ve seyri. Memleketimizde, buğday üretiminde esas olan üretim faktörleri fiyatları, buğday maliyet kıymetindeki değişmeler, parite formülü dahili borsalarda buğday fiyatları, buğdaydan başka diğer tarımsal ürünlerin fiyatları, genel fiat endeksine göre durumu ve trendi formülü gibi metod ve göstergelerden istifade edilmiştir. Fiat tesbitinde yardımcı olacak neticeler aşağıda kısaca özetlenmiştir.

Üretim ve stok miktarlarındaki dalgalanmalara rağmen, dünya buğday fiyatlarında düşme olmamış genellikle yükselme olmuştur.

— Devalüasyondan sonra ortaya çıkan ekonomik şartlar, üretim faktörleri fiyatlarında önemli yükselmelere sebep olmuş, tohumluk fiyatlarında % 7, ticarî gübre fiyatlarında % 10,5-16,8 artış olmuştur.

— Normal iklim şartları ve normal bir ürün yılı varsayımından hareketle İmput fiyatlarındaki artış sebebiyle 1971 yılı buğday maliyetinin önceki yıla göre % 7 yükselme kabul edilmiştir.

— 1965 yılından itibaren buğdayın serbest piyasa fiyatları ile TMO alım fiyatları arasında 3,6 Kş. ile 12,3 Kş. arasında değişmek üzere fiyat farkı olmuş ve serbest piyasa fiyatları daha yüksek seviyede seyretmiştir.

— 1963 ve 1970 yılları arasında çiftçinin satın aldığı önemli madde gruplarının fiyatları % 51,4 nisbetinde artmış ve her artış aynı devrede % 45,7 olan genel fiyat endeksindeki artıştan da yüksek olmuştur.

Bu sonuçlara göre buğday fiyatlarında önceki yıllara oranla önemli miktarda artışlar kabul etmek zarureti ortaya çıkmaktadır. 1970 - 1971 ürünü buğday fiyatlarının ortalama olarak; maliyet fiyatı kriterine göre 100 Kş. parite formülüne göre 100 Kş. ve 106 Kş. trend denklemine göre ise 95 Kş. ve 110 Kş. olduğu hesaplanmıştır.

Meksika çeşitleri, bulgur ve ekmeklik olarak tüketiciler tarafından yerli çeşitler kadar benimsenmemektedir. Bu nedenle ekmeklik yerli çeşitlerimize nazaran düşük seviyede fiyatlandırılmaktadır.

Sert buğdayın verimi yumuşak buğdaydan daha azdır. Gelişen makarna sanayimizde ham madde teşkil eden sert buğdayın fiyatı yumuşak buğday fiyatından yüksek tutulmalıdır.

Şimdiye kadar ortaya konulan görüşler göz önünde tutularak çeşitli fiyat tesbit kriterlerine göre, 1970 buğday ürünü için hükümetçe kabul ve tesbit edilen fiyatların yükseltilmesi gerekeceği sonucuna varılmış ve aşağıdaki fiyatlar uygun bulunmuştur.

1. Topbaş buğday	95 Kş/Kg.
2. Ekmeklik buğday (Vulgare ve Bezostaje dahil)	100 Kş/Kg.
3. Sert buğday (I. sınıf makarnalık)	110 Kş/Kg.
4. Sert buğday (II. sınıf makarnalık)	103 Kş/Kg.
5. Meksika çeşitleri	93 Kş/Kg.

V — DİĞER HUBUBAT CİNSLERİ FİYATLARININ TESBİTİ

Daha önce de açıklandığı gibi buğday fiyatları ile diğer hububat fiyatları arasında bazı ilgiler vardır. Bundan faydalanarak ve buğdaya nazaran ekonomik önemleri dikkate alınarak diğer hububat cinslerinin fiyatları tesbit edilecektir.

ARPA FİATLARI

Son yıllarda hayvansal ürünlere karşı talebin artmasıyla arpa önem kazanmış ve fiyatları yükselmeye başlamıştır. Memleketimizde arpa ekilen saha buğday sahasının 1/3 ü civarındadır. Fakat arpa buğdaya nazaran daha verimli olduğundan nisbi olarak üretim seviyesi buğdaydan yüksektir. Son 10 yıllık arpa verim ortalaması 130 Kg. kadardır. Tablo 19 da gösterildiği gibi memleketi-

TABLO : 19

ARPANIN BORSA FİATLARI ve TMO ALIM FİATLARI (KŞ/KG)

Yıllar	Borsa Ortalaması (1)	TMO Fıatları	Fark
1963	50.00	40.98	9.92
1964	55.00	40.31	14.60
1965	66.60	55.40	11.20
1966	68.60	49.09	19.51
1967	67.00	41.01	17.99
1968	72.30	54.99	17.31
1969 (2)	83.90	60.00	23.90
1970 (3)	84.72	65.00	19.72

(1) Konya, Ankara, Antalya, Bandırma, Eskişehir ve İstanbul Borsaları beyaz arpa fiyatları ortalaması,

(2) İstanbul borsa fiyatları hariç,

(3) İstanbul borsa fiyatları hariç ve 7 aylık ortalama

KAYNAK : DİE, Aylık İstatistik Bültenleri Ankara, ve T.Ü.M.O. borsaları.

mizde borsalarda teşekkül eden arpa fiyatları TMO alım fiyatlarından yüksek olmaktadır. Bu farkı azaltmak, verimli üretimi teşvik etmek ve diğer ülkelerde arpa ile buğday fiyatları nisbetinin % 80 civarında olduğu dikkate alınarak arpa fiyatlarının 10 Kr. yükseltilmesi ve 1971 ürünü arpa fiyatlarının 76 Kş/Kg. olması uygun görülmüştür.

2 — ÇAVDAR FİATLARI

Zayıf topraklardan en iyi faydalanan çavdar, iklim ve toprak istekleri yönünden kendine özgü ekolojik şartlarda yetiştirilmesi gerekmektedir. Memleketimizde çavdar fiyatlarının yüksekliği nedeniyle ekolojisi dışındaki bölgelerde de yetiştirme yoluna gidilmiştir. Dünya ticaretinde yeri az olan bir hububattır. Ülkemizde de ekiliş alanı azalma eğilimindedir. Çavdar tarımını kendi ekoloji sahası olan Erzincan, Kayseri, Niğde ve Nevşehir bölgelerinde tutabilmek için, bu bölgelerde çavdar fiyatlarının 76 Kş. bu bölgeler dışında 67 Kş. olması uygun bulunmuştur.

3 — YULAF FİATLARI

Protein kaynağı olarak kıymetli bir hayvan yemi olan yulafın üretimi diğer hububata nazaran daha risklidir. Gıda sanayiinde de önem taşımaktadır. Borsalarda yulaf ile arpa fiyatları arasında dikkate değer farklar yoktur. Bandırma, Konya ve Tekirdağ borsalarında 1969 yılında yulafın üretici satış fiyatları ortalaması 80,4 Kş. olmuştur.

Belirtilen hususlar göz önünde tutularak yulaf fiyatlarının 67 Kş/Kg. olması uygun görülmüştür.

Toprak Mahsulleri Ofisinin bildirmiş olduğu muhtelif hububat cinsi ve çeşitlerine göre tesbit edilen fiyatlar ilişikteki matbu tabloda sunulmuştur. Ancak bu tasnif ticari yönden TMO ni büyük güçlüklerle karşı karşıya getirecektir.

1971/72 ALIM KAMPANYASINDA TATBİKİ TEKLİF EDİLEN BAŞ FİYATLAR DÜŞÜNÜLEN GRUBLANDIRMAYA GÖRE

Mahsülün Cinsi	Baş alım fiyatı Kg/kr	Fiatı Baş satış
Anadolu ve Trakya durum buğdayları - Makarnalık	110	
Günyedoğu durum buğdayları - Makarnalık	103	
Yumuşak buğdaylar : Köse 220/39 (Zerun, Kırık) Bezostaya - 1, İnia 66, Tobari 66, Wanser (Ekmeklik 1).	100	
Yumuşak buğdaylar Topbaş 111/33 (Sivas) Ankara 093/44, Sertak 52, Akova, Montana, Aköz, Yektay, 406, Köse melez 1718, Panja na 62, Lermaroja 64, Sürak 1593/51, 4 - 11 Sünter, Mara, Trakya ve Anadolu ekmeklik durum buğdayları, Germir, Melez 13, Ekmeklik 11.	95	
Yumuşak buğdaylar : Floransa, Kızılca, Siha ve diğer yumuşak buğdaylar ile Güneydoğu Ekmeklik durum buğdayları, Ekmeklik 111.	93	
Çavdar	76 - 67	
Biralık Arpa	81	
Siha Beyaz Arpa		
Siyah Arpa		
Beyaz Yulaf	67	
Siha Beyaz Yulaf		
Siyah Yulaf		
Uzun daneli çeltikler		Pirinç
Orta daneli çeltikler		Pirinç
Kısa daneli çeltikler		Pirinç
Melez Mısırlar		
Sarı Mısırlar		
Beyaz Mısırlar		

**1971/72 KAMPANYA DEVRESİNDE MISIR İÇİN UYGULANACAK
FİAT SEVİYESİ HAKKINDA ZİRAAT MÜHENDİSLERİ
HUBUBAT KOMİSYONU'NUN GÖRÜŞÜ**

G İ R İ Ş

Mısır, Toprak Mahsulleri Ofisi tarafından, fiatı yakın azamanlarda tesbit ve ilân edilen bir üründür. 1971/72 alım devresinde, mısır fiat seviyesi tesbit edilirken, yurt içinde ve dışında mısır üretimi, tüketimi ile ticareti ve fiat eğilimi üzerinde kısaca durulacak ve başlıca fiat tesbit kriterleri incelenerek bunlardan netice çıkartılacaktır.

I — DÜNYA MISIR ÜRETİM DURUMU

Dünyada mısır, hububat tarımı içinde buğday ve çeltikten sonra gelen önemli bir tarım ürünüdür. Ekilişi yıllara göre hafifçe dalgalanarak 1969 da 105,9 milyon hektara ulaşmıştır. Üretim de, ekim alanı ve iklim şartlarına bağlı olarak az miktarda artmaktadır. Mısır üretimi, 1969 da 265,0 milyon ve 1970 de 266,8 milyon ton olmuştur. Dünya ihracatı 1969 yılı hariç istikrarlı bir şekilde artış göstermektedir.

TABLO : 1

DÜNYA MISIR EKİLİŞ ve ÜRETİMİ

Yıllar	Ekim alanı (Milyon Hektar)	Üretim (Milyon ton)
1965	—	226,4
1966	103,6	240,2
1967	106,5	264,8
1968	105,8	251,3
1969	105,9	265,0
1970	—	266,8

KAYNAK : FAO, Production Yearbook.

II — DÜNYA FİATLARI

Dünya mısır talebi, hayvan yemi ve özellikle besi hayvanı yemi ihtiyacı ile beraber artma göstermektedir. Mısır talebinin artışı, dünya mısır fiyatlarını genel bir artış eğilimine sahip kılmaktadır.

Dünya mısır fiyatları ülkelerin üretici, ihracatçı ve ithalatçı olmasına göre önemli derecede değişmektedir. Önemli mısır üreticisi ve ihracatçısı ülkelerden Amerika Birleşik Devletleri ve Arjantin de fiyatlar düşüktür. Bununla beraber, bu ülkelerin mısır fiyatlarında yıllara göre hafif bir yükselme vardır. İtalya ve Birleşik Arap Cumhuriyetinde ise fiyatlar daha yüksektir ve yükselme eğilimi devam etmektedir.

TABLO : 2

**MUHTELİF MEMLEKETLERDE MISIR ÜRETİCİ FİATLARI
(KG/KRŞ.) (1)**

	1965	1966	1967	1968	1969	1970
Arjantin	49.30	45.50	43.50	54.00	57.50	55.20
İtalya	105.00	115.50	132.00	135.00	138.00	142.20
Birleşik Arap C.	93.00	102.00	120.00	99.00	105.75	—
A. B. D.	69.00	73.50	61.50	63.00	66.19	72.45
Yugoslavya	97.50	73.50	70.50	72.00	74.67	86.10

KAYNAK : FAO, Montly. Bulletin of Agricultural Economics and Statistics, February 1971.

Toptan satış fiyatları üretici fiyatlardan daha yüksektir ve yükselme bu fiyatlarda daha fazla görülmektedir.

TABLO : 3

**MISIR TOPTAN SATIŞ FİATLARI
(KG/KRŞ.) (1)**

	1965	1966	1967	1968	1969	1970
Hindistan	202.50	154.50	207.00	121.50	128.02	131.10
Meksika	124.50	120.00	118.50	121.50	124.50	135.00
A. B. D.	75.00	81.00	64.00	69.00	71.30	79.95

KAYNAK : FAO, Production Yearbook 1968. (1) 1 dolar = 15 TL. üzerinden hesaplanmıştır.

İthal fiyatlarında ise son senelerde daha hafif bir yükselme görülmektedir.

TABLO : 4
İNGİLTERE'NİN MISIR İTHAL FİATLARI
(KG/KRŞ.)

Yıllar	Fiatlar
1965	106.50
1966	106.50
1967	99.00
1968	91.50
1969	99.00
1970	109.35

KAYNAK : FAO, Montly Bulletin of Agucultural Economics and statistics Ferbruary 1971.

Diğer taraftan dünyanın başlıca borsalarında Mayıs ve Haziran 1971 de muamele gören mısır fiatları 100 Kg/Krş. civarında ve bundan daha yüksek seviyede bulunmaktadır. (Tablo: 5)

TABLO : 5
DÜNYANIN ÖNEMLİ BORSALARINDA MISIR FİATLARI
(KG/KRŞ.)

Borsanın adı	Ürün şeridi	Mayıs - Haziran Fiatları (CİF)
Hamburg	B. Amerika No. 3 sarı	104,85
»	Arjantin Plate	107,62
»	» »	107,25
»	Fransız	154,89
»	Arjantin Plate	136,50
»	B. Amerika No. 3 sarı	104,35
»	Arjantin	107,19
Londra	Fransa	106,30
Kuzey Amerika	—	90,88

KAYNAK : T.M.O. Enformasyon Bülteni Tem muz 1971.

Ortak pazar ülkelerinde mısır için, diğer hububat çeşitlerinde olduğu gibi ortak bir fiat politikası uygulanmaktadır. Bu politika-
nın esası, fiatın, hedef olarak kabul edilen bir seviyeden aşağı düşmesi halinde, destekleme fiatı seviyesinden destekleme yapı-
arak ürünü satın almaktır.

Hedef fiatı (iş'arı fiat), komisyon tarafından senelik olarak tesbit edilmektedir.

Topluluğun mısır için tesbit ettiği fiatlar, Tablo: 6'da gösterilmiştir.

TABLO : 6
ORTAK PAZAR MISIR FIATLARI
(KG/KRŞ.) (1)

	1967/68	1968/69	1969/70	1970/71
İş'arı fiatı (Hedef Fiat)	135,94	141,66	143,91	143,91
Müdahale fiatı	115,50	118,96	—	—
Eşik fiatı	132,57	139,03	140,33	140,33

KAYNAK : FAO, Commodity Review 1968,
FAO, Grain Bulletin Temmuz 1970

(1) dolar = 15.— TL. Üzerinden hesaplanmıştır.

Ortak pazarda, memleketimize göre mısır için oldukça yüksek bir fiyat uygulanmakta olup, hedef fiyat seviyesi ise yüksek tutulmak istenmektedir.

III — TÜRKİYE'DE MISIR EKİMİ VE ÜRETİMDEKİ EĞİLİMLER

Türkiye'de mısır, hububat ekim alanının ortalama olarak % 5 kadarını teşkil etmektedir. Mısır ekimi, memleketimizin mısır ekolojisi kuşağında ve belirli alanlarda yapılmaktadır. Ekim alanı, yıllara göre 350-675 bin hektar arasında oldukça sabittir.

TABLO : 7
TÜRKİYE'DE MISIR EKİM ALANI, ÜRETİMİ ve VERİMİ

Yıllar	Ekim alanı (Bin hektar)	Üretim Miktarı (Bin ton)	Verim Kg/hek.
1965	650	945	1450
1966	655	1000	1530
1967	675	1050	1560
1968	655	1000	1530
1969	659	1000	1520
1970	648	1040	1600

KAYNAK : D.İ.E. Tarım İstatistikleri özeti, Ankara 1969.

Türkiye'de yıllara göre mısır üretimi 950.000 - 1.050.000 ton arasında değişmekte olup oldukça sabit bir seviyede seyretmektedir. Ekim alanlarının ve hem de verimin değişmemesi sebebi, yıllara göre girdi kullanımının önemli derecede fark etmemesinden ileri gelmektedir.

Memleketimizde mısır kendi kuşağı içinden çıkmamakta ve ancak belirli alanlarda tarımı yapılmaktadır. Mısırın belirli alanlarda, tarımının yapılmasının sebepleri arasında, hayvan yemi olarak tüketilmesinin süratle gelişmemesi, talebinin düşük bulunması, pazarlamasının gelişmemesi, tohumluk meselesinin tam halledilmemiş olması, haşere ve hastalık probleminin mevcudiyetidir.

IV — TÜRKİYE'DE MISIR FİATLARI VE TESBİTİNDE GÖZÖNÜNDE TUTULACAK HUSUSLAR

Fiatların tesbitinde dünya fiat durumu, dahili fiat seviyesi üretim ve maliyet fiatı, göz önünde tutulmaktadır.

1 — Dünya fiatları karşısında Türkiye'deki fiatlar :

Üretici ve ihracatçı ülke fiatları hariç, diğer ülkelerde fiatlar yüksektir. Bütün ülkelerde mısır fiatları genel bir yükselme eğilimindedir.

Ortak pazarda, hububat fiatları arasında mısır için de ortak bir fiat politikası izlenmektedir. Ortak pazar mısır fiatları Türkiye fiatlarına göre yüksektir. Toplulukta mısır fiatı buğday ve arpa fiatına yakındır. Tablo 6 da ortak pazar mısır fiatları verilmiştir.

2 — Türkiye mısır fiatlarının seyri :

Türkiye'de mısır fiatları, TMO'nin 1959 yılına kadar alımları ile serbest pazarda teşekkül etmiştir. TMO'ü alımları 1960 dan itibaren durdurmuş, 1970 de ise yeniden alımlara başlanmıştır. Böylece son on yılda ve 1970 ile 1971 yıllarında Ofis alımları ile birlikte fiatlar serbest pazarda teşekkül etmektedir. Bu sebeple borsa fiatlarının seyri önemli bulunmaktadır.

TABLO : 8

BAŞLICA BORSALARDA MISIR FİATLARI (KG/KRŞ.)

Yıllar	Bandırma (sarı)	Giresun	İstanbul (sarı dö kme)	Uzunköprü (sarı)	Tekirdağ	Trabzon
1965	68.6	76.1	65.6	65.0	70.5	75.5
1966	75.2	91.6	85.5	79.1	79.3	89.3
1967	76.5	81.9	80.3	75.0	76.9	86.3
1968	89.2	81.0	79.4	78.5	83.3	93.1
1969	93.8	94.5	95.9	90.4	91.7	100.2
1970	92.8	98.7	95.8	92.4	91.9	101.4
1971 (1)	99.0	100.0	—	92.5	95.1	91.3

KAYNAK : DİE, Aylık İstatistik Bülteni 1971 - V, Ankara 1971,

(1) 1.4 aylık.

Serbest piyasada mısır fiyatları 1971 de 95 - 100 kuruş arasında değişmektedir. Fiyatlar tabloda görüldüğü gibi bir yükselme eğilimine sahiptir. 1970 yılında borsalarda fiyatlar 90 - 100 kuruş arasında değişirken Ofisin ödediği ortalama fiyat 90 kuruştur. Yurt içi serbest pazar fiyatlarının bu durumu, 1971 de Ofis fiyatlarının hafif bir miktarda yükselmesi gereğini göstermektedir.

3 — Maliyet fiyatı :

Mısır için 1971 yılı üretim şartlarında devalüasyondan sonra meydana gelen girdi fiyat artışları da göz önünde tutularak maliyet fiyatının 82.00 Kg/Krş. civarında olacağı tahmin edilmektedir. Bu maliyet fiyatına % 20 müteşebbis kârının ilâvesi ile fiyatın ortalama olarak 98,40 Kg/Krş. olması gerektiği hesaplanmaktadır.

S O N U Ç

Dünya mısır fiyatlarının genel olarak yükselme eğilimi göstermesi, Ortak Pazarda mısır için yüksek bir fiyat seviyesinin mevcut olması, dahili serbest pazar fiyatlarının yükselme tabiatına sahip bulunması sebepleri ile 1971/72 kampanya yılında mısır için bir evvelki yıl tesbit edilen fiyata % 5 civarında bir ilâve yapılması uygun bulunmaktadır. Buna göre;

Melez mısır için ..... 102 Kg/Krş.

Sarı mısır için ..... 100 Kg/Krş.

Beyaz mısır için ..... 96 Kg/Krş.

dan fiyat tesbiti ve ilân edilmesi ve Ofisin bu fiyatlardan alım yapması uygun olacaktır.

Mısır için bir evvelki yıla göre hafifçe yükseltilen bu fiyatın mısır üretimini kısmen de olsa teşvik edeceği ve artan besi hayvanı yem talebinin karşılanmasında yardımcı bulunacağı düşünülmektedir. Ayrıca bu fiyat politikası mısırın kendi belirli yetiştirme alanlarından, ekolojisi alanlarına çıkması ve sulu ziraatte münavebeye girmesine yardımcı olacaktır.

Mısır üretimine tesir eden fiyat politikası ile birlikte, tohumluk, gübre, münavebe, mücadele, kurutma ve muhafaza meseleleri önem taşımaktadır. Hayvan beslenmesinde fevkalâde önemli yeri olan mısır ziraatının geliştirilmesi için yukarıdaki problemler üzerinde, ilgili kuruluşların önemle durması zorunluğu vardır.

**1971/72 KAMPANYA DEVRESİNDE ÇELTİK İÇİN UYGULANACAK
FİAT SEVİYESİ HAKKINDA ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI
ÇELTİK FİAT TESBİT KOMİSYONU GÖRÜŞÜ**

I. GİRİŞ

Memleketimizde 1971/72 alım devresinde çeltik için fiat seviyesi tesbit edilirken, çeltiğin yurt dışında ve içinde üretimi ve tüketimi ile, ticareti ve fiat eğilimleri üzerinde kısaca durmak faydalı görülmüştür. Diğer hububat nevelerinde olduğu gibi, çeltiğin fiat seviyesinin kararlaştırılmasında da, başlıca fiat tesbiti kriterlerini incelemek ve bunlardan neticeler çıkartmak yolu takip edilmiştir.

II. DÜNYADA ÇELTİK ÜRETİM DURUMU

Dünya çeltik üretimi yıldan yıla artma göstermektedir. Dünya çeltik üretimi Kızıl Çin hariç, 1970 de 306 milyon ton'u geçmiştir. (Tablo : 1) Dünyada çeltik üretimindeki artış saha artışı ile beraber, yetiştirme tekniğinin gelişmesi ve verimli çeşitlerin kullanılması yolu ile verim artışından ileri gelmektedir.

TABLO : 1
DÜNYA ÇELTİK EKİLİŞİ ve ÜRETİMİ

Yıl	Ekili alan (Bin hektar)	Çeltik Üretimi (Bin ton)	Pirinç Üretimi (Bin ton)
1967	128.687	276.234	178.921
1968	131.904	285.156	186.498
1969	135.033	306.817	192.674
1970 (*)	—	295.436	200.554

Kaynak : FAO, Rice Trade Intellegence, June 10, 1971, s. 22

FAO, Montly Bulletin of Statisci, February 1971.

(*) Muvakkat rakam.

Önemli üretici ülkelere ait çeltik üretim miktarları Tablo 2 de verilmiştir. Tablodan da görüldüğü gibi büyük üretici ülkeler genellikle benzer iklim şartlarına sahip olan daha çok güney doğu ve doğu asya ülkeleridir. Bu ülkelerin başında Hindistan, Pakistan, Japonya, Tayland ve Filipinler gelmektedir. Bu ülkelerin beslenmelerinde pirincin özel bir yeri vardır. Türkiye'nin pirinç fiyat politikasında bu ülkeler bir emsal olarak alınacak nitelikte değildir. Buna karşılık A.B.D., Fransa, İtalya ve Avustralya'nın yetiştirme şartları Türkiye'ye daha yakındır. Tüketim alışkanlıkları da Türkiye'den çok farklı değildir. Türkiye bakımından mukayese de bu ülkeler kullanılabilir durumdadır.

TABLO : 2

BAŞLICA ÜRETİCİ ÜLKELER İLE ORTAK PAZAR ÜLKELERİNDE ÇELTİK ÜRETİM MİKTARI (BİN TON)

Ülkeler	1967	1968	1969	1970
Hindistan	56.418	59.642	60.645	64.500
Pakistan	19.005	20.065	21.584	21.000
Endonezya	14.570	15.050	16.371	18.090
Thailand	11.200	12.410	13.410	13.270
Burma	7.700	8.023	7.796	8.300
Filipinler	4.560	4.445	5.213	5.250
Japonya	18.770	18.765	18.186	16.479
Brezilya	6.792	6.652	6.394	7.484
A. B. D.	4.054	4.721	4.020	3.758
B. Arap Cumhuriyeti	2.283	2.586	2.556	2.605
Fransa	118	85	95	100
İtalya	733	639	861	898
Yunanistan	93	102	99	79
Türkiye	233	205	211	267

Kaynak : FAO, Rice Trade Intellegence, June 10, 1971.

Dünya çeltik üretiminin en büyük kısmı ekonomik olarak gelişmemiş ülkelere aittir. Bu ülkeler dünya çeltik ihtiyacının çoğunu temin etmektedirler. Ancak bu ülkelerde pirinç verimi tablo 3 de görüldüğü gibi gelişmiş ülkelere nazaran çok düşüktür.

TABLO : 3

BAŞLICA ÜRETİCİ ÜLKELERİN VERİMLERİ (KG/DEKAR)

Ülkeler	1967	1968	1969
Seylan	127.3	130.7	163.1
Hindistan	94.8	99.5	—
Pakistan	102.9	109.9	113.3
Burma	99.5	99.5	101.8
Japonya	376.0	373.7	365.6
Filipinler	82.1	82.1	91.4
Thailand	85.6	102.9	112.2
B. Arap Cumhuriyeti	259.2	275.4	—
Fransa	270.7	211.7	223.3
İtalya	260.3	259.2	—
İspanya	377.2	376.0	378.3
Türkiye	233.3	273.3	219.6

Kaynak : Commonwealth Secretariat Rice Bulletin, London Mayıs 1970. S. 92.
DİE, Tarım İstatistikleri Özeti, 1968, Ankara 1969, S. 9.

Üretimi tüketiminden fazla olup pirinç ihrac eden önemli ihracatçı ülkeler, ABD, Thailand, Çin, Birleşik Arap Cumhuriyeti, Avustralya ve İtalyadır.

TABLO : 4

BAŞLICA ÜRETİCİ ÜLKELERİN PİRİNÇ İHRACAT MİKTARLARI (BİN TON)

Ülkeler	1967	1968	1969	1970
Avustralya	98	94	117	109
Pakistan	122	73	136	130
Burma	540	346	541	630
Thailand	1.482	1.068	1.023	1.024
İtalya	143	181	160	360
Fransa	39	68	17	19
İspanya	109	100	49	70
B. Arap Cumhuriyeti	430	558	730	654
A. B. D.	1.848	1.898	1.918	1.740
Çin	1.192	885	712	885
Diğer Ülkeler	942	1.071	1.105	1.509
Dünya Toplamı	6.945	1.292	6.508	7.130

Kaynak : Common Wealth Secretariat, Rice Bulletin, Mayıs 1970, s. 93.

Tablodan da görüldüğü gibi, büyük ihracatçı memleketlerin ihracat miktarlarında son yıllarda bir düşme vardır. Buna bağlı olarak, ihracatçı ülkelerin toplam pirinç ihracatları azalmaktadır.

Dünya üretiminde bir azalma olmadığına göre, eskiden az üreten ülkelerin, daha fazla çeltik üretimleri ile, dünya ihracat miktarlarının azalması, dünya pirinç ekonomisinde üretim artışına gidişin mevcudiyetine işaret etmektedir.

Başlıca ithalatçı ülkelerin ithalat miktarları değişim göstermektedir. Önemli pirinç ithalatçısı ülkeler, Endonezya, Vietnam Cumhuriyeti, Seylan ve Malazya'dır. Japonya'nın ithalatı son yıllarda azalmıştır.

TABLO : 5
BAŞLICA İTHALATÇI ÜLKELERİN PİRİNÇ İTHALAT MİKTARI
(BİN TON)

Ülkeler	1967	1968	1969	1970
Endonezya	347	707	605	956
Vietnam Cumhuriyeti	765	678	326	553
Seylan	376	338	264	545
Malazya	390	309	315	364
Japonya	497	268	56	56
Diğer Uzak Doğu Ülkeleri	1.794	1.381	1.931	1.691
Toplam Uzak Doğu	4.172	3.681	3.497	4.124
Fransa	97	128	109	97
Batı Almanya	86	103	101	130
İngiltere	106	122	113	126
Rusya	397	260	326	350
Dünyanın Diğer Ülkeleri	1.971	2.134	2.170	2.186
Dünya Toplamı	6.820	6.402	6.311	7.003

KAYNAK : FAO, Rice Trade İncelegence, June 10.1971.

III. DÜNYA FİATLARI

Dünya çeltik üretiminin artması ve ithalatçı ülkelerin kendi ihtiyaçları için daha çok çeltik üretmeleri, fiatlarda genellikle bir düşme meydana getirmektedir. Bununla beraber 1969 da ve 1970 de fiatlarda bir duraklama ve hatta 1970 de hafif bir yükselme vardır.

Muhtelif ülkelerde çiftçi eline geçen çeltik fiyatları Tablo 6 da gösterilmiştir. Buna göre Seylan'da çiftçi eline 1970 de 11,3, İtalya'da 12,2, ABD. de 11,0 ve Birleşik Arap Cumhuriyetinde 7,3 (1969) Cent/Kg. geçmiştir. Seylan'da 1968 de bir miktar düşen fiyat 1969 ve 1970 de aynı seviyede kalmıştır. İtalya'da 1968 e kadar yükselme, 1969 ve 1970 de tedrici bir düşme olmuştur. Birleşik Arap Cumhuriyetinde devamlı bir artış meydana gelmiştir. ABD. fiatlarında bir istikrar vardır.

TABLO : 6

**ÇİFTÇİ ELİNE GEÇEN ÇELTİK FİATLARI
(CENT/KG.)**

Yıllar	Seylan	İtalya	Birleşik Arap Cumhuriyeti	A.B.D.
Aylar	I-XII	I-XII	I-XII	VIII-IX 14 ay
1965	12.1	11.2	4.9	10.9
1966	12.1	11.7	5.8	10.9
1967	13.8	11.8	5.8	11.0
1968	11.3	13.8	6.5	10.8
1969	11.3	12.5	7.3	10.5
1970	11.3 (1)	12.2 (2)	—	11.0 (3)

(1) 6 aylık (2) 3 aylık (3) 7 aylık.

KAYNAK : FAO, Monthly Bulletin of Agricultural Economics and Statistics, September 1970, s. 44.

Pirincin toptan satış fiyatları da hemen hemen bütün ülkelerde 1965 den beri hafif bir yükselme eğilimine sahiptir. Tablo 7 de görüldüğü gibi bu yükselme Hindistan, Filipinler ve ABD. de daha zayıftır.

TABLO : 7

**PİRİNCİN TOPTAN SATIŞ FİATLARI
(CENT/KG.)**

Yıllar	Çin	Hindistan	Pakis tan	Filipinler	B. Arap Cumhuriyeti	A.B.D.
1965	14.6	12.4	18.1	15.5	8.7	18.1
1966	14.8	14.6	18.7	16.5	16.6	18.1
1967	15.5	11.6	22.2	17.5	16.6	18.6
1968	16.2	13.6	22.7	16.3	16.9	19.2
1969	18.5 (1)	13.0 (2)	25.0 (3)	18.0 (4)	12.9 (5)	18.8 (6)

(1) 3 ay (2) 6 ay (3) 7 ay (4) 5 ay (5) 6 ay (6) 7 ay.

KAYNAK : FAO, Monthly Bulletin of Agricultural Economics Statistics, September 1971, s. 46.

Diğer taraftan milletlerarası ticarete ortalama pirinç fiyatlarında da yıllara göre özellikle son yıllarda bir düşme görülmektedir. Meselâ Tablo: 8 den takip edilebileceği gibi özel ticarete Thailand, beyaz % 5 kırık pirinç 1967 de 223,7 ton/dolardan, 1970 de 143,0 ton/dolara ve 1971 Nisanında 116,4 ton/dolara inmiştir.

TABLO : 8

**PİRİNCİN MİLLETLERARASI ÖZEL TİCARETTEKİ YILLIK
ORTALAMA PİYASA FİYATI (F.O.B.) (TON/DOLAR)**

	1967	1968	1969	1970	Nisan ayı	
					1970	1971
Tayland, beyaz %5 kırık	223.7	203.3	185.5	143.0	139.2	116.4
Kırksız Pirinç	220.6	207.1	180.9	143.9	144.0	121.2
Tayland Kırık A. Super	158.5	151.5	104.7	85.4	80.4	70.0
Pakistan, Basmafi	289.4 (2)	283.5 (3)	250.4	217.4	219.5 (4)	188.7
İtalya, Originario %3						
Kırıklı (5)	182.3	186.6	131.7	106.3	117.1	73.8

(1) Şubat, (2) Ağustos (3) Nisan (4) Mart (5) İhracat destekleme fiyatı

KAYNAK : FAO, Rice Trade Intelligence, June 10, 1970. s. 27.

FAO'nun 1957 - 59 un baz dönem olarak alınması ile yaptığı indekste pirinç fiyat endeksi 1967 de 141 den, 1970 de 104 de ve 1971 Nisanında 89 a düşmüştür. Fiyatın genel düşme eğilimi Tablo 9 dan takip edilebilir.

TABLO : 9

**MİLLETLERARASI TİCARETTE SATILAN PİRİNCİN FAO
TARAFINDAN HESAPLANAN FİYAT İNDEKSİ
(1957 — 59 = 100)**

İndeks	1967	1968	1969	1970	Nisan ayı	
					1970	1971
Özel Ticarettelik	149	142	121	96	94	76
Bilateral Anlaşmalar	132	153	139	114	118	114
Uzun/Orta Dane	145	151	132	103	103	86
Kısa Dane	126	129	116	109	113	100
Toplam	141	147	129	104	104	89

KAYNAK : FAO, Rice Trade Intelligence, June 10, 1970 s. 27.

Türkiye yönünden ortak pazar ülkelerinden İtalya'nın pirinç fiyatlarının incelenmesi bilhassa önem taşımaktadır. Bu önem, Türkiye'nin Ortak Pazarın iştirakçi üyesi olmasından ve çeltik ekolojik şartlarının çeşitlerinin benzerliğinden ileri gelmektedir.

Çeşitlerine göre İtalya'da Vercelli borsasının çeltik ve Milano borsasının asgarî ve azamî pirinç fiyatları Tablo 10 da gösterilmiştir.

İtalya ve Türkiye'nin çeltik çeşitlerine göre fiyatların bazılarında biri birine uymakta ise de, yüksek ve düşük olarak farklılıkta gösterebilmektedir.

TABLO : 10

VERCELLİ BORSASI ÇELTİK FİATLARI (KG/KRŞ.)

Çeltik Çeşiti	1969 ARALIK		1970 TEMMUZ		1970 EKİM		1970 ARALIK		1971 TEMMUZ	
	Asgari	Azami	Asgari	Azami	Asgari	Azami	Asgari	Azami	Asgari	Azami
Maratelli	216.00	232.80	216.00	240.00	172.80	240.00	177.60	247.20	172.80	240.00
Ribe (265 R.B.)	192.00	204.00	229.20	240.00	180.00	204.00	192.00	216.00	213.60	237.60
Arborio	201.60	216.00	211.20	225.60	199.20	216.00	199.20	216.00	232.80	249.60
R. 264 Roma	199.20	211.20	225.60	240.00	—	—	204.00	216.00	255.60	237.60
Originario	—	—	—	—	168.00	182.40	172.80	189.60	196.80	216.00

MİLANO BORSASI PİRİNÇ FİATLARI

Maratelli	396.00	410.40	400.80	420.00	420.00	432.00	429.60	444.00	424.80	444.00
Ribe (265 R.B.)	333.60	345.60	388.80	398.40	350.40	360.00	360.00	369.60	386.40	400.80
Arborio	372.00	388.80	384.00	398.40	369.60	379.20	374.40	386.40	427.20	444.00
R. 264 Roma	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Originario	—	—	—	—	290.40	297.60	297.60	307.20	324.00	336.00

TÜRKİYE'NİN BAŞLICA BORSALARI (PİRİNÇ)

Maratelli	—	—	—	—	—	—	—	—	—	364.00
Barsani	—	—	—	—	—	—	—	—	—	414.00
Mısır	—	—	—	—	—	—	—	—	—	330.00

KAPNAK : İl Riscicoltura.

IV. TÜRKİYE'DE ÇELTİK EKİMİ VE PİRİNÇ ÜRETİMİNDEKİ EĞİLİMLER

Türkiye'de çeltik ekim sahası yıllara göre önemli derecede dalgalanma göstermektedir. 1964 de 35 bin hektar olan ekim alanı 1966 da 65 bin hektara çıkmış, 1968 de tekrar azalarak 45 bin hektara düşmüş, 1970 ve 1971 yıllarında 67 bin ve 66 bin hektara yükselmiştir. Ekim alanının bu değişme karakteri, çeltik ekiminin küçük aile çiftçiliği yanında, geniş çapta, ticari mahiyetteki işletmeler tarafından yapılmasındandır. Gerçekten Türkiye'de diğer tarımsal işletme şekillerinin aksine olarak, çeltik yetiştiriciliğinde orta ve büyük işletmeler daha geniş nisbette bulunmakta, bunların hasat ettikleri alan ile üretim miktarları toplam içinde daha geniş yer almaktadırlar. 1963 tarım sayımı sonuçlarına göre, çeltik yetiştiren işletmelerin % 56,88 i 1-50 dekar işletme arazi genişliğine sahiptirler. İşletmelerin % 39,97 sinin 51-200 dekar arasında arazileri vardır. Buna karşılık işletmelerin %3 ü 501-5000 dekar, % 0,12 i ise 5000 dekardan daha fazla araziye sahiptirler. (1)

Toplam işletmelerin % 56,88 ini teşkil eden 1-50 dekar araziye sahip işletmeler çeltik alanının ancak % 17,33 ünü ekerler. Bunlar toplam üretimin % 23,66 sını meydana getirirler. Buna karşılık, toplam işletme adedinin % 39,97 sini teşkil eden ve 51-200 dekar arasında arazisi olan işletmeler, toplam çeltik alanının % 60,61 i ve toplam üretimin % 58,38 i ile en geniş kısmını meydana getirmektedirler.

Toplam işletmelerin % 3 ünü teşkil eden 501-5000 dekar arasındaki işletmeler toplam ekilişin % 13,73 ünü ve toplam üretimin % 14,03 ünü hasıl etmektedirler. 5000 dekardan büyük işletmeler ise toplam işletmelerin % 0,12 sini teşkil ettiği halde, ekim alanının % 6,72 sine ve üretimin % 3,02 sine sahiptirler.

Bu durum Türkiye'de çeltiğin ziraî işletmecilik bünyesinin diğer ürünlere göre çok farklı olduğunu, orta ve büyük çeltik işletmecilerin saha bakımından hakim olduğunu göstermektedir. Bu bünye, üretim miktarını, fiyat ile beraber ekim alanına bağlı olarak yıldan yıla önemli derecede dalgalandırmaktadır. 1963 yılı istatistiklerine göre bu şekilde görülen bünye son senelerde meydana gelen teknik değişmelerle beraber, daha çok orta ve küçük aile

(1) D.İ.E. 1963 Tarım Sayımı Örneklemeye Sonuçları, Ankara 1963.

işletmeciliğine doğru kaymaktadır. Çeltik ekim alanı bilhassa çeltik fiyatının değişmeleri ile çok yakın ilgilidir. Çeltik ekim alanının fiata bağlı olarak dalgalanması, son yıllarda taban fiyat yolu ile fiyatların istikrarlı tutulması ile, hemen hemen giderilmiştir. Üretim dalgalanması üzerine ekim alanından başka iklim de meydana gelen değişmelerin de tesiri bulunmaktadır.

TABLO : 11

ÇELTİK EKİM ALANI, PİRİNÇ ÜRETİMİ ve VERİM

Yıllar	Ekim Alanı (Bin Hektar)	Pirinç Üretimi (Bin Ton)	Pirinç Verimi (kg/Hektar)
1964	35	100	2.857
1965	50	130	2.600
1966	65	150	2.308
1967	60	140	2.333
1968	45	123	2.733
1969	56	126	2.244
1970	67	160	2.388
1971 (*)	66	170	2.575

KAYNAK : DİE, Tarım İstatistikleri Özeti, Ankara 1965 S. 9.

(*) Ön Tahmin.

Türkiye'de üretilen çeltik miktarının artışı, ithalatın azalmasına ve hatta ithalatın tamamiyle durmasına imkân sağlamaktadır. Gerçekten de 1970 de 67 bin hektar ekiliş ve hektara ortalama 2388 Kg. verim elde edilmiştir. Bu verim ile ulaşılan 160 bin tonluk rekor üretim ile dahili ihtiyaç tamamen karşılanmıştır ve bir miktar stok ile de 1971 yılına girileceği tahmin edilmektedir. 1971 yılında ekim alanında 1000 hektar kadar azalma olmakla beraber mevsimin müsait gitmesi nedeni ile pirinç üretiminin 170 bin ton olacağı beklenmektedir. Böylece çeltik stokunun bir miktar artacağı anlaşılmaktadır. Türkiye çeltik ekonomisinde son yıllarda ilk defa meydana gelen bu durum karşısında, çeltiğin fiyat tesbit meselesini gelecek yılların üretim politikası ile birlikte düşünmek gerekecektir.

Türkiye bazı yıllarda değişik miktarlarda pirinç ithal etmiştir. Bu yıl, geçen yıldan devreden ürün ile, ihracat imkânlarının doğacağı tahmin edilmektedir. Türkiye'nin pirinç ithalatını önleyecek şekilde, çeltik yetiştiriciliğinin spekülatif karakterinden, devamlılık gösterecek bir karaktere ulaştırılmasında, fiyat politikası

bir vasıta olarak kullanılmalı ve bu nokta üzerinde önemle durulmalıdır. Bunun yanında çeltik, yetiştirme imkânı olan sahalarda münavebeye sokulmalıdır. Ayrıca çeltik sahalarına teknolojik gelişmelerin götürülmesi suretiyle verimin daha yükseltilmesi cihe-tine gidilmeli ve üretimin arttırılmasına çalışılmalıdır. Ayrıca arazi ıslahı gayesi ile tuzlu alanlarda ekim yapılmalıdır.

Türkiye'de çeltik üretiminin son yıllardaki artışı ihracat pazar-larının etüdünü gerektirmektedir. Ortak pazarın kendi ihtiyacı olan lüks pirinçlerin büyük kısmını bünyesi dışından temin etmesi karşısında, bu pazara yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Fiat tesbi-tinde Ortak Pazar fiatları önemli bir faktör olarak ele alınmalıdır.

Türkiye'de çeltik üretim miktarının teşekkülünde en önemli faktörün ekim alanı olduğu belirtilmişti. Çeltik ekim alanının ka-rarlaştırılmasına fiatların önemli tesirleri bulunmaktadır.

V. TÜRKİYE'DE ÇELTİK FİATLARININ TESBİTİNDE GÖZÖNÜNDE TUTULACAK HUSUSLAR

Fiatların tesbitinde dünya fiat durumu, üretimin maliyeti, baş-lıca tarım ürünleri fiatlarının mukayesesi, genel fiat indeksi, çift-çinin satın aldığı başlıca malların fiatları gözönünde tutulmaktadır.

1. Dünya fiatları karşısında Türkiye'deki fiatlar

Başlıca üretici memleketler arasındaki özel ticaret fiatlarının genel olarak incelenmesi (Tablo:8) Türkiye'de fiatların bu fiat-lara göre genellikle yüksek olduğunu göstermektedir. Ayrıca fiat-ların düşme eğilimine karşı Türkiye'de fiatlarda genel bir yüksel-me eğilimi vardır. Ancak mukayese edilen bu ülkeler büyük üre-tici ve ihracatçı ülkeler olup Türkiye pirinç pazarını etkilememek-tedirler. Ayrıca bu fiatlar üretici ülkelerin ihracatı destekleme fi-atları karakterindedir. Bu sebeple Türkiye, çeltik fiatlarının tesbi-tinde bir kriter olarak alınmamaktadır.

Ortak Pazar ülkeleri arasında en önemli çeltik üreticisi olan İtalya'nın fiatları bir mukayese unsuru olarak alınabilecek karak-terdedir. İtalya ile Türkiye'nin yetiştirdiği aynı çeltik çeşitlerinin fiatları birbirine oldukça yakındır.

TABLO : 12

PİRİNÇ BORSA FİATLARI MUKAYESESİ (KG/KRŞ.)

		İtalya (Milano Borsası)		Türkiye (İstanbul Borsası)		
		Maratelli	Ribe	Arborio	Bersani	Karolin
Aralık	1969	396—410	333—345	372—389	410,0	469,0
Temmuz	1970	400—420	389—398	384—398	407,0	507,0
Ekim	1970	420—432	350—360	369—379	385,1	470,9
Aralık	1970	429—444	360—369	374—386	—	—
Temmuz	1971	424—444	386—400	427—444	434,4	—

KAYNAK : «Riscicoltura» ve DİE, Aylık İstatistik Bülteni 1970 - XI - XII.

Türkiye'de çeltiğin üretim maliyeti bölgelere ve çeltik çeşitlerine göre önemli derecede değişmektedir. 1971 yılında beklenen üretim miktarına göre input fiatlarındaki yükselmeler gözönünde tutularak ortalama maliyetin 160 - 165 Kg/Krş. civarında olacağı tahmin edilmektedir. Çeltik yetiştiriciliği yetiştiricilik faaliyeti boyunca fazlaca nakit paraya ihtiyaç gösteren, işi zamanında takip etmek isteyen ve fazlaca rizikolu bir faaliyettir. Bu sebeple çeltik yetiştiriciliğinde müteşebbis kârının yılda normal olarak kabul edilen % 20 den, % 5 daha yüksek olmak üzere, % 25 den hesaplanmasının uygun olacağı düşünülmektedir. Buna göre maliyet kriteri üzerinden 1971 de çiftçi eline geçecek ortalama fiatın 200 - 207 Kg/Krş. civarında olması gerekmektedir. Bu fiat 1970 de Ofisce çeltik için çiftçiye ödenen ortalama fiattan yakındır.

TABLO : 13

T.M.O. İNCE TESBİT EDİLEN PİRİNÇ ve ÇELTİĞİN KAMPANYA YILI BAŞ ALIM FİATLARI

ÇEŞİTLER	PİRİNÇ			ÇELTİK		
	1965	1966/67	1967/68	1968/69	1969/70	1970/71
Uzun daneli	230	290	145	175	195	225
Orta daneli	200	240	130	160	170	210
Kısa daneli	150	215	110	145	150	200

KAYNAK : T.M.O. Dosyaları.

2. Başlıca Tarım Ürünleri Fiyat Mukayesesi

Çeltik ve Pirincin memleket dahilinde, serbest piyasada teşekül eden fiyatları ile, başlıca tarım ürünleri fiyat seviyelerinin mukayesesi, diğer ürünlerde yıllara göre genellikle bir artış olmasına karşılık, çeltikte dalgalanma bulunduğunu göstermektedir. 1965 fiyatlarına göre, çeltik ve pirinç genellikle, diğer ürün fiyatlarına nazaran daha az artış göstermiştir.

Çeltik için fiyatın T.M.O. ince tesbit edildiği tarih olan 1967 den itibaren Toprak Mahsulleri Ofisince çiftçiye ödenen hububat fiyatları ile çeltik fiyatları mukayese edilirse 1969 ve 1970 de çeltik lehine olan durumun yavaş yavaş kapandığı ve 1971 de birbirine yaklaştığı görülür.

TABLO : 14

HUBUBAT FİYAT MUKAYESESİ T.M.O. TARAFINDAN ÇİFTÇİYE ÖDENEN ORTALAMA FİYATLAR (KG/KRŞ. ve İNDEKS 1967 - 100)

Yıllar	Buğday		Arpa		Çavdar		Yulaf		Çeltik	
	Fiyat	İndeks	Fiyat	İndeks	Fiyat	İndeks	Fiyat	İndeks	Fiyat	İndeks
1967	76,6	100	49,5	100	56,6	100	46,1	100	137,8	100
1968	77,5	101	55,0	111	56,7	100	49,6	108	140,7	102
1969	79,9	104	62,5	125	59,9	106	53,2	115	166,1	121
1970	85,0	110	60,0	120	65,0	115	57,7	125	205,1	149

KAYNAK : T.M.O. Dosyalarından.

TABLO : 15

BAŞLICA HUBUBAT ÇEŞİTLERİNİN T.M.O. İNCE TESBİT EDİLEN BAŞ ALIM FİYATLARI MUKAYESESİ FİYATLAR (KG/KRŞ.)

Yıllar	Ekmeklik	Beyaz	Beyaz	Çavdar	Uzun	Orta	Kısa
	Topbaş	Arpa	Yulaf		Çeltik	Çeltik	Çeltik
1967	78	50	47	57	165	150	145
1968	78	55	52	57	175	160	145
1969	80	60	55	60	195	170	150
1970	85	65	60	65	225	210	200
1971	100	80	73	75	225	210	200
İ N D E K S							
1967	100	100	100	100	100	100	100
1968	100	110	111	100	106	107	100
1969	103	120	117	105	118	113	103
1970	103	130	128	114	136	140	138
1971	128	160	155	132	136	140	138

Hububat baş alım fiyatlarının Çeltik alımının başladığı 1967 yılına göre mukayesesi çeltiğe, buğdaya göre daha yüksek fiyat verildiği sonucu elde edilmektedir.

Diğer tarım ürünleri fiyatları ile çeltik fiyatlarının mukayesesinde en önemli noktalardan biri, 10 Ağustos 1970 devalüasyonu sınırlarında ve hemen onu takip eden günlerde tarım ürünlerini hükümetçe tesbit edilen fiyatlarının seviyesidir. 10 Ağustos 1970 devalüasyon kararı alınırken, devalüasyonun input fiyatlarında meydana getireceği yükselişi karşılamak üzere çeltik, pamuk v.s. ürün fiyatlarına zam yapılmıştır. Çeltik için yapılan zam ortalama % 18 civarında olarak tesbit edilmiştir. 1970 de fiyat ilân edildiği zaman çeltiğin o yılki üretim masraflarının büyük kısmı yapılmıştı. Ancak 1971 yılında input fiyatlarındaki artışlar % 18'i rahatlıkla geçmiştir. Özellikle çeltik arazi kirasında ve işçilikte büyük yükselmeler olmuştur. 1971 yılında çeltik üretimi için kullanılan kaynaklarda ve inputlarda devalüasyon öncesine göre % 23 civarında bir yükselme olduğu ve böylece % 18 nisbetinde yapılan fiyat yükselmesinin % 5 nisbetinde aşıldığı anlaşılmaktadır. Buna göre 1971 kampanya yılında çeltik baş alım fiyatlarının 1970 yılı fiyatlarından % 5 fazla olarak tesbiti lüzumlu görülmektedir.

S O N U Ç

Dünyada ülkeler arası pirinç ve çeltik fiyatları düşme eğilimi göstermektedir. Dahili çeltik ve pirinç fiyatları son yıllarda hafif bir yükselme eğilimine sahiptir. 1970 yılında memleketimizde çeltik için yapılan zam, 1971 yılında üretimde bulunan kaynakların ve inputların yükselmesinin altında kalmıştır. Bu hal, 1970 yılı fiyatlarına % 5 zam ile ancak karşılanabilecek durumdadır. Çeltikte diğer ürün fiyatlarına göre düşük fiyat, ekim alanına menfi yönden etkileme karakterinde bulunduğundan fiyatın % 5 gibi düşük bir nisbette yükseltilmesi, ekim alanının hiç olmazsa son senelerde ulaşılan yüksek seviyesini korumaya yardım edecektir. Böylece artan verim ile de, ithalat durumunun ortadan kaldırılması mümkün olacak, ayrıca ihracat için pazar araştırmaları gibi ilk çalışmaların yapılması imkânı yaratılabilecektir.

Bu düşünceler ile ve uzun, orta ve kısa taneli çeltikler arasında kurulması gerekli oran da gözönünde tutularak, 1971/72 kampanya yılında T.M.O. ince çeltik baş alım fiyatların aşağıdaki şekilde tesbiti uygun görülmektedir.

Uzun daneli çeltik	240 Kg./Krş.
Orta daneli çeltik	225 »
Kısa daneli çeltik	210 »

Pirincin Ofis tarafından toptan satışı ise; Pirincin tüketici kit-
lelerinin gelirlerine ve Ofisin masraflarına göre tesbit edilmelidir.
Kısa daneli çeltik düşük gelir grubu tarafından satın alındığından
fiyatı düşük tutulmalıdır. Buna karşılık uzun taneliler biraz yük-
sek tutulmalıdır. Buna göre fiyatlar :

Uzun danelilerde	425 — 435 Kg./Krş.
Orta danelilerde	375 — Kg./Krş.
Kısa danelilerde	325 — Kg./Krş.

olmalıdır.

Ofis; pirinç alım ve satımında, umumi masraf hissesini fiyat üze-
rine ilâve etmeli, zarar edecek şekilde satış fiyatını düşük tesbit
etmemelidir.

Çeltik üretimi ve pazarlama politikası ile ilgili aşağıdaki hu-
suslara önem verilmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

1. Baş alım fiyatlarının tesbitinde o yılın iklim gidesi ve ran-
dımını gözönünde tutulmalıdır.
2. Baş alım fiyatlarından daha fazla randıman veren ve diğer
özellikleri iyi olan çeltiklere daha yüksek fiyat verilmelidir.
3. Çeltik hasadı sonbaharda rutubetli ve yağışlı devrede ya-
pıldığından rutubet miktarı genellikle standardın üstündedir. Çel-
tik rutubetinin düşürülmesi için Ofisce hububat ve tesisleri kurul-
masına tavassut olunmalıdır.
4. Baş alım fiyatına tesir eden randıman ve kalite ile ilgili de-
recelerin biri biri ile olan münasebetlerinin ve parasal değerlerinin
yeniden gözden geçirilerek tesbit edilmesi uygun olacaktır.
5. Alım merkezlerinde randıman kulelerine, randıman aletleri
ile yapılmalıdır. Bunun için her alım yerine randıman aleti temin
edilmelidir.
6. Çeltik ve pirinç standartları bir an önce ele alınarak tesbit
edilmelidir.

HAYVANCILIK KOMİSYONU

R A P O R U

Komisyon Üyeleri

Prof. Dr. M. EKER

Prof. Dr. Orhan DÜZGÜNEŞ

Doç. Dr. Doğan ATAY

Doç. Dr. Vecdet ERKUN

Dr. M. HEMŞİNLIOĞLU

Dr. Osman YAVUZ

Avni BAŞDOĞAN

Hüseyin DERMAN

M. HACİBEKİROĞLU

G E R E K Ç E

Ülkemiz doğal koşullar yönünden hayvancılığa çok uygundur. Bununla beraber, hayvancılık sektöründe I. ve II. Beş Yıllık Kalkınma Plânı Dönemlerinde öngörülen hedeflerin hemen hemen hiç biri gerçekleştirilememiştir. Örneğin, I. Beş Yıllık Plân döneminde ancak fert başına et tüketiminde % 1 oranında bir artış sağlanmış, süt tüketiminde ise herhangi bir artış olmamıştır. II. Beş Yıllık Plân döneminde ise nüfus başına et tüketiminde % 14, süt tüketiminde % 10 bir artış olacağı ve % 7 kalkınma hızının gerçekleşebilmesi için de yıllık ortalama artış hızının hayvancılık sektöründe % 4.4 olması öngörülmektedir. Bu maksatla, DPT. ca; keçi dışında kalan hayvanların sayı bakımından % 1 - 2.2 oranında artacağı, doğum oranında bir değişiklik olmayacağı, ölümün % 1 azalacağı ve hastalıklarla savaş sonunda 1972 yılında 24.3 milyon Kg. et kaybının önleneyeceği tahmin edilmekte ve yine II. Beş Yıllık Plâna göre karkas ağırlıklar sığırlarda % 15.5, koyunlarda % 12, keçilerde % 1.8, tiftik keçilerinde % 2.9, mandalarda % 1.2 oranında artış gösterecektir.

Bu gelişmenin bir sonucu olarak hayvan ürünleri ihracatımızda % 32.2 oranında bir artış olacağı beklenmektedir. 1967 yılına kıyasla süt veriminde ise sığırlarda % 22, koyunlarda % 10, mandalarda % 8 artış tahmin edilmektedir. Bu duruma göre 1972 yılında fert başına 18 Kg. et, 107.99 Kg. süt ve 3.3 Kg. yumurta tüketilecektir. Öngörülen bu hedefler I. Beş Yıllık Plânda olduğu gibi II. Beş Yıllık Plân döneminde de gerçekleştirilememiştir.

Hayvancılıktaki bu başarısızlığın politik, teknik ve ekonomik nedenleri vardır. Aslında bütün bu sorunların ilim ve teknik açıdan çözümlenmesi için bir çok rapor ve projelerde hazırlanmıştır. Ancak gerek yöneticilerin konulara yeteri kadar eğilmemeleri ve gerekse meslekî çekişmelerle bunlar ele alınıp uygulanamamıştır. Bundan dolayı da hayvancılığın geliştirilmesinde büyük rol oynayacak bazı devlet kurumları konunun dışında kalmış ve kendilerinden beklenen faaliyeti gösterememişlerdir. Bunlardan biri de Ziraat İşleri Genel Müdürlüğüdür. Adı geçen genel müdürlük kendisine bağlı Araştırma Enstitüleri, Okullar, Deneme Tarlaları, Fidanlıklar ve Teknik Ziraat Teşkilâtı gibi müesseseler ile hayvancılık işlerinin yürütülmesinde büyük olanaklara sahip bulunmaktadır.

Tarımın, bitki ve hayvan üretimi ve değerlendirilmesinde bir bütünlük taşıması ziraî işletmelerde bitkisel üretimle hayvansal üretim arasındaki ilişkilerin organik olması, hayvancılık hizmet ve faaliyetlerini genel tarım hizmetlerinden ayırmanın güçlüğü dikkate alınır. Bu kadar yakından ilgili bir genel müdürlüğün bu konuda belirmiş bir politikasının bulunmaması, üzerinde önemle durulacak bir konudur. Diğer taraftan D.Ü.Ç. ve Şeker Şirketi gibi kurumlarda Zooteknist Ziraat Yüksek Mühendislerinin hayvancılık faaliyetlerinde elde ettikleri başarı gerçekten övülmeye değer. Bunlardan en son bir örnek «Besi hayvancılığı projesi» ni yürütmekle görevlendirilen Şeker Şirketi ve bu şirkette çalışan Zooteknist Ziraat Yüksek Mühendislerinin üstün gayret ve teknik çalışmalarıyla 86 Kg. olan karkas ağırlığın ortalama 118 Kg. a çıkarılmasıdır.

Bu durum; imkân eşitliği sağlandığında ve sorumlu yöneticilerin hayvancılığa gereken önemi verdiklerinde yurt hayvancılığının geliştirilmesinde Zooteknist Ziraat Yüksek Mühendislerinin ne kadar etkili olacaklarını açıkça ortaya koymaktadır. Bununla beraber 1971 yılı Haziran ayına kadar Ankara, İzmir ve Erzurum Ziraat Fakültelerinden mezun olan 592 Zooteknist Ziraat Yüksek Mühendisinden hiçbir zaman gereği kadar faydalanılamamıştır. Nitekim, Türkiye Zooteknik Dernekleri Federasyonu'nca yapılan bir incelemeye göre birer ihtisas elemanı olan zooteknistlerin % 50 nin tamamen kendi konularının dışında çalışmaya mecbur edildikleri (Topraksu, DSİ, Ziraî Mücadele, Yol-Su-Elektrik, Bira Fabrikası v.b.) ayrıca Teknik Ziraat Müdürlüklerinin bugünkü hayvancılık çalışmaları dikkate alınır. Bu oranın % 75 i bulunduğu tesbit edilmiştir. Bu rakamlar; ülkemizde ihtisas elemanlarına verilen değer ne olduğunu, teknik gücün israfını ve bunun memleket ekonomisini menfi yönden ne dereceye kadar etkilediğini ortaya koymasından ilginçtir.

Bu durumun belli başlı nedenlerinden biri de Ziraat İşleri Genel Müdürlüğünde hayvancılık hizmetlerinin iyi bir şekilde organize edilememesidir. Nitekim, adı geçen Genel Müdürlüğün faaliyetlerini tarımımıza ve çiftçilerimize daha faydalı hale getirmek, taşra kuruluşlarının çalışmalarını müessir bir şekilde izlemek ve denetlemek için kuruluşlarının yeniden düzenlenmesi amacı ile yapılan son değişikliklerde de hayvancılığa gerekli ağırlığın verilmediği açık olarak görülmektedir. Hayvancılık hizmetlerinin başarılı bir şekilde yürütülebilmesi için ekli şemada gösterildiği gibi

herşeyden önce Türk çiftçisine yararlı olacak önemli değişikliklerin yapılması zorunludur. Aksi takdirde Ziraat İşleri Genel Müdürlüğünün hayvancılık faaliyetleri eskiden olduğu gibi yine yüzde kalacak, meslek içi ve meslekler arası sürtüşmeler devam edecek, bundan da geniş ölçüde yurt hayvancılığı zarar görecektir.

Ekli şemada gösterilen merkezi kuruluş da ve taşra örgütlerinde Zootekni hizmetleriyle ilgili aşağıda zikredilen hususların yer alması faydalı mütelâa edilmektedir.

1 — Hayvancılığın gelişmesinde en önemli unsurlardan biri olan çayır - mer'a ve yem bitkileri faaliyetleri hizmet kapsamı çok geniş olan tarla bitkilerinden ayrılarak müstakil bir grupta yer almalıdır.

2 — Hayvancılığı ileri ülkelerde hayvancılık hizmetleri niteliği icabı birçok ihtisas kolları halinde yürütülmektedir. Bu itibarla; yurt hayvancılığının geliştirilmesinde Ziraat İşleri Genel Müdürlüğünün katkısını ve etkisini arttırmak amacı ile ilişik şemada gösterilen daire başkanlıkları ile şubelerin kurulması zorunlu görülmektedir.

3 — Makama bağlı «Su Ürünleri Daire Başkanlığı» kurulduktan sonra, Ziraat İşleri Genel Müdürlüğü bünyesinde bulunan Su Ürünleri Şubesini kaldırmış bulunmaktadır. Halbuki diğer kuruluşlarda Su Ürünleri Şubesi ve buna bağlı müesseseler faaliyetlerine devam etmektedirler.

Bu nedenle Ziraat İşleri Genel Müdürlüğünün ve Ziraat Yüksek Mühendislerinin ileride konu dışında bırakılmamaları yönünden adı geçen Genel Müdürlük bünyesinde Su Ürünleri Şubesinin kurulması çok yararlı olacağı gibi yurdun uygun bölgelerinde ayrıca ve öncelikle su ürünleri ile ilgili müesseselerin de kurulması gereklidir.

4 — Tarımsal gelişmede ve Ulusal ekonomide büyük yeri ve önemi olan hayvancılık hizmetlerinin en etkili bir şekilde yürütülmesi ve geliştirilmesi için hayvancılık gurubu; ihtisas sahibi ayrı bir Genel Müdür yardımcısının yönetimi altında toplanmalıdır.

5 — Ziraat İşleri Genel Müdürlüğü merkez ve taşra kuruluşlarının yeniden düzenlenmesinde özellikle hayvancılık kurumları bir iki müessesenin dışında çoğunluğu ismen yok edilmişlerdir. Bu müesseselere çalışma konularına göre ad verilmesi buldukları

bölgede, kamu oyunda ve hatta resmi çevrelerde tanınmaları yönünden faydalı olacaktır. Örneğin, Arıcılık Araştırma İstasyonu yerine Ziraî Araştırma İstasyonu denilmemelidir.

6 — Çevrelerine yararlı olan bazı müstakil zootekni kurumları Teknik Ziraat Müdürlüklerine bağlanmıştır. Bu durum, teknik teşkilâtın valilerin, kaymakamların etkisinden kurtarılma çabasına tamamen ters düşmekte ve bu gibi müesseselerin adedi azaltılacağı yerde süratle çoğaltılmakta ve o oranda da sevk ve idare kısıtlanmaktadır. Bu durumun öncelikle düzeltilerek konuları itibarıyla bu kurumların bölgelerindeki bir müesseseye bağlanmaları lüzumludur.

7 — Taşra teşkilâtında bölgesel kuruluşlara gidilmesinin yararlı olacağı prensip olarak benimsenip kabul edilmiş olmasına rağmen yurdun çeşitli yerlerine dağılmış bulunan ve aynı konuda hizmet gören müesseselerin birbirleriyle olan teknik ilişkilerinin koparılmasına azami derecede dikkat edilmelidir. Bu nedenle Bölge Müdürlüklerinin görev, yetki ve sorumlulukları iyice tesbit edilmeli ve herhangi bir sürtüşmeye mahal bırakılmayacak şekilde yer almalıdır.

Merkezi teşkilât şemasında Zootekni grubuna girecek hizmet birimlerinin ne şekilde örgütlenmesinin gerektiği hususundaki görüşümüz ekli şemada gösterilmiştir.

Genel Müdür
Yardımcısı

Hayvancılık
Konseyi

Hayvancılık Araştırma
Grupları
Büyük ve Küçük Baş
Hayvanlar Grubu
Küçük Evcil Hayvanlar
Araştırma Grubu
Yem ve Yemleme
Araştırma Grubu
Çayır - Mer'a
Araştırma Grubu
Su Ürünleri
Araştırma Grubu

Hayvancılık
Daire Bşk.
Sığırcılık Şubesi
Koyunculuk ve
Keçicilik Şubesi
Küçük Evcil
Hayvanlar Şubesi
Yem ve Yemleme
Şubesi
Damızlık Yetiştiricilik
Örgütlenme Şubesi
Su Ürünleri
Şubesi
Besicilik Şubesi

Yem Bitkileri ve Çayır
Mer'a Dairesi Bşk.
Çayır Mer'a
Şubesi
Yem Bitkileri
Şubesi

Hayvansal Ürünler Tek.
ve Pazarlama Daire Bşk.
Süt ve Mamülleri
Şubesi
Et ve Mamülleri
Şubesi
Yapağı ve Tiftik
Şubesi
Mezsana Artıkları
Şubesi

Not : Hayvancılık Araştırma Grupları, Ziraat İşleri Genel Müdür
lüğü Teşkilât şemasında yer alan Ziraî Araştırma Dairesine bağlı
olacaktır.

S U Ü R Ü N L E R İ K O M İ S Y O N

Ü Y E L E R İ

Prof. Dr. Orhan DÜZGÜNEŞ

Doç. Dr. Doğan ATAY

Doç. Dr. Kamil DOĞAN

Dr. Salih ÇELİKKALE

Dr. Işık ORAY

Mustafa KARABATAK

Suat BAYHAN

Fethullah KOÇ

Recep MERİÇ

Neriman KOLAT

SU ÜRÜNLERİ KONUSUNDA ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASININ GÖRÜŞÜ

1 — GEREKÇE

Bugün ülkemizde su ürünleri üretimi ve değerlendirilmesi ile 19 kuruluş ilgilenmektedir. Bu kuruluşlar arasında gerekli işbirliği yapılamamış olduğundan üretim ve değerlendirme olanakları artırılmamıştır.

Bu nedenle 22.3.1971 tarih ve 1380 sayılı «Su Ürünleri Kanunu» ile genel olarak üretim, araştırma, eğitim, yayım ve teknoloji hizmetlerinin tek elde toplanması ve örgütün üretici potansiyeli olan Tarım Bakanlığı bünyesinde kurulması önerilmiştir. Buna göre Tarım Bakanlığında Kanunun önerdiği örgüt «Su Ürünleri Daire Başkanlığı» olarak kurulmuştur. Bu örgütün bünyesinde su ürünleri ile ilgili kuruluşların toplanması ve örgütün bünyesinde toplanması mümkün olmayan kuruluşlar arasında işbirliğinin bu örgüt tarafından sağlanmasının gerekliliği Tarım Bakanına bildirilmiştir.

Örgütün kurulmasında Ziraat Fakültelerinde eğitimin üretim, teknoloji ve pazarlama temel ilkelerine dayalı olması nedeniyle, zooteknist, teknolog ve ekonomist Ziraat Yüksek Mühendisleri ile biyologlardan ve zooteknist veterinerlerden bu örgütün kurulmasında faydalanılmasının gerekliliği ilgililere iletilmiştir.

Ziraat Yüksek Mühendisleri için geniş istihdam sahası teşkil eden bu önemli konuda gerçek hak sahibi olduğumuzu faaliyetlerimizle göstermek zorunda olduğumuz unutulmamalıdır.

Bu bakımdan çeşitli Ziraî kuruluşların bu konuda görev almaları zorunludur. Bu kuruluşlardan biri de Toprak - Su Genel Müdürlüğüdür.

Su ürünleri üretiminin artma olanaklarının iç sularda ve tarla balıkçılığında daha fazla olması nedeniyle Toprak - Su Genel Müdürlüğüne daha büyük sorumluluk düşmektedir. Bu bakımdan Toprak - Su Genel Müdürlüğünün alması gerekli tedbirler son kısımda belirtilmiştir.

2 — SU ÜRÜNLERİNİN TÜRKİYE'DEKİ DURUMU

Üç tarafı denizle çevrili olan ülkemiz 7120 Km. sahil şeridine, 962.400 hektar göl sathına ve 145.715 Km. uzunluğunda akarsuya sahip bulunmaktadır. Bu değerler memleketimizin su ürünleri üretimi bakımından zengin doğal kaynaklara sahip olduğunu göstermesine rağmen gereği gibi faydalanılmadığı bir gerçektir.

Balık üretimimiz uzun yıllardan beri çok düşük olup, ortalama 100 bin ton civarındadır. Bunun % 93 - 94'ü denizden, % 6 - 7 si iç sulardan üretilmektedir. Bununla beraber bugünkü üretimimiz tahminlerin üzerinde artırılabilir.

Hayvanî protein açlığı çekilen ülkemizde balık tüketimi, cetvel 1 de görüldüğü gibi çok düşük hatta kıyısı olmayan Avusturya'dan bile az olması su ürünleri üretimimizin ilkel düzeyde olduğunu göstermektedir.

CETVEL — 1

AVRUPA ÜLKELERİNDE FERT BAŞINA BALIK TÜKETİMİ (1965 - 1966)

Ülke	Tüketim (Kg/Kişi)	Ülke	Tüketim (Kg/Kişi)
Norveç	40,1	Belçika	12,4
Portekiz	37,5	Almanya	10,9
Danimarka	21,3	İtalya	10,2
İsveç	20,8	Hollanda	9,7
Yunanistan	16,7	İngiltere	9,5
Fransa	14,6	Avusturya	3,7
Finlandiya	13,9	Türkiye	2,5

Su ürünlerinden balık unu üretimi de son derece düşük olup yıllık üretim 600 tondur. Halbuki sadece mevcut tavuklarımızın rasyonel beslenmesi için 125.000 ton balık ununa ihtiyaç olduğu hesaplanmıştır. Mevcut balık unu üretimi yeni kurulmuş olan yem endüstrisinin ihtiyacını karşılamaktan uzak olup, büyük kısmı ithal edilmek istenmektedir. Bu üretim azlığı balık teknolojisinin de gelişmemiş olduğunu gösterir. Üretilen balığın % 93,7 si insan gıdası ve % 6,3 de endüstri ham maddesi olarak değerlendirilmektedir. Üretimin % 86,2 sinin taze olarak pazarlanması balık teknolojisinin durumunu açıkça göstermektedir.

Alglerden memleketimizde hiç faydalanılmamakta, bununla beraber bunların ürünleri olan agar agar, agoroid, furseleran ve alginik asit memleketimizde çeşitli maksatlarla kullanılmak üzere ithal edilmektedir. Bir kısım su ürünleri de ihraç edilmekte ise de gelir tutarı çok küçüktür.

Su ürünlerinin milli gelire katkısı % 0,3 gibi çok düşüktür. İkinci Beş Yıllık devresinde balık üretiminin mevcut imkânlarla 240 bin tona çıkarılabileceği tahmin edilmişse de 1968 yılı üretimimiz ancak 135,4 bin ton civarında kalmıştır.

3 — SU ÜRÜNLERİNİN ÖNEMİ

Dünya nüfus artışının meydana getirdiği gıda yetersizliği günümüzün başlıca sorunlarından biri olmakta devam etmekte ve her gün biraz daha önem kazanmaktadır. Dünya nüfus artışını ve gıda ihtiyacını belirten birçok istatistiklere göre mevcut kültüre elverişli arazilerin en iyi metodlarla işlenmesi ile dahi gelecek 100 yılda nüfusun beslenmesi mümkün olamayacaktır. Bu nedenle yarının insanların sulardan üretilen gıdalarla besleneceklerine inanılmakta ve bu yöndeki çalışmalara büyük önem verilmektedir.

Bu çalışmalara paralel olarak yapılan incelemelere göre, sulardaki organik madde miktarı karalardakine eşittir. Sulardaki organik maddenin çoğunluğu su ürünleri kapsamına giren balıklar, balık yumurtaları, yumuşakçalar, kabuklu hayvanlar ve alglerin bünyesinde toplanmaktadır.

İnsan beslenmesinde balık, protein kaynağı ve endüstride balık unu, kola, boya, yağ, deri ham maddesi olarak çok önemli rol oynar. Algler ise tarımda, hayvan yemi, gübre: İlaç ve kozmatik sanayinde: antibiotik, kozmatik, dişçilik materyali, diş macunu

yapımı, **insan beslenmesinde** : ekmek, içki, muhafaza, baharat, şekerleme, süt ve dondurma, donmuş gıda ve et sanayiinde vs. kullanılır.

Su ürünleri genel olarak insan ve hayvan beslenmesinde protein vitamin ve mineral kaynağı ve çeşitli endüstride ham madde veya tamamlayıcı madde olarak değerlendirilir.

4 — ALINMASI GEREKLİ TEDBİRLER

Kurulmuş ve sorumluluğu Ziraat Mühendisliğine verilmiş olan bu örgütün başarısı için ilgili kuruluşlar tarafından alınması gerekli tedbirler aşağıda belirtilmiştir.

4. 1 — ZİRAAT FAKÜLTELERİNDE

- a) Su ürünleri eğitimine geçilmeli,
- b) Su Ürünleri Kürsüleri kurulmalı,
- c) Öğretim üyesi yetiştirme olanakları sağlanmalı,
- d) Yabancı öğretim üyesi getirilmeli,
- e) Araştırma olanakları sağlanmalıdır.

4. 2 — TARIM BAKANLIĞINDA

Su ürünlerinin önemi, kapsamının genişliği ve su ürünleri ile ilgili kuruluşların bu örgütün bünyesinde toplanması nedeniyle, Daire Başkanlığının ileride, şeması ekte sunulduğu üzere, Genel Müdürlüğe dönüştürülmesinin gerekli olduğu düşünülmüştür. Bu bakımdan örgüt iki teknik, bir İdari Genel Müdür Yardımcısı ve on üç Şube Müdürlüğünü kapsayacak bir Genel Müdürlük olarak plânlanmıştır.

4. 3 — TOPRAKSU GENEL MÜDÜRLÜĞÜNDE

Tarım Bakanlığı Su Ürünleri Daire Başkanlığı ve Ziraat Fakülteleri ile işbirliği yapılarak;

- a) Kısa kurs ve seminerlerle eleman yetiştirilmeli,
- b) Bu konuda uzman yetiştirmek üzere yurt dışına eleman gönderilmeli,
- c) Kanal, gölet ve havuz gibi sulama tesislerinde balık üretimine geçilmeli,
- d) İşletmenin taban suyu yüksek ve ziraî verimi düşük yerlerinde tarla balıkçılığı yapılmalı,
- e) Çeltik ziraatı ile balık üretimi birlikte yürütülmeli,
- f) Sun'î balık üretimi için olanaklar sağlanmalıdır.

GENEL MÜDÜR

Genel Md. Yardımcısı Teknik

- Eğitim, Üretim ve Araştırma
Dairesi Başkanlığı
- 1 — İç Sular Üretim ve Araştırma
Şubesi
  - 2 — Deniz Üretim ve Araştırma
Şubesi
  - 3 — Eğitim ve yayım Şb.
  - 4 — Kontrol ve Hastalıklar Şb.

Genel Md. Yardımcısı Teknik

- 1 — Pazarlama Şb.
- 2 — Teknoloji Şb.
- 3 — Plân - Bütçe Şb.
- 4 — Koruma ve Yasaklar Şb.

Genel Md. Yardımcısı İdari

- 1 — Personel Şb.
- 2 — Dış Münasebetler Şb.
- 3 — Döner Sermaye Şb.
- 4 — Muamelat Şb.

Not : Genel Müdürlük gerektiğinde ihtiyaca uygun değişiklikler ve kuruluşlar yapabilir.

TİCARET GÜBRELERİ KOMİSYON RAPORU

Konu : Ticaret gübresi; üretimi, ithali, dağıtım, araştırma eğitim ve yayım konularında ziraat mühendisleri vazife ve selâhiyetleri kanunu ve mevcut mevzuat uyarınca ziraat mühendislerine yeni görev ve sorumlulukların tanınması ve bu hizmetlerde ziraat mühendisleri odasının düzenleyici, tamamlayıcı ve geliştirici fonksiyon alması, ziraat mühendislerinin istihdam alanlarının artırılması hususlarının incelenerek çözüm yollarının saptanması.

Komisyonumuz konuyu yukarıdaki belirtilen esaslar içerisinde incelemiş ve aşağıdaki hususları tesbit etmiştir.

A — Teknik mevzuatla ilgili hususlar

1 — Kimyevi gübre ithal eden veya yerli üretimden temin eden özel sektör ve kamu kuruluşları, gübrelerin teknik şartnamesini, bu alanda uzman bir ziraat mühendisine hazırlatması ve hazırlanan şartnamenin ziraat mühendisleri odasının vizesinden sonra geçerlik kazanması sağlanmalıdır.

2 — Tedarik ve dağıtımda kararname ile görev almış kuruluşlar dışında gübre ithal eden firmalar için, ziraat mühendisleri odasınınca verilecek yeterlik belgesinin «sermaye, depolama kapasitesi, organizasyon, teknik personel durumu ile tecrübesi» aranması zorunlu tutulmalıdır.

3 — Dağıtımda görev alan kuruluşların bayii durumunda bulunan ve gübre ticareti yapan özel kişiler, bu konuda ehil olduk-

larına dair ziraat mühendisleri odasınınca verilecek bir ruhsatın alınması sağlanmalıdır.

4 — Gümrüğe gelen gübrelerin, mal tevsikinin ziraat mühendisleri odasınınca görevlendirilecek yetkili bir ziraat mühendisine yaptırılması ve mal tevsiki sırasında numune alma talimatnamesine uygun olarak alınacak numunelerin, yetkili laboratuvara gönderip tahlilinin yaptırılması sağlanmalıdır.

5 — Yerli gübre üretimi yapan fabrikalar için hazırlanacak numune alma talimatnamesine uygun olarak, vasıtaya teslim sırasında, yetkili ziraat mühendisince alınacak numunelerin, yetkili laboratuvarlarda analizlerinin yaptırılması ve ziraat mühendisleri odasının vizesinden sonra satıcı ve alıcı firmalara gönderilmesi sağlanmalıdır.

B — Ziraat mühendisi istihdamı ile ilgili hususlar

1 — Kimyevi gübre dağıtımında kararname ile Zirai Donatım Kurumu, Tarım Kredi Kooperatifleri Yardımlaşma Birliği Vakfı, T. Şeker Fabrikaları, TARIŞ, ÇUKOBİRLİK, ANTBİRLİK, Mersin Narenciye, Çaycılar Kooperatifi, Güneydoğu Satış Kooperatifi, Umumi Mağazalar; Azotlu ve fosforlu gübrelerin ithalâtı ve yerli üretimin mübayaası ile bunların dağıtım işlerinde kararname ile görevlendirilmiştir. Bunun dışında kalan kompoze ve potasyumlu gübrelerin yıllık programlarda belirtilen miktarlar üzerinden ithalâtı serbest bırakılmıştır. Özel sektör, yerli üretimden her yıl muayyen bir nisbette gübre alıp satmaktadır. Bu miktar yıllık üretim tutarının azotlu gübrelerde % 20, fosforlu gübrelerde % 10 civarındadır.

Gübre dağıtımı ve satışını yapan bu kuruluşlardaki istihdam imkânları aşağıda gösterilmiştir.

Bugün Türkiye'de halen 3 milyon ton civarında gübre kullanılmaktadır. Yapılan tahminlere göre kullanılan bu gübrelerin bilgisizlik sebebiyle her yıl takriben % 15 zayı olmaktadır. Önümüzdeki yıllarda tüketimin 4-6 milyon tona ulaşması beklenmektedir. Zayı olan gübrelerin yaklaşık olarak kıymeti bugün için 250 milyon TL. dir.

1 — Dağıtımda esas ana dağıtıcı kuruluşlar olan ve yılda kullanılan gübrelerin % 70' nin satışını yapan Zirai Donatım Kurumunda istihdam edilen ziraat mühendisi sayısı yetersizdir. Di-

ger taraftan Tarım Kredi Kooperatiflerinde ziraat mühendisi çalışmamaktadır. Türkiye çapında dağıtım yapan bu iki kuruluşun ilçeler seviyesine inecek şekilde ziraat mühendisi istihdamı sağlanmalıdır.

2 — Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri ve diğer kooperatifler çiftçiye intikâl ettirdikleri gübre miktarına göre bir veya daha fazla ziraat mühendisi istihdam etmelidirler.

3 — Gübre ithal ve satışını yapan özel sektöre tesbit edilecek yıllık muayyen bir miktardan sonra, parttime veya fulltime ziraat mühendisi istihdam ettirilmesi sağlanmalıdır.

4 — Gübre imal eden müesseseler bölgesel veya yurt çapında araştırma ve yayım hizmetine iştirak etmek üzere; bir agronomi seksiyonu kurmalı, kalite kontrol laboratuvarlarında ziraat mühendisi istihdam etmelidir.

5 — Mevcut toprak araştırma ve analiz hizmetleri dağınık ve kifayetsizdir. Bilgili bir gübrelemeyi sağlamakta büyük rolü olan toprak analizlerinin yeterli seviyeye çıkarılması için, araştırma ve analiz hizmetlerinin geliştirilmesi ve ziraat mühendisi istihdamının artırılması sağlanmalıdır.

Halen Köy İşleri Bakanlığına bağlı olarak hizmet gören Toprak - Su Araştırma Müesseseleri ve laboratuvarlarının eskiden olduğu gibi Tarım Bakanlığına bağlanması zaruri görülmektedir.

6 — Mevzuat ve istihdam yönünden yukarıda yapılmasını mümkün gördüğümüz hususların realize edilmesi Yönetim Kurulunun ilgili ve yetkili makamlar nezdinde yapacağı ikna edici temaslarla sağlanması mümkün görülmüştür. Ancak, tüm gübre konusunu kapsıyan bir gübre kanununun çıkarılması ve bu kanunda yukarıda zikredilen hususlarla ilgili prensiplerin vaaz edilmek suretiyle hukuki dayanaklara istinad ettirilmesinin daha etkili olacağı görüşünde olduğumuzu arzederiz.

**ZİRAİ MÜCADELE HİZMETLERİ YÖNÜNDEN ZİRAAT YÜKSEK
MÜHENDİSLERİNE İŞ TEMİNİ OLANAKLARININ
GELİŞTİRİLMESİ ve ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASININ BU
HİZMETLERİN ORGANİZE ve YÜRÜTÜLMESİ ESNASINDAKİ
FONKSİYONLARINA AİT RAPOR**

Komisyonumuz, Ziraat Mühendisleri Odasının 26/Ekim/1971 tarih (DK - 852) — 3482 sayılı yazısı üzerine toplanmış ve meslekdaşlarımıza yan gelirlér sağlayabilmek ve istihsal olanaklarının geliştirilmesinde bazı aşamalara imkânlar yaratmak için daha önce bir komisyon tarafından hazırlanmış bulunan «Ziraat Yüksek Mühendislerine iş temini olanaklarının geliştirilmesi üzerine görüşler (Zirai Mücadele ve Zirai Karantina Hizmetleri yönünden) adlı raporda yer alan hususların ışığı altında aşağıdaki maddeler halinde verilmiş bulunan konularda; Zirai Mücadele hizmetleri yönünden meslekdaşlarımızın özel ve kamü sektöründe iş temini olanaklarının geliştirilebileceği ve bu hizmetlerin ifasında Odamızın fonksiyonel duruma sahip olabileceği inanç ve kanaati içinde bu raporu hazırlamıştır. Ancak; halihazırda Zirai Mücadele ve Zirai Karantina hizmetleri bilindiği üzere 6968 sayılı Zirai Mücadele ve Zirai Karantina Kanunu ile buna ilişkin 4/11142 karar sayılı Zirai Mücadele İlâç ve Aletleri Hakkındaki Nizamnamedeki hükümlere göre Tarım Bakanlığı tarafından yürütülmektedir. Bu bakımdan Odamızı bu alanda halen mer'i mevzubahis Kanun ve Nizamname hükümleri ile kamü sektöründeki mevcut düzenlemeler içinde fonksiyonel duruma getirmek kolay görünmemekle beraber imkânsız olarak da mütalâa edilmemiştir.

1 — Tarım Bakanlığı son olarak «Zirai Mücadele İlaçlarını parekende satacakların tâbi olacağı esaslara dair yönetmelik» adı altında 18/Mart/1971 tarih 13782 sayılı Resmî Gazetede yayınlanan bir yönetmeliği yürürlüğe koymuş bulunmaktadır. Bu yönetmeliğin 7 nci maddesi Bayilik Ehliyet Belgesi için evvelce aranan ilkökul tahsili yerine en az orta okul veya muadili meslek okulları mezunu şartını öngörmektedir. Kanaatimizce bu husus yetersizdir. Zira; ilâcın çiftçiye intikâlinde mahdut sayıdaki zirai mücadele koöperatifleri dışında yegane satın alma yeri bayidir. Bugün çiftçilerimizin % 70 nin okuma yazma bilmediği gerçeğinden hareket edildiğinde, çiftçinin bayi kendisine hangi ilâcı verirse genellikle onu kullanacağı ve hatta ilâcın kullanma şeklini, dozunu ve zamanını onun tavsiyesine uygun olarak yapacağı neticesini ortaya koymaktadır. Bu durumun tabii bir neticesi olarakta, bir taraftan çiftçi satın aldığı ilâctan beklenen faydayı sağlayamayacak, parası, emeği heder olacak diğer taraftan milli ekonomiye katkı açısından zararlı ve hastalık kontrol altına alınmadığı için tahribat dolayısıyla ürünün kalite ve kantitesi düşük olacak ayrıca çevre sağlığı zirai ürünler üzerindeki ilâç kalıntıları yönünden de arzu edilmeyen tehlikeli ve zararlı neticeler doğacak bu da ihraç imkânlarımızı geniş ölçüde riske sokacaktır. Bu durumdan bugün kamu sektörü kadar özel sektörde şikâyetcidir. Zira her iki tarafın bütün gayret ve iyi niyetlerine rağmen, ilâcın çiftçiye intikalinde son merci olan bayiler üzerinde, yukarıda kısaca temas edilen kültür ve teknik bilgi yetersizliği ve bunun tabii bir sonucu olan ticarî telâkkiler yüzünden arzû edilen seviyede müessir olunamamaktadır. Bu halin bu şekilde devamı ise istikbalde, bugün karşılaşılan problemleri arttıracak nitelikte görünmektedir.

Bu bakımdan, bilhassa polükültür tarım yapılan bölgelerde (Adana, Antalya, Ege, Marmara, Karadeniz) ilâç satım işlerinin bu sahada bilgi sahibi olmuş Ziraat Yüksek Mühendislerince yapılması mutlak bir zaruret halini almıştır. Bunu temin içinde halen merî Tarım Bakanlığı bayilik yönetmeliğindeki bayilik için aranan asgarî tahsil şartını ve mesleğini Ziraat Yüksek Mühendisliği olarak değiştirmeye gitmek mevcut şartlar muvacehesinde pratik ve kısa zaman için tahakkuku mümkün bir hâl olarak görülmemektedir. Komisyonumuzda hakim olan kanaate göre pratik hal çaresi olarak;

a) Odamız zirai ilâç imâl ve ithali ile iştigal eden özel sektörü bölge özelliklerine göre ciro bakımından mutlak zaruret ol-

madıkça yalnız sahibi Ziraat Yüksek Mühendisi olan ve Odamızın tasvibinden geçmiş bayiler ile ticari ilişkilerde bulunmaya ikna ederek onlarla bu hususu temine matuf bir anlaşma yapmalıdır.

b) Bayilik müessesesini Ziraat Yüksek Mühendislerine cazip hale getirmek için, bu iş için lüzumlu kredi temininde Ziraat Bankasının Ziraat Yüksek Mühendislerine öncelik ve kolaylık göstermesi zaruri görülmektedir. Bu hususun tahakkuku bakımından Odamız Ziraat Bankası yetkilileri ile temasa geçmelidir.

c) Odamız ayrıca Tarım Bakanlığı yetkililerini, (Zirai Mücadele ve Zirai Karantina Genel Müdürlüğü ve Ziraat İşleri Genel Müdürlüğü) ilaç tavsiyesinde bulunan teknik elemanlarına, çiftçiye ilaç satın almak için sahibi Ziraat Yüksek Mühendisi olan bayileri önerme hususunda tamimde bulunmaya ikna etmeli ve bu husus mutlaka temin edilmelidir.

2 — 6968 sayılı Kanun'un 32. maddesi zirai mücadele işlerinin ücret mukabilinde sanati mutade halinde hakiki ve hükmi şahıslarca yapılmasını öngörmektedir. Adı geçen Kanun 1958 yılında yürürlüğe girmesine rağmen, maalesef bugüne kadar mücadele işlerini parayla yapan hakiki ve hükmi şahıslar çok az olmuştur.

Konunun önemli ve mücadele işlerinin bilgili ellerde yapılması gerekmesine rağmen bu işi yapacak meslektaşlarımız teşvik görmemektedir. Bu teşvikin iki kanaldan olması gerekmektedir.

a) Ziraat Bankası

b) Tarım Bakanlığı

Ziraat Bankası bu işle iştigal edecek meslektaşlarımızı lâlet-tayın bir şahıs gibi görmekte ve finansman yönünden özel kolaylıklar göstermemektedir. Bunun için Odamız, Tarım ve Sanayi ve Ticaret Bakanlıklarına Ziraat Bankası nezdinde bu hususta teşebbüste bulunmak için, konuyu intikâl ettirmelidir.

Diğer taraftan Odamız Tarım Bakanlığını, Kanununun 32 nci maddesindeki «Bu vekâletçe belirtilecek şartlara riayet etmeye» hükmüne istinaden bu maksat için teşekkül edecek havadan ve yerdén zirai mücadele şirketlerini Ziraat Yüksek Mühendislerinin kurmasını öngöreceğ şekilde uygulamaya sevk etmeli ve halen kurulmuş bulunan şirketlerde de Ziraat Yüksek Mühendislerinin istihdam zorunluluğunu, yine bu hükme istinaden işletmesi için, Tarım Bakanlığı ile mutabakata varmalıdır. 6968 in 32 nci madde

hükmüne göre Ziraat Yüksek Mühendislerine yeni iş alanları açmakla ilgili ve buraya kadar 2 nci madde içinde izahı yapılan ve uygulama olanakları belirtilen bu tip faaliyetlerde, bu maksat için kurulmuş ve kurulacak şirketlerin Odamız tasvip ve tastikinden geçme mecburiyeti hususunda da, Tarım Bakanlığı Ziraat Bankası (kredi vermede Ziraat Mühendislerinden Ziraat Mühendisleri Odasından alınmış belge istemek suretiyle uygulama) yetkilileri ile derhal temasa geçilmelidir.

3 — 6968 sayılı Kanun ve buna ilişkin 4/11142 karar sayılı Nizamname hükümlerine göre Tarım Bakanlığı özellikle son yıllarda zirai ilâç formülasyon firmalarından ruhsat müracaatı sırasında ilâcın tavsiye edildiği zararlı ve hastalıklara karşı memleketimiz şartlarında yapılmış ön biyolojik deneme raporları talep etmektedir. Bugünkü durumda bütün firmalar bu tip ön denemeleri yapacak şekilde organize olmamışlardır. Bu tip denemeleri tek elden yürütmek için Ziraat Yüksek Mühendisliği Hakkındaki Kanunun 2 nci maddesindeki yetkiye istinaden Odamız bu tip denemeleri yapacak şekilde Ziraat Yüksek Mühendislerinin bu tip laboratuvarlar kurması mevzuuna eğilebilir ve bir organizeye gidebilir ve Ziraat Yüksek Mühendislerine yeni bir iş alanı açabilir. Bu hususu temin için Odamız, Tarım Bakanlığı ve Özel Sektör temsilcileri ile temasa geçmelidir.

4 — Bu maddedeki konu kamu sektöründe Ziraat Yüksek Mühendislerine yeni iş alanı yaratmak için ele alınmıştır.

Zirai ürünlere arız olan hastalık ve zararlılarla savaş için bugün yüzlerce ilâç kullanılmakta ve bilhassa bunların yanlış tatbikatı üründe istenilmeyen miktar ve çeşitte ilâç kalıntısı bırakması dolayısıyla insan sağlığını tehlikeye sokmaktadır.

Tehlike iki yoldan gelmektedir.

a) Bir zararlıya karşı tavsiye edilen ilâcın tasviyenin üzerindeki dozda kullanılması, fazla aplikasyon yapılması, en son ilâçlama ile hasat arasındaki periyoda riayet edilmemesi,

b) Bir bitkide zararlıya karşı tavsiye edilmeyen hatta o bitki için kullanılması yasaklanan ilâcı çiftçinin kullanması.

Memleketimizde büyük Zirai işletmeler olmaması dolayısıyla hasat edilen ürün mahalli toptancıya gelmekte, muhtelif çiftçilerden gelen mallar bir yerde toplanıp sandıklanmakta ve oradan is-

tihlak edilecek yerlerdeki kabzımallara gönderilmekte ve kabzımallardan da manavlara intikal etmektedir. Dolayısıyla manavda satılan bir sebzenin veya meyvenin hangi üreticiye ait olduğu bilinmemektedir.

Bu durum karşısında istihlâk edilecek ürün üzerindeki toleransın üzerinde bir ilâç kalıntısı (rezidü) veya tavsiye edilmeyen bir ilâç kalıntısı bulunduğu hallerde ilâçlamayı yapan çiftçiye ceza verme imkânı bulunmamaktadır. Bunun en etkili yolu üretim bölgelerine dağılmış olan müfettişler vasıtasıyla ilâçlamanın; o zararlı için tavsiye edilen ilâç olup olmadığı ilâçlama periyodunun iyi seçilip seçilmediği tatbik edilen toz, alet en son ilâçlama ile hasat arasındaki müddeti kontroldür.

Esasen bugün Türkiye'de müstahsilin bir bitkideki zararlıya karşı tavsiye edilen bir ilâcı tavsiyenin dışındaki şekillerde ve tüketicie sağlık yönünden zarar vererek kullandığı görülse veya tesbit edilse o müstahsilin malının pazara sevkine mani olacak bir müeyyide bulunmamaktadır. Hatta yeşil aksamı, yumrusu veya meyvesi yenecek bazı bitkilere kullanılması tamamen yasaklanmış olan ve insan sağlığı için büyük tehlikeler arzeden bir ilâcı müstahsilin kullandığı daha kullanırken görülse dahi buna mani olunamamaktadır.

Bu durum iç tüketim ve ihracat yönünden büyük sakıncalar ihtiva etmektedir. Avrupa ve bilhassa Ortak Pazar memleketleri son senelerde gıda maddelerindeki ilâç kalıntısı yönünden yeni tedbirler almaya başlamışlar ve ilâç toleranslarını bir hayli daraltmışlardır. Bu nedenle yanlış ve tavsiye dışında ilâç kullanma mutlaka önlenmelidir.

Bu hususu temin içinde, Ticaret ve Sanayi, Gümrük ve Tekel, Sağlık ve Sosyal ve Tarım Bakanlığı yetkilileri ile odamız temasa geçmeli ve Ziraat Yüksek Mühendislerinin bu maksat için özellikle istihdamı cihetine gidilerek yeni bir kontrol mekanizması kurulmasını temin etmeğe çalışmalıdır. Odamız aynı zamanda yaş meyve, sebze ihraç birlikleri, konserva sanayi istihlâk kooperatifleri vs. gibi özel kuruluşlarında aynı maksat için Ziraat Yüksek Mühendisleri istihdamı konusunu ele almalı ve halen bu alanda çalışan meslekdaşlarımızın adedini arttırmak için ilgililer nezdinde teşebbüse geçmelidir.

Saygılarımızla

TARIMSAL KREDİLER HAKKINDA KOMİSYON RAPORU

BAŞLANGIÇ

Bu raporun amacı; tarımsal kredinin başlıca prensip ve fonksiyonlarını özetlemek yoluyla bu konudaki sorunları açıklamak; gerek organizasyon gerekse uygulamalar için bazı önerilerde bulunmaktır.

Tarımsal kredilerin uygulanmasında özel sektörden çok kamu kuruluşlarının rol oynadığı malumdur. Bu bakımdan Ticaret ve Endüstri teşebbüslerinin kredilenmesinde farklı bir oluşum vardır.

Tarımsal kredilerin tarım politikası içindeki yeri ve Tarım Bakanlığının bütün programları ve teşkilâtı ile ilişkili olarak incelemesi daha yaygın ve yoğun bir çalışmayı gerektirdiğinden, Komisyonumuz, bugünkü durumun islahı için nisbeten kısa süreli öneriler üzerinde durmak zorunluğunda kalmıştır. Kredi mekanizması birinci derecede kamu hizmetleri arasında yer aldığı için de teknik personelin özel sektör çalışma olanakları, ancak, imkân nisbetinde yapılabilecek işler olarak düşünülmüştür.

TARIMSAL KREDİNİN PRENSİP VE FONKSİYONLARI

Tarımsal kredilerin hizmetlerinin rasyonel yürütülebilmesinde rolü olan bazı faktörler aşağıda sıralanmıştır:

1. Tarımsal kredinin işletmede kullanılması, elde edilecek gelirden, ana borcun ve faizinin ödenmesini gerektirir. Bu da, belli amaca ve plana göre kullanılmasına bağlıdır.

2. Kredinin verimli olarak kullanmasında;

a) Alınan borca sadakat, çalışkanlık, işi sevme, teşebbüs gücü, bilgili ve metodlu çalışma gibi üreticinin kişisel özelliklerinin etkisi vardır.

b) Prodüktif kapasite diğer bir etkidir. Eko-Klimatoloji, toprak sınıfları, sulama olanakları gibi unsurların değerlendirilmesine ihtiyaç vardır.

c) İşletme ya da üretim dallarının büyüklüğü ve küçüklüğü dolayısıyla rantabilite hesabı yapılması gerekmektedir.

d) Pazarlama ya da işlenerek değerlendirme olanak ve tesisleri gibi temel araçlardan yararlanma söz konusudur.

e) Alınan kredinin herhangi bir biçimde geri ödenmesi de bir kriter değildir. Kredinin sağlıklı ya da fena kullanılması da dikkate alınacak bir noktadır.

f) Üretim kombinasyonları da temel başarı faktörleri arasındadır: Bağ-bahçe kültürleri ve Endüstri bitkilerinde olduğu gibi, entansitenin, tarla bitkileriyle hayvan tarımı kombinasyonlarına intikali de lâzımdır. Rotasyonlar, yem bitkileri, canlı ve mekanik iş gücü ve sermaye unsurlarile bağlantısız bir hayvan ziraatının yapılamıyacağı prensibi zedelenmemelidir.

g) Yaygınlaştırılması zorunlu bir işletmecilik prensibi de ziraat işletmesinin teknik tanımlamasına uygun olarak değerlendirilmesidir. Buna göre, tarımsal işletmeciliğin bitki ve hayvan tarımının tümü olduğu düşünülerek kredi tahsislerinin bu temele dayalı olarak programlanması zorunludur.

3. Kredi programlarının düzenlenmesinde;

a) Üretim ve yetiştirme; mevsim ve yıl gibi devreleri kapsadığından, çiftçi, ürün veya hayvanları istihsal etmeden borcunu ödeme olanağına sahip değildir.

b) Tabiat olayları (afetler) üreticiyi kontrolü dışında olan bazı risklerle karşılaştırmaktadır.

c) Üretimin, bazan, tümü paraya çevirilmez. (Ticaret ve Sanayiideki üretimden farklıdır.) Örneğin: Ürünün bir kısmı aile fertleri veya hayvanlarını beslemesi, tohumluk, damızlık gibi ihtiyaçlara ayrılabilir.

d) Ticaret ve Sanayide sermayenin yıl içindeki devri birden fazla olabildiği halde; tarımda, genellikle yıl sonu ve hatta yılları içine alan dönemlerde olabilmektedir.

4. Yukarıdaki paragraflarda özetlenen faktörler vazgeçilmez nitelikte olan iki prensip getirmektedir :

— Tarımsal krediler sürekli olarak Teknik yardımı zorunlu yapmaktadır. Yani, üreticinin, gerek üretim teknik ve metodları gerekse pazarlama ve tarım ürünleri teknolojisi yönünden teknik personelin rehberliğine ihtiyacı vardır.

— Finansman kuruluşunca, gerek merkez ve gerekse taşra teşkilâtında, kredilemenin tarımın ihtiyacına dayalı program ve projelere göre yapılması, yürütülmesi ve kontrolü gerekmekte ve bu işler için konpetans sahibi teknik personelin istihdamı zorunlu olmaktadır.

Özetlenirse; T.C. Ziraat Bankası gibi yurt çapında hizmet gören bir finansman kurumunun, dünyanın diğer ülkelerindeki gibi, ziraat mühendisliği formasyonundan gereğince yararlanması icap etmektedir.

SORUNLAR :

Yurdumuz tarım ekonomisinde, istihsalı etkileyici faktörlerden biri olarak kabul edilen tarımsal kredinin en iyi şekilde değerlendirilmesini sağlamak amacıyla sorunları temelden alarak bu konuda hizmet arzeden kuruluşların kendi iç bünyeleri ile diğer kuruluşlarla ilgili sorunlarını çözümlemek gerekir.

Bu konuda hizmet arzeden kuruluşlar olarak Tarım Bakanlığı, Köyşleri Bakanlığı, Orman Bakanlığı, Ticaret Bakanlığı ve Ziraat Bankası Genel Müdürlüğünün sorunlarını incelemekte fayda vardır.

Tarım Bakanlığı :

Bugüne kadar yapılan uygulamada Bakanlık iç bünyesindeki sorunların belli başlısı olarak bazı bünyesel koordinasyon noksanlığını belirliyebiliriz.

Genel anlamda sorunlar olarak :

1. Bakanlık (Tarım ve) tarım kredilerinin organizasyonu konusunda yeterince etkili olmaktadır.

2. Kalkınma planlarında da yer aldığı gibi, hükümetlerin tarım politikası ilke ve amaçları belirlenmiş bulunmaktadır. Ancak, bu esaslar organik bir şekilde uygulanmadığı için bu durumdan tarımsal kredi uygulamaları da zarar görmektedir.

3. Pamuk, şeker pancarı gibi esas maddelerinde ekolojik koşullara göre üretim programları hazırlanmış ve uygulanmış olsaydı kredi dağıtımının da buna paralel olarak daha etkili kullanılması mümkün olabilirdi.

4. Tarım kesiminde kullanılması zaruri olan girdilerin üretim ve tüketimi ile görevli genel müdürlüklerin programları ile çiftçinin kullanma gücü arasında büyük farklar olduğundan realizasyon oranları düşük olmaktadır.

Örneğin, plan hedeflerine göre üretilen tohumlukların 5 sene de bir değiştirilmesi ve dolayısıyla değişik çiftçilerin tohumluk alması gerekmekte ise de, tohumluk talepleri genellikle her sene aynı bölgelerden ve hemen aynı çiftçiler tarafından yapılmaktadır. Bunların dışında kalanlar, ilgisizlik, imkânsızlık ve organizasyon yetersizliği nedeni ile yeni tohumluklardan faydalanamamakta dolayısıyla tohumluk kredileri isabetli ve yerinde sarfedilememektedir.

Gübre tüketimindeki durum da aynı paralelde işlemektedir.

Köy İşleri Bakanlığı :

Zirai kredilemede rolü olan TOPRAK - SU, Toprak İskan ve Köy Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlükleri programları arasında yeterli koordinasyon olmadığından, projelerin gereğince değerlendirilmesine imkân bulunmadığı gibi tahsislerde dublikasyon ve kopuklar görülmektedir.

Ticaret Bakanlığı :

Ticaret Bakanlığı bünyesindeki mübayaa ile ilgili kurumlar ve banka arasında gereken işbirliği kurulamamıştır :

1. Toprak Mahsulleri Ofisinin mübayaa finansmanı banka tarafından karşılanmasına rağmen, mübayaalarda çiftçiye nakten ödeme yapılmakta ve banka üzerine çek tediyeye ederek, bankaya çiftçi borçlarının tahsiline imkân verilmemekte ve dolayısıyla çiftçi borçlarının donmasına sebep olmaktadır. Et ve Balık Kurumu içinde durum böyledir.

2. Tarım Kredi Kooperatiflerinin bölgelerdeki Tarım Satış Kooperatiflerine ortak olmaları ve Tarım Satış Kooperatiflerinin yaptığı mübayaalardan Tarım Kredi Kooperatiflerine olan borçlarını kesmesi mecburiyeti bulunmasına rağmen, Tarım Satış Kooperatifleri ortaklarından yaptığı mübayalarda nakdi ödeme yaparak ortakların Tarım Kredi Kooperatiflerine olan borçlarının tahsilini sağlamamakta, böylece Tarım Kredi Kooperatiflerinin ikraz imkânları donmaktadır.

Ziraat Bankası :

Yurdumuzda örgütlenmiş belli başlı tarım kredileri kuruluşu olarak, T.C. Ziraat Bankası ile onun denetim ve gözetimindeki T. Kredi Kooperatifleri ve T. Satış Kooperatifleri bulunmaktadır.

1. Ziraat Bankasının çiftçiye verdiği işletme kredileri yekûnu, Türkiye'deki işlenen arazi miktarı dikkate alındığında ihtiyacın % 50 sinden fazlasına cevap verebilecek kapasitede olduğu halde, çiftçinin eline yeterli kredi geçmemektedir.

Bunun nedenleri :

a) Çiftçilik vasfını haiz olmayanların da bu krediden faydalanmakta oldukları,

b) Mevcut organizasyon ile çiftçilerin hakiki ihtiyaç miktarlarının yeter ölçüde tesbit edilememesi,

c) Banka kaynaklarının çeşitli nedenlerle eksik olması. (Hükümetin her sene bütçeden bankaya kaynak olarak ayırması gereken % 1 oranındaki miktarın ödenmemesi gibi)

d) Üretim masraflarına çiftçinin hemen hemen hiç katkıda bulunamayışı. (Sermaye birikimi)

e) Aynı olarak verilen kredilerin bölgesel ve ekolojik şartların ihtiyaçlarına göre planlı bir şekilde verilmeyişi, olarak gösterebiliriz.

2. Açılan kredilerin mühim bir kısmı plan ve proje esasına dayanmadığı ve tam anlamı ile istenilen şekilde kontrolü yapılmadığı için ziraatte kullanılmamakta, dolayısıyla bu girdinin istihsale etkisi düşük olmaktadır.

3. Tarım işletmelerinin alt yapı hizmetlerini gerçekleştirecek orta ve uzun vadeli yatırım kredilerinin oranı, kısa vadeli kredi-

lere nazaran düşüktür. (Sulamada kanal ve drenaj tesisleri çiftlik planlamasının unsurlarından olan yeni tesisler, toprağın verimlendirilmesi tedbirleri ve diğer verimlendirme ile, ham maddesi tarıma dayanan tarımsal sanayi ve ayrıca ahır, kümes, sera gibi benzeri tesisler)

4 — Tarımsal kredilerin genel olarak küçük miktarlarda verilmesi ve memleketin her tarafında bulunan tarım işletmelerine dağıtılması, kredinin ikraz, tahsil ve kontrolünü güçleştirdikten başka masrafını da arttırmaktadır. Pek tabii bu hal kredi ile üretilen ürünün maliyetini yükseltmektedir.

İhtiyacın altında kredi verildiği zaman, bu kredinin yerinde kullanılması beklenemez. Esasen çiftçinin istihlâk problemi vardır. Bu nedenle işletme ihtiyacını karşılamıyacak bu kredinin de istihlâkte kullanılması tabiidir.

Burada ayrıntılı iki sorun belirlemektedir :

Daha az miktardaki çiftçiye ihtiyacının tamamını karşılayacak şekilde kredi verilmesi.

Daha çok çiftçiye gerçek ihtiyacının altında bir kredi verilmesi. (Bugünkü uygulama bu şekildedir) Bu gibi tahsisler etkili olmadığından çiftçi bunu haliyle tüketimde kullanmaktadır.

5 — Bazı hallerde, politik etkilerle tecillere gidilmek yolu ile kaynakların kısıtlanması gibi sakıncaların doğmasına da dikkat edilmesi gerekmektedir.

6 — Makinalı Ziraatta, traktör alım kredilerinin arazi varlığı ve kullanım amacı gibi koşullara daha çok itina edilmek sureti ile verilmesi de önemlidir.

Kredi yönünden çiftçi sorunları :

1. Tarımsal işletmenin rantabl çalışabilmesi, istihsalin istenilen seviyeye ulaştırabilmesi, bir bakıma, sermayenin yeterliliğine de bağlıdır.

Türkiye'de tarımsal üretimde sermaye noksanlığı açık ve genel bir sorundur. Üreticiler şimdiye kadar kendisine yetecek sermayeyi biriktirme ve toplama olanağını elde edememiştir.

Genel olarak her memlekette ziraat sektörü, çeşitli sebeplerle, kendi gelişmesi için yeter miktarda sermayeyi kendi bünyesi için-

de yaratamadığından, bu noksanlığın tarımsal kredi yoluyla karşılanmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

2. Kredinin sağlıklı bir şekilde kullanılması, çiftçinin çalışma özellikleri (işletmede, gübre, sertifikalı tohum, iyi damızlık ve modern ekim dikim ve bakım metodlarının kullanılması) ile de ilgilidir. Bu da, çiftçinin eğitim ve öğrenimindeki programların başarı derecesiyle orantılıdır.

3. Teknik yayım ile birlikte kredi tüketimi konusunda da çiftçinin sürekli olarak aydınlatılması ve gerekli teknik enformasyonla donatılması tam anlamı ile yapılmamaktadır.

4. Üreticinin aldığı krediyi işletmesinde sağlıklı bir şekilde kullanması ve geriye ödeyebilmesi için yukarıda işaret edilen teknolojik tedbirleri en iyi bir şekilde kullansa bile, ürünlerinin pazarlama imkânları ve tutarlı bir fiyat politikasına dayalı olarak piyasaya arzı istenilen bir şekilde gerçekleşmemektedir. Bu sınırlayıcı faktörün tarımsal üretimde çok büyük etkisi oranında uygulamalar görülmemektedir.

5. Eko-Klim atolojik faktörlerle pazar ihtiyaçlarına göre bölgesel üretim desenleri tesbit edilecek buna uygun kredileme yapılamadığından arz talep ve dolayısıyla fiyat rizikleri doğmaktadır.

ÖNERİLER

1 — Tarımsal kredileme işleri değişik ekolojik bölgelere uygun programlara ve proje esasına göre uygulanmalı ve kontrol edilmelidir.

2 — İlgili kamu kuruluşlarınca çiftçiye, sürekli olarak, teknik yardım sağlanmalı; ve bununla ilgili olarak T.C. Ziraat Bankası da tarımsal kredi işlerinde bugünkünden daha çok sayıda Ziraat Yüksek Mühendisi çalıştırmalıdır.

3 — Kredilemede, verimlilik esasına uygun olarak, tahsisler gerçek çiftçilere yapılmalı; yardım şeklindeki kredi verilmesinden kaçınılmalıdır.

4 — Çiftçinin pazarlama ve tarımsal (bitkisel ve hayvansal) ürünler teknolojisi (Gıda ve yem sanayii, fermantasyon sanayii vb.) teşebbüslerine ait projelerin T.M.M.O.B. Ziraat Mühendisleri

Odasınca tasdik edildikten sonra, kredilemeleri uygun olacaktır. Bu gibi teşebbüsler ister şahsa, ister kooperatiflere ait olsun, aynı prosedür uygulanmalıdır.

5 — T.C. Ziraat Bankasında tarımsal kredi programlarının yürütülmesinde tarım politikası esaslarına uyulması gerektiğinden, Bankanın yönetim kurulunda Tarım Bakanlığını temsil eden, bir ziraat yüksek mühendisinin görevlendirilmesine ihtiyaç vardır.

6 — Sorunların incelenmesinden anlaşıldığı gibi, Tarım Politikasına uygun programların yürütülmesinde kredi organizasyonunun güçlendirilmesi gerekmektedir. Bunun için de, ilk aşamada, T.C. Ziraat Bankasındaki teşkilât fonksiyonlarının daha etkili bir düzeye getirilmesi yararlı olacaktır. Bu bünyedeki tarımsal kredi işleriyle ilgili birimlerin daha çok güçlendirilmesi için faydalı görülen organizasyon şeması eklidir. Bu şema, sadece, tarımsal kredi hizmetleri ile ilgili fonksiyonları kapsamaktadır. Bu Bankanın yeniden organizasyonu niteliğinde olmayıp zaruri olan birimlerin ilâvesi mahiyetindedir. Böylece, ihtisasa dayalı bir iş bölümü sağlanmış olacaktır. Bu şemada her birimin fonksiyonları da kısaca belirlenmiştir. Yalnız;

a) Genel Müdür Muavinliği pozisyonu, Genel Tarım Politikasını yürüten kuruluşlarla yakın işbirliği ve köprü kurabilecek ve dolayısıyla yurt tarımında sorumluluk taşıyabilecek bir formasyonu gerektirdiğinden, bu görevde tecrübeli ve yetenekli bir ziraat mühendisi istihdam edilmelidir.

b) Seksiyon Müdürlüklerinde, yerine ve ihtiyaca göre, yine Ziraat Fakültelerinde öğrenim görmüş olan istisas elemanlarının sevk ve idare sorumluluğu almaları zorunludur.

c) Bölge teşkilâtında çalıştırılacak teknik personelin görevleri şemada gösterilmiştir.

7 — T.C. Ziraat Bankasının yurt çapındaki hizmetlerinin de Tarım Politika esaslarına uygun olarak yürütülebilmesi için Bölge Kuruluşlarına geçilmelidir. Bu birimler ekli organizasyon şemasında gösterilmiştir.

8 — Banka'da tarımsal kredi uygulamalarının kontrolü için ziraat yüksek mühendisi formasyonunda teknik müfettiş istihdam edilmelidir.

9 — Tarımsal kredi programlarının yurt çapında düzenlenmesi ve uygulanmasının tarım politikası esaslarına uygun olarak yapılabilmesinin sağlanması amacıyla, merkezde, «Tarımsal Krediler Danışma Kurulu» adıyla bir organın teşkiline zaruret vardır. Bu kurulun, Ticaret Bakanlığı Müsteşarının Başkanlığında; T.C. Ziraat Bankası Genel Müdürü ile Tarımsal Krediler Genel Müdür Yardımcısı, Tarım Bakanlığı teşkilâtından 3, Türkiye Ziraî Donatım Kurumundan 1, Köy İşleri Bakanlığında 1, Orman Bakanlığında 1, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı (DSİ) ndan 1, Devlet Planlama Teşkilâtından 1, T.M.M.O.B. Ziraat Mühendisleri Odasından 1 ve Türkiye Ziraat Odaları Birliğinden 1 temsilcinin iştirakile kurulması uygun olacaktır.

10 — Yurdumuzun tarımsal kredi ihtiyacı yıllık programlara göre 30 - 40 milyar TL. arasında değiştiği halde, Bankaca bu konuda sağlanabilen kaynaklar 1972 de 15 milyar TL. olarak programlanmıştır. Ayrıca, bu miktarın 5 milyar TL. sına yakın kısmının çeşitli nedenlerle donmuş bulunması ve 3 milyara yakın bir kısmının Tarım Satış Kooperatifleri aracılığıyla destekleme alımlarında kullanıldığı ve ticari özellik taşıdığı gözönüne alınırsa, Banka mali gücünün ihtiyaca cevap verecek düzeye yükseltilmesi ve böylece devletin yükümlülüğünün yerine gelmesi kaçınılmaz bir zorunluktur.

TİCARET BAKANLIĞI

TARIMSAL KREDİLER
Danışma Kurulu

T.C. ZİRAAT BANKASI
Yönetim Kurulu

T.C. ZİRAAT BANKASI
GENEL MÜDÜRÜ

Genel Müdür Yardımcısı
(Tarımsal Krediler)

Genel Müdür Yardımcısı

Genel Müdür Yardımcısı

PROJE SEKSİYONU

TARIMSAL KREDİLER
SEKSİYONU

ÖZEL FON KREDİLER
SEKSİYONU

TARIM KREDİ
KOOPERATİFLERİ
SEKSİYONU

1163 ve 2834 S.K. GÖRE
Kurulmuş Kooperatifler
SEKSİYONU

— Projelerin Fizibilite
Etüdüleri ve Sonuçlarını
İlgili Birimlere İletme.
— Etüd ve Araştırma

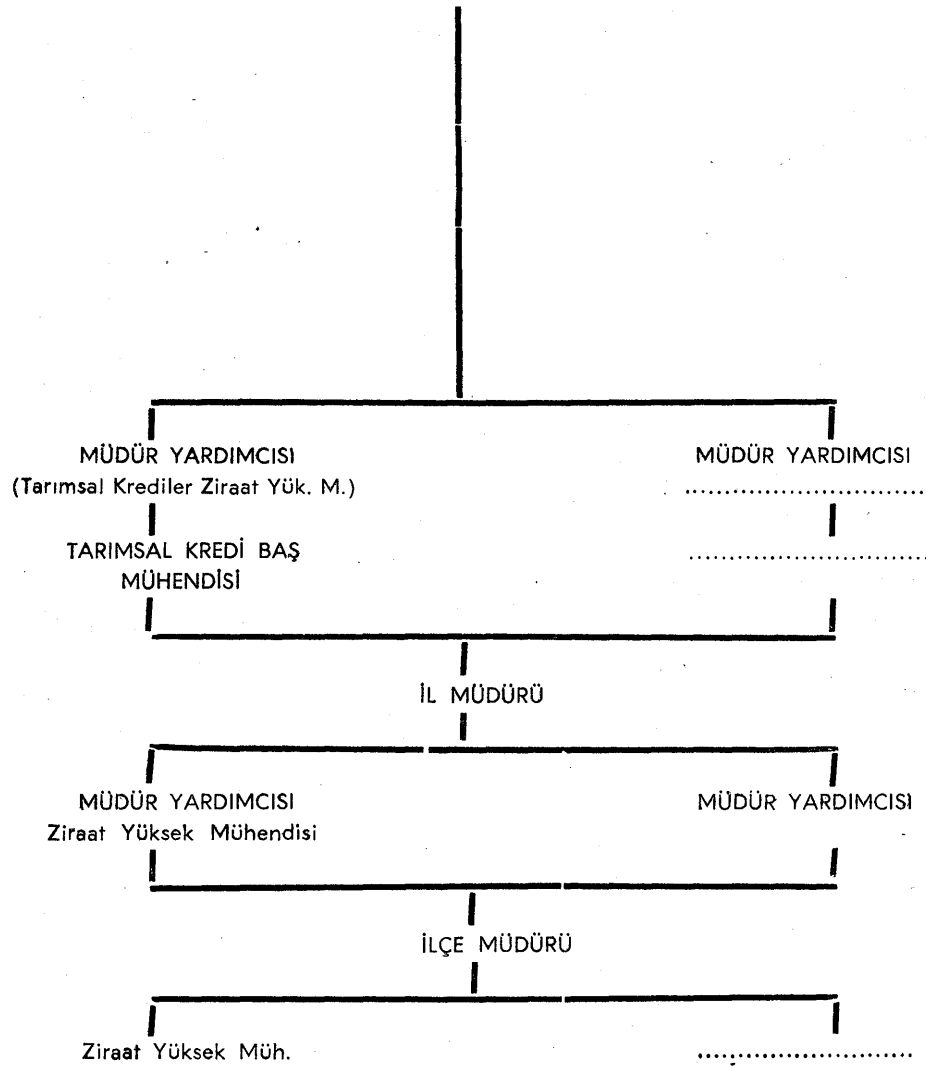
— Proje Seksiyonunca
Uygun Görülen Projelerin
Uygulamaya İntikal
Ettirilmesi ve Göretimi.

— Proje Seksiyonunun
Uygun Görülen Özel
Fon Projelerinin Uygula-
maya İntikal Ettirilme-
si ve Göretimi.

2836 S. K. Göre Tarım
Kredi Kooperatiflerinin
Kredilenmesi İşlerini Yü-
rütme.

Bu Kooperatiflerin Proje
Bürosunca Değerlendiril-
en Projelerini Hükümet-
ce Kararlaştırılan Esas-
lara Göre Yürütme.

BÖLGE MÜDÜRÜ

ZİRAİ ELEKTRİFİKASYON KONUSUNDA ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASININ GÖRÜŞÜ

1. GEREKÇE

Yurdumuzda bugüne kadar yapılan köy elektrifikasyonu uygulamalarında zirai elektrifikasyon öngörülmemiştir. Köylerin elektrik dağıtım şebekelerine bağlanması (köy sınırına bir trafo istasyonu kurulması) amacına yönelmiş köy elektrikleştirilmesi alanında ülkemizde bazı kuruluşlar faaliyet göstermekte ise de, zirai elektrifikasyon faaliyetleri alanında henüz hiçbir kuruluş görev almamıştır.

Zirai elektrifikasyon konusunun önemini biraz olsun anlamış bulunan Köy İşleri Bakanlığı YSE Genel Müdürlüğünün Köy Elektrifikasyon Şube Müdürü, 20 Mayıs 1970 tarihinde bu alanda bir danışma toplantısı yapmıştır. Bu toplantıya Tarım Bakanlığında, Ziraat Bankasından, Köy İşleri Bakanlığının çeşitli Genel Müdürlüklerinden ve Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesinden ilgililer katılmışlardır. Toplantının amacı, tarımsal elektrifikasyon alanında ülke çapında hizmet görecek bir örgütün kurulmasına yönelik görüşlerin saptanması olmuştur. Bu toplantıya, Tarım Bakanlığı Planlama ve Ekonomik Araştırmalar Dairesi Başkanlığından 29 Mayıs 1970 tarih ve Şb. Md. 06/108/541 no ile gelen yazıda, «Türkiye'de Zirai Elektrifikasyon hizmetlerinin yürütülmesi ile ilgili kuruluşun Tarım Bakanlığı Ziraat İşleri Genel Müdürlüğü bünyesi içinde kurulacağı» bildirilmiştir. Toplantıya katılanlar bu ifadeyi bir taahhüt kabul ederek sevinmişlerdir. Aradan bir yıllık zaman geçmiş olmasına rağmen, Tarım Bakanlığı bu alanda henüz bir teşkilât kuramamıştır.

Tarımda kullanılan elektrik enerjisi tarımsal üretimin önemli bir girdisi olarak kabul edilmektedir. Bu enerji, yalnızca tarımsal verimin artmasını, tarımın modernize olmasını sağlamakla kalmamakta, aynı zamanda tarımsal nüfusun sosyo - ekonomik yönden gelişmesini de gerçekleştirmektedir. Tohum, ilâç, makina gibi girdilerin tarımdaki uygulama alanlarıyla uğraşan Ziraat Yüksek Mühendislerinin zirai elektrifikasyon uygulamalarında da görev almaları bir zorunluluktur.

İleri ülkelerin Tarım Bakanlıkları bünyesindeki zirai elektrifikasyon dairelerinde, elektriğin tarıma özgü kullanılma alanları için hemen hemen yalnızca Ziraat Mühendisleri istihdam edilmektedir. Elektriğin bu ülke tarımlarında yüzlerce uygulama alanı görülmektedir. Uygulamalar sırasında birbirinden çok farklı agroteknik sorunlarla karşılaşmaktadır. Çok ve çeşitli olan bu sorunlar ancak Ziraat Yüksek Mühendislerinin çabalarıyla çözümlenebilir.

İleri ülkelerin Ziraat Fakültelerinde olduğu gibi Ankara ve Ege Ziraat Fakültelerinde de ziraatın elektrikleştirilmesiyle ilgili özel dersler okutulmaktadır. Bu konuda yetişmiş elemanlar, zirai elektrifikasyon kuruluş ve yönetiminde başarı ile çalışabilirler.

Türkiye'nin bütün köy ve çiftliklerinde yapılacak prodüktif elektrifikasyon uygulamaları için 4 - 5 milyar kwh. lık elektrik enerjisine ihtiyaç olacağı anlaşılmaktadır. Bu derecede kapsamlı bir işte, yetenezsiz ve olanaksız olan köylü ve çiftçilere yardımcı olmak üzere kurulacak bir zirai elektrifikasyon şubesinin merkez ve taşra teşkilâtında, yetişmiş bini aşkın Ziraat Yüksek Mühendisi ile bir o kadar da elektrik teknisyenine ihtiyaç olacaktır.

2. ÜLKEMİZDE ZİRAİ ELEKTİRİFİKASYONUN BUGÜNKÜ DURUMU

Ülkemizde köy ve çiftlik elektrifikasyon sorunu 1970 yılı itibariyle 25 yıllık bir geçmişe sahip olmakla beraber, şimdiye kadar ki çalışmalar hiç de yeterli değildir. Gerçekte Türkiye köylerinin ve çiftliklerinin ancak % 4 ü elektrik enerjisine kavuşmuştur. Bugünkü tempo ile ilerlendiği takdirde ileri ülkelerin 60 - 65 yılda ulaştıkları % 100 lük köy elektrifikasyon seviyesine 500 yılı aşkın bir çaba ile ulaşabileceğiz demektir. TEK kanununun öngördüğü köy elektrifikasyon fonu iyi bir şekilde kullanılır ve zirai elektrifikasyonla ilgili bir daire en kısa zamanda kurulursa bu süre 50 - 60 yıla inebilir.

Halen elektrikli kabul ettiğimiz köylerimizin hepsi de anlamımız anlamda elektrikli değildir. Herhangi bir sebeple köy yakınında ortaya çıkan bir olanaktan veya ilkel şekilde ufacık bir diesel santralından faydalanarak üç beş aboneye elektrik enerjisi sağlayan köylerimiz vardır. Fakat genellikle 100 haneli bir köyün bazı yerlerde 80 i elektrikten faydalanamamaktadır. Esasen fakir olan köylerimizin yüksek fiyatta enerji tüketimini düşürmek de anlamsız olur.

Bugüne dek yapılan köy elektrikleştirilmelerinde hem mevzuata hem de tekniğe aykırı davranışlar saptanmıştır. Elektrikçe kavuşacak köylerin seçiminde, köylerin tesis yatırımının 1/3 nü önceden sağlamış olmaları şart koşulmuştur. Zamanımızda ve geçmiş yıllarda yapıldığı gibi, köylüleri köy elektrifikasyon alanındaki enerji tedariki tesislerinin yatırımına önceden zorlamak ve parası olan köy ve çiftliklerin enerjiye kavuşturulması ilkesinden hareket etmek, (şehirliler ilk tesis yatırımına iştirake başlangıçta zorlanmadığına göre) asla doğru ve adil değildir. Böyle bir külfetin köylülere yüklenmesi, nimet ve külfet eşitliği ilkesine dayanan Anayasanın lafına ve ruhuna tamamen aykırıdır. Bu şekilde, elektrikçe kavuşmuş köylerde yaşayan ve hem içten hem dıştan borçlanmış olan maddi olanaktan yoksun bulunan köylüler elektrik enerjisini kullanmaya yanaşmamaktadır. Mevzuata aykırı olan davranış dışında ülke ekonomisine olumsuz etkide bulunmuş tekniğe aykırı davranışlar da saptanmıştır. Bu davranışlar, elektrikleştirilecek köylerde ziraî elektrifikasyon bünye etüdünün yapılamaması ziraî elektrifikasyon uygulamalarının kontrol edilememesi, en uygun özel tarife sistemlerinin uygulanamaması, uygun emniyet düzenlerinin yapılamaması sonuçlarını doğurmuştur. Bugüne dek ziraî elektrifikasyon alanında bir dairenin kurulmamış olması bu sonuçların başlıca nedeni olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ziraî elektrifikasyon köy elektrikleştirilmesinden tamamen ayrı bir konudur. Köy elektrikleştirilmesi köylerin şebekelere bağlanması, (Trafo istasyonuna kavuşturulması), ziraî elektrifikasyon ise tarımsal faaliyetlerin elektromekanizasyonu ve bu faaliyetlerin yapıldığı yerlerin elektrikleştirilmesi anlamına gelir. Elektrik enerjisinin ileri tarımda 400 ü aşkın uygulaması vardır. Köyler ancak iyi bir ziraî elektrifikasyon etüdü yapıldıktan, enerji tekniği ve ekonomisine ilişkin değerler saptandıktan sonra, elektrik enerjisine kavuşturulmalıdır. İyi bir etüd sonunda şebekeye bağlan-

cak köylerde, ziraî elektrifikasyon alanında yapılacak her türlü uygulamalar için yeterli enerji ve bu enerjiyi şebekeden çekebilecek büyüklükte tesisat bulunabilecektir.

3. ZİRAİ ELEKTİRİFİKASYONUN ÖNEMİ

Elektrik enerjisinin dünyadaki fiili tatbikatı aşağı yukarı 1900 yıllarında başlamıştır. Geçen yıllar içinde bu enerji çeşidi gelişmiş memleketlerin tarım alanında çok önem kazanmış ve tarım sektörünün kalkınmasını sağlayan, ziraî reformun gerçekleştirilmesine etkili faktörlerden biri olmuştur. Bunun önemini çeşitli uygulama kolları içinde şu şekilde özetliyebiliriz :

Tarımda elektriksel ışıklandırma yardımıyla köylü ve çiftçi evlerinde sosyal faaliyetlerin gelişimi sağlanmış; ahır, ambar, samanlık, kümes, çiftlik atölyesi, sera ve bunlara benzer diğer dahili işletme binalarında rasyonel çalışmaya imkân verilmiş, köy ve çiftliklerin sokak ve meydanlarında, trafiğe en uygun gelen aydınlatma şekilleri elde edilmiştir.

Tarımda elektriksel soğutma tekniği yardımıyla bilhassa müşkülpesent bir durum gösteren bütün ziraî maksüllerin bozulmadan taze tutulabilmeleri temin edilmiştir. Bu sayede gerek tüketim, gerekse satış için köy ve çiftliklerde mevcut yiyecek maddeleri daha uzun zaman muhafaza edilebilmiş ve bu maddelerin uzun mesafelere nakli mümkün kılınmıştır.

Tarımda elektriksel havalandırma tekniği sayesinde ahır, ağıl, kümes, sera ve diğer işletme binalarının havalandırılmaları sağlanarak hayvanların sıhhatleri ve verimleri üzerinde çok olumlu etkiler yaratılmıştır. Otların ambarlarda, meyve ve sebzelerin de depolarda havalandırılmalarıyla kalite bozukluğunun önüne geçilebilmiştir.

Tarımda elektriksel ısı tekniği de ileri memleketlerin dahili ziraatında geniş uygulama alanı bulmuştur. Basit yapı ve kullanma tarzlarından dolayı elektrikli mutfak makineleri ile ev aletleri köylü kadınlarının mutfak, çamaşır, ütü, süpürge gibi ev işlerini kolaylaştırmıştır. Bu şekilde çiftçi ve köylü ailelerinin sosyal gelişimi sağlanmıştır. Bundan başka elektrikli yem damferleriyle genç hayvanların beslenme problemleri ıslah edilmiş ve serlerdeki elektrikli ısıtma düzenleriyle bahçe mimarisi çalışmaları kolaylaştırılmıştır. Aynı zamanda infraruj yayıcılar yardımıyla genç hayvan-

larda ve toprak ısıtma yardımıyla da bitkilerde bir hayli verim artışı temin edilmiştir.

Elektrikli çift tesisleri yardımıyla mer'a ve çayırardan rasyonel faydalanma imkânları sağlanmış ve hayvanların beslenme problemlerine daha bilimsel bir yön verilmiştir.

Ziraat alet ve makinalarının elektromotorizasyonu yardımıyla basit hizmet, işletmede emniyet, daha az bakım ve tamir, yüksek verim ve ekonomiklik gibi faydalar temin edilmiştir.

Zirai elektrifikasyon seviyesinin yükseltilmesiyle sağlanmış olan bütün bu faydalara, elektriğin köy ve çiftliklerdeki ziraat sanatlarının, ziraat teknolojisinin, memleket içinde de elektrik malzeme ve cihazları ile ilgili sanayi gelişmesi alanında yaptığı faydaları da eklemek gerekir.

Yukarıda genel olarak ve kısaca bildirilen faydalara aşağıdaki sayısal değerler de eklenebilir.

a) Kümeslerde norma uygun olarak yapılan elektrikli aydınlatma tesisi yardımıyla yumurta verimi % 10,

b) İnek ahırlarında norma uygun olarak yapılan elektrikli havalandırma tesisi yardımıyla (kayıp azalarak) süt verimi % 10,

c) Kümeslerde norma uygun olarak yapılan havalandırma tesisleri yardımıyla yumurta verimi % 5, oranlarında bir artış göstermektedirler.

d) Yeşil yem ziraatında norma uygun olarak yapılan havalandırma tesisleri sayesinde ise zayıf % 15 azaltılabilmektedir.

4. ZİRAİ ELEKTİRİFİKASYON MÜDÜRLÜĞÜNÜN KURULUŞ VE GÖREVLERİ

Zirai elektrifikasyon Şube Müdürlüğü kuruluşu ekteki şema'da görüldüğü gibi 3 Başmühendislikten teşekkül etmektedir. Şube Müdürlüğü bünyesindeki Başmühendisliklerin görevleri şöylece özetlenebilir :

a) Etüd ve Proje Başmühendisliği :

Zirai Elektrifikasyon Şube Müdürlüğü bünyesinde yer alacak etüd proje başmühendisliğinin görevleri şu şekilde sıralanabilir :

1 — Elektrik enerjisine kavuşacak köy ve çiftliklerin zirai elektrifikasyonla ilgili zirai strüktür etüdlerini yapmak,

2 — Zirai elektrifikasyon için tip şartnameler hazırlamak,

3 — Özgül zirai elektrifikasyon derecesini özgül gücü ve senkronizm faktörünü saptamak,

4 — Yeni elektrik tesislerini ve tevziler ile şebeke takviyelerine karar vermek,

5 — Elektrik enerjisine kavuşmuş köy ve çiftlikler için kuvvetli ve zayıf akım tekniğinin prodüktif bütün uygulamaları üzerinde araştırma ve projeler yapmak.

b) Uygulama ve Kontrol Başmühendisliği :

Zirai elektrifikasyon şube müdürlüğü bünyesinde yer alacak uygulama ve kontrol başmühendisliğinin görevleri şu şekilde sıralanabilir :

1 — Köy ve çiftlik seviyesinde yapılacak bütün uygulamaları mahallinde kontrol etmek,

2 — Yayın faaliyetlerinde bulunmak,

3 — Ortaklaşa karakterli olan ve elektrik enerjisi ile çalışan bütün tesislerin işletme plânlarını hazırlamak,

4 — Maliyeti düşürücü tedbirler almak,

c) Koordinasyon Başmühendisliği :

Koordinasyon Başmühendisliğinin görevleri de şu şekilde sıralanabilir :

1 — Zirai elektrifikasyon şubesi ile YSE Genel Müdürlüğü bünyesindeki köy elektrifikasyon şubelerinin etüd safhasındaki koordinasyonu sağlamak,

2 — Özel tarifelerin saptanması sırasında TEK ve mahalli idareler ile ilişki kurmak,

3 — Finansman ile ilgili kuruluşlar ve araştırma müesseseleri ile işbirliği yapmak,

4 — Uygulamadan alınan bilimsel, teknik ve istatistiksel sonuçları ilgili kuruluşlara ulaştırmak.

**ZİRAİ ELEKTİRİFİKASYON ŞUBE
MÜDÜRLÜĞÜNÜN KURULUŞ ŞEMASI**

ZİRAİ ELEKTİRİFİKASYON ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ

Zirai Elektrifikasyon Etüd ve Proje Baş- mühendisliği (Ziraat Yüksek Mühendisi)	Zirai Elektrifikasyon Uygulama Kontrol Başmühendisliği (Zi- raat Yüksek Mühen- disi)	Zirai Elektrifikasyon Koordinasyon Baş- mühendisliği (Ziraat Yüksek Mühendisi)
--	--	---

Taşra Teşkilâtı

Her il ve ilçedeki teşkilâtlanmada enaz birer tane zirai elektri-
fikasyon alanında yetişmiş Ziraat Yüksek Mühendisi ve Elektrik
teknisyeni görev alacaktır.

KOOPERATİFLER

1 — GİRİŞ

Ziraat Mühendisleri Odası, Sayın Nihat Erim Hükümetinin programında, yapılacak reformlardan biri olarak Türkiye'deki kooperatifçilik hareketinin, Anayasanın 51. maddesi uyarınca geliştirilmesi için her türlü tedbirin alınacağı hususunun yer almış olmasını büyük bir memnunlukla karşılamaktadır.

Odamız, kooperatifçilik hareketini, demokratik rejim altında topyekün kalkınmanın en önemli araçlarından biri olarak kabul etmekte ve kooperatiflerin, özel mülkiyete dayalı olarak bir taraftan kişilerin kalkınma çabalarına gönüllü olarak katılmalarını diğer taraftan kalkınma sonuçlarından adaletli olarak faydalanmalarını esas alan üçüncü bir sektör olması görüşünü benimsemektedir.

Bu konuda yapılması gerekli çalışmalar meyanında, memleketimizin sosyo - ekonomik yapısı itibariyle ön plânda yer alacağı muhakkak olan Tarımsal kooperatiflerle ilgili hizmetlerin ifasında Türk Ziraat Yüksek Mühendisleri, bütün güçleri ile çalışmalara katılacak ve yardımcı olacaklardır.

2 — TÜRKİYE'DEKİ TARIMSAL KOOPERATİFLERİN DURUMU

Halihazır durumda memleketimizde tarım sektöründe faaliyet gösteren 5719 adet kooperatif bulunmaktadır.

Bu kooperatiflerin başlıcaları şunlardır :

2017 adet Tarım Kredi kooperatifi, 1783 adet Köy, Kalkınma kooperatifi, 826 adet Topraksu kooperatifi, 642 adet Tarım Satış kooperatifi, 182 adet muhtelif İstihsal Satış kooperatifleri, 102 adet Orman Köyleri kooperatifi, 95 adet Balıkçılık kooperatifi, 44 adet Çay İstihsal kooperatifi, 19 adet Pancar Ekicileri kooperatifi, 9 adet Hayvancılık kooperatifi.

Bu kooperatifler takriben 2,5 milyon ortağı, diğer bir deyimle çiftçi, ailesini temsil etmektedirler.

3 — TARIMSAL KOOPERATİFLERİN SORUNLARI:

Türkiye'deki tarımsal kooperatiflerin temel sorunları aşağıdaki şekilde özetlenebilir.

- 1 — Eğitim sorunu,
- 2 — Sermaye ve kredi sorunu,
- 3 — Üst örgütlenme sorunu,
- 4 — Mevzuat sorunu.

Memleketimizde halen mevcut durum gözönüne alınarak bu temel sorunların çözümlenmesine ve Devletin bu konudaki hizmetlerine ilişkin Odamız görüşü aşağıda belirtilmektedir.

3.1 — EĞİTİM SORUNU

3.1.1 — Genel Durum :

Bilindiği üzere, kooperatifçilik hareketinin geliştirilmesi maksadıyla kooperatifçilik ilke ve metodlarının evvelâ gerekli ortamı hazırlamak üzere kooperatifleşmesinde fayda umulan bireylere ve bunun paralelinde kurulmuş olan kooperatiflerin ortaklarına, idareci ve memurlarına öğretilmesi şeklinde ifade edilen (Kooperatifçilik Eğitimi) kooperatifçiliğin temel ilkelerinden birisidir.

Bütün Dünyadaki kooperatifçilik tatbikatında, eğitim ilkesinin, özellikle az gelişmiş ülkeler için çok büyük önem taşıdığı ve diğer kooperatifçilik ilkelerinin tam olarak uygulanmasının ancak bu ilkenin uygulanmasına bağlı olduğu kati olarak kabul edilmiş bulunmaktadır.

Memleketimizde az gelişmiş bir ülke olmasına rağmen kooperatifçilik eğitimine gerekli önem verilmemiş ve bu konuda yapılabilen çalışmalar, Sanayi ve Teknoloji, Ticaret, Köy İşleri Bakanlarıyla Türk Kooperatifçilik Kurumunun, Ziraat Bankasının ve Ta-

rım Kredi Kooperatifleri Yardımlaşma Birliğinin münferit gayretlerinden ibaret kalmıştır.

Memleketimize göre daha az gelişmiş durumda bulunan bir çok Asya ve Afrika Ülkelerinde bile kooperatifçilik eğitimi için kooperatifçilik okulları mevcut olduğu halde Ülkemizde böyle bir okul açılmamıştır, hattâ fakültelerimizde bile genel olarak kooperatifçilik dersleri yoktur.

3.1.2 — Tedbirler :

Eğitim sorununun çözümü bir taraftan Devletin alacağı tedbirlere, diğer taraftan üst örgütlenme sorununun çözümüne bağlı bulunmaktadır. Bu tedbirler kısaca şöyle sıralanabilir :

1 — Kooperatifçilik ilkelerine bağlı olarak erişilmesi istenilen hedef, kooperatifçilik eğitiminin bizzat kendi üst örgütleri tarafından yapılmasıdır.

Ancak, Türkiye'de Tarımsal Kooperatiflerin üst örgütleri henüz tamamlanamadığından, bunların kuruluşu ve yeterli seviyeye gelişi sağlanıncaya kadar Devlet, gerek kooperatifçilik ortamını yaratmak üzere halkın, gerekse kurulmuş kooperatiflerin idareci, memur ve ortaklarının eğitimi için gerekli hizmetleri götürmekle yükümlü olmalıdır.

Bu maksatla;

a) Devlet kooperatifçilik eğitimi için gerekli kooperatifçilik okullarını kurmalıdır.

b) Tarımla ilgili meslek okulları ve fakültelerde kooperatifçilik derslerine özel bir yer verilmeli, TRT ve diğer halk eğitim programlarında kooperatifçilik konusu işlenmeli, ayrıca ordu eğitim çalışmalarında içerisinde konu yer almalıdır.

c) Sanayi ve Teknoloji, Ticaret, Köy İşleri, Tarım Bakanlıklarınca ve Ziraat Bankası, Ziraat Odaları, Şeker Şirketi gibi kuruluşlarca halen yapılmakta olan yetersiz kooperatifçilik eğitimi çalışmaları, birbirleri ile ilişki kurularak daha müessir ve yaygın hale getirilmelidir.

d) Araştırmaya dayanmayan bir eğitim yüzeyde kalmaya ve çok def'a faydasız ve tutarsız olmaya mahkûm olduğundan kooperatifçilik eğitimi destekleyecek, sorunları ve çözümlerini araştıracak «Kooperatifçilik Araştırma Enstitüleri» kurulmalıdır.

2 — Devletin çalışmaları yanında, tarımsal kooperatiflerimizin kurulmaya başlanmış bulunan üst örgütlerinin de hizmet içi ve daha sonra yurt çapında olarak ortak eğitimi yapabilmesi için çalışmalara başlanılmalı ve devlet bu hususta geniş çapta yardımcı olmalıdır.

İlerde, kooperatif üst organizasyonları bu işi yürütecek seviyeye geldiği zaman bile Devlet, eğitim hizmetlerinin devamlılığını ve etkililiğini sağlamak üzere teknik ve mali yardımlarına devam etmelidir.

2 — SERMAYE VE KREDİ SORUNU

2.1 — Genel Durum :

Tarımsal kooperatiflerimizin gerek kendi sermayeleri gerekse kredi imkânları yetersiz bulunmaktadır.

Tarımsal kooperatiflerin kendi sermayeleri :

- a) Tarım sektöründeki aile gelirinin çok düşük olması,
- b) Ortakların düşük sermaye payı yüklenmeleri,
- c) Ortakların yüklenmiş oldukları düşük sermaye paylarını bile tam olarak ödememeleri,
- d) Kooperatiflerin sermaye birikimini teşvik edecek unsurların sınırlı oluşu gibi nedenlerle yetersizdir.

Tarımsal kooperatiflerin kredi imkânları ise :

- a) Tarım kooperatiflerinin kendilerini, yeterli ve uygun şartları haiz krediyle destekleyecek özel bir finansman kurumundan mahrum olmaları,
- b) Tarım kredi kooperatiflerinin mevduat kabul edememeleri,
- c) Kooperatiflerin kredi alabilmeleri için gerekli teminatlar hususunda mevcut mevzuat güçlükleri,

Gibi nedenlerle yetersiz bulunmaktadır.

Bu itibarla, Tarım kooperatiflerimize kredi açılma şartlarının ağırlığı ve daha çok ticari usullere göre olması nedeniyle, bazı ahvalde açılan yetersiz krediler bile tarım kooperatiflerince kullanılamamaktadır.

Diğer taraftan tarım kooperatiflerine verilen kredilerin faizleri, tarım kooperatiflerinin çeşitli faaliyetlerinde ve özellikle yatırım tesisleri uygulamalarındaki başarılarını engelleyecek derecede yüksektir.

Halbuki kurulmuş ve kurulacak olan tarımsal kooperatiflerin gayeleri muvacehesinde, rekabet etmek mecburiyetinde oldukları aracı ve tefeciler kadar ve hattâ yaptıkları tesisler dolayısıyla onlardan daha fazla sermaye ve krediye ihtiyaçları bulunmaktadır.

Memleketimizdeki tarımsal kredi düzeni ise bunun tam aksine, Tarım kooperatiflerinden ziyade tüccarlara kolaylık gösterecek şekle yönelmiş olduğundan küçük çiftçilerimizin kredi ihtiyacını etkili olarak karşılama imkânına sahip olamayan Tarım Kredi Kooperatifleri, aracılık ve tefeciliği ortadan kaldırmadığı gibi diğer tarımsal kooperatiflerimiz de kendilerinden beklenen gayelere doğru gelişme olanağını bulamamaktadırlar.

2.2 — Tedbirler :

Tarımsal kooperatiflerimizin sermaye ve kredi sorununu çözebilmek için münferiden düşünülebilecek bazı geçici tedbirler bulunmakla beraber problemi köklü olarak halledebilecek tek yol derhal bir «Tarım Kooperatifleri Bankası» kurulmasıdır. Bunun haricindeki bütün tedbirler yetersiz kalmağa mahkûmdur.

Tarım Kooperatifleri Bankası, bütün tarım kooperatiflerimizin ihtiyacı olan her türlü krediyi uygun şartlarla ve yeterli bir şekilde temin edecektir.

Bu bankanın öz kaynaklarının teşkilinde;

a) Tarım Kredi kooperatiflerinin birikmiş sermayesi ve öz kaynaklarından faydalanılacak,

b) Başta Devletin iştiraki düşünölmek üzere, Tarımsal Kooperatif Birlik ve Merkez Birlikleri, Ziraat Odaları, Ziraat Bankası, diğer bankalar v.b. gibi teşekküller ortak olarak katılabileceklerdir.

Tarım Kooperatifleri Bankasına finansman imkânları sağlanması bakımından;

a) Tarım Kooperatifleri Bankası mevduat kabul etmelidir.

b) Merkez Bankasından uygun şartlarla reeskont yapma imkânına kavuşturulmalıdır.

c) Kooperatifler kanalı ile dış memleketlere gönderilen ve gönderilecek işçilerin kooperatiflerine olan ilâve taahhütlerinin yatırımlara kanalize edilmesi bu banka vasıtası ile yapılmalıdır.

d) Muhtelif kamu kuruluşlarınca çeşitli fonlardan Tarımsal kooperatiflere yapılan hibe ve kredilemeler ile dış ülkelerden kooperatifler için sağlanan mali yardımlar bu banka vasıtası ile kanalize edilmelidir.

e) Tarımsal Kooperatiflerin yaptıkları yatırımlar gerektiğinde bu bankanın kontrolünde yapılmalıdır.

Tarım Kooperatifleri Bankası, yurdun muhtelif yerlerine dağılmış bulunan ve sayıları 2000 i aşkın olan mevcut tarım kooperatifleri ve yeniden kurulacak olanları ile irtibatlı olarak çalışarak bunları finanse edecek ve Tarım Kredi kooperatifleri ise çiftçilere kredi vereceklerdir.

Mahalli Tarım kooperatiflerinin kredi ihtiyaçları Tarım Kooperatifleri Bankasının İllerdeki Şubeleri tarafından, Kooperatif Birlik ve Merkez Birliklerinin ihtiyaçları ise bu bankanın Merkez Şubesi tarafından temin edilecektir.

3 — ÜST ÖRGÜTLENME SORUNU

3.1 — Genel Durum :

Daha evvel belirtildiği üzere, kooperatifçilik hareketinin gelişmesi ve sorunlarının çözülmesi büyük ölçüde, kooperatif üst örgütlerinin teşekkül etmesine bağlı bulunmaktadır.

Halen Tarımsal kooperatiflerimiz, bazı Tarım Satış, Köy Kalkınma, ve Pancar Kooperatifleri Birlikleri ile Tarım Satış Kooperatifleri Merkez Birliği haricinde birim üstü örgütlenmemişlerdir. Yıllardan beri kurulan Tarım Kooperatifleri, yurdun muhtelif yerlerine dağılmış birimler olarak ortaklarına faydalı olmaya çalışmaktadırlar.

Ancak, bütün Dünya kooperatifçileri tarafından da katıyette kabul edildiği gibi, kooperatifler birim üstünde birlik ve merkez birlikleri halinde örgütlenmedikçe, ortaklarına gereği şekilde faydalı olamazlar, münferit kooperatiflerin faydaları kısmi kalmağa mahkumdur.

Zira, üst örgütlerini tamamlamamış bir kooperatif hareket, özellikle fırsat eşitliğine dayalı olarak kredi sorununun çözülmesinde, tarımsal sanayiın yaratılmasında, iç ve dış ticarete ve bilhassa ihracata dönük kooperatifçilik faaliyetlerinin sağlanmasında memleket çapında hiç bir zaman önemli rol oynayamaz.

3.2 — Tedbirler :

Tarımsal kooperatifçiliğimizin üst örgütlenme sorununu çözebilmek için;

a) Halen bu husustaki hukukî ortama temel yaratmış bulunan 1163 sayılı kanun muvacehesinde hazırlanmakta bulunan birlik anasözleşmeleri yanında merkez birlikleri anasözleşmeleri de ilgili kamu kuruluşlarının müşterek anlayış ve işbirliği içerisinde sür'atle neticelendirilmeli ve devlet üst örgütlenmeye geçişte kooperatiflere her türlü kolaylık ve yardım yaparak üst örgütlerin kurulmasında teşvik edici ve yardımcı olmalıdır.

b) 1163 sayılı kanunun bu konuda açık olmayan hükümlerini tamamlayıcı mahiyetde olmak üzere, ilgili kamu kuruluşları, kooperatif üst organizasyonlarının gayelere uygun olarak işleyiş mekanizmalarını düzenleyici tedbirleri müşterek esaslara bağlamalı, gerekirse kanunda ilâve ve değişiklikler sağlanmalıdır.

c) Kooperatif üst organizasyonları kurulup gayeleri bakımından yeterli hale geldikçe devlet bu noksanlık dolayısıyla yıllardan beri Tarımsal kooperatifler üzerinde devam ettirdiği vesayeti yavaş yavaş bunlara devretmekten çekinmemeli aksine kooperatifçiliğimizin bu surette gerçek gelişmeye yöneleceğini kabul ederek memnun olmalıdır.

4 — MEVZUAT SORUNU :

4.1 — Genel Durum :

Memleketimizde Tarımsal kooperatifçiliği düzenleyen mevzuatın dağınık ve yetersiz olması, gerek kooperatifçilik hareketinde gelişmeye gerekse kooperatiflere götürülen hizmetleri aksatıcı en büyük problemlerden birisidir.

Halen, Tarım Satış ve Tarım Kredi kooperatifleri 1935 yılında çıkarılmış olan 2834 ve 2836 sayılı özel kanunlara göre kurulup işlemekte, ancak bu kanunlar günün şartlarına uygun olmadıklarından değiştirilmesine ve birleştirilmesine çalışılmaktadır. Ayrıca bu kooperatifler malî yönden devlete çok büyük külfet yükleyerek kredi kaynaklarının sarsılmasına sebep olmaktadır.

Mevzuat sorununu çözmek üzere 1969 yılında çıkarılmış bulunan «Kooperatifler Kanunu» da, genel olarak kooperatifçiliğimiz bakımından bir çok yenilikler getirmesine rağmen Tarım koopera-

tiflerimiz bakımından mevzuat, ihtiyacını giderecek nitelikte değildir. Ayrıca, yeni kooperatifler kanunu, memleketimizde mevcut Tarımsal kooperatiflerin önemli bir kısmını teşkil eden Tarım Satış ve Tarım Kredi kooperatiflerini de kapsamı dışında bırakmıştır.

Diğer taraftan, 1163 Sayılı Kooperatifler Kanununu müteakiben de, 1196 Sayılı Tütün Tarım Satış Kooperatifler Kanunu ve son olarak da yine kooperatifçilik ile ilgili bazı maddeleri ihtiva eden «Su Ürünleri Kanunu» çıkarılarak bu husustaki mevzuat büsbütün dağılmaya yönelmiştir.

Diğer taraftan, Tarımsal kooperatiflerin kuruluşu, eğitimi, işleyişi, finansmanı ve denetimi konularında halen, Sanayi ve Teknoloji, Ticaret, Köy İşleri, Orman, Tarım Bakanlıkları ile Şeker Şirketi, Ziraat Bankası v.b. kuruluşlarda muhtelif seviyelerde teşkilâtlar mevcut olmasına rağmen dağınıklık sebebi ile yeteri kadar hizmet götürülememektedir.

Özet olarak, tarımsal konulardaki çeşitli kooperatifçilik faaliyetlerinin özelliklerine ve bunlarla ilgili hizmetleri yürüten dağınık kamu kuruluşlarının ihtiyaçlarına göre çıkarılan kanunlar, gerek mevzuat çeşitliliğine, gerekse götürülen hizmet ve yardım anlayışında dağınıklık ve yetersizliğe sebep olmaktadır.

4.2 — Tedbirler :

Bu sorunun çözümlenebilmesi için 1163 Sayılı Kooperatifler Kanunu, esas Kooperatifler Kanunu olarak kalmakla beraber,

a) 2834, 2836, 1163, 1196 sayılı kanunlarla Su Ürünleri Kanununa göre kurulmuş olan Tarımsal Kooperatiflere ait tüm mevzuatı kapsayacak ve bu kanunların yerine kaim olacak özel bir

«TARIM KOOPERATİFLERİ KANUNU» çıkartılmalıdır.

b) Bu kanunda yer alacak maddelere istinaden, tarımsal konuların özelliklerine göre kooperatif faaliyetler tip anasözleşmeler altında gruplandırılmalıdır.

c) Tarım Kooperatifleri Kanununda, Tarım Kooperatifleri Bankası ve Tarımsal kooperatiflerin üst organizasyonları arasındaki ilişkiyi açıkça düzenleyen maddeler yer almalıdır.

d) Tarım Kooperatifleri Kanunu, Devletin kooperatifçilik hiz-

metlerini dağınıklıktan kurtarıcı hükümleri de getirmeli ve bu konudaki bütün hizmetleri (kuruluş, eğitim, hukuki ve teknik denetim, rehberlik ve müşavirlik v.s.) tek elden yapmak ve böylece hizmetlerin etkenliğini artırmak üzere mutlaka bir «TARIM KOOPERATİFLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ» kurulmalıdır.

Şimdiye kadar, Tarımsal kooperatiflerin durumu, sorunları ve bu sorunların çözümü için alınması gerekli tedbirler belirtilmiş bulunmaktadır.

Halbuki kooperatifçilik, hükümetin yapmayı düşündüğü toprak reformu çalışmaları ile çok sıkı olarak ilişkilidir.

Bu itibarla, toprak reformunda kooperatifçiliğin yeri hakkında Odamız görüşü özetle belirtilmektedir.

4 — TOPRAK REFORMUNDA KOOPERATİFÇİLİK :

Toprak reformunun ekonomik amacının gerçekleştirilebilmesi için, reformdan yararlananların kooperatifleştirilmesi gerekmektedir.

Aksi halde, neticede küçük mülk işletmelerinin meydana gelmesini sağlayacak bir toprak reformunun başarılı olması mümkün olamaz.

Bu bakımdan, toprak reformu ile toprak alacakların, reform bölgelerinde kurulacak özel «Toprak Reformu Kooperatiflerine» girmeleri mutlaka sağlanmalıdır.

Toprak reformu bölgelerinde, şartlarına göre, arazi kullanma kooperatiflerinin de denenmesinde fayda görülmektedir.

5 — S O N U Ç

Böylece, Türkiye'de Tarımsal Kooperatifçiliğin temel sorunlarını ve çözümleri için alınması gereken tedbirleri kısaca belirtmiş bulunuyoruz.

Kanımızca bu sorunlar çözülmedikçe Türkiye'de tarımsal kooperatifçiliği bir hareket olarak geliştirmek mümkün değildir. Bu sorunları çözümlenmeden geliştirilmeye çalışılacak bir tarımsal kooperatifçilik hareketi (halen olduğu gibi) çiftçilere ancak kısmi bir fayda sağlayabilir.

Belirtmiş olduğumuz temel sorunların çözümünü sağlayacak; Tarım Kooperatifleri Bankasının kurulması, birim üstü örgütlenmenin gerçekleştirilmesi, Tarım Kooperatifleri Kanununun çıkarılması, kooperatifçilik eğitim ve araştırma müesseselerinin meydana getirilmesi ve kamunun tarımsal kooperatifçilik hizmetlerinin tek elde toplanması gibi tedbirlerin, Türk tarımsal kooperatifçiliğinde gerçekten bir reform meydana getireceğine inanıyoruz.

Önemli olan bir nokta da bu temel sorunların çözümünün büyük nisbette, kooperatiflerden ziyade Devlete ait olmasıdır. Nitekim, Anayasamızın 51. maddesinde de «Devlet Kooperatifçiliğinin gelişmesini sağlayacak tedbirleri alır.» denilmekte ve bu ibare hükümet programında da aynen yer almış bulunmaktadır.

Tarımsal kooperatifçiliğinin sorunlarının çözülmesinde her kademede her türlü görevi alacak olan Ziraat Yüksek Mühendisleri Tarımsal kooperatifçiliğimizin gelişmesinde çok önemli rol oynayacaklardır.

**TARIM SEKTÖRÜNDE ALET - MAKİNA, GÜBRE, MÜCADELE
İLAÇLARI VE KREDİ KONULARINDA UYGULAMAYA VE
MEVZUATA İLİŞKİN SORUNLAR İLE ÇÖZÜM YOLLARINI
SAPTAMAK AMACIYLA KURULMUŞ
BULUNAN KOMİSYONUN RAPORU**

GİRİŞ

Tarım sektörünün alet ve makina, gübre, mücadele ilaçları ve kredi konularını ilgilendiren mevzuat hükümlerinden daha etkili bir şekilde faydalanmak, mevzuat boşluklarını tespit ile bunların doldurulması çabasında bulunmak ve ziraat yüksek mühendisliği açısından bu alandaki teknik hizmetlerin Türk Tarımına ve Türk Çiftçisine daha yararlı bir şekilde yürütülmesinin gerçekleştirilmesine katkıda bulunmak amacıyla gerekli incelemeleri yapmak ve önerilerde bulunmak üzere kurulan komisyonumuz, T.M.M.O.B. Kanununun ve özellikle Oda Yönetmeliğinin 2 nci maddesinin ışığı altında çalışmalarına başlamış, ilk safhada bu konuları iştigal ve ihtisas sahalarına göre oda üyelerine intikal ettirerek onlardan birer ön rapor alma yoluna gitmiş ve bu üyelerle toplantı ve görüşmeler tertiplemiş, raporlar üzerinde çalışmalar yapmıştır. Bunlarla ilgili olarak, makina konusunda Ziraat Yüksek Mühendisi Nuri Gürkan'dan, gübre konusunda Dr. Mehmet Kiroğlu'ndan, Mücadele Vasıtaları Konusunda Saffet Öztürk ve Talip Öden'den, kredi konusunda da Kemal Bilgin ve Orhan Erdem'den alınan ön raporlar ilişikte sunulmuştur.

Ön raporların ışığı altında çalışmalarına devam eden ve bu konuları kapsayan mevzuat hükümlerini gözden geçiren komisyonumuz, önce yürürlükteki ana mevzuat hükümleri karşısında ya-

plabilecek idari tasarruf değişikleri ile uygulama değişikleri, daha sonra da mevzuatta yapılması gereken değişiklikler üzerinde durmuştur. Bu iki ana konu üzerindeki incelemeler ve öneriler aşağıda özetlenmiştir.

A) MEVCUT MEVZUAT KARŞISINDA YAPILABİLECEK DEĞİŞİKLİKLER

1) Tarımsal Alet ve Makinaları İmalatı İle Tarımsal Mekanizasyon Konusu

a) Tarımsal Alet ve Makinaları Sanayi Kolunda İmalât ve Kalite Kontrolünün Sağlanması.

Tarım aletleri ve makinaları imalât sanayii, sanayileşme hareketinin temel ve yan etkileri en çok olan sektörlerinden biridir. Bugüne kadar, ilmi ve teknik kuruluşlarca himaye gören bu imalât kolunda, bir çok küçük büyük imalâthaneler doğmuştur. Bugün, hemen bütün tarımsal alet ve iş makinaları ülkemizde yapılmaktadır. Sevinilecek bu aşamaya karşılık, çiftçiye gerektiği gibi kaliteli araç ve gereç sağlanamamaktadır. Çünkü bu sanayi kolu, çoğunlukla ehil olmayan kişilerin elinde bulunmaktadır. Bu nedenle, imal edilen tarımsal alet ve makinaların kalitesi, tarım tekniğinin isteklerine cevap vermekten uzaktır.

İleri ülke mamülleriyle rekabet edemeyen bu imalât kolunun bir süre daha korunması yapılırken, bir taraftan da imalâtın tarım tekniği gereklerine göre kontrolünü sağlayacak tedbirler alınmalıdır. Bu tedbirler cümlesinden olarak tarımsal alet ve makinaların kredilenmesi sırasında göz önünde tutulan diğer hususlar yanında; bunların imalât özellikleri ile tarım tekniğine ilişkin özelliklerini gösteren ve imalâtın devamlı olarak bu özelliklere göre yapılmakta olduğuna ve bundan sonra da aynı şekilde yapılacağına dair kayıt bulunan proje esasları ve imalât resimleri de istenmelidir. Ayrıca, bu belgelerin altında proje çizme ve imalâtı kontrol etme görevini üzerine almış bulunan Makina Bölümü mezzunu bir Ziraat Yüksek Mühendisinin imzası ve Ziraat Mühendisleri Odasının tasdiki aranmalıdır.

b) Ziraî Donatım Kurumu, Makina Kimya Endüstrisi Kurumu, D.Ü.Ç. Merkez Atölyesi, kanunların kendilerine verdiği imtiyaz ve yetkileri tam olarak kullanarak, tarımsal alet ve makina imalât kapasitelerini genişletmeli ve genişleyen kapasite ile oran-

tılı olarak bünyelerinde yeter miktarda Ziraat Makinaları Bölümünden mezun Ziraat Yüksek Mühendisi istihdam etmelidirler. Aynı şekildeki istihdam, traktör ve biçer döver montajıyla uğraşan firmalar için de söz konusu olmalıdır.

c) İthal edilen makina ve parçaları imâl eden yabancı fabrikaların değişik ülkeler için kullandıkları fiyatlar saptanmalı ve ithalâtın en elverişli fiyat üzerinden yapılması sağlanmalıdır. Bu fiyatlar, devamlı olarak kontrol edilmelidir.

d) Ülkemizin değişik ekonomik koşullarında araştırma ve eğitim yapacak «Tarımsal Alet ve Makina Araştırma ve Eğitim İstasyonları» kurulmalı ve kira ile iş görecektir yöresel makina parkları tesis edilmelidir. Eğitim amacıyla bazı tarım okullarında makina merkezleri kurulmuştur. Ancak bu merkezlerin eğitim amacından uzaklaşıp ticarî amaçlara alet olmaları önlenmelidir.

e) Yerli imâl edilen tarım alet ve makinalarının standartları öncelikle hazırlatılmalı ve bunlar zorunlu standart olarak yürürlüğe konularak, bu yöndeki kontrol, teşkilâtı ve elemanı olan Tarım Bakanlığının takip ve sorumluluğuna verilmelidir.

2) Ticarî Gübre Konusu

a) Kamu kesiminde gübre tedariki ve kullandırılması ile ilgili teknik hizmetler, Tarım Bakanlığı Ziraat İşleri Genel Müdürlüğü ile Köy İşleri Bakanlığı Topraksu Genel Müdürlüğü, Ziraî Donatım Kurumu ve Ziraat Bankası arasında nispeten dağılmış ve koordinasyondan uzak bir haldedir. Bunların belli amaçlara göre tek elden idaresi sağlanmalıdır.

b) Gübreler girdi - çıktı ilişkilerine göre mümkün olduğu kadar ucuz fiyatla çiftçiye intikal ettirilmeli ve çiftçinin eline geçecek gübrelerin teknik vasıflar yönünden üstünlüğü kontrol edilmelidir. (Çiftçilerin gübre kullanmasının teknik ve ekonomik gereklere uygunluğu ilgili kamu kuruluşlarınca tam olarak sağlanmalıdır.) Plân ve programlar bu amaçlara yönelik olmalıdır.

Büyük ithalatçı ve imalatçı firmalar ile tarım kooperatiflerinde yetişmiş yeteri kadar ziraat mühendisi çalıştırılmalıdır.

Çiftçi kuruluşlarının büyük partiler halinde mübayaalarına esas teşkil eden teknik şartnamelerin yapılmasında ve mübayaaların bu şartnamelerdeki teknik vasıflara uygunluğunun kontrolünde yeteri kadar ziraat yüksek mühendisi görev almalıdır.

3. İlâç Konusu

a) Ziraî mücadele ilâçları çiftçiye sadece bayiler eliyle sağlanmaktadır. Tarım Bakanlığınca 18 Mart 1971 tarih, 13782 sayılı resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe konmuş bulunan «Ziraî Mücadele İlâçlarını Parekende Satacakların Tabi Olacağı Esaslara Dair Yönetmelik» hükümleri tadil edilerek bilhassa polikültür tarım yapılan bölgelerde ilâç satım işlerinin entamoloji ve fitopatoloji dersleri okumuş veya kurslarını görmüş ve arazide tespit ettiği hastalığa uygun ilâç tanzim edebilen Ziraat Yüksek Mühendislerince yapılması sağlanmalıdır. Böylece ilâçlamada başarı sağlanmış olacağı gibi ilâcın çevre sağlığına yapacağı zararlar da önlenmiş ve bakiye (rezüdi) sorunu ortadan kaldırılmış olacaktır.

b) 6968 Sayılı Ziraî Mücadele ve Ziraî Karantina Kanununun 32. Maddesi «Ziraî Mücadele işlerini ücret mukabilinde sanatı mütade halinde yapmak isteyen hakiki ve hükmi şahıslar işe başlamadan izin almaya bu vekaletçe belirtilecek şartlara riayet etmeye ve sicilli ticarete kaydolunmaya mecburdurlar» demektedir. Maalesof bugüne kadar mücadele işlerini para ile yapan hakiki ve hükmi şahıslar hiç denecek kadar az olmuştur.

Bu amaçla Tarım Bakanlığı izin verme yetkisini kullanırken Ziraat Yüksek Mühendislerine priyorite vermeli, ve Ziraat Bankasına yapacağı kredilenme teklifini yalnızca ziraat yüksek mühendisleri için yapmalıdır.

c) 969 Sayılı Döner Sermaye Kanununun 3. Maddesinin f fıkrası ile, bu kanuna göre çıkan yönetmeliğin h fıkrası, Ziraî Mücadele ve Ziraî Karantina Genel Müdürlüğüne özel ve tüzel kişilerin bitkilerine arız olan hastalık ve zararlılarla bedeli karşılığında mücadele yapmak yetkisini vermiştir. Bu şekilde Genel Müdürlük döner sermaye işletmelerince yapılan mücadelelerin sonunda hasat edilen ürünlerin iç ve dış pazarlara sevkedilmesi sertifikaya edilerek döner sermaye işleri geliştirilmeli ve artan döner sermaye oranında ziraat yüksek mühendisi istihdamı da artırılmalıdır.

d) Bilhassa yaş sebze ve meyve ihraç eden ihracatçılar veya ihracatçılar birlikleri, kooperatifler, konserve ve meyve suyu ihraç eden sanayiciler ihraç edecekleri ürünlerin Avrupa pazarlarından veya gümrük kapılarından geri dönmemesi için ihracat gâyesile müstahsilden alacakları ürünlerde tavsiye edilmeyen ilâçların kullanılmasını önlemek veya toleransın altında ilâç kalıntı-

sından emin olmak bakımından Ziraat Yüksek Mühendislerinin kontrol ve gözetimi altında ilâçlama işlerini yaptırmalı ve bu gibi bahçelerin ürünlerine sertifika verilmelidir. Bu şekilde sertifika almamış ürünlerin ihracaatı önlenmelidir.

4. Tarımsal Kredi Konusu

a) Ziraat Bankasının ana amacı, tarımsal krediler yoluyla Türk çiftçilerinin tarımsal ürünlerini artırmak ve değerlendirmektir (Kanun Md. 1). Bu amacın istenildiği biçimde gerçekleşebilmesi için bu konuda uzman Ziraat Yüksek Mühendislerinin faal rol oynamaları gereklidir.

Son yıllarda kontrollü kredi uygulaması ile Banka, bünyesinde gittikçe daha çok Ziraat Yüksek Mühendisi istihdam etmek ihtiyacını duymuştur. Ancak bu yetersiz olduğu gibi, bu alanla da sınırlı kalmamalıdır. Ziraat Bankasının tarımsal kredi politikasını gerektiği ve istenildiği şekilde uygulayabilmek için Ziraat Yüksek Mühendislerinin hizmetine diğer uygulamalarda da ihtiyacı vardır.

Esasen Bankanın yürürlükteki kendi mevzuatı da bunu amirdir. Gerçekten aşağıda Ziraat Bankası Tüzüğünden tarımsal kredi konusuyla ilgili aldığımız bazı maddeler bunu göstermektedir. Adı geçen tüzüğün 10 ncu maddesinin 2 nci fıkrasında Bankanın istenen kredinin gerçek ihtiyaçlara ve teknik şartlara uygunluğunu, ziraî işletmeye sağlayabileceği faydayı araştırmasını öngörmektedir. Gene tüzüğün 12 nci maddesinin 2 nci fıkrasında kredinin dağıtım ve düzenlenmesini, ülkenin türlü bölge ve mahallerinde belirgin ve geçer olan ziraî işletme sistemleri; ekim neveleriyle bunlardan her birine ayrılan alan, işletme sermayesi, hayvan yetiştirmenin mahiyeti gibi ölçülere bakılarak tayin edileceği belirtilmektedir.

Bunun gibi tüzüğün 40 nci maddesinde Bankanın ana amaçları olan konularla ilgili ihtiyaçlardan çevirme, donatma, verimlendirme ve iyileştirme, arazi edindirme, sürüm ve satışla ilgili olanları şube ve ajanslarla mahallerinin istihsal ve ziraat şartları usulüne göre incelenerek ve çiftçilerle ilgililerin istek ve dilekleri tahkik ve tahmin edilerek verilecek raporlar üzerine belirtileceği öngörülmüştür.

Gene tüzüğün 42 nci maddesinde ayrılacak kredi ve plasmanlarla ilgili olarak (c) bendinde şu hususların öngörülebileceği belirtil-

mektedir: Çiftçilerin tarım ve üretim ihtiyaçlarına ayrılacak kredilerin götüükleri amaçlar bakımından dağılış şekil ve oranları, şube, ajansların mahalli ihtiyaçları hakkındaki raporlarına ve hususiyle tarımsal işletmelerin durumlarını ve ekonomik şartlarını incelemelerden alınan sonuçlara göre ayarlanır. Tarımsal işletmelerin çalışmalarına devamlarını sağlamak için yıllık üretim harcamalarını yeter derecede karşılamaya çalışmakla beraber, tarımsal sermaye unsurlarından hasılatın azlığına, maliyetin yüksekliğine, geçim zorluğuna ve tarımsal gelir yetersizliğine dokunan noksanların tamamlanmasına ve kuvvetleştirilmesine önem verilerek gerekli olan krediler ayrılır. Bu ihtiyaçlardan uzun vadeli kredileri gerektirip teknik bakımından uygunluğu ve işletmeye yararlığı derecesi bilimsel incelemelere bağlı olanlar, bölgeler ve işletme ne'ileri bakımından ve çok yıllara süren bir programa bağlanmak suretiyle karşılanır.

Bütün bu maddelerde belirtilen hususlar ve yapılacak işlemler en iyi bir şekilde ancak bir Ziraat Yüksek Mühendisi tarafından yapılabilir. Öngörülen hususlar tamamiyle onun uzmanlığına dahil işlerdir.

b) Bundan başka kanun ve tüzükte öngörülen üretim ile ilgili kredilerden çevirme ve donatma kredileri hariç, özellikle verimlendirme ve iyileştirme kredileri (Tüzük Md. 20) ve arazi edinme kredileri (Tüzük Md. 21) ile ilgili (b) bendindeki işlerin bir projeye bağlanması ve bir Ziraat Yüksek Mühendisinin denetimi altında yapılması uygundur.

c) Saptanacak belirli bir miktar üzerindeki (Örneğin 100 000 TL'nin üzerindeki) gerek yatırım gerekse işletme kredilerinin bir plana dayandırılması ve Ziraat Yüksek Mühendislerinin denetimine bırakılması zorunludur.

d) Tarım Kredi Kooperatifleri yoluyla yapılan kredi işlemlerinde de yukardaki esaslara uyulmalıdır.

B. MEVCUT MEVZUATTA YAPILMASI ÖNERİLEN DEĞİŞİKLİKLER

1) Tarım alet ve makinalarının imâl, ithâl, pazarlama, maliyet ve satış fiyatları, satış sonrası yapılması gereken servis, tamir ve yedek parça hizmetlerinin yöntem ve uygulamasını düzenleyen kanun, tüzük ve yönetmelikler çıkarılmalıdır.

2) Tarım alet ve makinaları ithalât ve ihracatının yalnızca Devlet eliyle yapılmasını sağlayacak mevzuat değişikliği gerçekleştirilmelidir.

3) Montaj Sanayi Talimatı yürürlükten kaldırılmalıdır. Bunun yerine tüm ülke sanayiini ve özellikle tarımsal alet ve makinaları sanayiini himaye sistemine göre geliştirecek ve ana sanayii kollarının Devlet eliyle kurulup işletilmesini sağlayacak mevzuat değişiklikleri yapılmalıdır.

4) Kimyasal gübrelerin imâlat, ithalât ve teknik vasıflarının kontrolü ile kullanmada ekonomik ve teknik esaslara uyulmasını sağlayacak gübre kanunu çıkarılmalıdır.

SONUÇ

Ziraat Yüksek Mühendislerinin, yürürlükteki mevzuata bağlı kalarak, Türk tarımının geliştirilmesi ve modernize edilmesi alanında daha aktif rol oynamaları mümkündür. Bunun için,

1) Ziraat Yüksek Mühendisleri Odasının Kanuni görevlerini yerine getirmede gerekli tedbirleri alması ve yürütücü makamlar nezdinde teknik ve ekonomik nedenlere dayanarak teşebbüslerde bulunması,

2) Ziraat Yüksek Mühendislerinin bu görevleri yapabilecek şekilde örgütlenmesinin sağlanması ve proje hizmetlerinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması bakımından yetiştirmelerinin sağlanması,

Lüzumlu görülmektedir.

18 Eylül 1971 günü saat 10.00 - 19.00 arasında Ege Üniversitesi toplantı salonunda Üniversite Rektörü Sayın Prof. Dr. Mustafa ULUÖZ Başkanlığında Ankara, Erzurum, Adana ve İzmir Ziraat Fakülteleri ile Ziraat Mühendisleri Odası Yönetim Kurulunun yaptığı toplantıda alınan kararlar :

1 — Toplantıya iştirak edenler

(a) Ziraat Fakülteleri temsilcileri

Prof. Dr. Mustafa ULUÖZ	: Ege Üniversitesi Rektörü (Başkan)
Prof. Dr. Necmi SÖNMEZ	: A.Ü. Ziraat Fakültesi Dekanı
Prof. Dr. Reşit SÖNMEZ	: Ege Ü. Ziraat Fakültesi Dekanı
Prof. Dr. Sabahattin ŞENOL	: Atatürk Ü. Ziraat Fak. Temsilcisi
Prof. Dr. Kemal GÖKÇE	: Adana Ziraat Fakültesi Dekanı
Prof. Dr. Rasim DOĞUŞ	: A.Ü. Ziraat Fakültesi
Prof. Dr. Kazım BAYRAKTAR	: Ege Ü. Ziraat Fakültesi
Prof. Dr. Fethi İNCEKARA	: Ege Ü. Ziraat Fakültesi
Prof. Dr. Ali ARAS	: Ege Ü. Ziraat Fakültesi

(b) Ziraat Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu

Cemil KALELİ	: Ziraat Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu Başkanı
Recep MERİÇ	: Ziraat Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu Üyesi
Doç. Dr. Doğan ATAY	: Ziraat Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu Üyesi
Doç. Dr. Baha G. TUNALIGİL	: Ziraat Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu Üyesi
Saim DOĞANAY	: Ziraat Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu Üyesi

2 — Toplantı Gündemine göre alınan kararlar :

(a) Talebe miktarının dondurulması ve Ziraat Fakültelerinin öğretim araç ve gereçleri ve öğretim üyeleri olanaklarına göre alınacak talebe miktarının titizlikle saptanması ve bu konuda Maliye Bakanlığı, Devlet Planlama Teşkilâtı ve benzeri ilgili kuruluşlar nezdinde Fakülteler ile Ziraat Mühendisleri Odasının müştereken teşebbüse geçmelerine,

(b) Kamu ve Özel Sektör için kısa ve uzun vadeli gerçek Ziraat Mühendisi ihtiyacının branşlarına ve kız veya erkek oluşlarına göre Ziraat Mühendisleri Odası tarafından yeniden araştırılmasına,

(c) Tarım Bakanlığının Reorganizasyonu ve diğer teşekküllerde Ziraat Mühendisi istihdam olanaklarının yaratılması için Ziraat Mühendisleri Odasının gerekli çabayı göstermesine,

(d) Fakülte temsilcilerinin iştirakiyle Ziraat Mühendisleri Odasınca, «Fakültelerde öğretim sisteminde birlik, beraberlik ve benzerlik sağlamak amacıyla bir komisyon kurulmasına,

(e) Her Fakültede Su Ürünleri Kürsüsü'nün kurulmasına,

(f) Devlet Lisesi mezunlarının Merkezi giriş imtihanına girdikten sonra diğer fakülteler gibi Ziraat Fakültelerine girmek hakkını elde etmeleri gerekirken; Atatürk Üniversitesinin Devlet lisesi haricinde lise muadili meslek okulu mezunlarına da Ziraat Fakültelerine girmesine müsaade edilmesinin kınanmasına ve bu durumun ilgili Bakanlara duyurulmasına

Oy birliği ile karar verilmiştir.

Not : Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesine 1971 - 1972 ders yılında Ziraat Okulu mezunları alınmamıştır.

GENEL SEKRETER YÖNETMELİĞİ

GEREKÇE :

Odamız Genel Sekreterlik Yönetmeliğinin değiştirilmesi ihtiyacı, özellikle Genel Sekreter seçimiyle ilgili 2 nci maddenin fiilen işleyememesi sonucu doğmuştur. Gerçekten 1965 yılında değiştirilen yürürlükteki yönetmelik, bu maddesinde, Genel Sekreter seçiminin; Oda Yönetim Kurulu, Denetleme Kurulu ve Onur Kurulu üyelerinin **tamamının** hazır bulunduğu ortak toplantısında, adaylar arasından 2/3 çoğunlukla seçilmesini âmirdir.

Oysa, bu yıl geçirdiğimiz tecrübelerin de gösterdiği gibi, bu maddeyi uygulamak fiilen mümkün olamamaktadır. Adı geçen Seçici Kurul üyelerinin **tamamını** toplamak imkânsız olmuştur. Ve Genel Sekreter seçimi aylarca sürüncemede kalmış, Oda işleri aksamıştır. Bundan dolayı, Genel Sekreterliğin vekâlet süresinin, hiç bir biçimde iki ayı geçemeyeceğini öngören 11 nci madde de işleyememiştir.

Kaldı ki, Seçici Kurul Üyelerinin tamamının hazır bulunmasını mutlak olarak arayan böyle bir seçim sistemine başka bir yerde de rastlanmamıştır.

Bütün bu nedenlerle, bu maddelerin değiştirilmesi zorunluğu doğmuştur.

Bu değişiklikler yapılırken, Yönetmelikte aksayan bazı noktalar düzeltilmiş ve daha iyi olacağı düşünülen diğer ufak değişiklik önerileri de getirilmiştir.

T. M. M. O. B.
ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI YENİ GENEL
SEKRETERLİK YÖNETMELİĞİ TASARISI

GENEL SEKRETERLİK :

Madde. 1 — Ziraat Mühendisleri Odası Talimatnamesinin 34. maddesi gereğince Oda merkezinde bir Genel Sekreterlik kurulmuştur.

GENEL SEKRETER SEÇİMİ :

Madde. 2 — Genel Sekreter seçimi için Oda Yönetim Kurulu, Denetleme Kurulu ve Onur Kurulu üyeleri, toplam sayısının en az 2/3 çoğunluğuyla toplanır. Genel Sekreter seçilebilmek için, ilk üç oylamada, hazır bulunan üyelerin 2/3 çoğunluğu aranır. İlk üç turda 2/3 çoğunluk sağlanamazsa mevcut üyelerin salt çoğunluğuyla yetinilir. Seçilen Genel Sekreter üç yıl süreyle görev yapar. Süresi biten Genel Sekreter yeniden seçilebilir.

GENEL SEKRETER ADAYLIĞI :

Genel Sekreter adayı olabilmek için :

- Madde. 3 — a) Odaya kayıtlı asil üye bulunmak,
b) Odaya karşı bütün yükümlülüklerini yerine getirmiş olmak,
c) Yüksek Onur Kurulunca herhangi bir cezaya çarptırılmamış olmak,
d) Seçici Kurul üyelerince bilinen veya bilinmesi gereken yüz kızartıcı bir suçtan tecil veya infaz edilmiş bir hükümlülüğü bulunmamak,
e) Askerlik görevini yapmış olmak veya bu görevle her türlü ilişkisi kesilmiş bulunmak,
f) Ziraat Yüksek Mühendisi olarak meslekte fiilen en az beş yıl çalışmış olmak (Askerlikte geçen süre meslekten sayılmaz),

g) 60 yaşını doldurmamış bulunmak,
şarttır.

Genel Sekreterlikte Birleşmeyen Görevler :

Madde. 4 — Genel Sekreterlik , görevi ile Yönetim Kurulu, Onur Kurulu, Denetleme Kurulu üyeliği ve T. M. M. O. Birliği temsilcilikleri birleşemez.

Genel Sekreterin Görev ve Yetkileri :

Madde. 5 — a) Genel Sekreter, Odanın bütün işlerini Yönetim Kurulu kararları ve Yönetmelikler hükümleri içerisinde yürütür. Yönetim Kurulunun ve Yönetim Kurulu İcra Komitesinin isteği üzerine gündemleri hazırlar ve toplantılarına katılır. İhtiyaç gördüğü konuları gündem teklifi olarak sunar. Toplantılarda kendi düşünce ve teklifini bildirir, fakat oy kullanamaz. Genel Sekreter, Danışma Konseyinin tabii üyesidir.

b) Genel Sekreter, Oda Yönetim Kurulunun vereceği yetkiler içinde, Odanın sözcüsü ve temsilcisidir.

c) Diğer Odalara ve Oda Üyelerine yazılan yazıların tamamını, bunların dışındaki kuruluşlara ve makamlara yazılanları Oda Yönetim Kurulunun vereceği yetkiye göre imzalar.

d) Kanunlar ve Yönetmeliklere ve işlerin gereğine göre defter, dosya, cetvel vesair evrakı tutturur.

e) Yıllık çalışma raporunu, bütçe ve kadro teklifini (sekreter üye ve sayman üye ile birlikte) hazırlar.

f) Üyelerin şahsi ve mesleki faaliyet sicillerini tutturur.

g) Memur ve hizmetlilerin Personel Yönetmeliğine göre tayin, terfi ve cezalandırma önerilerini yapar ve sicillerini tutar. Oda personeline,

uyarma ve kınama disiplin cezalarını kendiliğinden verir.

- h) Kanun, Yönetmelik, Yönetim Kurulu ve İcra Komitesi kararları gereğince yapılacak ödemeleri imzalar.
- k) Yönetim Kurulu ve İcra Komitesi toplantılarında görüşme ve kararları not alır. Karar defterine yazar ve imzalatır. Karar defteri Genel Sekreter tarafından muhafaza edilir.
- l) Yönetim Kurulu, Genel Sekretere, Odanın zorunlu ve acele masraflarını karşılamak üzere 1000 TL. na kadar harcama yetkisi verebilir.
- m) Daimi ve geçici ihtisas komisyonlarının çalışmalarını düzenler ve çalışma sonuçlarını Yönetim Kuruluna sunar.

Genel Sekreterin çalışması :

Madde. 6 — Genel Sekreter tam gün çalışır. Yönetim Kurulunun izni olmadan dışardan bir görev alamaz.

Genel Sekreterin Ücreti :

Madde. 7 — Genel Sekreterin aylık ücreti seçim süresince indirilmemek koşuluyla Oda Genel Kurulunca Bütçede saptanır.

Genel Sekreter, çalışma saatleri dışında başlayan, katıldığı Yönetim Kurulu toplantılarından huzur hakkı alır.

Genel Sekreterin İzin Hakkı :

Madde. 8 — Genel Sekreterin yılda bir ay ücretli izin hakkı vardır.

GENEL SEKRETERİN SEYAHAT GİDERLERİ :

Madde. 9 — Genel Sekreterin görevli olarak yapacağı seyahatlarda kendisine Yönetim Kurulu üyeleri için saptanan yol giderleri ve gündelikler ödenir.

GENEL SEKRETERİN İŞİNE SON VERİLMESİ :

Madde. 10 — Yönetim Kurulunun gerekçeli önerisi üzerine, Genel Sekreter seçimi yapan kurulların 2/3 çoğunlukla yaptığı toplantıda Genel Sekreterin görevine son verilip verilmeyeceği tartışılır. İşten çıkarılmak için mevcut üyelerin 2/3 çoğunluğu şarttır. İşten çıkarılmasına karar verildiği takdirde İş Kanunu hükümleri uygulanır. İşten çıkarılmayı izleyen en geç iki ay içinde 2 nci madde gereğince yeni Genel Sekreter seçimi yapılır.

Genel Sekretere Vekâlet Edilmesi :

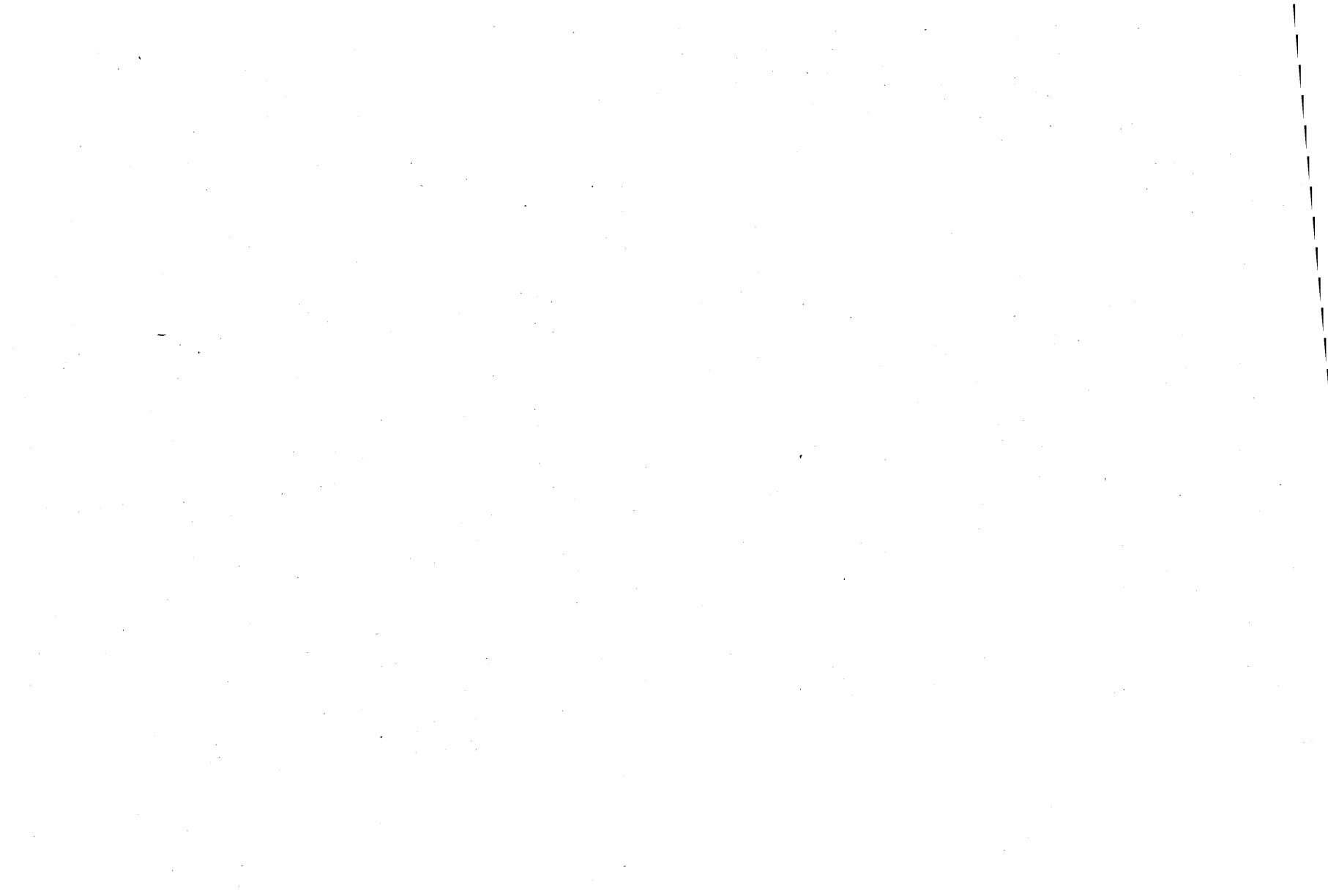
Madde. 11 — Genel Sekreterin izinli veya raporlu bulunduğu zamanlarda veya herhangi bir sebeple Genel Sekreterin seçilememesi durumunda bu göreve Yönetim Kurulunun kararı ile Sekreter üye veya başka bir üye vekâlet edebilir. Vekâlet eden üyeye Genel Sekreter ücretinin yarısı ödenir. Ücretli vekâlet süresi bir yıl içinde üç ayı geçemez.

Genel Sekreter Seçiminin Duyurulması :

Madde. 12 — Oda Yönetim Kurulu, Genel Sekreter seçimi yapacağı en az iki gazetede bir defa ilan eder. Ayrıca Yönetim Kurulu, Oda ve Birlikçe çıkarılan meslekî dergilerde de seçimi duyurur. İl temsilcileri ve uygun göreceği diğer yollarla da duyurma yapar.

Madde. 13 — Bu Yönetmelik Ziraat Mühendisleri Odasının Tarihli ve T.M.M.O. Birliği Genel Kurulunun Tarihli toplantısında kabul edilmiştir.

Madde. 14 — Bu Yönetmelik Ziraat Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu ve Genel Sekreteri tarafından uygulanır.

T. M. M. O. B.
ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI
ZİRAAT ALET - MAKİNALARI BELGELENDİRME
YÖNETMELİĞİ

I. AMAÇ

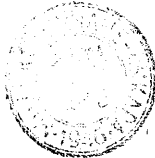
Madde 1 — Bu yönetmeliğin amacı, 7472 sayılı kanun ve ilişkin yönetmeliklerinin verdiği yetkilere dayanarak Türk tarım kesiminde yer alacak ziraat alet - makina ve tesislerine ilişkin yerli imal, ithal, ihraç edilecek ünite yada parçalarının Türk ve dünya standartlarına, bu konuda yetkili kuruluşlar tarafından hazırlanmış teknik şartnamelere Türkiye ve tarımı ile tarım tekniğine uygunluklarının saptanarak belgelendirilmesine yardımcı olmaktır. Bu şekilde ülkemiz tarımsal mekanizasyon seviyesinin uygun, yeterli ziraat alet - makina ve tesislerle yükseltilmesi, yerli imalatın güçlendirilerek teşviki, kullanıcıların etkili bir ekonomik fayda elde etmeleri sağlanmış olunacaktır.

II. KAPSAM

Madde 2 — Bu yönetmelik ziraat mühendisliği faaliyet alanına giren ziraat alet - makinaları, bunlara ilişkin tesisler ve yedek parçaları gibi imalât, montaj, ithalat ve ihracaatı kapsar.

III. BELGELER

Madde 3 — T. M. M. O. B. Ziraat Mühendisleri Odasınınca bu yönetmelik kapsamına giren konularda aşağıdaki belgeler verilir.

1. Kredili Satış Belgesi

Bu belge, Ziraat Bankası kanalıyla kredili satışlarla piyasaya sürülecek ziraat alet - makinaları için alınacak belgedir. Geçerlilik süresi üç yıldır.

2. Kalite Belgesi

Bu belge, seri imalatta bulunan özel veya tüzel kişilerce imal edilen mahsüllerin satışlarında ve reklamlarında kullanılabilinecek belgedir. Geçerlilik süresi beş yıldır.

3. İmalat Belgesi

Bu belge herhangi bir ziraat alet - makinaları imalathanesinin belli ünite yada parçaları seri olarak imal ettiğini açıklayan imalatçıya resmi ve özel sektör tarafından yapılacak ihalelerde kolaylık sağlayan belgedir. Geçerlilik süresi beş yıldır.

4. İthalat Belgesi

Bu belge Türk tarım kesiminde kullanılmak, mekanizasyon seviyesini yükseltmek amacıyla ithal edilecek ziraat alet - makina ve tesislerin Türkiye tarımına ve ekonomisine yararlılıklarını ortaya koyan belgedir.

5. İhracaat Belgesi

Bu belge tarım kesiminde etkili, faydalı iş gören alet - makinaların dış ülkelerde tanınmalarını sağlayacak belgedir.

IV. BELGE ALMA ŞARTLARI ve İŞLEMLER

Madde 4 — Ziraat Mühendisleri Odasından belge alacak özel yada tüzel kişiler her türlü belge için önceden bir «Test Raporu» almak zorundadırlar.

Madde 5 — Ziraat alet - makina ve parçalarına ilişkin «Test Raporları» Tarım Bakanlığının ilgili kuruluşlarından yada Türkiye Üniversitelerinin ilgili kürsülerinden alınır.

Madde 6 — Test Raporlarının değerlendirilme ve sonuçlandırılmaları «Ziraat alet - makinaları Test Raporları İnceleme ve Belgelendirme Komisyonu» tarafından yapılır. Bu komisyon üniversitelerin ilgili kürsülerinin 4 öğretim üyesinden ve Tarım Bakanlığının 3 temsilcisinden oluşur. Bu Komisyon Z. M. Odasıca toplanır.

Madde 7 — Ziraat Mühendisleri Odasından belge alacak özel yada tüzel kişiler bir dilekçe ile odaya başvurarak istedikleri belgeyi belirtip o belgeye ilişkin «Müracaat Formunu» üç nüsha olarak doldurmak ve sahip oldukları test raporunun bir örneğini sunmak zorundadırlar.

Madde 8 — Müracaatçılar her belge için oda veznesine en az 500.— TL. yatırmak zorundadır. Bu para geçerli belge alamama durumunda iade edilmez.

Madde 9 — Ziraat Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu belge isteme müracaatı üzerine Ziraat alet makinaları Test Raporu inceleme ve belgelendirme Komisyonunu toplar. Bu komisyon gerekli bulunduğu inceleme, deneme yapabilir.

Madde 10 — Müracaatçı özel kişi yada tüzel kişiler komisyonunun gerekli göreceği bilgileri, deneme için isteyeceği şartları, ünite örneklerini ücret istemeksizin vermek, denemeye alınacak ünite ve parçaları gösterilen yer ve zamanda hazır bulundurmak ve bu işler için gerekli giderleri oda yönetim kurulunun saptıyaacağı miktarlar üzerinden oda veznesine yatırmak zorundadırlar.

Madde 11 — Bu komisyon çalışmalarını tamamladıktan sonra belge verilip verilemeyeceğine karar verir ve kararını Oda Yönetim Kuruluna yazılı olarak bildirir.

Madde 12 — Oda Yönetim Kurulu komisyonun raporu üzerine örnekleri ekli belgelerden istenileni doldurur, başkanın imzası ile tasdik eder ve müracaatçıya yazı ile verir,

Madde 13 — Ziraat Mühendisleri Odası belge işlemlerinin gerektirdiği yazı, resim, fotoğraf ve parçaları müracaatçıya geri verip vermemede serbesttir. Değerli bazı parçaların müracaatçı tarafından geri istenmesi halinde ambalaj, nakliye gibi masraflar müracaatçı tarafından karşılanmak şartıyla iade edilir.

Madde 14 — Müracaatçı özel kişi yada tüzel kişiler belge aldıktan sonra malının üzerine (ZMO) işaretini koyabilir ve belgenin ilanını, propağandasını yapabilirler.

Madde 15 — Müracaatçının mamülleri belgenin verilmesine esas olan rapor kapsamındaki özellikleri, belge geçerli olduğu sürece korumak zorundadır. Odaca yapılacak kontrollerle mamülün özelliklerinde bir değişme yada bozulma saptandığında belge iptal edilir. Bu iptali her çeşit yayın aracı ile ilan etmek, kanuni mercilere başvurmak odanın yetkisindedir.

Madde 16 — Geçerlilik süresi biten belgelerin yenilenmesinde aynı işlemler tekrarlanır. Komisyon yeni belgenin verilmesinde eski rapordan tamamen yada kısmen faydalanabilir ve sadece değişiklikleri inceleyerek rapor hazırlayabilir.

Madde 17 — İncelemeler sonunda belge verilmesine hak kazanmamış müracaatçılar üç ay geçmeden belge alma müracaatında bulunamazlar.

Madde 18 — Komisyonun raporları gizlidir. Oda'da saklanır, kopya edilemez ve 3. şahıslara verilemez.

Madde 19 — Komisyon raporlarında ortaya konulan tavsiyelerin yerine getirilmesinde müracaatçı özel yada tüzel kişiler tarafından yardım istenildiğinde oda, ilgili teknik uzmanları ayrı ücret tahakkuk şartıyla görevlendirebilir.

Madde 20 — Bu yönetmeliği, T.M.M.O.B. Ziraat Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu uygular.

ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI BİLİRKİŞİ SEÇİMİ YENİ YÖNETMELİK TASARISI

MADDE 1 — 6830 Sayılı İstimlâk Kanununun 122 Sayılı Kanunla değiştirilen 15. maddesinin «a» fıkrası gereğince Ziraat Mühendisleri Odasınca seçilerek Valiliklere bildirilmesi gereken, her yıl için 5-15 kişilik bilirkişi listelerinin düzenlenmesinde ve mahkemeler, özel ve tüzel kişiler tarafından çeşitli nedenlerle Ziraat Mühendisleri Odasından istenen bilirkişilerin seçiminde bu yönetmelik hükümleri uygulanır.

MADDE 2 — Bilirkişilerin seçimi bu yönetmelik hükümlerine göre, Oda Yönetim Kurulunca yapılır.

MADDE 3 — 6830 Sayılı İstimlâk Kanununun, 122 Sayılı Kanunla değiştirilen 15. maddesinin «a» fıkrası gereğince illere gönderilecek bilirkişi listeleri, Oda tarafından her yıl Aralık ayında hazırlanarak, en geç Ocak ayının ilk haftasında valiliklerde bulunacak şekilde postalanır.

MADDE 4 — Oda Yönetim Kurulu Özel ve Tüzel kişilerin isteyeceği belirli nitelik ve sayıdaki bilirkişileri istenen süre içerisinde seçerek ilgili kuruluşa bildirir.

MADDE 5 — Bilirkişi listelerinin düzenlenmesinde Oda Yönetim Kurulu aşağıdaki kriterleri esas olarak alır.

- a — Odaya üye olmak,
- b — En az 3 yıl Ziraat Yüksek Mühendisi olarak meslekte çalışmış olmak (Askerlikte geçen süre meslekte geçmiş sayılmaz),
- c — Oda Haysiyet Divanı tarafından herhangi bir ceza almamış olmak,
- d — Oda tarafından bilinen veya bilinmesi gereken yüz kızar-

tıcı bir suçtan tecil veya infaz edilmiş hükümlülüğü olmamak,

- e — Oda aidat borcu bulunmamak, (Listelerin düzenlenmesi sırasında o yılın Eylül ayı başına kadar aidat borçlarını ödemiş bulunmak) Aidat borcunun saptanmasında aidat ödemelerinin Oda Saymanlığına intikali esas alınır.

MADDE 6 — Üye sayısının olanak verdiği illerde, o ilde bilirkişilik yapabilecek bütün Ziraat Yüksek Mühendislerine sıra gelmeden daha önce bilirkişilik yapanlar listeye alınmazlar. Başka bir il'e görevle atananlar geldikleri il'de bilirkişilik yapmışlarsa, yeni atandıkları il'de normal sıralarını beklerler. Geldikleri il'de bilirkişilik yapmamışlarsa, yeni atandıkları il'deki hakları saklı kalır.

MADDE 7 — Her il'e ait bilirkişi listesinin düzenlenmesinde o il'in il merkezi ve ilçelerinde tarımın çeşitli kollarında hizmet görenlerin bulunması ve olanakların elverdiği ölçüde farklı uzmanlık kollarından Ziraat Yüksek Mühendislerine yer (kıdeme göre veya kıdem de nazarı itibare alınır) verilmesi öngörülür.

MADDE 8 — Odalar Birliği hakkındaki 6235 Sayılı Kanununun 32. maddesinin (h) fıkrası ve Oda Talimatnamesinin 37. maddesinin (i) fıkrası gereğince, Bilirkişilikten alınan ücretten % 5 Oda payını o yıl ödemeyenler listeden çıkarılır ve gelecek yıllar bir daha bilirkişi listesine alınmazlar.

MADDE 9 — Bu Yönetmeliğin 10. maddesindeki zorunluğun yerine getirilip getirilmediğini izlemek amacıyla, bilirkişi seçilen Ziraat Yüksek Mühendisleri her dört ayda bir düzenliyecekleri bir liste ile kaç dosyaya baktıklarını ve % 5 paylarını gönderip göndermediklerini, Odaya bildirmekle yükümlüdürler.

MADDE 10 — Her yılın ilk dört ayı için Mayıs ayı sonuna, ikinci dört ay için Eylül ayı sonuna ve üçüncü dört ayı içinde Ocak ayı sonuna kadar 9. maddedeki listeleri göndermeyenler ve bu listelere uygun olarak % 5 oda payını ödemeyenler hakkında 8. madde hükmü uygulanır. Ayrıca bunların borçları icra yolu ile def'aten tahsil olunur ve o yılki bilirkişi listelerinden isimleri çıkarılarak, yerlerine yenileri seçilir ve durum ilgili yerlere bildirilir.

MADDE 11 — Bir il ve bağlı ilçelerinde beşten az Ziraat Yüksek Mühendisi bulunması halinde, bunların bilirkişi seçilmeleri için meslekte 3 yıl çalışmış olmak kaydı aranmaz.

MADDE 12 — Gerekli nitelikleri taşımakla beraber bilirkişi olmak istemiyenlerin, Oda Yönetim Kuruluna başvurmaları halinde dilekleri yerine getirilir.

MADDE 13 — Bu Yönetmelik, Ziraat Mühendisleri Odası Genel Kurulunca kabul ve T.M.M.O.B. Genel Kurulunca onaylandıktan sonra yürürlüğe girer.

MADDE 14 — Bu Yönetmeliği T.M.M.O.B. Ziraat Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu uygular.

ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI BİLİRKİŞİ TARİFESİ

1) Mahkemelerce, Oda tarafından hazırlanan listeden seçilen Ziraat Yüksek Mühendisleri için dosya başına asgari bilirkişi ücreti 150,— liradır. Tam gün çalışılan bilirkişilikte ücret asgari 200,— lira, tam gün bilirkişilikle beraber ölçme işleri de yapılırsa bilirkişi ücreti asgari 250,— liradır.

2) Dr., Doç. Dr. ve profesör Dr. diğer Ziraat Yüksek Mühendislerinin bakabileceği konulardaki bilirkişilik ücreti aynıdır.

3) Özel ihtisas konusu dolayısıyla seçilmiş :

Doktor	Ziraat Yüksek Müh. için bilirkişi ücreti	250,— TL.
Doçent Dr.	» » » « « «	350,— TL.
Prof. Dr.	» » » « « «	500,— TL.

liradan aşağı olamaz.

T. M. M. O. B.
ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI YAYIN YÖNETMELİĞİ
TASARISI

KURULUŞ

Madde 1 — Oda talimatnamesinin 30'ncu maddesinin (o) fıkrasında öngörülen yayın faaliyetlerine ilişkin hizmetler bu Yönetmelik uyarınca yapılır.

Madde 2 — Odanın yayın işleri, bir üyesi kendi içinden olmak şartıyla, Oda Yönetim Kurulunca bir yıl süreyle görevlendirilen azamî 5 kişilik bir «Yayın Komitesi» tarafından yürütülür. Yayın Komitesi kendi arasından seçeceği bir Başkan tarafından yönetilir. Normal çalışma yapamaması durumunda Komite kısmen veya tamamen Yönetim Kurulunca değiştirilebilir.

Madde 3 — Yayın Komitesinin kararları, Oda Yönetim Kurulunun onayından sonra, Yayın Komitesi veya gereğine göre Oda ilgili personeli tarafından uygulanır.

Madde 4 — Yayınlanan rapor ve eserler, «Ziraat Mühendisleri Odası Yayınları» başlığı altında sıra numarası verilerek yayınlanır.

KOMİTENİN GÖREVLERİ

Madde 5 — Yayın Komitesinin görevleri şunlardır :

a) Oda çalışmalarını ve tarımsal aktüaliteyi izleyerek, meslekdaşlara ve kamu oyuna duyurulması yararlı görülen konularda; haber, makale, yorum vb. yazıları derlemek, hazırlamak ve bunları yayınlamak ve yayınlamak.

b) İmkânların elverdiği ölçüde, ülke basınında (gazete ve dergilerde) tarımsal ve mesleki konularda çıkan yazıların kütüphanelerini temin edip incelemek, cevap verilmesi veya üzerinde durulması gerekenleri inceleyip Yönetim Kuruluna bildirmek.

c) Oda Yönetim Kurulunca gerekli görülen hallerde kendisine intikal ettirilen basılmış, basılacak her türlü yayına ilişkin konularda inceleme yaparak, Odaya görüş bildirmek.

d) Oda Kütüphanesine bedelli ve bedelsiz kitap ve dergi sağlanması ve mevcut kütüphanenin düzenlenmesi hususunda gerekli gördüğü tedbir ve tavsiyeleri Yönetim Kuruluna bildirmek.

e) Bastırılacak yayınlarda uygulanmak üzere; teknik ve idari şartnameyi ve mukayese tablosunu hazırlamak.

Madde 6 — Yayın Komitesinin çalışmaları için gerekli görülecek personel, kırtasiye vb. ihtiyaçlar Genel Sekreterlikçe karşılanır.

Madde 7 — Yayın Komitesinin çalışmalarını kapsayan evrak ve kararlarla gelen yazı ve eserler dosyalanarak saklanır.

MUHASEBE İŞLERİ

Madde 8 — Yayın Komitesi, yayınlara ilgili para ve alım - satım işleriyle uğraşmaz. Bu konuda bir sorumluluk yüklenmez. Bu işler, Oda Yönetim Kurulunun sorumluluğu altında, ilgili Oda personeli tarafından yürütülür.

Madde 9 — Odanın yayın işlerine ait gelir ve giderler, ayrı bir hesapta tutulur ve bilançoda ayrı madde olarak belirtilir.

Madde 10 — Yayına ait giderler, bütçeye göre yapılır.

Madde 11 — Yayın Komitesi üyelerine Oda Yönetim Kurulu tarafından, yardımcı organlar için tesbit edilen hakkı huzur ücreti ödenir. Bu huzur hakları, bütçede, yayın giderlerinde gösterilir.

TELİF HAKKI

Madde 12 — Yayınlanan eserlere veya makalelere, sayfa sayısı üzerinden, aşağıdaki esaslar içinde Yayın Komitesince teklif ve Oda Yönetim Kurulunca kararlaştırılan telif ve tercüme ücreti ödenir.

a) Tercüme ve telif eserler için ayrı ücret baremleri tesbit edilir.

b) Odaca basılacak yazıların daha önce başka bir yerde basılmamış veya başka bir yere satılmamış olması gerektir.

c) Bastırılan eserlere ait matbaa provalarının incelenmesi ve tashihi yazarlarına aittir. Zorunlu sebeplerle bu görevi yazar yapamazsa Komitenin tesbit edeceği bir şahıs yapabilir ve telif ücretinden bir miktar kesilerek tashihi yapan şahsa verilebilir. Yazar ismi ile yayınlanan eserlerin sorumluluğu yazarlarına aittir.

d) Eserler, yazarlarınca, kâğıtların bir yüzüne daktilo edilecek ve 2 nüsha halinde hazırlanarak verilecektir.

e) Telif ve tercüme eserler, 10 hurufat puntosu, 15 x 18 cm. sayfa eb'adı ve beher sayfası 35 - 40 satır standardı üzerinden hesaplanır. Bu standarttan eksik olanlar, bu standarda nisbet edilerek hesaplanır. (Basılı kitap sayfasına göre), yarım veya yarımı geçen sayfalara tam ücret ödenir. Yarımdan az olan sayfalara ücret verilmez.

f) Şekil, grafik, resim ve cetveller kitapta işgal ettiği yer itibariyle yazı gibi hesap edilir.

g) Yazarlara ücret matbaa baskısından sonra ödenir ve kendilerine 10 adet kitap bedelsiz olarak verilir.

h) Basılması uygun görülmeyen eserler sahiplerine geri verilir.

YÜRÜRLÜK TARİHİ

Madde 13 — Bu Yönetmelik ..... tarihinde yapılan Oda Genel Kurulunda kabul ve ..... tarihinde Odalar Birliği Genel Kurul toplantısında kabul edilerek yürürlüğe girmiştir.

Madde 14 — Bu Yönetmeliği T. M. M. O. B. Ziraat Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu ve Yayın Komitesi yürütür.

FINDIK TEKNİK KONGRESİ
(9 - 10 Aralık, 1972 - Giresun)
KARARLARI

I — GİRİŞ

Ziraat Mühendisleri Odası, Türkiye Ziraat Odaları Birliği, Türkiye Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları Birliğinin ortaklaşa düzenlediği Fındık Teknik Kongresi, 9-10 Aralık 1972 tarihlerinde Giresun da yapılmış, üretici, tüccar, fabrikatör, ve ihracatçılar tarafından ilgi ile izlenmiştir. Teknik Kongrede sunulan tebliğlere, tartışmalara geniş ölçüde katılmak suretile üreticiler, ihracatçılar ve tüccarlar da önemli katkılarda bulunmuşlardır.

Kongre'ye tebliğ sunanlar ve sunulan tebliğlerin isimleri aşağıdadır :

- 1 — Sadettin Karacabey — Teknik Kongre Konuşması
- 2 — İhsan Çetin — Giresun İlinin Fındık Üreten Bölgesinin sosyo-ekonomik yapısı
- 3 — Çağlar Genç — Türkiye Fındık Ziraatında Verim Düşüklüğü
- 4 — Doç. Dr. Mahmut Ayfer — Fındığımızın Başlıca Sorunları ve Çözüm Yolları
- 5 — Ahmet Toroslu — Türkiye'de Fındık Konusunda Araştırmanın Önemi

- 6 — Dr. İhsan Ünal — Fındık Bahçelerinde Zararlılarla Rasyonel Mücadele İmkânları
- 7 — Ahmet T. Tunavelioğlu — Önemli İhraç Ürünü Fındığın Çözüm Bekleyen Sorunları
- 8 — Fiskobirlik — Fındık Üretiminde Maliyet Artışı, Dış Rekabet Sorunu ve Bu Sorunun Çözülmesinde Alınması Gereken Ön Tedbir Olarak Fındık Dikim Sahalarının Tahdidini Hakkında Tebliğ.

II — BUGÜNKÜ DURUM :

Fındık üretim alanımız 2,5 milyon dekara ulaşmıştır. Üretim ise genellikle 150 - 250 bin ton arasında değişmektedir. Bu ürünle uğraşan nüfus 3 milyonu aşmıştır. Fındık tek başına Türkiye toplam ihracat gelirinin % 12 sini sağlamaktadır. İhraç potansiyeli çok yüksektir. 1970 yılı ihracat geliri 106,9 milyon dolardır.

III — SORUNLAR VE ÇÖZÜM YOLLARI

1 — Fındık sorunlarının doğru ve geçerli çözümlere kavuşturulması ancak bölgenin ekonomik ve sosyal yapısının iyi bilinmesi ve değerlendirilmesi mümkündür.

Bu nedenle fındık işletmelerinin sosyal ve ekonomik yapısı, tarihsel bir gelişimi içinde incelenmelidir.

2 — Türkiye'de, birim sahadan elde edilen fındık ürünü diğer üretici memleketlere kıyasla çok düşüktür. Bunun başlıca nedenleri, bahçelerin yaşlı olması, arazinin meyilli oluşu, Topraktaki besin maddeleri yetersizliği, ocaklar arasındaki aralık ve mesafenin uygun bulunmaması, ocaklardaki bitki sayısının fazlalığı, tozlayıcı çeşitlerin yetersizliği ve düzensiz dağılışı, bakımın yeter derecede uygulanmamasıdır.

3 — Fındığın tüm sorunları ile ilgili bir kuruluş yoktur, çeşitli kuruluşlar fındığın çeşitli sorunlarını kendi dar ilgi yönleri ile ele almaktadırlar.

Dünya fındık üretim, tüketim ve ihracatı hedeflerine dayalı, uzun süreli, «Milli fındık politikamızı» saptamak ve bunu kısa devreli dilimler içinde planlamak, fındığımızın sorunlarını ele almak, bunları bir bütün içinde değerlendirmek ve temel çözümlere ulaştırmak amaçlarıyla bir «fındık bordu» kurulması zorunludur.

4 — Fındığımızın ana sorunu ve diğer bazı sorunlarının temel kaynağı bahçelerimizin bakımsızlığı ve bunun sonucu olarak ortaya çıkan düşük verim ve fazla verim dalgalanmalarıdır. Şu halde milli fındık politikamızın ilk amacı, fındık bahçelerimizde bakımın gereği gibi ve yeteri ölçüde uygulanmasını sağlamak olmalıdır. Bunu gerçekleştirmek için özel bir örgüt kurulmalı, üreticilere teknik bilgiler yerinde uygulanarak öğretilmeli, gübre, ilaç ve alet gibi gerekli araç ve gereçler aynı yardımlar halinde, parasız veya çok düşük fiatlarla, borçlandırılma, fındık uzmanlarının sorumluluğu ve denetimi altında verilmeli düşük verimli bahçeler kısa zamanda üretken işletmeler haline dönüştürülmelidir. Bu örgüt, üreticilere ürünlerinin değerinin belli orandaki karşılığını, düşük faizlerle avans olarak da verebilmelidir. Üreticiye yardım giderleri ise, yüksek fiat politikası ve diğer nedenlerle, esasen her yıl hazineye intikal etmekte olan ortalama 88 milyon lira zararın az bir kısmı ile karşılanabilir.

5 — Destekleme alımları, üreticilere sağladığı fiat emniyeti ve fiatların düzeni bakımlarından lüzumludur. Ancak, destekleme fiatları, ihrac fiatları da dikkate alınarak, gerçekçi ve geçerli bir şekilde saptanmalı, üreticileri, politik, sun'i yüksek fiat uygulamaları ile desteklemekten sakınılmalıdır. Çünkü üreticiyi korur görünmek amacı ile uygulamakta olan yüksek destekleme fiatları, ihracatta da yüksek fiat uygulamalarını zorunlu kılmakta, bu tutum ihracatta önemli güçlükler yaratmaktadır.

Halbuki fındığımızın bugün içinde bulunduğu durum, ihracatta yüksek fiat politikası yerine, optimum fiat politikası (en fazla fındık ihrac edebileceğimiz en yüksek fiat politikası) uygulamalarını, stoklarımızın ertilmesini ve döviz gelirlerimizin artırılmasını gerektirmektedir. Eğer üreticilere gerçekten ve içtenlikle bir yardım yapılmak isteniyorsa, bunun yolu, sun'i yüksek destekleme fiatları olmamalı, işletmelerin verimleri artırılmalı, ürünlerinin gerçek fiyatlarla en iyi şekilde değerlendirilmesi ve kazançlarının tümünün kendi ellerine geçmeleri sağlanmalıdır.

6 — Yıllardanberi uygulamakta olduğumuz, yüksek destekleme fiatları, yeni fındık bahçeleri dikimini hızlandırmış, verimde de meydana gelen artışlarla fındık üretimimizde son yıllarda önemli gelişmeler olmuştur. Ancak bu gelişmeye bağlı olarak, ihracatın geliştirilmesi de zorunlu iken; bu yapılamamış, gerekli tedbirler zamanında ve yeteri ölçüde alınmadığı için ihracatta özle-

nilen seviyeye ulaşılmamış, artmakta olan ürün miktarı ve stok lar günümüzde artık bir bunalım yaratmaya başlamıştır.

- a) Gerçekçi fiyat uygulamaları,
- b) Fındığın işlenmiş olarak ihracına önem vermek,
- c) Tüketici memleketlerde, radyo, televizyon ve basın yoluyla Türk fındığını tanıtıcı yayınlar yaptırmak,
- d) İç ve işlenmiş fındık ihracı için pazar araştırmaları yapmak,
- e) Ezilmeleri önleyici daha uygun ve güzel ambalaj kapları kullanmak,
- f) Uluslararası piyasa oyunlarını ve fındığımızı kötü tanıtmaya gayretlerini zamanında ve yerinde önlemek,
- g) Fındık ihracatımızda yeni bazı kolaylıklar, üstünlükler ve tercih sebepleri yaratmak,
- h) Diğer memleketlerdeki üretim ve ihracat gelişmelerini, hem nicelik ve hem de nitelikleri bakımlarından dikkatle izlemek suretile, fındık ihracatımız önemli ölçüde geliştirilebilir ve bunalım önlenir. Çünkü bunalımın temel nedeni, bugün üretimde ulaşılmış olduğumuz miktar değil, ihracatta ulaşamamış olduğumuz miktardır.

7 — Fındık dikim alanlarımızın sınırlandırılması da, fındığımızın içinde bulunduğu bunalımın ve ihracat güçlüklerinin giderilmesi bakımlarından yeterli ve yararlı bir yol değildir. Bu öneri, kalite fındık üretimine uygun, yüksek verimli uluslararası pazarlarda diğer ihracatçı memleketlerle rekabet edebilecek rantabl işletmeleri üretim alanları dışında bırakmakta, Türkiye'nin fındık üretim alanı, meyillerdeki zayıf topraklar ve genellikle bakımsız ve yüksek maliyetli bahçeler içinde kısıtlamaktadır.

Kaldı ki, ekonomik sorunlar polisiye tedbirlerle değil, yine ekonomik tedbirlerle önlenmelidir.

Diğer bir görüşe göre de, Fındık Karadeniz Bölgesinin çok yağışlı olan meyilli toprakları için vazgeçilmez bir üründür. Düz ve taban alanlarda yeni fındık bahçelerinin kurulmasına izin verilmemeli, dikim alanı sınırlanmalıdır.

8 — Yeni alan genişlemelerine de bir yön verilmeli, yeni üretim bölgelerimizin, kalitesiz fındık üretim merkezleri haline gelmeleri önlenmelidir.

9 — Kabuk ile iç arasındaki boşluğu az olan Türk fındık çeşitlerinde, kırma sırasında, vurgun adı verilen küçük parça kopma-

larından başka, dışardan anlaşılması ve görülmesi mümkün olmayan ezilmeler de meydana gelmekte ve bu ezikli içler renk ve tadlarını çok daha kısa zamanda kaybetmekte, muhafazaları güçleşmekte ve kolayca kabuk atmaktadırlar. İtalyan, İspanyol ve Amerikan fındık çeşitleri için bir sorun teşkil etmeyen bu durum, Avrupa pazarlarında, Türkiye acaba eski fındığını piyasaya yeni ürün olarak mı sürüyor şeklinde bir kuşku yaratmış, bu konuda araştırmalar yapılmıştır. Kırmadan önce fındıklarımızı daha fazla boylara ayırmak, kırma ayarlarını titizlikle uygulamak ve kırma süresince zaman zaman örnekler alarak ezikli iç oranını dikkatle izlemek, ezilmeleri önleyici niteliklerde ambalaj kapları kullanmak, iç fındığın çok kolay ezilebilen bir meyve olduğunu ve taşıma ve depolama sırasında büyük özen gerektirdiğini bütün ilgililere anlatmak suretile ezikli iç oranının azaltılmasına çalışılmalıdır.

10 — Fındığın teknik sorunlarının kısa zamanda çözüme kavuşturulmaları, iyi yetişmiş yeteri sayıda araştırmacılarla mümkündür. Bu konuda gerekli tedbirler alınmalıdır. Çünkü bugün fındığın teknik sorunları konularında çalışmakta olan araştırmacı sayısı çok yetersizdir.

11 — Fındık zararlılarla yapılmakta olan mücadele yetersizdir. Bahçelerin küçüklüğü, verim düşüklüğü ve özellikle bilgisizlikler yetersiz veya yanlış ilaç uygulamalarına sebep olmaktadır. Üreticiler birçok hallerde ilaç ve aleti zamanında ve yeteri kadar bulamamaktadır.

Bu sorunlar uzun süreli bir program içinde ele alınmalıdır. Zararın ekonomik ölçüde görüldüğü her alanda uygulama yapılması sağlanmalıdır. Sulu ilaç uygulamasına önem verilmelidir. Yetiştirici eğitilmelidir.

12 — İşlenmiş fındık ihracına önem verilmelidir.

13 — Tüketim potansiyeli bulunan yerlerde reklam ve tanıtma yapılmalıdır.

14 — Çağdaş üretim yöntemlerinin uygulanmasıyla verim ve üretim artmaktadır. Ancak yeni sahalanın fındık tarımına ayrılmasının milli ekonomi yönünden alternatif maliyeti çok yüksektir. Buna karşılık bu sahalarda alınan fındık, satılmayan stok'u artır-

maktadır. Yani milli ekonomi yönünden marjinal geliri çok düşüktür. Milli ekonomi yönünden bu konuda marjinal gelirin artması yeni sahalarda 18 mm. nin üzerinde, iç randımanı oldukça düşük olan iri taneli fındıkla, genel olarak iri görünümlü tipler üretilmelidir. Bunlardan ilkinde kabuklu ikincisine iç fındık piyasasında alıcı bulunabilir. Şimdilik yeni sahaların fındık üretimine ayrılması bu koşula bağlanmalıdır.

15 — Mevcut dikim sahalarından elde edilecek ve gittikçe artacak üretim uygun bir pazarlama programına göre yapılacak enerjik çalışmalarla tüketime arz edilmelidir. Bu konu ayrıca ele alınmalıdır.

**TÜRKİYE BİTKİSEL YAĞ TEKNİK KONGRESİNDEN ELDE EDİLEN
SONUÇLAR ve BİTKİSEL YAĞ ÜRETİMİNDE ALINMASI
GEREKEN TEDBİRLER**

Doç. Dr. Zâhir ÖĞÜTÇÜ

Dünya nüfusu insanları düşündürücü bir şekilde artarken, yaşama şartlarında süratle yükselmektedir. Bunların neticesi olarak gıda maddelerinin tüketimi artmakta ve çeşitleri çoğalmaktadır. Halen dünya nüfusunun % 70 inden fazlası yeter derecede besin bulunmayan memleketlerde yaşamaktadır. Türkiyede de beslenme konusu gün geçtikçe büyük bir problem olarak devam etmektedir. Çeşitli gıda maddelerinin yetersizliği yanında beslenmenin ana maddelerinden birisi olan yemeklik yağ açığının seneden seneye artmakta olduğu bir gerçektir.

Halen yurdumuzun hayvani ve nebati yağ üretimi tüketimi karşılamayacak duruma gelmiştir. Oysaki Türkiyede şahıs başına düşen yağ tüketimi bütün batılı memleketler seviyesinin altındadır. Günlük 2800 kaloriye ihtiyacı olduğu hesaplanan bir Türk vatandaşının beslenme kurallarına göre, yağlardan alması gereken kalori miktarı % 15 hesabiyle 420 kaloridir. Buda 45 gr. yağa tekabül eder. Günlük 45 gr. yağ ihtiyacı senede nüfus başına 16 kg. yağın düşeceğini gösterir. Halen Türkiye'de şahıs başına tüketilen yağ miktarı 9 Kg. olduğuna göre; fert başına normal tüketilmesi lazım gelen yağın ancak yarısı tüketiliyor demektir.

Bir Avrupalının senede tükettiği yağın üçte biri oranında yağ yememize rağmen yağ açığı devam etmektedir.

Gün geçtikçe yağ talebi nüfus ve gelir artışı ile daha da artacaktır.

Türkiye'de yağ tüketiminin % 80'i bitkisel geri kalanını da hayvani yağlar karşılar.

Dünya nebati yağ üretiminin % 90'ını başlıca 13 yağ bitkisi sağlar. Türkiye'de yetiştirilen yağ bitkileri önem sırasına göre bu 13 yağ bitkisi içine girer. Memleketimizde üretilen bitkisel yağların % 46 sını ayçiçeği % 29.8 pamuk yağı % 24,2 sini zeytin yağı sağlar. Diğer önemli yağ bitkilerimizden yerfıstığı, soya, kolza, susam, aspir lâyük oldukları duruma yükselememişlerdir. Bunlardan bazıları yağ sanayimizde kullanılmasına rağmen miktar olarak azdır. Kısmen ayçiçeği hariç diğer hiç bir yağ bitkimiz özlenen ve lâyük olduğu mevkie kavuşmamıştır.

Bunun nedenleri şunlardır :

1 — Yağ bitkileri üzerinde devamlı ve istikrarlı bir politika takip edilmemiştir.

2 — Yağlı tohumlara devamlı bir fiyat politikası uygulanmamıştır.

3 — Üretimi artırıcı faktörler üzerinde gereğince durulmamıştır.

4 — Yağ sanayii ilgilileriyle yetiştirici arasında koordinasyon ve kollektif çalışma temin edilememiştir.

5 — Bazı yıllar yağlı tohumların ihracına müsaade edilirken aynı yıl yağ ithali cihetine gidilmiştir. Bu nedenlerin yanında yağ bitkilerinin de bazı özellikleri gelişmeyi yavaşlatmıştır. Bu özellikleri de başlıca üç noktada toplamak mümkündür.

1 — Yağ bitkileri diğer kültür bitkilerine nazaran birim alandan daha az ürün sağlarlar (Yerfıstığı hariç).

2 — İklim ve toprak istekleri fazladır. Dış etkenlerden fazla zarar görürler.

3 — İyi yetiştirme imkânları buldukları yerlerde karşılarına daima kendilerinden daha verimli rakip bitkiler çıkmaktadır.

Türkiye'de yetiştirilen yağ bitkilerinin genel durumları ve potansiyelleri ve üretimi artırıcı faktör üzerinde alınması gerekli tedbirler aşağıda özetlenmiştir.

Ayçiçeği :

Yemeklik yağ ihtiyacımızın büyük bir kısmını ayçiçeği karşılamaktadır. Türkiye'de ayçiçeği yağı üretimi hızla artmıştır. 1961 yılında 8000 ton olan Ayçiçeği yağı üretimi 1970 yılında 130.000 tona kadar yükselmiştir. Bugün en iyi adapte olduğu Trakya ve Marmara bölgesi dışına çıkmış, İç Anadolu'nun sulanabilen yerleri ile sahil ve geçit bölgelerinde süratle inkişaf etmiştir. İç Anadolu'da özellikle pancar alanlarında münavebeye sokulması ayçiçeği ekim alanının artmasını sağlayacaktır. Fakat Trakya ve Marmara bölgesinde ayçiçeği iki senede bir aynı tarlaya gelecek şekilde kesafet kazandığı için; uygun bir münavebe sistemi tatbik edildiğinde ekim alanı azalacaktır. Ayçiçeği diğer yağ bitkilerine nazaran ekim alanı artma şansına sahip görülmektedir. Ayçiçeği üretiminde en önemli husus birim alandan daha fazla ürün almak için gerekli olan şeyleri yapmaktır.

Ayçiçeğinde üretimi artırıcı tedbirler şunlardır :

1 — Ekimde üstün vasıflı ve sertifikalı ayçiçeği tohumluğu kullanılmalıdır. Sertifikalı tohumluğun temini bir araştırma müessesesine verilmeli ve ekiciye intikali tek elden organize edilmelidir. Her ne şekilde olursa olsun tohum ıslah müesseseleri haricinde temin edilen tohumluk üreticiye ektirilmemelidir. Tüccarın tohum dağıtımını işi önlenmelidir.

2 — Bilgili ekim bakım ve teknolojik gelişmeler ekicinin ayağına kadar götürülmelidir.

3 — Makinalı ziraate geçmekte gayret gösterilmeli uygun makina tipleri ithal edilmeli veya Türkiye'de yapılması temin edilmelidir. Makinalaşmada zaruret vardır.

4 — Verim artışı için mutlaka gübre kullanılmalıdır. Gübre fiyatları mahsule nazaran pahalıdır. Ekici gübreyi ihtiyaç anında temin edememektedir. Çiftçi halen yeteri kadar gübre kullanma imkânına sahip olmadığı gibi ne miktar ve hangi gübreyi kullanacağını iyi bilmemektedir. Gübre fiyat dengesinin ayarlanması ihtiyacı karşılayacak gübrenin temini ve zamanında ekiciye tevzii ilk yapılacak işler olmalıdır.

5 — Sulama tesis ve şebekelerinin genişletilmesinde zaruret vardır.

6 — Múnavebenin uygulanması için çiftçi eğitilmelidir. İcabında mecburiyet, konulmalıdır.

7 — Her yıl ayçiçeği taban fiyatları ayarlanmalıdır. Taban fiyatını muhafaza etmek için kooperatiflerin kifayetli hale getirilmesi lâzımdır.

Mamul madde fiyatı maliyet ve kâr esasına göre ham maddeye göre ayarlanmalıdır. Özellikle üretici ve tüketicinin zararları gözönünde bulundurularak makul fiyatların alınmasında titizlik gösterilmelidir.

8 — Yağ sanayiinin modernleştirilmesi lâzımdır. Ekstraksiyon sistemine geçmek küspede % 7 — 10 oranındaki yağ kaybını önleyecektir.

9 — Orta anadoluda özellikle pancar bölgesinde múnavebesi düşünülen ayçiçeğinin ziraati ve sanayii şeker şirketi mes'uliyetine verilmeli ve fakat şirkete bazı haklar tanınmalı; örneğin múnavebe mecburiyetini uygulamaya Ş. şirketini salâhiyetli kılmak. Şeker fabrikaları bünyesinde ayçiçeğini yağ ve yan ürünlerini meydana getirecek tesislerin kurulmasına yardımcı olmak (maddi ve idari yönden).

B. Pamuk Çiğidi :

Pamuk yağının ham maddesi olan çiğit, pamuk üretiminde bir yan ürün olduğuna göre, çiğidin üretimi pamuk rekoltesine bağlı olarak değişir. Pamuk bugün Türkiye'de yetişme imkânına sahip olan bütün bölgelere yayılmış ve yetişme sınırının tamamına yakın alanını kaplamıştır. Bunun için pamuk ekim alanında önemli bir artış olmayacaktır. Pamuk üretimi ancak bir miktar daha birim alandan alınan ürünün artması ile mümkün olur. İleri yıllarda çiğit artışında önemli yükseliş beklenemez.

Pamuk çiğidi yağı konusunda alınacak tedbirler şunlardır :

1 — Çiğidin taban fiyatları belirli olmalı, çiğit fiyat teşekkülü yağ sanayicisi elinden alınmalı, makul fiyat hükümet tarafından tayin ve ilân edilmelidir.

2 — Yağ elde edilme usulleri ıslâh edilmeli küspedeki yağ oranını azaltmalıdır.

C. Zeytin Yağı :

Mevcut yemeklik yağ açığımızı kapatmada diğer nebati yağlara nazaran zeytin yağı daha büyük bir avantaja sahip ve üretiminin arttırılması daha çok ümit verici görülmektedir. Türkiye'de zeytin için geniş bir yetiştirme alanı vardır. Bu alanlarda başka kültür bitkilerinin yetişmeyeceği gözönünde bulundurulursa, zeytinin gelişme alanında zeytin yağı üretimi zirai ve teknik yönden mümkün görünmüyorsa; ancak zeytin ağacı dikildikten ortalama 10 sene sonra ekonomik olarak ürün vermeye başlayacağından önümüzdeki yıllarda zeytin yağı ile yağ açığımızı kapatmak mümkün değildir. İleriki yıllarda zeytin yağı üretiminin bugünkü üretimin iki misli olması mümkün görülmektedir.

Zeytincilik ve zeytinyağı konusunda alınacak tedbirler şunlardır :

1 — Zeytincilik işlerini organize edecek bir teşkilâtın kurulması zorunludur. Bu kuruluş zeytincilik problemlerini çözebilecek nitelikte eleman ve teçizatla donatılmalıdır.

Bu teşkilata verilecek ilk görevler :

Eski zeytinliklerin ıslahı, gübreleme, sulama mücadele ve diğer tedbirlerin alınması olmalıdır.

2 — Zeytinden yağ elde etme konusu ve buna bağlı olarak hasat şekli, nakliyat, bekletme, yıkama, ezilme, hamurun sıkılması, yağın alınması ve depolanması safhalarındaki aksaklıkların giderilmesi gereklidir.

3 — MKE modern pres ve diğer makinaların yapımına hız vermelidir.

4 — Basit teknolojik usullerle yağ elde eden yağ haneler, kanuni müeyyidelerle engellenmelidir.

5 — İstikrarlı ve adil bir fiyat politikası takip edilerek, üretici ve tüketici korunmalıdır.

6 — Standardizasyona önem verilerek gereken teşvik edici tedbirler alınmalıdır.

7 — Zeytinyağı sanayini geliştirme ve ıslahı için bir zeytinyağı sanayii fonu tesis edilmeli bunu sistem fabrika kuracaklara kredi verilmelidir.

8 — Kampanya devresi kontrol altına alınmalıdır.

9 — Pazarlamada standart takip edilmeli, karıştırmaya mani olunmalı, araçlar ortadan kaldırılmalıdır. Mal kontrolü şarttır. Reklâm ve tanıtmaya önem verilmeli teneke ihtiyacı zamanında karşılanmalıdır.

Yerfıstığı :

Yerfıstığı verimlilik % de yağ oranı ve birim alandan sağladığı yağ miktarı ile Türkiye'de ziraati yapılan bütün yağ bitkilerinin çok üstündedir. Yerfıstığı yalnız yağ bitkileri değil diğer kültür bitkilerimiz içersinde de en fazla gelir sağlayan bir bitkidir. Pamuk ikliminde geliştiği gözönünde bulundurularak gelişme potansiyelinin genişliği hakkında bir fikre sahip olmuş oluruz. Yerfıstığı likit olarak kullanılabilceği gibi margarin sanayimizin de ham maddesi olarak büyük önem taşır, Bunların yanında yerfıstığımız son üç yılda ihraç maddesi büyük önem kazanmıştır. Sadece Almanya Türkiye'den 40.000 ton yerfıstığı talebinde bulunmuştur. Yerfıstığı memleketimize pamuk, tütün fındıktan sonra en fazla döviz getirecek bir bitki olabilir.

Yerfıstığında üretimi artırıcı tedbirler şunlardır :

1 — Türkiye'de yerfıstığı üretimi sadece hasat ve harman makinalarının ithaline veya Türkiye'de yapılp çiftçiye intikaline kalmıştır.

2 — Yerfıstığı için sulama, gübreleme, pazar tıkanıklığı, stok durumu şimdilik mevzuu bahis değildir. Yalnız tohumluk işi ve tohumluğun mutlaka ilaçlanması halledilmelidir.

3 — Yerfıstığı intikal ve satış kooperatifleri birliğinin Yefisko-birliğin mali yönden takviyesi gereklidir.

Adı geçen kooperatifin sadece fıstık alım satımı ile değil özellikle ziraatinin gelişmesiyle ilgili faaliyetlerini artırması. Bünyesinde Ziraat uzmanlarına yer vermesi, Tarım Bakanlığı ve Ziraat Fakülteleriyle yakinen ilgi kurması şarttır.

Kolza :

Diğer yağ bitkileri :

Karadeniz bölgesi için soya, İç Anadolu bölgesi için aspir ve kışlık kolza üretimi teşvik edilmelidir. Bu yağ bitkilerinin üretimini artırmada kültürel tetbirler yanında pazar ve fiyat faktörlerini düzeltici çarelere baş vurulmalıdır. Yağlı tohum yetiştiricileriyle yağ sanayicileri arasında koordine ve kollektif çalışma temin edilmelidir. Haşhaş ekimi yasaklandığı için susamda başka maksatlar için kullanıldığında likid yağ veya margarin olarak kullanılması şimdilik mümkün görülüyor.

Türkiye'de yağlı tohumların bütününe kapsamına alan bir teşkilâtın kurulmasında ve böylece işlerin tek elden yöneltmesinde fayda umuyoruz.

PAMUK TEKNİK KONGRESİ
(12 — 13 OCAK 1972 — ADANA)

R A P O R U

12 — 13 Ocak 1972 tarihlerinde Adana Belediye Salonunda tertiplenen Pamuk Teknik Kongresi, 22 — 23 Haziran 1966 da Adana Ticaret Borsasında yapılan büyük Pamuk Seminerinden sonra; başarılı ilk kongre olmuştur. Kongreyi Ziraat Mühendisleri Odası, Türkiye Ziraat Odaları Birliği ile Türkiye Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları Birlikleri müştereken hazırlamışlardır.

12 Ocak 1972 günü kongre, Adana Vali Vekili Emin Sıralı'nın açış konuşması ile başlamış, bunu Ziraat Mühendisleri Odası Başkanı Cemil Kaleli ve Ziraat Odaları Birliği Başkanı Sadettin Karacabey'in takdim konuşmaları takip etmiştir. İlk gün Kongre Başkanı olan Prof. Dr. Kâmil İlisulu ve ikinci gün başkanlığı tedvir eden Ticaret Odası Genel Sekreteri İrfan Tuğberk tarafından tebliğ sahiplerine söz verilmiştir. Program gereğince iki gün devam eden kongrede, aşağıdaki bildiriler hizalarında gösterilen konuşmacılar tarafından kongreye sunulmuştur.

- 1 — **Dünyada ve Türkiye'de Pamuk.**
(Prof. Dr. Celâl Tarıman)
- 2 — **T. C. Ziraat Bankası ve Tarım Kredi Kooperatiflerince, Pamuk Müstahsillerine Açılan Krediler.**
(Orhan Erdem)
- 3 — **Pamuk Tasnifi ve Türkiye'deki Uygulamada Görülen Noksanlıklarla Alınması Gereken Tedbirler.**
(Özdemir Sezer)

- 4 — **Dünya Pamuk Üretimini Karşısında Türkiye Pamukçuluğunun Durumu.**
(Prof. Dr. Kâmil İlisulu)
- 5 — **Çukurova Bölgesi Pamuk Üretim, Tüketim ve İhracatında Kaydedilen Gelişmeler**
(Bülent Toksöz)
- 6 — **Türkiye Pamukçuluğundaki Gelişmeler ve Buna Tesir Eden Faktörler.**
(Dinç Unaran)
- 7 — **Pamuk Yetiştirme Tekniğinde Son Gelişmeler.**
(Yılmaz Bicer - Necdet Yenigün)
- 8 — **Pamukçuluğumuz ve Sorunları.**
(Türkiye Ziraat Odaları Birliği)

Her tebliğin okunmasından sonra eleştirileri yapılmıştır. Gerek tebliğ sahibi ve gerekse kongreye katılan ilgili üyeler tarafından, tebliğlerdeki konular ve eleştiriler üzerinde geniş açıklamalarda bulunulmuştur. 13 Ocak Perşembe günü Sayın Tarım Bakanı Prof. Dr. M. Orhan Dikmen söz alarak, pamuk durumu hakkında aşağıdaki konuşmayı yapmıştır :

«Sayın Başkan, Sayın Vali ve Sayın Üyeler,

Çukurova'nın merkezinde aranızda bulunmaktan duyduğum zevk sonsuzdur. Ziraat Odaları Birliği, Ziraat Mühendisleri Odası ve Ticaret ve Sanayi Odaları ve Borsalar Birliğinin müştereken tertip ettikleri toplantınıza iştirâk edebildiğim için kendimi bahtiyar hissediyorum.

Pamuğun Türkiye ve özellikle Çukurova Bölgesi için önemi hepimizce bilinmektedir. İhracat gelirimizin üçte biri pamuktan temin edildiği gibi 300.000 çiftçi ailesi de geçimini bundan sağlamaktadır. Çukurova bütün memleket istihsalinin yarısını vermek suretiyle ayrı bir önem taşır.

Ancak, diğer istihsal bölgeleri ile mukayese edildiği takdirde, Çukurovanın pamuk veriminin aynı seviyede olmadığını görmekteyiz. Bunun başlıca sebepleri, sulanan pamuk sahasının kâfi miktarda genişlememiş olması ve buna muvazi olarak gübre tatbikatının sınırlı bulunması ve pamuk haşere ve hastalıklarının bu bölgede daha çok çeşit ve kesafet arzetmesidir.

Bununla birlikte Araştırma Enstitülerinde ıslah ve çiftçiye in-

tikal ettirilen sertifikaya tohumlar ile çiftçilerin ileri yetiştirme ve zararlılarla mücadele tekniklerini benimseyip tatbik etmeleri, fiyat teşvikleri ve kredi imkânlarının büyük ölçüde artırılması sonucunda, bölgenin pamuk üretiminde son yıllarda büyük inkişaf kaydolunmuştur.

Bir misal vereyim :

1960 yılında Türkiye'nin lif pamuk istihsalı 175.000 ton iken, ekim sahasında cüz'i bir artış olmasına rağmen 1971 de bu miktar 496.000 tona yükselmiş, verim de hektara 282 Kgr. dan 721 Kgr. lik miktara yükselmiştir. Çukurova'nın istihsalı 1960 yılında 91.500 ton, 1971 yılında 242.000 ton, verim ise aynı yıllarda 209 ve 643 Kg. dir.

Çukurovanın 10 - 15 yıl öncesine kadar pek mahdut yerlerinde sulu pamuk ziraatı yapılırken halen bölgenin % 60 ında sulama tatbik edilmektedir.

1962 yılında Adana'da 2.000 ton olan kimyevi gübre tüketimi 1971 yılında 400.000 tona yükselmiş bulunmaktadır. Bunun büyük bir kısmı pamuk ziraatında kullanılmaktadır.

Son yıllarda pamuk müstahsiline verilen kredi miktarında da büyük artışlar olmuş ve halen yalnız Çukurova'da Çukobirliğe açılan krediler dahil olmak üzere 750 milyon liraya yükselmiştir.

Mücadele hizmetlerinde kaydedilen terakki ile hastalık ve haşerelerin pamuk mahsulü üzerinde yaptığı zararlar büyük ölçüde azalmış ve çiftçilerin ihtiyacı olan ilaç ve aletlerin miktar ve sayıları her yıl arttırılarak, epidemiler önlenmiş bulunmaktadır. On yıl öncesine kadar pamuk zararlıları ile mücadelede mahdut sayıda uçak kullanılırken 1970 yılında uçak sayısı 50 ye ve 1971 yılında ise 61'e yükselmiştir. 1972 yılında Bakanlığımız emrine 600.000 dolarlık döviz tahsis edilmiş olup, bununla mevcutlara ilâveten 20 uçak ithali için müsaade verilecektir. Bu sene Çukurova ve Antalya bölgelerinde 187 milyon lira değerinde 7500 ton ilaç kullanılmaktadır. İlaçlar devamlı surette kontrol edilmekte ve evsafı bozuk olanların piyasaya çıkmasına meydan verilmediği gibi, satışa arzedilmiş olanların da, evsaf bozukluğu ve tesirsizliklerinin tesbiti halinde ruhsatlarının iptali cihetine gidilmektedir.

1966 yılında tatbikatına başlanılan destekleme alımları ile, dünya fiyat konjonktürüne muvazi olarak, pamuk fiyatları seviyesi korunmaya çalışılmıştır. Tatbikatın başladığı 1966 yılında Egede 210,

Antalya'da 200 ve Çukurova'da 195 kuruş olan kütlü pamuk taban fiyatları 1971 yılında sırası ile 320, 315 ve 300 kuruşa yükseltilmiştir. Bu maksatla Tarım Satış Kooperatiflerine açılan kredi miktarı 1,5 milyar lirayı bulmaktadır.

Bütün bu gelişmelere rağmen pamuk çiftçisinin pek çok mes'eleleri olduğunu biliyor bunlar üzerinde ehemmiyetle duruyoruz.

Çiftçi ve meslek kuruluşlarımızın çeşitli bölgelerde tertiplemiş buldukları bu gibi toplantılarla, çalışmalarımızda bize yardımcı olduklarına ve gayretlerimizi daha da arttırmak hususunda bizi teşvik ettiklerine inanmaktayım.

Tarım Bakanlığı olarak Türkiye pamukçuluğuna ne gibi hizmetler yapmamız mümkün ise, bunları yapmaya hazır olduğumuzu tekrarlar hepimizi ayrı ayrı saygı ile selâmlarım.»

Gündeme göre tebliğlerin okunmasına ve eleştirilere devam edildi, 13 Ocak Perşembe günü akşam kongre sona erdi.

Tebliğ sahipleri ve konuşmacılar tarafından Türkiye'de pamukçuluğun hızla geliştiği rakamlarla ortaya konulmuştur. Üretim ve birim sahadan elde edilen verim bakımından rekor seviyeye ulaşıldığı ifade olunmuştur. 1971 lif pamuk üretiminin 497.000 ton olduğu tahmin ve tesbit edilmiştir. Hektara lif pamuk verimi aynı sene için 721 kilogram hesap olunmaktadır. Bu yüksek verim, 500.000 hektardan fazla pamuk ekilişi olan diğer ülkeler arasında baştan 3. geldiğimizi ve pamuk yetiştirme tekniğinin memleketimizde ileri bir seviyede olduğunu ifade etmektedir. Verim bakımından Türkiye'den yüksek olan Sovyet Rusya, Meksika ve Mısır da pamuk alanının tamamı sulanmaktadır. Halbuki aynı dönemde memleketimizde pamuk sahasının ancak % 73 kadarı sulanmıştır. Verimi en çok yükselten girdinin sulama ve gübreleme olduğu da malumdur.

Gerek verim ve gerekse kalite bakımından pamukçuluğumuzun bu derece yüksek bir seviyeye ulaşması, pamuk tohumluğu ve çeşit konusunun Pamuk Araştırma Müesseseleri tarafından iyi bir şekilde yürütülmesi sayesinde ve uyanık pamuk çiftçisinin de büyük gayretleri ile temin edilmiş bulunmaktadır.

Buna rağmen pamuklarımızın lâyık olduğu değeri bulmadığı ve üreticiye emeğinin karşılığı olan kârı sağlayamadığı da ortadadır. Bu hususta pamukçuluğun önemli sorunları ve her sorunun çö-

züm yolları, kongrede açıkca ortaya konulmuştur. Bunların başlıcaları şunlardır :

Sorun 1.

Son yılın ekim alanı ve hektara lif verimi memleketimiz için sevinilecek bir seviyeye ulaşmıştır. Pamuk daha kârlı duruma getirilmezse, gelişme yavaşlıyabilir.

Çaresi :

Bütün girdilerin daha ucuz olarak ve zamanında temini lâzımdır. Maliyeti düşürmek için verimi arttırıcı girdilere daha fazla önem verilmelidir. Sulu pamuk alanının % 73 lük oranını % 80 - 95 seviyesine yükseltmek lâzımdır. Bu hususta pamuk sulama deneme ve araştırmalarının Tarım Bakanlığı bünyesinde yürütülmesine yeniden başlamak gereklidir. Toprak - Su çalışmalarının bu bakanlık bünyesine alınması lâzımdır.

Sorun 2.

Çiftçilerimizin lüzumundan fazla gübre ve ilâç kullanarak, maliyeti yükselttikleri görülmektedir.

Çaresi :

Çiftçileri eğitmek, zaman ve doz bakımından gübre ve zirai mücadele ilâçlarını kullanmayı öğretmek için, Tarım Bakanlığı kuruluşlarına yeterli araç ve ödenğin Bütçeden ayrılması gereklidir.

Sorun 3.

Her türlü girdi ve bilhassa işçi ücretlerinde her yıl artış olması nedeni ile maliyet yükselmektedir. Bu yüzden üretici her yıl ürününü önceki yıldan daha pahalıya satmak ihtiyacını duymaktadır. Bu da pahalılık yaratmaktadır.

Çaresi :

Girdi fiyatları ve işçi ücretlerinin alabildiğine artışlarını devletin önleyerek makul nisbetlerde olmasını temin etmesi ile problem çözülebilir.

Sorun 4.

Pamuk çiftçilerine dekar başına nakden 75 lira işletme, aynen 45 lira gübre, 45 lira mücadele, 5 lira araç ve 5 lira da tohumluk kredisi olarak toplam 175 lira verilmektedir. Bu miktar bir dekar pamuk için yapılan masrafın yarısından daha azdır. Bu sebeple pamuk çiftçisi parasızlıktan zamanında yeterli kültürel tedbirleri yerine getiremediğinden, üretim daha fazla artmamaktadır.

Çaresi :

Ziraat Bankasınca, Ticari sektöre ayrılan plasman seviyesinde, ziraî kredi için de ödenek ayrılması lâzımdır. Büyük çiftçilerden çok küçük ve muhtaç çiftçiye kredi verilmelidir.

Sorun 5.

Makara ipliği ve poplin imalâtı için memleketin toplam ihtiyacı olan 500 ton kadar uzun lifli pamuğun temininde kolaylık arzu edilmektedir.

Çaresi :

Yılda 300.000 ton pamuk ihracatımızdan yaklaşık olarak 2 milyar T.L. değerinde döviz sağlamaktayız. Bunun cüz'i bir kısmı ile, Mısır ve Sudan'dan 5 - 600 ton uzun lifli pamuğun Ticaret Bakanlığınca ithal formaliteleri zamanında yerine getirilmelidir.

Sorun 6.

Destekleme alımları için taban fiyatlar geç ilân edilmektedir. Bundan çiftçi yerine başkaları faydalanmaktadır. Bilhassa Bölgeler arasında birbirinden farklı fiyat uygulaması da yanlıştır.

Çaresi :

Kütlü taban fiyatlarının ekimden önce veya mümkün olduğu kadar erken ilâni lâzımdır. Bölgeler arasında farklı taban fiyat uygulamasından kaçınılması lâzımdır. Destekleme alımından maksat, çiftçiye faydalı olmaktır. Çukurova bölgesinde verim düşüklüğü ve mücadele masraflarının fazla olması sebebi ile pamuk maliyeti, Ege ve Antalya'dan daha yüksektir. Halbuki taban fiyatlar Çukurova için daha düşük tesbit olunmaktadır. Taban fiyatı tesbit eden ilgili

Bakanlıklar bunu göz önünde bulundurarak, bölge tefriki yapmamalıdır.

Sorun 7.

Müstahsilin temiz olarak ürettiği kütlüler, düzenli olmayan çırçır fabrikalarında, karıştırılarak, beklemekle rengini bozarak değer kaybına maruz kalmaktadırlar. Bunun düzeltilmesi milli servete çok büyük katkıda bulunmak olacaktır.

Çaresi :

Hazırlıkları oldukça ilerlemiş olan ve halen Ticaret Bakanlığında bulunan çırçır fabrikaları Nizamname tasarısının bir an evvel çıkartılarak uygulanması gereklidir.

Sorun 8.

Pamuklarımız halen iptidai ve gelişmiş güzel standardize edilmektedir. Bundan memleket pamukçuluğu zarar görmektedir. Pamuklarımız iç ve dış piyasalarda lâyük oldukları hakiki değerini bulamamaktadır. Bu bozuk sistemle iyi ve düşük kaliteli pamuklar aynı fiyata alınıp satılmaktadır. Bu bozuk sistem :

a) Halâ, diğer ileri pamuk üretici memleketlerin hiçbirisinde görülmeyen, bölgelere göre ayrı ayrı tip nümune kutusu hazırlanmasının sebebi bir türlü anlaşılmamaktadır. Tip nümune kutuları sadece dereceyi temsil ettiğine göre, pamuk nerede ve hangi şartlarda yetişmiş olursa olsun renk, temizlik ve hazırlama durumu bakımından yalnız bir seri tip nümune kutusundan tekabül ettiği herhangi birisinde yer alabilir. Bu takdirde Ege ve Çukurova diye iki ayrı tip nümune serisi hazırlama yerine, Türkiye'ye şamil bir seri tip nümune hazırlama cihetine gidilmelidir. Aksi halde bu bölge ayırımından muayyen bir zümre büyük menfaatlar sağlamaktadır.

Çaresi :

Saw-gin pamuklarında yıllardır bölge tefriki yapılmadan Türkiye için tek bir tip nümune kutusu hazırlanmaktadır. Rollergin pamukları için de Ege ve Çukurova diye sun'i bir ayırım yapılmadan bütün memleketeye şamil tek seri tip nümune kutusunun hazırlanması şarttır. Bu hususta Ticaret Bakanlığınca bu yıl gerekli uygu-

lamaya geçilmesi, şimdiye kadar yapılagelmekte olan büyük bir hatayı düzeltme bakımından, memleket pamukçuluğuna önemli bir hizmet olacaktır.

b) Memleketimizde preseli balyaları halâ iptidai bir şekilde sondaj usulü ile kontrol edilerek derecelendirilmektedir. Bir türlü tek balya kontrolü sistemi uygulanmamaktadır. Amerika ve diğer bir çok üretici memleketlerde tek balya kontrol sistemi tatbik edilmektedir. Ticaret Bakanlığı ilgilileri, çırçır fabrikalarımızda üzerleri kapalı geniş depolar olmadığını mazeret olarak göstermektedir. Yukarıda zikredilen yabancı ülkelerde de böyle anbarlar mevcut değildir. Ama oralarda yeterli eksper kadrosu ve nümune alan kim-seler vardır. Balya, preseden çıkar çıkmaz nümunesi alınır ve o gün nümuneler tasnif odalarına gönderilir. Yoksa fabrikalarda eksper gelecek diye balyaları yan yana tek sıra dizip günlerce bekletme cihetine gidilirse, buna ne binlerce metre karelik anbar yeter ve ne de tek balya kontrolü yapılabilir. Bu tarz düşünce, tek balya kontrolüne gitmemeye peşinen kararlı olmaktan ileri gelmektedir.

Tek balya kontrol sisteminin bazı güçlükleri bulunmasına rağmen, faydaları da pek çoktur, Meselâ :

Tek balya kontrolü daha tekâmül etmiş sistem olması sebebi ile, pamuklarımız iç ve dış piyasalarda hakiki değerini bulur. % 5 balya kırmak sureti ile yapılan sondaj usulü kontrolde görülebilecek mevzii derece düşüklüklerinin bütün partiye teşmili suretiyle husulü mümkün zararların, tek balya sisteminin uygulanması ile büyük ölçüde önlenmesi mümkündür. Tek balya kontrolü paçal ve tağşişi geniş ölçüde önler. Elyaf uzunluğu (Stapel) tasnifini de mümkün kılarak pamuklarımızın ticarî değerini arttırır. Memleketimizde saw-gin pamuklarının Üiversal Standardlara aynen, Roller-gin pamuklarının da ona paralel bir sisteme intibakını kolaylaştırır. Dokuma fabrikaları, ihtiyaçları olan kalitedeki pamuğu satınalmakta güçlük çekmezler. Aynı zamanda tek balya kontrolü arbitrajları asgarî hadde indirir.

Bu faydalarına ve bu sistemin bir an önce tatbikinin zorunlu görülmesine rağmen, tatbikatta bazı güçlükler bulunduğu da muhakkaktır. Ancak bu güçlüklerin ilgili kişi ve kuruluşların müşterek gayretleri ile kısa zamanda bertaraf edilmesinin mümkün olduğu ve bu yapıldığı takdirde elde edilecek faydanın yapılacak gay-

ret ve masrafları fazlası ile karşılayacağı muhakkaktır. Büyük müstahsil ve ihracatçı bir pamuk ülkesi olarak tek balya kontrol sistemini tatbik etmemek ve iyi bir pazarlamaya sahip olmamak, bize milyonlarca lira kaybettirmektedir. Türk pamukları, komşularımız Suriye, İran ve Yunanistan pamuklarından kalite itibariyle geri olmamasına rağmen, maalesef dış piyasalarda 2-3 bazan 5-6 sent daha ucuza satılmaktadır. İyi bir pazarlama ve tasnif sistemi ile pamuklarımızın Dünya pazarlarında hakiki değerini bulacağından hiç kimsenin şüphesi yoktur.

Çaresi :

Gerek şimdilik yalnız devlete ait çırçır fabrikalarında denemesi yapılmakta olan ve gerekse bütün mahsule uygulanması zaruret halinde bulunan, tek balya kontrol sisteminin imkân dahiline gelmesi için alınması gereken tedbirler şunlardır :

1 — Yeter sayıda eksper ve nümune alıcı kadrosunun temini ve bunların eğitimi,

2 — Lüzumlu tasnif odalarının tamamlanması,

3 — Çırçır ve prese fabrikalarının faaliyetlerini düzenleyici mevzuatın bir an önce çıkarılması lâzımdır.

Ancak bunların temini de mes'eleyi hemen halletmez. Herşeyden önce Ticaret Bakanlığı kontrol müessesesinin, çırçır fabrikalarına öncülük etmesi, güçlükleri büyütmemesi, fabrikaların faaliyetlerine zarar vermeyecek her türlü tedbirleri alması icap eder.

Bazı fabrikalar tarafından tek balya kontrol sistemine büyük ilgi gösterilmesinin en büyük sebebi, fabrikalara daimi olarak veya ihtiyaç duydukları zaman tasnif müessesesince bir eksperin verilmemesi ve stapel tayininin yapılmaması sebebi ile kontrolün faydasına inançsızlıktır. Bu sebeple sistemin tatbiki için en kısa zamanda yeter sayıda iyi eğitim görmüş eksper yetiştirilmeli ve derece ile birlikte lif uzunluğu ve karakter (Stapel) tayini de yapılarak, her balya üzerine yazılmalıdır.

Yukarıda belirtilen ve bunlara benzer diğer sorunlar ilgili resmî ve özel kuruluşlarca giderildikçe millî ekonomimize en büyük katkıda bulunmakta olan pamukçuluğumuz daha fazla gelişerek milletimize ve memleketimize büyük faydalar sağlayacaktır.

T. M. M. O. B.
ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI
TOPRAK REFORMUNUN
SOYSUZLAŞTIRILMASINA KARŞIDIR

Köklü Reformlara dönük Sayın Erim Hükümetinin **Toprak Reformu yönündeki atılışı çıkarıcı gruplarca soysuzlaştırılmakta ve kamu oyu yanıtılmaktadır.**

Köklü Toprak Reformunun uygulanması yönünde her türlü bilimsel ve teknik hazırlığını tamamlamış **Ziraat Mühendisleri Odası çıkarıcıların ve bu reformu istemiyenlerin karşısındadır.** Odamız bu konuda Hükümete yardımcı olmaktan şeref duyacaktır.

Toprak Reformunun ülkemiz şartlarında uygulanmasına dayanak olan temel ilkelere ilişkin bilimsel ve teknik bulgular Odamız tarafından saptanmıştır.

«Toprak Reformu Ön Tedbirler Kanunu» tasarısı Yüce Meclislere sunulmadan önce,

1 — Arazi mülkiyetine ilişkin temlikî tasarruflar derhal durdurulmalıdır.

2 — Toprak Reformu uygulamasında asayiş ve güvenliği sağlayıcı tedbirler gerçekleştirilmelidir. 16 - 4 - 1971

Sayın Prof. Dr. Orhan DİKMEN
TARIM BAKANI
ANKARA

Ekonomisi tarıma dayalı bir ülke olduğumuz için «iktisaden gelişmekte olan ülkeler» safında yer aldığımız malûmunuzdur.

Ülkemizde, diğer sektörlerin gelişmesi ve sosyal problemlerin azalabilmesi için tarımsal sorunların çözümlenmesinin önemi her yıl biraz daha anlaşılır hale gelmektedir.

Tarımsal gelişmemizde «TEKNİSYEN TERCİHLERİ» mizi 6000 i aşkın Ziraat Yüksek Mühendisleri adına Odamız: Sayın Devlet adamlarımıza ve yetkililere duyurmakla görevlidir ve bu amaçla işbu muhtıramızı zatıalınıza takdim ediyoruz.

Tarımımızda karşılaşılan en büyük sorunun «düşük verimlilik» olduğu kalkınma planlarımızda belirtilmiştir.

Bu problemin çözümlenmesi ve tarımsal gelişmenin sağlanması yolunda temel aşamaları üç grupta toplamak mümkündür.

1 — TEKNOLOJİK DEĞİŞİKLİKLER

Modern teknolojiyi tarım alanına sokmak için GİDERLERDE (input) maliyeti düşürücü ve kullanılmasını artırıcı tedbirler alınmalıdır. Gübre, sulama, ziraî mücadele ilaçları, Ziraat makina ve aletleri, iyi vasıflı tohumluk, damızlık, fidan-fide ve benzeri girdilerin üreticinin eline zamanında geçmesini sağlamak ön şartlardandır.

2 — ENSTİTÜSYONEL (Müessesevi) DEĞİŞİKLİKLER

Türkiye'de tarım ve tarıma dayalı sanayi kesiminde çeşitli Devlet Kuruluşları görevlendirilmiş ve günümüze kadar «İşbirliği esası» na dayanan bir çalışma düzeni kurulmuştur. Örneğin :

Tarım sektörünün alt yapı unsurları,

Tarım politikasının öngördüğü ürünlerin teşvik edilmesinde en büyük etken olan fiyat politikası,

Çiftçinin örgütlenmesi, kooperatifler kurmak suretiyle müşterek çalışma ve işbirliği kavramının yaratılmasına ilişkin faaliyetler,

Diğer sektörlerle kıyaslanmıyacak bir oranda ve tarım sektöründe prodüktif yatırımlara imkân vermeyen kredi müessesesi,

Teknolojik gelişmeler ile bölgesel araştırmalar,

Muhtelif örgütlere dağıtılmak suretiyle geçerli bir tarım politikasının tek elden uygulanma olanağına kavuşturulmadığı görülmektedir. Ve bu nedenle Türkiye'de belirli bir tarım politikası izlemek mümkün olmadığı gibi devletçe yapılması gereken hizmetlerin maliyeti yükselmiş ve entellektüel yatırım bütünlüğünü yitirmiştir.

Tarımsal gelişmenin sağlanması için mevcut kuruluşların hızla reorganizasyonu ve bölgesel Tarım plânlarının bir elden yapılmasını sağlamak bakımından Tarım Bakanlığının güçlendirilmesi zorunlu olmaktadır.

Yukarıda önerilen sorunların çözümlenmesinde ve uygulamalarda köye ve çiftçilere gerekli hizmetin götürülmesinde Ziraat Yüksek Mühendislerinin görev ve yetkileri artırılmalıdır.

3 — BÜNYESEL DEĞİŞİKLİKLER

Toprak reformu, tarım ürünleri arasında fiyat ilişkisinin kurulması, iç - dış pazar araştırması, pazarlama tesis ve sistemleri gibi bünyesel temel konularının ele alınmasına öncelik verilmelidir.

Anayasanın öngördüğü insan haysiyetine yaraşır bir yaşama seviyesinin yaratılması ve tarım sektöründe reformist tedbirlerin başında yer alan TOPRAK reformunun ele alınmasına ilişkin konularda bilimsel bulgular, çözümler Odamızca derlenmiştir.

Tarımsal gelişmenin sağlanabilmesi için Tarım Bakanlığının güçlü ve yapıcı bir bünyeye kavuşturulması en büyük temennimizdir.

Yukarıda özetlenen Tarımsal gelişmemize imkân veren değişikliklerin uygulanmasında Odamız Reformcu Hükümetimizin yanında ve hizmetinde olmaktan şeref duyacaktır. 30 - 3 - 1971

Ziraat Mühendisleri Odası

Yönetim Kurulu adına

B a ş k a n

Cemil KALELİ

T. M. M. O. B.
ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI'NIN
ERİM HÜKÜMETİ PROGRAMINDA YER ALAN
TOPRAK VE TARIM REFORMUNA
İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

1945 yılındanberi Türkiye Büyük Millet Meclisinin zaman zaman üzerine eğildiği ve 1961 yılı Anayasasının öngördüğü TOPRAK REFORMU konusunu, Hükümet programına almak suretiyle, SİYASÎ TERCİH'i yaptığını belirten Erim Hükümetini bütün içtenliğimizle tebrik ederiz.

1965 ve 1970'te yapılan TÜRKİYE ZİRAAT MÜHENDİSLİĞİ I. ve II. TEKNİK KONGRELERİ'nde; Toprak Reformunun sosyal, ekonomik, teknik ve politik nedenlerle ülkemize sağlayacağı faydalar belirtilmiş ve alınan kararlar siyasi partilerin ve kamunun takdirlerine arz edilmiştir.

6000'i aşkın Ziraat Yüksek Mühendisi TOPRAK REFORMU'nun uygulanmasında kendilerine düşen görevin ağırlığını müdriktir ve ERİM HÜKÜMETİ'ne bütün teknik gücü ile yardımcı olmaktan şeref duyacaktır.

Memleketimizin kalkınmasında böylesine önemli bir konuya ilişkin «TOPRAK REFORMU ÖN TEDBİRLER» Kanunu'nun hazırlanması safhasında, aşağıda belirtilen hususlarda Hükümeti ve ilgilileri uyarmayı kaçınılmaz bir görev saymaktayız :

(1) Arazi Mülkiyetine ilişkin temlikî tasarruflar derhal durdurulmalıdır.

(2) Geçmiş yıllarda hazırlanan TOPRAK REFORMU tasarılarındaki TEMEL İLKELER 1971 yılı şartlarına göre değiştirilmelidir.

(3) Kadastro ve toprak etüdleri **henüz** tamamlanmamış bölgelerde, ülkemizin şartlarına uygun metodlarla temin edilecek veriler değerlendirilmeli ve yurdumuzun her bölgesinde aynı anda uygulamaya geçilmelidir.

(4) Tarımda bünyesel değişikliklere paralel olarak teknolojik ve enstitüsyonel değişiklikler de ele alınmalıdır.

(5) Asayiş ve güvenliği sağlayıcı tedbirler manzumesinin aynı anda ele alınması şarttır.

Toprak Reformu konusundaki tarihi kararın Türk Milletine **hayırlı** olmasını dileriz.

Ziraat Mühendisleri Odası
Yönetim Kurulu adına
B a ş k a n
Cemil KALELİ

M U H T İ R A

Yurdumuzda huzuru sağlamak, Anayasanın öngördüğü reformları yapmak amacı güden hükümetimizin bu çalışmalarında kendine düşen görevleri ifa etmekle şeref duyacak olan Odamız, 6000'ni aşkın Ziraat Yüksek Mühendisleri arasındaki 657-1327 Sayılı Devlet Memurları Kanununun uygulanması ile meydana gelen adaletsizlik ve aksaklıkları, Sayın Devlet adamlarımıza ve yetkililere duyurmakla kendini görevli addettiği için bu muhtıramızı zâtiâlılarına takdim ediyoruz,

Türkiye tarımında karşılaşılan sorunların çözümlenmesinde ön plânda yer alan Ziraat Yüksek Mühendislerinin bahis konusu konunun uygulanması ile uğradıkları adaletsizlikler ve bu husustaki dileklerimiz aşağıda arz edilmiştir.

1 — Gerekli teknik öğrenimi görerek mer'î hükümlere göre; Ziraat Yüksek Mühendisi unvanını kazanmış ve fiilen ziraat alanında teknik hizmet yapan ve 657 sayılı kanunun 36. maddesi gereğince teknik hizmetler sınıfına intibakları yapılmış olup, anılan kanuna göre intibak işlemleri sırasında aylıklı ve barem içi ücretliler ile hizmetli kadrolarında çalışmakta bulunan Ziraat Yüksek Mühendislerinin, 4/10195 Sayılı kararnameye göre çalışan aynı durumdaki meslekdaşları gibi, adı geçen kanunun ek geçici 4. maddesine göre derece ve kademe intibaklarının yapılması gerekirken bu tatbik edilmemiş ve aynı niteliği haiz, aynı hizmetleri gören ve hatta imza yetkileri dolayısıyla daha sorumlu mevkilerde bulunan barem içi aylık ve ücret kadrolarında çalışanların, teknik hizmetler sınıfında olmalarına rağmen, derece ve kademe intibakları 4/10195 Sayılı Kararnameye göre çalışan meslekdaşlarından değişik şekilde T.C. Anayasanın 12. ve 45. maddesindeki esas ve ilkeleleriyle 657 ve 1327 sayılı kanunların gerekçe ve madde metinlerinde yer alan prensip ve hükümleri ihlâl edilerek yapılmıştır.

2 — Kanununun 36. maddesinin (e) bendinde 5 yıl ve daha fazla yüksek teknik öğrenim yapmış olanlar 9 ncu derecenin 3. kademesinden işe başlarlar denildiği halde aynı maddenin (d) bendinde «yüksek öğrenim görmüş olanlardan mühendis ve mimar sıfatını almış olanlar 10 ncu maddenin 3. kademesinden işe başlarlar denilmekle 1 yıllık bir eğitim için 1 derece yani 3 yıllık bir kazanç sağlanmıştır. Bu durum hakkaniyetle bağdaşamamaktadır.

4 yıllık bir yüksek öğrenim görerek Mühendis ve Mimar sıfatını alanların 1 yıllık eksik öğrenimleri gözönünde tutularak 9 ncu derecenin 2 nci kademesine intibaklarının yapılabilmesi için kanunda gerekli değişikliğin yapılması.

3 — Bütün teknik elemanlara iş güclüğü, iş riski ve teminindeki güçlük zammının aynı şartlar dahilinde verilmesi.

Kalkınan Türkiyenin ana problemi olan tarımın gelişmesi için çiftçi ve işletmelerde bilfiil hizmet gören Ziraat Yüksek Mühendislerinin yukarıda belirttiğimiz yasal haklarının verilmesiyle ilgili olarak T.B.M.M. Bütçe Plân komisyonunda bulunan kanun teklifinin tarafınızdan desteklenmesini bekler bu vesile ile saygılarımızı sunarız. 2 - 4 - 1971

Ziraat Mühendisleri Odası
Yönetim Kurulu adına
B a ş k a n
Cemil KALELİ

T. M. M. O. B.
ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASININ
BİLDİRİSİ

Ziraat Mühendisleri Odası demokratik rejimin ve karma ekonomi düzeninin, Büyük ATATÜRK'ün kurduğu Cumhuriyet ilkeleri çerçevesinde gerçekleştirilmesi inancındadır ve bu nedenle Ulu Önder'in ilkelerinin bir savunucusu olmaktan şeref duymaktadır.

Türk ekonomisi ve sosyal yapısı uzun yıllardan beri beceriksiz politikacılar ve ehil olmayan partizan yöneticiler yüzünden derin yaralar almıştır.

1961 Anayasa'sının öngördüğü reformların yapılmadığı gerekçesiyle, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin uyarıcı müdahalesini bütün içtenliğimizle desteklemekteyiz.

Türk Ulusunu temsil etmek niteliğinden yoksun kişilerin hukuk devleti ve hürriyet nizamının açıklıklarından yararlanarak Meclislerimizde yeniden yer almamaları konusunda harcanacak çabalara iştirak etmekten memnunluk duyacağız. Bu konuda vatandaşlarımızın uyanık olmaları ve partizanca his ve zihniyetin yerini akli selimin alması en halisane dileğimizdir.

Ekonomisi tarıma dayalı bir ülke olarak kalkınmamız için Sanayi, Turizm, Ulaştırma ve benzeri sektörlerin gelişmesini sağlamak yine tarım sektöründe gerekli reformların yapılmasına bağlı kalmaktadır.

Tarım sektöründe çiftçinin hızla teşkilatlanması ve devletin vesayetinden kurtularak bir BASKI GRUBU haline gelebilmesi, kendilerinin politikacıların eğilimine değil, politikacıların kendi eğilimlerine girmelerinde önemli bir rol oynayacak ve böylece

aşırı faaliyetler, karşılarında bilinçlenmiş büyük ve güçlü bir toplum bulacaklardır.

Tarım ve tarıma dayalı Sanayiinin gelişmesi ve mevcut kuruluşların reorganizasyonu ile Tarım Bakanlığını ülkenin tarım politikasından sorumlu bir Bakanlık haline getirmek kaçınılmaz bir görev olmaktadır.

Tarımsal sorunların çözümlenmesinde 6000'i aşkın Ziraat Yüksek Mühendisini kapsayan ve bir ihtisas teşekkülü olan Odamız, teknisyen tercihlerini ortaya koymaya ve yapıcı bir tutumla yeni kurulacak Meclis ve Hükûmete görüşlerini bildirmeye hazırdır.

Bu durumu kamu oyuna bildirmeyi bir görev sayar bu vesile ile Ulusumuza mutlu bir gelecek dileriz. 18 - 3 -971

Ziraat Mühendisleri Odası
Yönetim Kurulu adına
B a ş k a n
Cemil KALELİ

**27.4.1971 GÜNÜ T.M.M.O.B. ZİRAAT MÜHENDİSLERİ
ODASI BAŞKANI CEMİL KALELİ'nin YAPTIĞI BASIN
TOPLANTISININ METNİ**

SAYIN BASIN MENSUPLARI İÇİN

Basınıımızın Sayın Temsilcileri;

6500 Ziraat Yüksek Mühendisini temsilen tüm illerden gelen delegelerin iştirakiyle yapılan «Teknik Forum» da alınan kararları kamu oyuna arz için yaptığımız bu toplantıyı teşrifinizden ötürü şükran ve saygılarımızı sunarız.

Sayın Basın Mensupları;

Sayın Başbakan ve Bakanlarla yaptığımız görüşmeler sonunda uygulanması öngörülen reformlarda öncelikle «Toprak Reformu» konusunda siyasi tercihini yapmış olan Hükümetimize teknik ve yasal bir kuruluş olan Ziraat Mühendisleri Odası olarak teknik tercihlerimizi sunmakta yarar gördük. Bu konudaki teknik görüşümüz ana hatlarıyla bu basın toplantımızda kamu oyuna duyurulmak üzere basınıımızın siz sayın üyelerine açıklanacak ve teknik konudaki geniş görüşümüzü kapsayan bir muhtıra da Sayın Başbakana ve ilgili Bakanlara sunulacaktır.

Teknik Forumumuzda Toprak - Tarım Reformunun bilimsel koşulları incelenmiş, Reformun uygulanmasına ilişkin ana ilkeler şu şekilde saptanmıştır :

1 — Ülkemizde Tarımsal topraklara, ancak üretimde kullanılmak ve işletilmek amaçları ile sahip olunabilinmelidir.

2 — Yasalarda yapılacak değişikliklerle ve alınacak yasal tedbirlerle tarım topraklarında mülkiyet hakkı sınırlanmalıdır.

3 — Mülkiyet dağılışı sosyal adalet ilkelerine uygun bir şekilde yeniden düzenlenmeli ve rasyonel aile işletmeleri kurulmalıdır.

4 — Reformun uygulanmasında tesbit edilen asgari ekonomik ünitelerin altındaki satış, devir ve miras yoluyla edinmeler yasaklanarak işletmenin bütünlüğü korunmalıdır.

5 — İşletmelerin rasyonelliğini sağlamak amacıyla gerekli toplulaştırma sorunları çözümlenmeli, gerekli kayıtlamalar ile yeniden parçalanmalar önlenmelidir.

6 — Kanunda belirtilecek istisnai durumlarda kiracılık ve ortaklığa cevaz verilmelidir. (Hastalık - İhtiyarlık - Askerlik)

7 — Toprak Reformu, tarımın sanayileşmesine kalkınmamıza katkıda bulunacak şekilde plânlanmalıdır.

Uygulamaya ilişkin ana esaslar 15 madde halinde temel uygulama yöntemleri olarak kabul edilmiştir.

1 — Toprak Reformunun bünyesel ilkelerini kapsayan faaliyetler bütün yurt sathında yaygın olarak uygulanmalı, ancak; bölgesel ihtiyaçlar da gözönünde bulundurulurken bazı bölgelere öncelik verilmelidir.

2 — Reform bölgesel plânlama ilkelerine uygun olarak yürütülmelidir.

3 — Reformu uygulama ve kontrolla yükümlü örgütlerin görev ve sorumlulukları ile çalışmalarını tamamlama süreleri kesin bir şekilde saptanmalıdır.

4 — Uygulama, bir gelişme plâni şeklinde ele alınmalı ve kurulacak örgüt buna göre donatılmalıdır.

5 — Kamulaştırılacak ve dağıtılacak araziler yalnız Devletin mülkiyetinde olanlardan seçilmemeli, belirli alanın üzerindeki şahıs tasarrufunda bulunan araziler ve bağ - bahçe gibi tesisler de Reformun kapsamına alınmalıdır.

6 — Kamulaştırmada arazinin gerçek değeri olarak hasıla değeri kabul edilmeli, kamulaştırma bedelleri Devletin yaptığı yatırımlardan önceki değer üzerinden hesaplanmalıdır.

7 — Reformun uygulanması süresinde bölgelerde kadastro çalışmalarının henüz tamamlanmamış olması uygulamaya engel olmamalıdır.

8 — Tarımsal kredilerin dağıtım ve kontrolü tek elden, reform ilke ve hedeflerine uygun bir şekilde gerçekleştirilmelidir.

9 — Uygulamada kooperatiflere girmek ve kooperatifleşmek zorunlu olmalıdır.

10 — Devlet yatırımlarının götürüleceği alanlarda öncelikle sulanacak alanlar için bu yatırımlar yapılmadan reform ilkeleri uygulanmalıdır.

11 — Reforma ilişkin yasal düzeltmeler öncelikle ele alınmalıdır.

12 — Haksız iktisapları önleyecek tedbirler getirilmeli ve temlikî tasarruflar durdurulmalıdır.

13 — Reformun uygulanmasında gerekli asayiş tedbirleri alınmalıdır.

14 — Özel mülkiyete konu olmayan Çayır - Mer'a, otlakiye gibi orta malları saptanarak sınırlandırılmalıdır.

15 — Reformun uygulanmasıyla açığa çıkacak çiftçi nüfusunun plânlı bir şekilde iş sahibi kılınma olanakları geliştirilmelidir. Gerek sanayi sektöründe gerekse iş gücü yutan tarım sanayii sektöründe iş alanları yaratılmalıdır.

Sayın Basın Mensupları;

Hükümetin Reformist görüşlerini ve Toprak Reformunun uygulanmasına ilişkin tedbirler zincirini görüş olarak benimseyen Ziraat Yüksek Mühendisleri Reformların mutlak bir hukuk düzeni içerisinde uygulanması görüşüne katılmaktadır. Bu nedenle önce asayiş sonra reform görüşünü benimsemekte ve savunmaktayız.

Teknik Forumumuzda ayrıca şu hususlar saptanmıştır :

1 — Toprak Reformunun özünde tarımsal kalkınmayı hedef alan, ileri tarım tekniklerini üreticiye götürme ve uygulatma yöntemleri yatmaktadır.

2 — Toprak Reformunun uygulanmasında gerçek söz sahibi Ziraat Yüksek Mühendisleridir. Uygulamada gerekli meslek teşekküllerinden de faydalanılmalıdır.

3 — Günümüze kadar çeşitli çevreler reformlar konusunda yanlış ve kamu oyunu yanıltıcı önerilerde bulunarak, rasyonel bir uygulama olanağını azaltmışlardır.

4 — 4753 sayılı çiftçiyi topraklandırma kanununun uygulanması derhal durdurulmalıdır.

5 — Reformist Yöneticilerin uygulamada görev almaları sağlanmalıdır.

SAYIN BASIN MENSUPLARI İÇİN

12.EYLÜL.1971 GÜNÜ T.M.M.O.B. ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI BAŞKANI CEMİL KALELİ'NİN YAPTIĞI BASIN TOPLANTISI METNİ ÖZETİ

Yağından ve afyonundan yararlanılan endüstri bitkilerinden haşhaş yurdumuzda çok eskiden beri üretilmekte idi. Ancak 1953 New-york protokolu gözönüne alınarak 1959 yılında yürürlüğe konulan 7368 sayılı Haşhaş ekiminin kontroluna ait kanuna ilişkin olarak 1960 yılında 42 ilimizde 42 bin hektarlık haşhaş ekimi alanı müteaddit yıllarda daraltılmış ve nihayet afyon kaçakçılığının önlenememesi gerekçesiyle 30.Haziran.1971 tarih ve 7/2654 sayılı kararname ile ülkemizde 1972 yılı sonbaharından itibaren haşhaş ekimi tamamen yasaklanmıştır.

HASHHAŞ EKİMİ DEĞİL AFYON ÜRETİMİ YASAKLANMALI İDİ.

Hükümetin bu tasarrufunu insanlığa hizmet edici bir karar olarak niteliyor, ayrıca mevcut kaçakçılık şebekesini yok edici bir özelliği olduğunu da gözönünde bulunduruyoruz. Ancak bu tasarrufun ülkemiz ekonomisi yönünden büyük bir fedakârlık olduğunu da gözden uzak tutmamak gerekir.

Zira bu yasaklanmadan Türk Haşhaş ekicisi, ilâç sanayii ve yağ imalâtçıları da zarar görecektir.

Ö R N E Ğ İ N

1 — Haşhaş ekiminin yasaklanması ile üreticimiz her yıl ortalama 204 Milyon 600 bin TL. bir gelir kaybına uğrayacaktır. Buna muvazi olarak afyon, haşhaş tohumu ve haşhaş kapsülü ihraca-

tından Türk ekonomisinin yıllık ortalama gelir kaybı 89 Milyon 400 bin TL. sı toplam olarak her yıl için memleketimizin gelir kaybı takriben 294 Milyon TL. sı olacaktır.

2 — Cari yıl içinde Türkiyenin toplam uyuşturucu madde ihtiyacının (İlâç sanayii için) takriben 5 Ton olduğu hesaplanmıştır. 1980 yılında bu ihtiyaç 6,5 Ton olarak saptanmıştır. 1971 yılı içinde yurdumuz ihtiyacı için uyuşturucu maddeye ödenecek döviz miktarı 25 Milyon TL. sı civarındadır. 1980 yılında ise aynı fiyatları üzerinden bu miktarı 32 Milyon 500 bin TL. sı olacaktır.

3 — Memleketimiz haşhaş üretiminden vazgeçmekle dünyada en büyük haşhaş ve afyon üreticisi olan Hindistan rakipsiz kalacaktır. Bunun sonucu Hindistan afyon piyasasında dilediği gibi rol oynayacak ve fiyatlarını drije edecektir. Bunun neticesi dünya piyasasında afyon alkaloidleri fiyatları çok yükselecek ve ithalatçı durumunda olan Türkiye daha fazla döviz ödeme zorunda kalacaktır.

4 — Dekara geliri yüksek olan bu bitkinin yerine aynı ekonomik değeri yaratacak bir başka bitki türünün ikamesi önemli bir sorun olacaktır.

BU KONUDAKİ ÖNERİLERİMİZ

1 — Haşhaş ekim ve üretiminin lisanslı olarak yapılması,

2 — Devletçe haşhaş kapsülünün çizilmesinin önlenmesi ve kapsüllerin satın alınmasının sağlanması, saplarının ise kâğıt sanayiinde kullanıma imkânlarının yaratılması,

3 — Devletçe bir afyon alkaliodleri ve yağ ekstraksiyon fabrikasının kurulması'dır.

AFYON EKİMİNİN VE AFYON ÜRETİMİNİN YASAKLANMASI KONUSUNDA ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASININ UYARISI

Afyon yağından yararlanılan endüstri bitkilerinden Haşhaş, yurdumuzda çok eskiden beri üretilmektedir. «1953 - New York Protokolü» gözönüne alınarak 1959 yılında yürürlüğe konulan 7368 Sayılı Haşhaş ekiminin kontroluna ait kanunla 1966 da yürürlüğe giren 812 sayılı «Tek sözleşmeli» kanun gereğince ekim alanları daha önceden 42 bin hektar iken 10 bin hektara kadar düşürülmüş ve Haşhaş ekilen il sayısı da 42 den 9 a indirilmiştir.

Bütün bu tedbirlere rağmen Afyon kaçakçılığının önlenememesi sebebiyle 30 Haziran 1971 tarih ve 7/2654 sayılı kararname ile Türkiye'de Haşhaş ekimi tamamen yasaklanmış bulunmaktadır.

Bu yasaklamayı insanlığa hizmet edici cesur ve isabetli bir karar olarak niteliyor, ayrıca mevcut kaçakçılık şebekelerini yok edici bir özelliğe sahip olduğunu da gözönünde bulunduruyoruz.

Bazı ülkelerde uyuşturucu maddelerin kullanılmasının yaygın bir hal alması ve özellikle genç kuşağın maddi ve manevi bünyesini tehdit eden bir facia haline gelmesi Türkiye Hükümetini yurtda afyon üretimini yasaklamaya zorlamıştır.

Ancak kanımızca Haşhaş ekimi değil afyon üretimi yasaklanmalıydı.

Zira haşhaş ekiminin yasaklanması Türk tarımını, dolayısıyla ekonomimizi olumsuz yönde etkileyecektir. Ayrıca Türk haşhaş ekicisi, ilâç sanayii ve yağ imalâtçıları bu karardan zarar görecekler ve işbirliği, özellikle gizli işsizliği arttıracak bir durum ortaya çıkacaktır.

Sanayi bitkileri en çok gelir sağlayan bitkilerdendir. Bunlar içinde de fakir toprak ve kurak iklim şartlarına en dayanıklı olan sanayi bitkisi ise haşhaştır. Üstelik üreticiye bugünkü şartlar altında dahi en fazla gelir getiren bitki çeşididir.

Yapılan araştırmalar göstermektedir ki, haşhaş ekilebilen bir dekar araziden elde edilen gelir buğday veya arpa gibi hububatın sağladığı gayrisafi gelirden 10 misli, mercimek veya fasülye gibi bakliyattan 4 misli, tütün, pancar, ayçiçeği gibi endüstri bitkilerinden en az 3 misli fazladır. Bu durumda Anadolu koşullarında haşhaş yerine aynı geliri sağlayacak hiçbir sanayi bitkisi ikame edilemez.

1969 yılı resmî istatistiklerine göre, Türkiye'de 11 ilde 16 bin hektarda haşhaş üretilmesine rağmen Türkiye'nin Dünya Afyon üretiminde Hindistan ve Rusya'dan sonra 3'ncü olduğu 1960 — 1969 yıllarında ise yine Hindistan'dan sonra ikinci sırayı işgal ettiği aşağıdaki tabloda görülmektedir.

TABLO : 7

1960 — 1969 Yılları Arasında Dünyada Afyon İstihsal Eden Başlıca Memleketlerin Afyon Üretimleri : (kgr.)

Yıl	Hindistan (1)	Türkiye (2)	Rusya (3)	Yugoslavya (4)	Pakistan (5)
1960	911.530	172.490	120.000	35.296	11.011
1961	914.303	365.195	169.000	39.916	6.916
1962	971.270	310.592	148.300	4.255	8.239
1963	691.244	287.233	172.085	10.016	9.368
1964	643.904	82.882	187.632	6.649	17.377
1965	486.028	77.028	176.600	9.273	3.947
1966	339.378	125.696	201.000	2.705	1.908
1967	368.048	104.475	180.827	6.695	1.347
1968	584.762	110.566	116.282	1.463	1.414
1969	868.248	116.977	216.743	1.053	7.760
	6.778.775	1.753.757	1.688.469	117.321	68.462
	Japonya (6)	İran (7)	Bulgaristan (8)	Toplam (9)	
1960	2.733	—	1.145	1.498.448	
1961	3.746	—	1.061	1.255.134	
1962	1.944	—	262	1.444.862	
1963	469	—	451	1.170.866	
1964	692	—	536	939.672	

1965	3.163	—	315	753.977
1966	135	—	224	671.046
1967	100	—	125	661.617
1968	98	—	—	814.585
1969	109	7.778	—	1.218.668
	10.189	7.778	4.419	10.428.870

Kaynak : Birleşmiş Milletler uyuşturucu maddeler U.N/E/INCE
3 - 11 Bülteni.

Yukarıdaki tablodan anlaşılacağı üzere Türkiye'de Haşhaş ekiminin yasaklanması Hindistanı rakipsiz bırakacak, tıp alanında insanlık yararına kullanılan ve her yıl 20 Milyon TL civarında ithal ettiğimiz alkoloid (Tababette kullanılan uyuşturucu maddeler) fiyatları yükselecek ve Türkiye en az 2 misli bir fiyatla alkoloid ithaline devam etmek mecburiyetinde kalacaktır.

Ayrıca Haşhaş tohumundan çıkarılan yağlar, besin değeri yüksek ve uzun bir bitkisel yağ niteliğinde olduğu için üreticinin yağ ihtiyacının önemli bir kısmını karşılamaktadır. Haşhaş yağı yarı kuruyan yağlardan olduğu için boya sanayiinde, sabun imalinde ve sanayi diğer kollarında kullanılmaktadır.

Yağ artığı haşhaş küspesi besin değeri yüksek bir hayvan yemidir. Haşhaş yağı tohumundan üretilen yağ, bôrek, çörek ve benzeri gibi hamur işlerinin yanında pastacılık ve şeker imalatında geniş olarak kullanılmaktadır. Son yıllarda özellikle Avrupa ülkelerinden mavi renkli haşhaş tohumuna talepler yükselmiştir.

Haşhaş ekiminin yasaklanmasıyla üreticinin gelirini yükselten bu ürünü kaybetmesi haşhaş yerine aynı değerinde yeni bir bitki ikamesinde güçlük çekilmesi, işsizliğin artması, ithalatın çoğalması gibi sorunların çözümlenmesi için önerimiz şudur :

1. Haşhaş ekimi ve üretimi lisanslı olarak ve Devletin kontrolü altında yapılmalıdır.

Bu suretle bilinen ve belli sahada haşhaş ekimi ve üretimi gerçekleştirilmiş olacaktır.

2. Devletçe, Haşhaş kapsülünün çizilmesi önlenmeli kapsüllerin satın alınması sağlanmalı ve saplarının kâğıt sanayiine intikali sağlanmalıdır.

Haşhaşın çizilmesi Devletçe yasaklanmış olmakla kaçak afyon üretiminin önü mutlaka alınmış olacaktır.

3. Devletçe afyon alkaloidleri ve yağ ekstraksiyonu fabrikası kurulmalıdır.

Türkiye'de afyon alkaloidleri üreten fabrika bugünedegin kurulmamıştır. Oysa Dünyada Afyon üreten memleketler arasında Türkiye dışında hepsinde afyon alkaloidleri üretilmektedir.

Türkiye'de afyon alkaloidleri tesisleri bulunmamakla bir de-kardan elde edilen haşhaştan muazzam kayıplar meydana gelmektedir. Örneğin bir dekarlık haşhaş tarlasından 100 kilo kapsül sağlandığını kabul edelim. Bunun ham madde olarak ihraç edilmesiyle bugünkü rayiç üzerinden sağlayacağı gelir ancak 250 lira olacaktır. Buna karşılık yine aynı miktar haşhaş kapsülünden fabrikasyon yoluyla elde olunan 0.510 Kg. morfinin değeri ise yine bugünkü piyasa rayicine göre takriben 2550 TL. tutmaktadır.

Bu iki miktar arasında görülen büyük fark afyon alkaloid tesislerine sahip olmakla gelir ve döviz olarak tamamen memleketimize intikal etmiş bulunacaktır.

1972 YILI BÜTÇE TASARISI

Bölüm-Madde	GELİRLER	Lira Krş.	Lira Krş.
I.	Geçen Yıldan Devreden		
1	Kasa	9.663,99	9.663,99
2	Bankalar		72.872,13
	a) T.C. Ziraat Bankası	39.181,83	
	b) T.C. Ziraat Bankası Ölüm Yardımı	33.390,30	
3	Ölüm Y.F. dan Devir. 1970 Yılından	70.000,—	238.846,—
4	Muhtelif Borçlular 1971 Yılından	168.846,—	1.362.607,65
	a) İcra Takibi Avansı	2.395,67	
	b) Üye Aidat Borçları		
	1961 Yılından	2.669,—	
	1962 »	1.746,78	
	1963 »	3.259,—	
	1964 »	10.333,—	
	1965 »	29.657,50	
	1966 »	60.054,20	
	1967 »	89.836,—	
	1968 »	1.489,84	
	1969 »	229.954,—	
	1970 »	326.893,50	
	1971 »	456.825,—	
	I. Bölüm TOPLAMI		1.683.989,77
II.	Oda Gelirleri		979.705,—
1	Üye Kayıt Ücretleri : (500x10)	5.000,—	
2	Üye Yıllık Aidatı (6500x10x12)	780.000,—	
3	Hizmet Karşılığı Alınan	1,—	
4	Hüviyet Cüzdan Bedeli (500x10)	5.000,—	

Bölüm Madde	Lira	Krs.	Lira	Krs.
5 Neşriyat Gelirleri	20.000,—			
6 Bağış ve Yardımlar	1,—			
7 Para Cezaları	1,—			
8 Bilirkişi Ücreti % 5 Oda Hissesi	160.000,—			
9 İştirak Gelirleri	1,—			
10 Banka Faizleri	1.000,—			
11 Tahvil, Bono, Kira ve Faiz	200,—			
12 Amortismanlar	8.500,—			
13 Sair Gelirler	1,—			
II. Bölüm TOPLAMI			979.705,—	
Gelirler Genel Toplamı			2.663.694,77	
G İ D E R L E R				
I. 1 Yatırım Giderleri			22.000,—	
Demirbaşlar	22.000,—			
I. Bölüm TOPLAMI			22.000,—	
II. Borç Ödemeleri			214.108,30	
1 Muhtelif Alacaklılar	214.107,30			
2 Sair Ödemeler	1,—			
II. Bölüm TOPLAMI			214.108,30	
III. A — Malzeme Giderleri			18.000,—	
1 Büro Malzemesi ve Kırtasiye	8.000,—			
2 Basılı Kâğıtlar	8.000,—			
3 Sair Malzeme	2.000,—			
B — Personel Masrafları			464.000,—	
1 Kadrolu Personel	287.400,—			
2 Yevmiyeli Personel	23.400,—			
3 Fazla Mesai	28.000,—			
4 Yıllık İkramiyeler ve Tazminat	52.500,—			
5 Personel Yollukları	5.000,—			
6 Sigorta Primi İş Veren Hissesi	35.700,—			
7 Aidat Tahsil Eden M. Hissesi	16.000,—			
8 Personel Sosyal Giderleri	16.000,—			
C — Hariçten Temin Edilen Hizmet Giderleri			2.500,—	2.500,—
D — Muhtelif Giderler			343.550,—	
1 Yönetim Kurulları Huzur Hak. (30x12x96)	34.560,—			

Bölüm Madde

Lira Krş.

Lira Krş.

2	Denetleme Kurulu Huzur Hak. (50x6x3)	900,—	
3	Haysiyet Divanı Huzur Hak. (50x5x3)	750,—	
4	Yardımcı Organlar Huzur Hak.	38.340,—	
	a) Danışma Konseyi (30x37x6) = 6660		
	b) Daimi İhtisas Komisyonu (30x2x12x4) = 2880		
	c) Muvakkat İhtisas Komisyonu (30x12x10x8) = 28800		
5	Kiralar	25.000,—	
6	Vergi ve resimler	2.000,—	
7	Genel Kurul Giderleri	30.000,—	
8	Meslekî Kongre ve Seminer	25.000,—	
9	Isıtma - Aydınlatma	500,—	
10	P.T.T. Masrafları	20.000,—	
11	Damga Pulu	2.000,—	
12	Neşriyat Giderleri	20.000,—	
13	Yıllık Basın Masrafı	18.000,—	
14	Yıllık Uzman Masrafı	18.000,—	
15	Mahkeme İcra ve Noter Giderleri	17.500,—	
16	Yardım ve Teberrular	60.000,—	
	a) Ziraat Spor Kulübüne Yardım		
	b) Ziraat Müh. Birlik ve Şb. Yard.		
	c) Sair Yardım ve Teberrular		
17	Amortisman Giderleri	8.500,—	
18	Temsil Giderleri	15.000,—	
19	Demirbaş Masrafları	5.000,—	
20	Sair Giderler	2.500,—	
	III. Bölüm TOPLAMI		828.050,—
IV.	Ölüm Yardım Giderleri		235.000,—
1	Ölüm Halinde Yapılacak Yardım	234.000,—	
2	Fonla İlgili Masraf	1.000,—	
	IV. Bölüm TOPLAMI		235.000,—
	Odalar Birliği		50.400,—
V.	1 T.M.M.O.B. (4200x1x12)	50.400,—	
	V. Bölüm TOPLAMI		50.400,—

VI.	1973 Yılına Devredilecek gelirler fazlası		1.314.136,47
	Gelirler Fazlası	1.314.136,47	
	VI. Bölüm TOPLAMI		<u>1.314.136,47</u>
	Gider Bölümleri TOPLAMI		
1.	Bölüm TOPLAMI	22.000,—	
2.	» »	214.108,30	
3.	» »	828.050,—	
4.	» »	235.000,—	
5.	» »	50.400,—	
6.	» »	1.314.136,47	
	Giderler Genel TOPLAMI		<u><u>2.663.694,77</u></u>